

# Kahramanmaraş'ta SEZAI KARAKOÇ Sempozyumu

*Hazırlayan:*

Cevdet KABAKCI - Serdar YAKAR



**Kahramanmaraş'ta  
SEZAI KARAKOÇ  
Sempozyumu**

**Hazırlayan:**

Cevdet KABAKCI - Serdar YAKAR

**Yayın Koordinatörü:**

M.Fatih ERTAŞ

**İSBN:**

978-605-4996-07-0

**Kapak Tasarım:**

Şükran İŞÇİ

**Sayfa Uygulama:**

Halil AYDIN

**Görsel Yönetmen:**

Uzm. Eshabil YILDIZ

Mehmet CANLI

**Mali İşler:**

Celal BOZDAĞ

Kadir ÇAKMAK

**Baskı:**

Öncü Basımevi

Kazım Karabekir Caddesi

Ali Kabakçı İşhanı No 85/2

İskitler / ANKARA

Tel: (0216) 384 31 20

**Baskı Tarihi:**

Şubat 2014

**İletişim Adresi:**

Kahramanmaraş Belediyesi

Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü

Tel: (0344) 228 46 00

e.posta: [kultursosyal@kahramanmaras.bel.tr](mailto:kultursosyal@kahramanmaras.bel.tr)

*Bu Eser Kahramanmaraş Belediyesi'nin Bir Kültür Hizmetidir*

## İÇİNDEKİLER

TAKDİM.....	7
SÜT, TABANCA VE HATIRALARDA MARAŞ.....	9
HATIRALAR – MARAŞ.....	13

**01.06.2013**

### **I.OTURUM:**

1970’li Yıllarda Düşünce Ufkumuzu Açan Üstad S.Karakoç Ali Haydar HAKSAL.....	41
--	----

Sezai Karakoç’ta Uygarlık Kavramı İsmail KILLIOĞLU.....	50
--	----

Bir Uygarlık Savaşçısı Olarak Sezai Karakoç Ferman KARAÇAM.....	59
--	----

Sezai Karakoç’u Niçin Okumalı Ahmet KOT.....	69
---	----

### **II.OTURUM:**

Diriliş Akımı Osman BAYRAKTAR.....	76
---------------------------------------	----

Sezai Karakoç’un Batı Medeniyeti Hakkındaki Tesbitleri M.Fetih YANARDAĞ.....	80
---	----

Sezai Karakoç da İslam ve İktisat Ömer AKYILDIZ.....	97
---	----

Sezai Karakoç ve Yüce Diriliş Partisi Yüksel KANAR.....	103
--	-----

### **III.OTURUM:**

Şehrin Vicdanı Sezai Karakoç  
Üzeyir İLBAK.....111

Sezai Karakoç'un Gözüyle Yunus Emre  
Mustafa ÖZÇELİK.....139

Sezai Karakoç ve Mahtumkulu'nun Şiirinde Av Edebiyatı Örneği  
Osman SARI.....149

**01.05.2006**

### **I.OTURUM:**

Bir İnsan Olarak Sezai Karakoç  
Rasim ÖZDENÖREN.....157

Sezai Karakoç'un Düşünce Dünyasını Anlamayı Denemek  
Kurtuluş KAYALI.....167

Sezai Karakoç'un Hatıralarında Kahramanmaraş  
Duran BOZ.....174

### **II.OTURUM:**

Diriliş'in Millet Görüşü ve Sezai Karakoç  
Osman SARI.....185

Sezai Karakoç'ta Devlet ve Siyaset Tasarımı  
Akif EMRE.....194

Diriliş Düşüncesinin Teklifleri ve Retleri  
Muhittin BİLGE.....201

Sancı ve Umut Arasında: Türkiyede Toplumsal Değişme ve Sezai Karakoç  
Köksal ALVER.....207

**02.05.2006**

**I.OTURUM:**

Sezai Karakoç Şiiri  
Ramazan KAPLAN.....215

Sezai Karakoç Dil Anlayışı  
İbrahim DEMİRCİ.....225

**II.OTURUM:**

Diriliş Düşünce Sistemi  
Durmuş GÜNAY.....233

Diriliş Düşüncesinde Medeniyet Anlayışı  
Mahmut ÖZBAY.....246



*Mustafa POYRAZ'*

## TAKDİM

Tüm toplumların içerisinde bir enerji kaynağı vardır bu enerji maddi değil manevi bir enerjidir. Kahramanmaraş Belediyesi olarak bizler bu enerjiyi yakalamaya çalışıyoruz. O yüzden kültürümüze o manayı aktarmak için var gücümüzle çalışıyoruz.

Bizim medeniyetimiz bir şiir medeniyetidir. Belediye Başkanı olarak hizmet etme şerefine eriştiğim K.Maraş'ta bir medeniyet, bir şiir ve şairler şehridir. Şiirimizde, medeniyetimizde kendine mahsus bir yeri olan K.Maraş'ımızda geçen yıl Mayıs ayında şiir festivalinin birincisi düzenlenmiş ve Büyük Doğu'nun büyük şairi Üstad Necip Fazıl Kısakürek'i festival vesilesiyle bir kez daha anmaya, anlamaya çalışmıştık.

Şiir, şair, medeniyet kavramlarını birlikte düşündüğümüzde bu seneki festival vesilesiyle anlamaya, anlatmaya çalışacağımız ismin şiirden hikmete bir pencere açmış, şiirle Hızır'a yoldaş olmuş, şiirle Bağdat'ın, Şam'ın, İstanbul'un kapısını çalmış bir şiirin kahramanı olarak Taha'yı diriliş neslinin kahramanı saymış, gül ağacının gölgesinde hep rahmeti muştulaya gelmiş, kendiminde ruh ve düşünce dünyanın oluşmasında büyük etkisi olmuş, Sezai Karakoç'u belirlemek bizim için bir onur, bir vazife ve bir görev olmuştur.

Karakoç Dünyayı ahrete nazaran dipnot olarak gören bir şairdir. Dirilişin büyük hayallerle olacağına inanmış büyük bir dava adamıdır. O hayaller Türk sınamasına ilham kaynağı olabilecek kadar büyük ve önemlidir.

İnsanların yüzlerine baktığın zaman sizlere bir şeyler hatırlatır. İşte Sezai Karakoç bize Allah'ı hatırlatan, hakikati hatırlatan bir şairdir. Bu yüzden büyük şairler şuursuz olmazlar Karakoç'u sevmek inançtandır. Sezai Karakoç aşkı ve savaşı şiirlerinde bütünleştirmiş bir şairdir.

Türkiye'de ilk defa 01 Nisan - 02 Nisan 2006 tarihlerinde "Sezai Karakoçla Kırk Saat" ismiyle K.Maraş'ta Sezai Karakoç Bey'in düşünce dünyasının, Diriliş

düşüncesinin, şiirinin, medeniyet anlayışının, anlaşılması için derinlikli, kuşatıcı, öğretici bir sempozyum düzenlemiştik.

Son yüzyılda insanımızın bir medeniyet krizi sebebiyle yaşadığı çalkantıların, kırılmaların, çıkış yolu arayışlarının aşılmasında Sezai Karakoç Bey'in geliştirdiği Diriliş Düşüncesinin çok ama çok büyük katkısı olmuş ve bu kavramın gölgesinde bir nesil yetişmiştir.

Ancak ben inanıyorum ki, Diriliş düşüncesinin dolayısıyla Sezai Karakoç'un gelecek zamanlarda söyleyecek çok sözü vardır, yitik cennet hep bir gelecek zamanı işaret eder, her bir Müslüman bireyi bir diriliş eri görüp Taha ismiyle müsemma kılar.

Sezai Karakoç'un hatıralarında "çocuk yüreğimin ateş aldığı yer" diye andığı K.Maraş'ımızdaki bu festival vesilesiyle Mevlana'nın, Yunus'un, İbn-i Arabi'nin, Fuzuli'nin diriltici soluğunu taşıyan, soylu bir erdemin, bir bilincin, sorumluluğun, ahlakın insanı, ruhun dirilişinin şairi, diriliş düşüncesinin mütefekkeri, medeniyetimizin müjdecisi Sezai Karakoç'un daha iyi anlaşılmasına vesile olmak gibi bir hayra hizmet etmeye çalıştık. Bu vesileyle hemşerimiz olarak gördüğümüz, ağabeyimiz Sayın Sezai Karakoç'u bir kez daha burada sunulan tebliglerle derinlikli, uzun soluklu anlamaya çalıştık. Bu vesile ile yapmış olduğumuz sempozyumda sunulan bildirileri toparlayarak gelecek kuşaklar için kalıcı bir eser haline getiren mesai arkadaşlarımı bir kez daha kutlayarak başarılarının devamını diliyorum.



*Serdar YAKAR<sup>1</sup>*

## SÜT, TABANCA VE HATIRALARDA MARAŞ

“Maraş, çocuk yüreğimin ateş aldığı yer” der Üstad Sezai Karakoç “Hatıralar” da Maraş’ı anlatırken. Yüreğin ateş aldığı o yer, o yürekte büyüyecek ve gelişecektir her daim. Maraş’ın ve Maraşlının onun gözünde ayrı bir yeri vardır çünkü. Bu sevgi tek taraflı değildir şüphesiz. Maraşlının gözünde de onun apayrı bir yeri vardır ve de hep var olacaktır.

Liseyi bitirip Maraş’tan ilk kez ayrılıp üniversite öğrenimi için gittiğim İstanbul’daki ilk günümde Üretmen Han’ın üst katındaki Diriliş Yayınları’nın kapısını çalmış ve girmiştim eşikten... Diriliş’in diriltici nefesi kılavuzumuzdu artık tıpkı önden gidenlerde olduğu gibi...

Maraş’ın o duyarlı ve duygusal insanları hep etkilemişti onu. Bir gün sözün bir yerinde Maraş’tan bunca yazar-çizer çıkmasının nedenini sorgulamış ve “havasında mı suyunda mı?” diye sormuştu. Sonra Maraşlının yiğitliği... fedakârlığı...

Hatıralar’da şöyle diyordu:

“Maraşlı; şakacı, güler yüzlü, çocukla çocuklaşan, daha doğrusu çocuklaşmak için adeta bahane arayan, yiğit, gönlü temiz bir halk insanıdır. Fazla hesap kitaba yanaşmaz. Katışıklık ve karmaşıklık kabul etmez. Sık sık «abov!» larıyla hayretini tatlı bir şekilde belli etmeyi sever.

Maraş, çocuk yüreğimin ateş aldığı yer. Belki ondan önce rüya âlemi gibi bir iç dünyanın sahibiydim. Derinliğe aday bir dünya. Bu, Maraş’ta alev aldı denebilir. Uzunoluk Hamamı ve yanibaşındaki acemice anıttan Sütçü İmamın, çarşafı kadınlarımıza sarkıntılık etmek isteyen Fransız askerlerine ateş etmesinin bir kaç çizgiyle canlandırılışı, Kalede sallanan bayrağın hikâyesi, Maraş’ın kurtuluş hikâyesi, adeta, her an canlı bir hatıra olarak, hüznü dolu gönlümüze bir avuç umut ve hareket tohumu saçan bir ilâhî lütuf rüzgârı oluyordu.”

Milli mücadele yıllarında Maraşlının ortaya koyduğu azim ve gayret onu ne denli etkilemiş olmalı ki “Süt ve Tabanca” yazısıyla yıllar önce dile getirmişti hay-

---

<sup>1</sup> Kahramanmaraş Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü

ranlığını...

Kurtuluş günlerinin kutlanmasına temelde tıpkı Üstadı Necip Fazıl gibi karşıdır aslında. Kurtuluş günlerini nutuk zanaatçılarının elinde boğazlanan mirasa, şehit mirasına benzetir. Ama kurtuluş Maraş'ın kurtuluşu olunca o başka. Çünkü "Maraş'ın kurtuluşu da kurtuluşunun anılışı da öbürlerinden farklı..."

"Maraş kendi kendini kurtardı" der ve bunun kesinliğini göstermek için de "Matematik açıklığıyla bu budur." diyerek tartışmayı açmadan kapatır.

Üstad'ın "Süt ve Tabanca" yazısı ilk cümleden son cümleye varıncaya kadar bir hayranlığı ve hakikati dile getirir. "Maraş'ın kurtuluşu sadece bir reaksiyon değildir" ona göre. Daha derinlerde bir anlam vardır ve Üstad şair duyarlılığı ile bu anlamı yakalamaya çalışır. "Sütçü İmam'ın süt maşrabasını bırakıp tabancasını doğrulttuğu yön" ona göre sadece Fransız değildir. . O yön Fransız görüntüsüne bürünmüş "mistiksizliktir", "metafiziksizliktir."

"Süt ve tabanca.." der Üstad ve sonra devam eder: "İşte Maraş budur, Anadolu budur. Maraşlı, Bayrak, Kale'den indirilince Cuma namazının kılınamayacağını bilir. Bayrakla Cuma namazı arasındaki kopmaz alâkayı bilir. Bu savaşın temeli çok sağlamdır. Süleymaniye'nin temeli gibi..."

Sağlamlıkta Süleymaniye'nin temeli gibi sağlamdır Maraşlının savaşta kararlılığının sebepleri... Ne İstanbul hükümetinin engellemesi, ne Sivas'ın "vakit erken" demesi durdurmaz Maraşlıyı... O kalesinden indirilen bayrağı bilir ve de Bayraksız olmanın ne demek olduğunu...

Maraşlının savaşının temelini Süleymaniye'nin temeli ile kıyaslayan Üstad bir sonraki cümlesinde o günün Fatih'i ve Selahaddin Eyyubi'si kabul eder Maraşlı Sütçü İmam'ı ve adı ne olursa olsun ulu cami imamını...

"İstanbul'un alınışı neyin konkavıysa, Maraş'ın kurtuluşu onun konveksidir. Sütçü İmam ve "Kalede bayrağımız olmadıkça bu camide size Cuma namazı kıldıramam!" diyen ve bu sözülle savaşı açan Ulu cami İmamı, o günün şartlarının Fatih'i ve Selahaddin Eyyubi'sidir."

Savaş başlar... Üstad'ın tesbitiyle; "yalnız ruhun duvarları içinde geçmiş gibi tabiatüstü bir savaştır bu."

Üstad'ın Hatıralar'ında dile getirdiği Maraş, düne ışık tutan ince ayrıntıları da ele verir bir bakıma. İlk kez gördüğü Maraş'ı şu cümlelerle anlatır Üstad:

"Maraş, o günler, Ahır Dağı'nın yamacına yaslanmış büyük bir dağ kasabası görünümündeydi. Tam ortasından akan, derin yataklı bir dere, ismi gibi bir çok kanlı

olaylara sahne olmuştu geçmişte. “Kanlı Dere”nin iki yakasında bir vakitler bayağı savaşlar olduğu rivayet ediliyordu.”

“Kalesi, Ulu Camii, Bakırcılar Çarşısı, bize Maraş'ın eskiliğini hatırlatıyordu.

Üstad Sezai Karakoç çocuk yüreğinin ateş aldığı Maraş'ı anlatırken yaşadıklarını da anlatır haliyle. Hasan Reşit Tankut ile Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ve Kâzım Karabekir ile İsmet İnönü'nün ziyaretlerini, Büyük Doğu ile nasıl tanıştığını, hocasının gözünde nasıl “vatan haini” olduğunu ve hatta ilk şiirini nasıl yazdığını olanca açıklığı ile dile getirir.

1947'de ortaokulu bitirip lise öğrenimi için Antep'e giden Üstad'ın Maraş ile ilgili Hatıralar'ı da burada son bulur.

Diriliş'in 7. Dönemi olan ve 1988-1989 yıllarında tefrika edilen, ancak tamamlanamayan “Hatıralar” ne hazindir ki kitaplaşmamıştır da. Umudumuz odur ki Diriliş'in yayınlanmadığı uzun yıllar içerisinde Üstad hatıraları tamamlamış olsun ve günün birinde kitaplaşmış olarak okura sunsun. Çünkü o hatıralar en azından yetmiş yıllık serüvenimizi içinde barındırmaktadır. Biz kendisinin de dediği gibi biliyoruz ki “biyografiler, tarihin atomları gibidir, bu bakımdan gereklidir.”



*Sezai KARAKOÇ*

## HATIRALAR - MARAŞ

Muamelelerimizi tamamlayıp Maraş'a hareket ettik. Bizi Maraş'a vermişlerdi. Gece vakti elinde fener babamla annem gözleri yaşlı beni uğurladılar. Yün yüklü bir at arabasındaki çuvalların üstüne çıkarak istasyona gittim, istasyonda son kez Ergani'nin sönük ışıklarına (elektrik yoktu) bir göz atıp trenin üçüncü mevkiinde yola çıktım. Gölcüğe kadar tünelden tünele geçerek gittik. Gölcük, gördüğüm ilk büyük su. Yolçatı, Malatya, Gölbası, nihayet Maraş'ın Eloğlu (bugünkü adı Türkoğlu) istasyonuna indik. Bu kez arkası kapalı bir kamyonun sırtında saatlerce gidip Maraş'a vardım. Yirmidokuz kilometre olan bu yol o zamanlar çok uzun sürerdi. Artık bundan sonra bu yolda yıllarca gidip gelecek, bu tren yolculuğunu yapacaktım.

Maraş'ta kamyon sırtından inip Ortaokul binasına girdiğimde, bavulumu alıp yatakhaneye bıraktılar. Sonra idareye götürüldüm. Bir müdür muavini beni hemen derse soktu. Hiç unutmuyorum. Bir çarşamba günüydü. 3. dersti. Ders, matematik dersiydi. Bir sıraya oturdum ve dersi izlemeye başladım. Beş dakika geçmemişti ki, öğretmen bir problem sordu ve ardından «kim çözecek» dedi. 30-40 kişilik sınıfta 10-15 kişi parmak kaldırdı. Ben de aralarındaydım. Öğretmenin dikkatini çekmişti benim de parmak kaldırmam. Tahtaya beni kaldırdı. Problemi çözüp yerime oturdum. 5-10 dakika daha ders anlattıktan sonra, hoca, bir problem daha sordu. Dikkat ettim, soruyu daha zor olanlardan seçmişti. Bu kez parmak kaldıranların sayısı 5-6 kişiydi. Ben de yine parmak kaldırmıştım. Yine beni tahtaya kaldırdı hoca. Yine çözüp yerime oturdum. Dersin sonuna doğru, öğretmen, bir problem daha sordu. Çok zor bir problemdi bu. Sene sonunda görülebilecek bir konudan bir soruydu. Bu kez yalnız ben parmak kaldırmıştım. Öğretmen: «kalk bakalım» dedi. Ben de kalktım ve problemi çözdüm. O sırada ders zili çalmıştı. Kendisi de Maraşlı olan öğretmen, sınıfa dönerek Maraş şivesiyle: «arhadaşlar, çok zorlu bir rakibe çattınız. Bundan sonra çok çalışmanız gerekecek» dedi. O gece deliksiz bir uyku uyuyup sabah kalktığımda, doğru dürüst kilidi olmayan tahta bavulumdan, bana

parasız yatılı imtihanını haber veren ağabeyin, vedaa gittiğimde hediye ettiği, o gün için, parayla alamayacağım, lüks, çeşit çeşit renkli bir kutu kalemin kaybolduğunu gördüm. Orta öğretimim böyle başladı.

Maraş Ortaokulu yabancıların kolej olarak yapıp Cumhuriyetten sonra terk ettikleri bir binaydı. Büyük taş bir bina. Kaloriferliydi. Her halde Maraş'ta tek kaloriferli bina o idi. İlkokuldayken kaloriferi duymuştuk, ama bir efsane gibi bir şeydi bizim için. İlk gördüğüm kaloriferli bina, Maraş Ortaokuludur. Ancak bu kalorifer yanmıyordu. Üç yıl içinde bir kez bile yanmadı. Dediklerine göre, borularda suyu dondurmuşlar, o da radyatörleri çatlatmış. Bu yüzden yanmıyormuş. Sınıflarda soba yakılıyordu. O da, çoğu kez, iyi tütmediği için, sınıf duman içinde kalırdı. Maraş, bir yamaca kuruluydu. Önünde büyük bir ova uzanıyordu. En aşağıda gümüş bir çizgi halinde Aksu görülüyordu. Maraş'ın arkasında ise, bir duvar gibi, Ahır Dağı yükseliyordu. Kışın, fırtına olduğu zaman, Ahır Dağı'nın tepesinde tipi kopardı. Karlar o kadar yükselirdi ki, başlı başına görülmeye değer bir manzara olurdu bu. Fırtına eserse, şehrin üstünde, olan Okul'a, Maraşlı öğrencilerin gelmesi bayağı bir problem olurdu. Yirmi öğrenci elele tutuşup ancak gelebilirdi. Okulun yanında da Vali Konağı vardı. İkisinin arasındaki dar yoldan öyle günlerde çocukların çıkması gerçekten güç bir işti. Bizse, yanmayan sobalar sebebiyle, doğrusu, oldukça üşürdük.

Maraş'ta lise yoktu, sadece bir ortaokul vardı. Okulda hem gündüzlü, hem de yatılı öğrenci vardı. Yatılılar da paralı, parasız diye ikiye ayrılıyordu (Eski deyişle, gündüzlülere nehari, parasız yatılılara leyli meccani deniyordu). İki bina, tahta bir geçişle bitiştirilerek, okul oluşturulmuştu. Okulun büyük bir bahçesi vardı. Bahçede çınar ve zeytin ağaçları bulunuyordu, ilk defa zeytin ağacını da orada gördüm. Memleketimde zeytin ağacı yoktu. Zeytin ağacı, yemiş verdiği zaman bir iki tane ağzımıza attık. Acı, zehir gibi bir şeymiş. Meğer yenecek hale gelmesi için nice işlemlerden geçiyormuş zeytin. O zaman söylediler, öğrendik.

Türkiye'nin her tarafından parasız yatılı öğrenci gelmişti Maraş'a. O zaman, Türkiye'de parasız yatılı pansiyonu olan okul az sayıdaydı.

Parasız yatılılar; genellikle çalışkan ve seçkin öğrencilerdi. İmtihanla alındıklarından, böyle olması da tabii idi. Bu öğrencileri sınıflara dağıtmışlardı. Aslında bu da Maraşlı öğrencilerin aleyhine oluyordu. Bir sınıfta çok iyi bir iki öğrenci olacağına, on öğrenci olunca, sınıfın seviyesi birden yükseliyor, sıradan öğrencinin ortalamayı tutturması için oldukça zorlanması gerekiyordu. Maraşlı bir iki öğretmen, bu durumu, hemşehrilerini kamçulamak için bir vesile olarak kullanıyorlardı. Esasta eğitim politikası bakımından doğru olmayan bu halden Maraşlılar hiç bir zaman şikâyetçi olmuyorlar, sınıflar normal sınıfmış gibi gayret edip derslerini yapmak ve hatta rekabet etmek için yarışıyorlardı.

Savaş yıllarıydı. Sabah kahvaltısında, zeytin, çay ya da, kışın, tahin helvası, sonbaharda da üzüm, zeytin gibi yiyecekler verilirdi. Yemekler de genellikle nohut ve bulgur pilavıydı. Sürekli olarak bunların verilmesi, bazı öğrencilerin yememesine neden oluyordu. Ben genellikle, yemeğimi yiyordum. Bazan; karavanalarla kaldığı olurdu bulgur pilavının. Bir öğrenci vardı ki, doymak nedir bilmediğinden, karavanaları, biraz da şaka olsun diye, önüne sıralarlardı; o da bıkmadan, usanmadan yedi. Aslında şikâyet etmemiz haksızlık olurdu. Çünkü: ülkede halkın çoğunun eline bizim o yediklerimiz de geçmiyordu.

Yalnız cumartesi öğleden sonra ve pazar günleri Okul'dan dışarı çıkabilirdik biz yatılılar. Akşam eve dönmek şartıyla,

Bir tatil günü, dışarı çıktığımda, radyodan heyecanlı sesler geliyordu. Radyo, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden naklen yayın yapıyordu. Almanlara savaş ilân etmiştik. Her mebus, tek tek kürsüye çıkıyor ve «reyimi savaşa girmek için veriyorum» diyerek oyunu belli ediyordu. Bütün milletvekilleri böylece Almanlarla savaşa girmemiz yönünde oy verdiler.

Maraş, o günler, Ahır Dağı'nın yamacına yaslanmış büyükçe bir dağ kasabası görünümündeydi. Tam ortasından akan, derin yataklı bir dere, ismi gibi birçok kanlı olaylara sahne olmuştu geçmişte. «Kanlı Dere» nin iki yakasında bir vakitler bayağı savaşlar olduğu rivayet ediliyordu. Dereye kanlar içinde başlar yuvarlandığı için onun bu ismi aldığı eklenirdi söylenenlere. Beyler, ya da derebeyleri arasındaki kavgaların kızıla boyanan şahidi imiş Kanlı Dere.

Kalesi, Ulu Camii, Bakırcılar Çarşısı, bize Maraş'ın eskiliğini hatırlatıyordu. Türkiye'nin en iyi bakır işlenen yerlerinden biriydi Bakırcılar Çarşısı.

Sonbaharda, bu kez üzümün zaferi kaplardı çarşısı. Kehribar taneli üzümlerin saltanatı vardı. Yaylalardan gelen buz gibi üzümler.

Baharda, Maraş'ın her yanından sular akmaya başlardı. O zaman, genellikle toprak yokuşlar olan yollarda, ufak ufak su kaynakları, berrak bir çizgi halinde aşağı doğru akarlardı. Ahır Dağlarının eriyen karı böylece Maraş'ta binbir kaynağa dönüşürdü.

Okulumuzun yanında askerî birlikler vardı. Orda Mehmetçiğin gurbet ve teskere özlemleri türkülerinin sesini işitirdik gün boyu. Maraşlı; şakacı, güleryüzlü, çocukla çocuklaşan, daha doğrusu çocuklaşmak için adeta bahane arayan, yiğit, gönlü temiz bir halk insanıdır. Fazla hesap kitaba yanaşmaz. Katışıklık ve karmaşıklık kabul etmez. Sık sık «abov!» larıyla hayretini tatlı bir şekilde belli etmeyi sever.

Maraş, çocuk yüreğimin ateş aldığı yer. Belki ondan önce rüya âlemi gibi bir

iç dünyanın sahibiydim. Derinliğe aday bir dünya. Bu, Maraş'ta alev aldı denebilir. Uzunoluk Hamamı ve yanbaşındaki acemice anıttan Sütçü İmamın, çarşafli kadınlarımızı sarkıntılık etmek isteyen Fransız askerlerine ateş etmesinin bir kaç çizgiyle canlandırılışı, Kalede sallanan bayrağın hikâyesi, Maraş'ın kurtuluş hikâyesi, adeta, her an canlı bir hatıra olarak, hüzün dolu gönlümüze bir avuç umut ve hareket tohumu saçan bir ilâhî lütuf rüzgârı oluyordu.

Aşağıda, ovada, Malik Ejder'in türbesi, bir tepenin ucunda, manevi bir işaret kulesi ve merkezi gibi, bütün görüntüyü anlamlandırıyor. Maraş'ta üç isim en yaygın isimlerdir. Memmed, Ökkeş ve Ejder.

Biri, Peygamber Efendimizin adı olduğu için, diğerleri de iki sahabe adı olduklarından yaygındılar. Ükkâşe ve Malik bin Eşter adlı sahabelerdi bu iki sahabe. Ükkâşe Hz.leri'nin türbesi de sanırım Maraşla Antep arasında bir yerde idi. Bu yüzden Ökkeş adı G.Antep'de de yaygındır.

Daha yeni geldiğimiz günlerdeydi. Türkçe öğretmeni, ezberlememiz için bir şiiri ödev olarak vermişti. İlk sırada oturduğum için önce şiiri benim okumamı istedi öğretmen. Ben de ayağa kalkıp şiiri okumaya başlayınca, birden öğretmenin parmaklarıyla kulaklarını tıkadığını gördüm. Sebebini hemen anladım. Ben o zamana kadar, ilkokulda şiiri nasıl okumuşsam, aynı gür sesle, adeta bütün binayı yerinden oynatırcasına bağırarak okumaya başlamıştım. Çünkü o zamana değin, ilkokuldayken, ya açık meydanlarda, ya müsamerede halkevi salonunda şiir okumuştum. Oralarda da alabildiğine yüksek sesle bağırarak şiir okuyorduk. Sınıfta da öyle okuyorduk. Çünkü: sınıflar da, halkevi salonu gibi çok büyüktü. Böylece, o zamana kadar, yüksek sesle şiir okuma, şiir okumanın vazgeçilmez bir parçası olmuştu benim için; o yüzden ki, o küçük sınıfta, öyle bağırarak şiir okunamayacağını düşünememişim bile. Öğretmenin gülümserken bile dehşet ifade eden yüzü ve arkadaşların şaşkına uğraması karşısında hemen toparlanıp sesimi kısıtım, normal şekilde şiiri okuyup tamamladım.

İlkokulda «öğretmenim!» diye hitap ederdik hocaya. Ortaokulda : «hocam!» deniyordu artık. Bu da eski geleneğin silinemeyen yanındı. Daha sonra lisede ve üniversitede de «hocam!» diye hitap edildiğini gördüm. Beğenmedikleri, kınadıkları ve eleştirdikleri medreseden kalma hitaptan daha başka bir hitap imkânı bulamamış olduklarını göstermişti bana bu âdet.

Ortaokulda, pansiyonda, bir iki hoca, yaramazlık yapanları döğelerdi. Hele bir hoca vardı ki, döğmesi bir işkence derecesindeydi. Bir öğrenciyi döğdüğünü gördüğümde, bakamamıştım bile. Hazırlanarak ve sabırla ve uzun uzun bıkmadan usanmadan döğmek, bu öğretmenin huyu idi. Gündüzlü öğrencilerden de döğdükleri



olmuş.

Veliler mahkemeye müracaat etmişler. Derslere çalıştığımız ve olağanüstü uslukta olduğumuzdan birçoklarımız için böyle bir korku yoktu.

Bu hocanın bir gün öğrencilerle sohbet ederken, din aleyhinde konuştuğuna şahit oldum. O, mademki öteki dünya var, din, neden bu dünyaya ait cezalar da koymuş? diye soruyor, daha doğrusu kendince dinle, mukaddesatla alay ediyordu. Bu dünyada da, öteki dünyada da suçlulara ceza verilebileceğini aklı almıyordu. Ya da kasden, çocukların aklını karıştırmak için böyle söylüyordu.

Mümkün olduğu kadar namazlarımı kılmaya çalışıyordum. Gizli gizli, köşe bucakta. Yakalandığım takdirde ne olacağı belli değildi durumumun.

Evden götürdüğüm bir kaç kitapla da, yine gizli gizli kendi kendime Arapça ve Farsça çalışıyordum. Osmanlı devrinde her halde ortaokul kitabı olarak hazırlanmıştı bu kitaplar. Çünkü: o zaman, Arapça ve Farsça dersleri mecburi derslerdi. Ben de evde bulup da yanıma aldığım o kitaplardan «emsile»yi ezberlemiş, Farsçamı da oldukça ilerletmiştim. Bir yandan da daha çok Tanzimat ve Meşrutiyet dönemi yazarlarının yer aldığı bir iki eski seçmeler kitabından M. Akif'in, Namık Kemal'in, Abdülhak Hamid'in, Süleyman Nazif'in, Tefik Fikret'in, Ziya Gökalp'in ve diğerlerinin şiirlerini, yazılarını okuyordum. Okul kitaplarıyla yetinmiyordum. Okuduklarımla da güçlenen, din, millet ve vatan sevgisi, yüreğimi dolduran yüce duyguları o yıllarda.

Tatil olmadan daha, bizim sınıfı geçtiğimiz belli olduğundan, biraz erkence karnelerimizi verip memleketimize gitmemize izin verildi. Bu, hem çalışkanlığa bir mükâfat, hem de yatılı okulda pansiyon giderleri açısından bir tasarruf olarak bir taşla iki kuşu vurma cinsinden bir işlemdi.

Yaz tatilini Ergani'de geçirdim. Bir gün, arkadaşlar kasabanın yukarısındaki evimize geldiler. Heyecan içindeydiler. Ellerinde bir gazete vardı. «Savaş bitti» dediler; «atom bombası atılmış ve savaş bitmiş». Gerçekten getirdikleri gazetenin ilk sayfasında, sayfanın yarısını kaplayan bir kelime yazılıydı: ATOM!

Atomun atılmasıyla savaş bitmiş kabul ediliyordu. Böylece, Almanların açıklayacakları gizli silâhlar beklentisi de suya düşmüş oldu. Atomda Amerikalılar daha önce davranmış, füzeler de proje halinde Almanlardan yine onlara ve Ruslara miras kalmıştı. Savaş boyunca çıkan Karagöz adlı halk tipi gazete, Fransızları hep kadın kılığında, Rus'u da D'ayı ifadesiyle canlandırmıştı. Karikatür dergilerinde önceleri bol miktarda Yahudi fıkraları varken, zaman içinde bunlar yavaşça Hitler fıkralarına dönüşmüştü.

Her güz, Ergani'de hep aynı şeyler tekerrür ederdi. Bağbozumu ve kış hazırlığı. Bulgur, kavurma ve diğer zahirenin hazırlanışı. Üzümler taşınır, sıkılır ve «bağ pişirme» böylece başlamış olurdu.

Ben tekrar Maraş'a döndüm okullar başlayınca. Üç yıl böylece, okul döneminde Maraş'ta, yaz tatillerinde Ergani'deydim.

12 Şubat Maraş'ın kurtuluş günüdür. O gün, büyük bir coşkunlukla kutlanır. Maraşlıların hepsi caddelerdedir. Oynayanlar ve dam üstlerinde, şu, bu yerde seyredenler, halkın heyecanını somut hale getirir. Biz, tüm okul olarak Belediye Meydanındaki Maraş'ın o zamanlar tek meydanıydı ve Ulu Cami de hemen yanındaydı olurduk. Askerî birlikler de gelip yerlerini alırlardı. Bir de her mahalleden kendilerine mahsus kıyafetleriyle ve mahallelerini sembolize eden bayraklarıyla gençler gelip meydanda yerlerini alırlardı. Kalede Fransız bayrağını temsil eden bir bez vardır. Sonra bir işaret verilirdi. Her mahallenin kendine güvenen insanı, kaleye doğru tırmanır. Kaleden toplar atılır. Biraz sonra kalede dumanlar görülür. Daha sonra kaleye tırmananlar Fransız bayrağını alaşağı ederek kutlu bayrağımızı kalenin direğine çekerler. Biz meydandan gözlerdik. Bütün bunlar adeta göz açıp kapayıncaya kadar bir müddet içinde cereyan ederdi. Hangi mahalle, bayrağı kaledeki yerine çekmişse, o yılın şampiyonu o mahalle olurdu. Bizim orada olduğumuz sırada hep Mağaralı Mahallesi birinci geliyordu bu yarışta. O mahallenin bir de kendine mahsus ahengiyle bir deyişi vardı: «Mağaralı Ökkeş çangal taksana!». Maraş'ta güreş de önemli milli bir özellikti. Zaman zaman güreşler düzenlenirdi. Beş yaşındaki çocuklardan başlanarak, 6, 7, 8... yaşındakiler güreştirilir, böylece yaşça büyüğe doğru gidilirdi. Küçükler, güreş bitince kendilerini alamaz, dövüşmeye girişirlerdi. Onları zorlukla ayırırlardı. Zannederim, Mağaralı Ökkeş'in çangal takması, yine güreşle ilgilidir. Maraş güreşinin özelliği hep ayakta güreşmek olması. Yere düşüldü mü güreş bırakılır, hemen ayağa kalkılır. Güreşçi, hep tuş yapmaya bakar.

Maraş Kurtuluş Bayramı töreni, bir nevi kurtuluş olayının tekrarı gibiydi. Anlatıldığına göre, Maraş'ın kurtuluşu şu şekilde olmuştur: Fransızlar gelip Maraş'ı işgal etmişlerdir. Şehri kurtarmak için bazı kimseler dağlara çekilmiştir. Ahır Dağı, bu çetelerin kartal yuvası gibidir. Çetelerin başında Aslan Bey vardır. Kısakürek Oğullarından Evliya, bir beyanname yayınlayarak, halkı kurtuluşa çağırmıştır. Bir gün, Uzunoluk Hamamından çıkan iki kadına Fransız askerleri sataşmak, çarşaflarını açmak isteyince, Hamamın karşısında dükkânı olan Sütçü İmam, silâhını çekip Fransızları yere sermiş ve kaçarak çetelere katılmıştır. Böyle böyle artmaktadır kurtuluş için savaştan kahramanlar.

Şehirde olan ermeniler, rumlar işi iyice azıtmışlardır. Fransızları tahrik ederek halka zulmederler. Bu böyle devam edip gider bir süre. Bir pazar günü onuruna

verilen baloda, fransız kumandan, şehrin zengin ermenilerinden birinin güzel kızını dansa davet eder. Fakat kız, ailesince tembihli olduğundan reddeder. Kumandan, neden dans etmediğini sorunca, esir olduklarını, hür olmadıklarını, hür olmadıkça da dans etmeyeceğini söyler (Salome hikâyesini andırıyor kurulan tertip). Kumandan : «siz hürsünüz, türkler esirdir artık. Burayı aldık. Farkında değil misiniz?» der. Kız, bunun doğru olmadığını, halâ bu şehrin türklerin olduğunu söyler. Sonra, penceredeki perdeyi açarak: «burayı aldınız ama halâ kalede türk bayrağı dalgalanıyor. Nerden anlaşılacak sizin burayı aldığınızı? Bir yerde hangi bayrak asılıysa orası o bayrağın yurdudur. O bayrak orada sallandıkça biz kendimizi esir sayarız. Bu yüzden de asla yüzümüz gülmez, eğlenemeyiz». Bu konuşmadan iyice etkilenen kumandan : «O bayrağı oradan indirmek bir şey değildir. Onu indirtirsem benimle dans eder misiniz?» der malûm fransız şekilci nezaketiyle. Kız : «memnuniyetle. Yeter ki siz onu indirin. Ama indiremezsiniz». İyice kamçılanan kumandan emir verir, bayrağımızı indirirler, yerine fransız bayrağını asarlar. Ve o gece, fransız kumandan, kızla istediği kadar dans eder.

Fransızlar, şehri almıştır ama bayrağımızı indirememişlerdir o güne kadar. Halk da, bayrak yerinde sallandığı için sabırla hareket etmiştir genellikle. Fakat, bayrak indirilince, sessiz, büyük bir heyecan yürekleri doldurmuştur. Dağlardan dağlara, köylerden köylere haberler gitmiştir. Kaleye bakan Maraşlılar, gözlerine inanamamaktadırlar. Bu da mı başa gelecekti?

Cuma günü, her zaman olduğu gibi, halk Ulu Camide toplanır. Hutbe için minbere çıkan imam, Kaledeki fransız bayrağına işaretler ki: «o bayrak orada sallandıkça Cuma namazını kılamayız. Cuma namazı, hür müslümanların namazıdır. O bayrağı indirip yerine yine kendi bayrağımızı çekmedikçe, namazımız namaz olmaz. Haydin yürüyelim, Kaleye hücum edip sonra gelip namazımızı kılalım» der. Kaleye hücum ederler; dağlardaki savaşçılar da bundan haberi olmalı ki, onlar da gelirler. Halk Kaleye tırmanır. Fransız bayrağını indirir, yerine bayrağımızı çekerler. Fransızlar kaçarlar. Kahramanlar onları kovalar. Halk dönüp cuma namazını kılar. Sütçü İmam da top atarken top ateşleri arasında şehit olur. Aslan Bey ve adamları, Maraş'tan sonra Antep'in kurtuluşuna çalışanlara yardım etmek için Antep cephesine giderler.

Hatırımında kaldığı şekliyle Maraş'ın kurtuluşu bu şekilde olmuştur. Maraş'ın kurtuluşu, her yıl bu şekilde canlandırılırdı. Maraş'ın kurtuluş törenleri için, bir yıl Ahmet Hamdi Tanpınar geldi. O zaman milletvekili idi sanırım. O zamanın Halk Partisi ileri gelenlerinden ve milletvekili Hasan Reşit Tankut da onunla beraber gelmişti. Okula geldiler. Okulda «iftihar kitabı» verilecekti bir iki öğrenciye. Tören vardı. Vaktiyle iftihar listesine geçip o anda üniversitede olanların kitabı ancak o

yıl verildi. Ahmet Hamdi Tanpınar kısa bir konuşma yaptı ve kitapları, kendisi ve H.R. Tankut öğrenci velilerine verdiler. Her sınıfın en çalışkan çocuğu o yıl «iftihara geçerci». Bütün Türkiye'de bir yıl içinde iftihara geçenlerin fotoğrafları bir kitapta toplanırdı. Buna da «iftihar kitabı» denirdi. Kitap, her iftihara geçen çocuğa armağan edilirdi. Fakat, o iftihar kitabını zamanında alamazdı öğrenci, Yıllar geçerci, öğrenci mezun olup gittikten sonra onun iftihar kitabı gelirdi. İşte, biz ortaokuldayken, o anda yüksek tahsilde okuyanların iftihar kitabı yeni gelmişti. Tanpınar da o kitapları çocukların babalarına verdi. İftihara geçtiği için kitabı ailesine verilen biri de, sonra üniversitede, daha sonraki yıllarda da zaman zaman Maraş'ta bazı olaylara adı karışan biriydi.

Bir 12 Şubat törenine de Kâzım Karabekir geldi. O zaman T.B.Millet Meclisi başkanıydı. Törende, Belediye Binasının balkonundan görevlilerle görüldüğünde çok az alkışlandı. Halkın bu davranışı, çok sevdikleri ve millî bir kahraman olarak gördükleri Kâzım Karabekir'in Millet Meclisi başkanlığını kabul etmesinden ileri geliyordu. İsmet Paşa, Fevzi Çakmak'ı emekli etmişti. Demokrat Parti yeni kurulmuştu. Kâzım Karabekir'i muhalefete kaptırmamak için onu milletvekili, daha sonra meclis reisi yaptırmıştı İsmet İnönü. Oysa belki yirmi yıl göz hepsinde kalmıştı Kâzım Karabekir. Bu göz hapsi kalkıyor ve birden Meclis Başkanı oluyordu. İsmet Paşa, her halde en çok ondan çekiniyordu. Kâzım Karabekir'in bu teklifi kabul etmesini halk tasvip etmemişti. Bunu o gün çok net şekilde gördük. Kâzım Karabekir, balkondan görününce, meydandaki bir kaç memurdan başka kimse alkışlamadı. Öte taraftan, muhalif milletvekili olarak Refik Koraltan ve bir kaç arkadaşı yoldan geçtiler; onlar resmî korteje dahil edilmemiş, balkona alınmamışlardı. Sıradan insanlar; halktan kimseler gibi geçiyorlardı. Halk, öğrenciler ve hatta bir kısım asker onları alkışladı. Sonra halkın onların arabasını havaya kaldırdıklarını söylediler. Halk Partisi bu derece halk tarafından sevilmiyordu. Demokrat Parti, öbürüne olan bu nefretin meyvelerini topluyordu.

O akşam, 12 Şubat Maraş'ın kurtuluşu dolayısıyla bir müsamere verilecekti. Müsamerede bir öğrenci grubu da, sözü ve bestesi Kâzım Karabekir'e ait «Türk Yılmaz» marşını söyleyecekti. Marş: «Türk yılmaz, Türk yılmaz. Cihan sarsılsa Türk yılmaz» diye başlıyordu. Kâzım Karabekir, Milli Mücadelede Erzurum'da iken bu marşı yazmıştı. Bütün Erzurumlular, sokakta, bu marşı söylerlermiş. Marşı söylemek için yirmi öğrenci seçmişlerdi. Müzikte parlak bir durumum ve iddiam olmakla birlikte nedense beni de koroya seçmişlerdi. Prova için halkevine gittik. Bir müzik hocası bize marşı öğretiyordu. Kâzım Karabekir Paşa geldi o sıra. «Çocuklara ben öğreteceğim, dedi, marşı.» «Paşam, siz zahmet etmeyin, yorulmayın» dedilerse de dinlemedi. Bize heyecanla marşı öğretmeye başladı. Sihatli görünüyordu.

Bir süre sonra terledi, yoruldu. Bir kahve getirdiler, ara verildi. Halkevi salonunun ortasında, Paşa kahvesini içiyordu. Ben de yakınında duruyordum. Birden salonun kapısından bir adam girdi, Paşa'nın yanına geldi. Paşa'ya köy enstitüleri hakkında bir takım şikâyetlerde bulundu. Kâzım Karabekir dikkatle dinledikten sonra: «bu nevi şikâyetler bana çok yapıldı. Ben de İsmet Paşa'ya söyledim. Komünizm propagandası yapılıyor. Haklısınız» dedi adama. Adam gittikten sonra Paşa bize tekrar marşı öğretmeye çalıştı.

Ertesi gün Paşa okula geldi. Müdür bizim sınıfa getirdi. Dersimiz türkçe idi. Öğretmen, beni, olduğum yerde yani sırada ayağa kaldırdı. Müdür birçok soru sordu. Kâzım Karabekir Paşa dinliyordu. Bir metin hakkında açıklamalarda bulundum, bütün sorulanları cevaplandırdım. Sonra müdür, «bunda kıstas nedir?» diye sordu. Öbür arkadaşlarla kıyaslanamayacak kadar Osmanlıca kelime dağarcığım zengin olduğu halde, şanssızlık bu ya, «kistas» kelimesinin karşılığını o anda tam anlamıyla çıkaramadığım için, biraz genel bir cevap verdim. Müdür fark edip de «kistas» kelimesini «yani ölçü, falan» gibi bir açıklamayla anlatmayı düşünemedi. Sonra, Paşa memnuniyetini belli etti. Biraz da kendisi konuştu. Başkalarını kaldırarak fransızca sorular sordu. (Bir iki yıl sonra, biz lisede Antep'teyken, birgün bayraklar yarıya indi. Kâzım Karabekir'in ansızın öldüğünü söylemişlerdi. Karabekir Paşa, bende, temiz yürekli, vakarlı, yurtsever bir insan etkisi bırakmıştı. Ancak fazla bir derinlik ifadesi bulamamıştım.)

Maraş'ta bir sayıma katıldım. Çocuklarla ilgili bir sayımdı. Bir sokağın sayımı da bana verilmişti. Fakat, nedense kimse çocuklarının tamamını bildirmek istemiyordu; çocukları o evden o eve kaçırap duruyorlardı. Bir keresinde de genel sayıma katıldık.

Bu arada, geceleri, ders ve ders dışı çalışmalarım sürüyordu. İslâm klasikleri de öbür klasikler arasında yayınlanmaya başlamıştı. Harçlığım çok sınırlı olmakla birlikte kitap alıyordum. Attar'ın Pendnamesini yemekhane nöbetinde okudum. Bir arkadaş, evlerinde çok eski kitaplar olduğunu söyledi. Evine gittik. İnsan boyuna yakın büyüklükte tefsirler vardı (her halde el yazmasıydı). Bir Mesnevi şerhi, bir de farsça öğreten bir kaç kitap aldım. Mesnevi Şerhinde hem metin, hem lugatler, hem anlam, hem de açıklama vardı. Bu benim için çok yararlı oldu. Adeta Mesneviyi anlamaya başlamıştım. Ortaokulda ikinci sınıftaydım. Çok erken bir uyanmasıydı bu zihnimin. Ziya Gökalp'le ilgili kitaplar okuyordum. İsmail Habib Sevük'ün kitabını okuyordum. Sarıklı İhtilalci Ali Süavi adlı kitabı bulmuştum o ara ve okumuştum. Arif Nihat Asya'nın «Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor» adlı kitabı da yeni çıkmıştı o sıralar; onu okumuştum. Bir sınıf kütüphanesinde Carlyl'in «Kahramanlar»ını bulmuş ve okumuştum. Dine karşı bir eğitim vardı o sıralar. Bütün ülkede din konusunda

büyük bir baskı vardı. Adeta islâm demek yasak ve suçtu. İslâma nisbi bir hürriyet verilmesi bile söz konusu değildi. Ama ben kutsal islâmıla ilgili ne bulsam okumak istiyordum. Bir takım dinî dergiler de ilk kez çıkmaya başladı: Hakka Doğru, Tanrı Kulu, İslâmiyet gibi, Sebillürreşat da yeniden çıkmaya başladı. Öte yandan Orhondan Sesler, Altınışık, Kızılelma gibi milliyetçi dergiler de çıkıyordu. Bir yaz tatilinde babam, Orhondan Sesler'i getirdi. Nihal Atsız'ın başvekile mektubu, bir hayli ateşli bir mektuptu. O zamanlar olay olmuştu. Kısacası, geniş bir okuma alanım vardı. Divan şiirlerini ezberliyordum. Necmettin Halil Onan'ın antolojisinden bir hayli şiir ezberlemiştim divan şairlerinden. Bizden bir yukarı sınıftaki bir ağabeyin şiir defterinden ve kitaplarından da, nisbeten, halk şiirleri, enteresan şiirlerle tanışma imkânım olmuştu.

Kaz mezarıcı derin kaz, ellerin yana yana  
Gündüzler gece oldu geceler zindan bana  
gibi acıklı şiirler,

Geçti Bor'un pazarı sür eşeğin Niğde'ye  
gibi mizahî parçalar;

Kurtulamam üç nesnenin elinden:  
Biri gurbet, biri firkat, biri aşk.  
Üçü bilmez birbirinin halinden,  
Biri gurbet, biri firkat, biri aşk.  
gibi halk şiirleri.

Çağdaş şair ve yazarları tanıtan bir kitap. Cahit Sıtkı'yı da oradan tanıyorum.

Güz mevsiminde, Maraş, damlarına kırmızı biberler serilmiş, çınlayan gün ışığında parıl parıl yanarken, bir yandan islâmıla haşır neşir olma, bir yandan ders, bir yandan da dergiler ve şiirler, kitaplar, arapça, farsça ve fransızca çalışmaları içinde geçiyordu ortaokul yıllarım.

Sınıfta durumum, genellikle ilk üçe girme şeklinde idi ortaokulda. Ancak, müzik, resim ve beden eğitimi derslerinden pekiyi alamadığım için iftihar listesine geçmem sıkça olmamıştır. Türkçe, matematik ve tarih derslerim ise pekiyiden de üstün bir derecede idi denebilir.

Orta ikinci sınıfta iken gelen türkçe hocamız, daha ilk kompozisyonundan sonra, beni sıramda ayağa kaldırarak: «bu arkadaşınıza iyi bakın, ilerde...» diyerek burada tekrarlamak istemediğim çok büyük övgü ve iltifatlarda bulunmuştu. Bir soru sorduğunda, ben de usulen, fakat tevazu dairesinde parmak kaldırıncı: «sen, öyle parmak kaldırmalısın ki tavana değmeli» derdi. Tahtaya kaldırılmaktan, hatta bazan yazılılara bile girmekten muaftım. Bu sıralar okuduğum SAFAHAT, Midhat Cemal Kuntay'ın Mehmet Akif'ine ilâveten hocam da, Vadideki Zambak'tan 20 sayfayı (ki bir öğüt mektubu, yükselme yollarının açıklaması idi) ve bazı kitapları tavsiye ediyordu. Hatta bir gün babama yazdığım mektubu bile izin isteyerek gözden geçirdi hocam. Kendisi Arif Nihat Asya'nın öğrencisiydi. O sırada yeni çıkan Kanatlar ve Gagalar kitabından getirip almamızı sağladı. Arif Nihat Asya'ya ait bir çok şey anlatmıştı:.. Hocamız, Maraş'a gelmeden önce, olduğu yerde yaramaz öğrenciler: «biz Gâvurdağlıyız» diye korkutmak isteyince, o da: «siz Gâvurdağlıysanız, ben de Ahırdağlıyım» cevabını vererek onları susturmuş.

Namık Kemal, Ziya Paşa, Ziya Gökalp'le ilgili nice şeyler okuduktan sonra eski kültürümüzün engin ufuklarına açılmıştım. Yine okulda Namık Kemal'e dair verdiğim konferans ve Hürriyet Kasidesini ezberden okumam hadise olmuştu. O sırada gelen, 72 yaşında, 1,72 boyunda, 72 kilo ağırlığında, göğüs genişliği de 72 cm olan beden eğitimi öğretmenimiz, o konferanstan sonra, bana, «koca filozof» lâkabını takmış, dersinde de müsahamalı davranmaya başlamıştı. Daha ilk geldiği gün, çocukları sıraya dizmiş (ben, yemekhane nöbetçisi olduğumdan pencereden seyrediyordum), her birinin yüzüne birer hafif tokat atmış, «işte ben insanı böyle severim» demişti. Yine: «siz bir çiçeksiniz. Benim bir yüzüm insan yüzü, öbür yüzüm köpek yüzüdür» gibi sözlerle disiplini korumaya çalışırdı.

Daha önce bahsettiğim, din aleyhinde konuşmuş olan hoca, bir gün, dersimiz boş geçerken sınıfımıza elinde bir kitap girdi. Arapça bilen Mardinli bir arkadaşımızı tahtaya kaldırarak o kitabı uzattı, «oku» dedi. Arkadaş, okumaya başladı. Kitap, mevlüttü. Arkadaş, zevkle ve ahenkle okuyordu. Fakat, ben daha ilk beyitlerde bu mevlüdün özelliğini anladım. Arkadaşımız da bir müddet okuduktan sonra farkına vardı. Durdu. Öğretmen: «okusana!» diye ısrar etti, fakat arkadaş : «okumam» dedi, bu başka mevlüt». Öğretmen, kızıp söylenerek kitabı alıp gitti. Sonradan duyduğumuza göre, mevlüt Âmine Hatun yerine, Zübeyde Hatun vb. değişikliklerle yeniden yazılmış. Bunu da Behçet Kemal Çağlar'ın yaptığını söylemişlerdi. Sanırım, bir deneme yaptılar. Fakat, hoşnutsuzluğu görünce vazgeçtiler.

Yine, bu sıralarda, bir cumartesi günü, çarşıda gezerken, duvarlarda son derece etkili güzel bir afiş gördüm. Yakında Büyük Doğu'nun «Bir nar-ı beyza» gibi çıkacağı müjdeliyordu. Büyük Doğu'yu tanıyışım bu ilânla oldu. Sonra Dergi çıktı. Bir



bayie geliyordu. Bazan da kalmıyordu. Bir kaç sayı sonra: «Sultan Abdülhamid'in Ruhaniyetinden İstimdat» isimli şiirin yayınlanması üzerine kapandı. Hükümet, memleketin her tarafında aleyhte mitingler yaptırdı. Bizi de alıp halkevine götürdüler. Müdür ve Halk Partisi Başkanı, isim vermeksizin aleyhte konuştular. Müdür: «bir muvazenesiz» diye bahsediyordu. Fakat sanırım benden başka kimse anlamamıştı kimden bahsedildiğini.

Daha önce İstanbul'da Tan hadisesi olmuştu. Heyecanla izlediğim bir haberdi bu. Öğrencilerin bu konularla ilgisi yoktu. Nerden elimize geçmişse Serdengeçti'yi bulmuş, bir iki arkadaşıyla okuyorduk. Müdür geldi: «Bunların hepsi yalan» diyerek elimizden aldı. Daha sonra Büyük Doğuları elimizden almaya başladı. Çalışkanlık sebebiyle o güne kadar aramız çok iyiydi müdürle. Bundan sonra bozuldu. Bir gün de, bir arkadaşın dergilerini almış, odasına götürmüş. Odacı, gereksiz gazeteler zamanıyla atmış. Müdür, bizi çağırdı: «siz dergileri odamdan çalmışsınız» dedi. Bu tür olaylar sürüp gitti.

Bir arkadaşım, dayısında bulunan Büyük Doğu ciltlerini getirdi. Onları da gözden geçirdim. O güne kadar, islâm, içimizde sakladığımız bir inanç idi. Kimselere pek açılmıyorduk. Yasak, mazlum ve mağdur bir düşünce gibiydi ruhumuzda. Ama işte, görmüştük, İstanbul'da çıkan bir dergide onu çağdaş üslupla savunan bir kalem vardı. İslâmın yükselen yeni, canlı sesiydi bu. Bu, benim için büyük bir mutluluk olmuştu. Çünkü: bir umut doğmuştu. Bütün sıkıntıları göğüsleyebilirdim.

Müdürümüzün, fikrî yapısı, aşırı devrimciliği ve evhamlı psikolojisi yanında, bir takım özellikleri vardı ki bunlar olumlu özelliklerdi. Şiiri ve edebiyatı seviyordu. Güzel konuşuyordu. Ahmed Kutsi Tecer'in «Neredesin?» adlı şiirini duyarak okurdu. Öğrencilerin meseleleriyle ilgilenirdi. Bakanlığa müracaat etmiş, yemek tahsisatımızı artırmıştı. Mezuniyet imtihanlarına girdiğimizde yemeklerimiz iyice düzelmişti. Hatta tahsisat daha öncesinden arttığı için kalan fazlayı da bize danışarak ikinci kahvaltısı mı, öğle yemeğinden sonra kuru üzüm vs. mi istediğimizi sordu. Öğrenciler de kuru yemişi tercih ettiler. Bahçenin düzenlenmesi, harçlığı gelmeyen öğrenciyeye harçlık verilmesi gibi davranışları oldu. Sene sonu gelip de imtihanları verip mezun olduğumuzda notlarım şöyleydi: bütün derslerim 10, yalnızca beden eğitimi 9, müzik 7 ya da 6, resim 5. Bu üç dersten problemlili olmuştu imtihanlarım. Bedeneğitimi imtihanımdan müdür, tüm kız ensitüsü öğretmenlerini toplamış, getirmiş, onlarla çay içerken imtihanımızı bir gösteriyeye çevirmişti. Çok zayıf, çelimsiz ve ufak olduğumdan, üstüne çıkıp inmek suretiyle kasadan atlamış oldum. Müdür: «hocam, Sezai bir defa daha kasadan atlasın» dedi. Eğer hoca teklif etseydi reddedecektim. Fakat hoca anlayışlı davranarak: «müdür bey, Sezai bugün çok yoruldu. Müsaade ederseniz atlamasın» dedi. Müzik imtihanında ise teorik soruları fevkâlâde cevap-



landırdığım halde, bir şarkıyı söylemeye, mümeyyiz kadın öğretmenlerden birinin benden öncekilerde kahkahalarının ta dışarılarında çınlamasını duymamız sebebiyle yanaşmadım. «Bilmiyorum» dedim. Bunun üzerine: «İstiklal marşını söyle» dediler. Onu da bilmiyorum diyemedim ya! «Söylemiyorum» dedim. Başka bir okuldan gelmiş olan kadın öğretmenin gülüşü gözümün önüne geldiği için. Bu kez, müzik öğretmeni durumu anlamadığından: «baş kaldırıyor, kabadayılık yapıyorsunuz» dedi. Mümeyyiz hocalardan beden eğitimi öğretmeni, biraz önce «10 verip göndeririz» dediği halde şimdi susuyordu. Niçin böyle davrandığımı açıklayamazdım. Neyse, teorik bilgileri tam söylediğim için yeterli not almıştım.

İmtihanlar bitti, müdür bize notlarımızı bildiren bir kâğıt dağıttı. Notlarım demin dediğim gibi. Müdür dedi ki: «Sezai, senin resim yapman lâzım. Bir hocahanıma söz verdim. 10 resim yapıp ona götüreceksin». İlk üçe girerek, üç ders hariç, tüm derslerden 10 alıp pekiyi derece ile mezun olan birisine, mezun olduktan sonra resim yapma mükellefiyeti yükleme, düşünülürse ne derece pedagoji kurallarına uyan bir davranıştı. Mezun olmuştuk. Evden yol parası bekliyorduk. Para gelince memleketimize dönecektik. Şimdi, orta dereceyle bile mezun olanın dersle ilişkisini kestiği bir sırada, bu kadar parlak bir şekilde mezun olmuş birinin oturup o haziran sıcaklığında resim yapması, bir iki değil, on resim yapması nasıl reva görülebilirdi? Yine de müdüre bir şey demedim. Resim kâğıdı alacak param da yoktu. Arkadaşlardan borç aldım. Aldığım resim kâğıtlarını arkadaşlara dağıttım; herkes bir resim yaptı, topladım, götürüp müdüre verdim. Müdür, bir süre sonra beni çağırdı. Resimleri bir tomar yapmıştı. «Bunları hocahanıma götüreceksin» dedi. Adres verdi. Gittim, öğretmenin evini aradım, güç belâ buldum. Kapıyı uzun süre çaldım çaldım açan olmadı. Uzun süre kimse çıkmadı. Sonunda bir hizmetçi kız çıktı, resimleri ona verdim. Bir gün sonra müdür bey beni çağırdı. «Hocahanım memnun olmuş. Ama 10 resim daha yapıp götüreceksin» dedi. Resim kâğıdı alacak param yoktu. Henüz param gelmemişti. Tabii ki, resimler yapılmadı. Bir gün sonra müdür çağırdı, resimleri sordu. Yapamadığımı söyledim. «Mezun oldun, artık söz dinlemiyorsun. Sen vatan hainisin. Zaten seni geç anladım» dedi. Bu hakaretin sebebi, aslında elbette resimler değildi. İdeolojik bağlantılı bir sözdü. Ona telmih vardı. Canım sıkıldı. «Eğer geç anlasaydınız beis yoktu; hiç anlamadığınızı anlaşıyor» dedim. «Kimin vatan haini, kimin vatansever olduğunu ise ilerde anlayacaksınız» diye ilâve ettim. Bunları uzun uzun yazmamdan maksadım eğitim ve öğretimin o günkü durumunu canlı somut misallerle belirtmektir. Öğretmenliğin sadece bir takım bilgiler vermek demek olmadığını, idareciliğin de sadece öğrencilerin yemesi, içmesi ve maddi ihtiyaçlarıyla ilgilenmekten ibaret bulunmadığını vurgulamak istiyorum. Ortaokul yılları, öğrencilerin en kritik yıllarıdır. Öğrenci, çocukluktan çıkmaktadır. En duyarlı olduğu bir dönemdir bu, çocuğun. Jimnastik

hocası psikolojimize uygun davranmıştı. Ama müzik imtihanında, neden bir parçayı sesli okumadığım anlaşılmamıştı. Resimde ise, müdür, mezun olduktan sonra bir öğrenciden bu kadar talepte bulunulamayacağını, üstelik, resim kâğıdı alamayacak kadar parasız olduğumu bile düşünememişti. Resmim de pekiyi değilse de zayıf da sayılmazdı. Türkçe, matematik, fizik, kimya, biyoloji, tarih, coğrafyadan 10 almış, üç yıl hiç bir yaramazlığı görülmemiş, kompozisyonlarıyla dikkat çekmiş, konferansıyla adeta meşhur olmuş bir öğrenciyi yolcu ederken ona «vatan haini» demek mi gerekirdi, böylesi enti püften sebeplerle.

Bir iki gün içinde paramız geldi. Müdür alâkadar oldu. Bir kamyon kiralandı. O gece yarısı kamyonun üstünü biz yatılılar doldurduk. Müdür de şoför mahalline bindi. Eloğlu istasyonuna geldik. Treni bekledik. Sabah oldu. Bir taraftan güneş doğarken öbür tarafta ay batıyordu. Tren geldi, herkes müdürle vedalaştı. Ben, bilet almaya koşup vedalaşmadan trene bindim. Çocuklar da gelip oturdular. Tren hareket eder etmez çocukların birçoğu nereden bulmuşlarsa çıkarıp birer sigara yaktılar. Hayret ettim. Çünkü: müdür, sigara içenleri her gece odasına çağırır, onlarla uzun uzun konuşurdu. Terketmişler sanıyordum. Ama serbest olur olmaz kötü alışkanlıklarına dönmüşlerdi.

Bir iki yıl sonra, biz G.Antep'te lisedeyken, müdür liseye gelmiş. Müdür odasında iken arkadaşlar hep ziyaretine gitmişler. Beni sormuş. Bulamadıklarını söylemişler. Bunun üzerine: «Sezai'yi bulup getirmezseniz sizinle de görüşmem» demiş. Çocuklar geldi: «Gelmen şart. Senin yüzünden bizimle de görüşmüyor» deyip koluma girip zorla götürdüler. El sıkıştık, böylece görüşmüş olduk.

Biz orta son sınıfta iken, 3 A, 3 B diye iki sınıf vardı. Ben 3B'de idim. Müdür, 3A'nın türkçe hocasıydı. Müdür iki sınıf arasında münazara tertip ettirdi. Biz sınıfın en iyileri, ders çalışmak istiyorduk. Müdürse, bizi kendi sınıfının en iyileriyle çarpıştırmak istiyordu. Biz A takımını değil de B takımını çıkardık karşılıklarına. Biz de yardımcı olduk. Bizimkiler, onları yendi. Bunun üzerine müdür yine münazara yaptırmak istedi. Biz kurtulmak için bu kez C takımını çıkardık. Onda da jüri tereddüt etti. Müdür ortaya atılıp kendi sınıfının tezini müdafaa etti. Jüriye tesir edip bizimkileri mağlup ilân ettirdi. Bütün okul kütüphanede idik. Kütüphane bir konferans salonu gibiydi. Müdürün konuşması üzerine, ben parmak, kaldırdım; olduğum yerde, bizim sınıfın tezini müdafa ettim. Bütün okul beni alkışladı. Ardından bir sınıf arkadaşım kalktı, konuştu, onu da bütün okul alkışladı. Böylece, bütün okul bizden yana olduğunu belli etti. Müdür bunu hazmedemedi. Cumartesi günüydü. Okul dağıldı. Yemekten sonra müdür ikimizi odasına çağırıldı. Saatlerce tartıştık. O bizi ikna etmeye çalışıyor, biz de ona cevap yetiştiriyorduk. Konu, üniversite mezunlarına Doğu Anadolu'da mecburi hizmet olsun mu, olmasın mı idi? Bizim tezimiz

«mecburi hizmet olsun» tezi idi. Akşam üzeri ancak bıraktı bizi.

Bir cumartesi günü de, müdür bütün okulu son derste kütüphaneye topladı. Sehpanın üzerine bir büst konmuştu. Kendisi orda ayakta duruyordu. Herkes gidecek, tam büstün önüne gelince başıyla selâm verip geçecekti. Öğrenciler birer birer geçiyordu. Müdür de bakıyordu. Ben de geçtim. Müdür; «sen selâm vermedin, bir daha geç» dedi. Bir daha geçtim; yine de eğilmedim. İnancıma ve tabiatıma zıt bir teklifti bu. Bu kez bir şey söylemedi. İşte son ayrılışımızda, müdürün bana ağır sözler söylemesinin kökeninde bunlar yatıyordu. Ben de bunun için ona veda etmeden gittim. Ancak lisede görüşmüş ve görünüşte de barışmış olduk. İki yıl sonra bir arkadaş Maraş'tan mektup yazdı. Maraş'ta lise açılmıştı. 12 Şubat'ta Üstad Necip Fazıl Maraş'a gelmiş. Aleyhine miting düzenleyen ve bize o kadar baskı yapan Müdür de onu okula davet etmiş; kendisine «Kaldırımlar» şiiirini okutmuştu. Hatta, arkadaş o zaman kapalı olan Büyük Doğu'nun ne zaman çıkacağını sorunca, Üstad parmaklarını açarak, «on gün sonra» demiş. Arkadaş bana yazıyor ve müjde veriyordu. Müdür iki yılda değişmiş miydi, yoksa duruma göre mi hareket ediyordu. Çalkantılı bir devirdi, her ikisi de olabilir.

Maraş ortaokulundan mezun olmuş ve orda lise olmadığından G. Antep Lisesine verilmiştik.

Ortaokul ikinci sınıftayken, Okulun duvar gazetesinde benim de bir kaç yazım çıktı. İlkokulda da çıkan bir duvar gazetesini hatırlıyorum. Ama onda yazımın yayınlanıp yayınlanmadığını anımsayamıyorum. Nedense ilkokul ve ortaokul son sınıflarındayken duvar gazetesi yayınlamadık.

Ortaokulda olsun, lisede olsun, biz yatılılar, evlerimizden, anne ve babalarımızdan, kardeşlerimizden uzakta olduğumuzdan olacak, birbirimize, çok güçlü bir arkadaşlık duygusuyla bağlanırdık. Bir de kırıldık mı güç barışırdık. Memleketin Maraş'a uzaklığı oranında bu duyarlık artardı adeta. Sömestr tatillerinde çoğumuz memleketimize gidemezdik. Ortaokul tahsili boyunca, ara tatilde ancak bir kez gidebilmiştim memlekete. Lisede de bir kez. Ama yaz tatillerinde hep Ergani'deydim.

Orta ikinci sınıf tatilinde yine Ergani'deydim. Küçük ağabeyim, Bakır Fabrikasına bağlı Ergani Kesker Servisinde çalışıyordu. Çakmak isimli bir köy vardı. Ordan çıkarılan çakmaktaşı, her gün sabahtan akşama kadar 15-20 kamyonla 17 km. mesafede olan Ergani İstasyonuna getirilir, ordan da trenle Maden'e gönderilirdi. Gece vakti, Ergani İstasyonunda yığılı çakmaktaşlarını bir kucak alıp tekrar taşların üzerine bıraksanız, ateş saçtığını görürdünüz. Çakmaktaşı, Bakır Fabrikasında, bakırın eritilmesinde kullanılmış. Allah'ın hikmetine bakın ki, Maden'de dağ taşın bakır, Guleman'da krom olması gibi o köy de çakmaktaşının tükenmez kaynağıydı. Bir

altın üçgende bakır, krom ve çakmaktaşı. Ağabeyim o köyde çalışıyordu. Bir gün beraber gittik köye. Çok sıcaktı. Makinaların taşı nasıl çıkardıklarını, amelelerin onları yabalarla, küreklerle kamyonlara nasıl doldurduklarını görmüş oldum. Ağabeyimin izin günüydü o gün. Ordan yaya olarak Çermiğe gittik. Köylerin kenarlarından, su başlarında konaklaya konaklaya. Çermik, adından da anlaşılacağı gibi kaplıca şehriydi, Su için yeri kazsanız sıcak su çıkıyormuş. Çermikliler, bahçeler için bu sıcak suyun yaramadığını söylerler. İki büyük ve eski kaplıca vardı Çermikte. Birine Büyük Paşa, öbürüne Küçük Paşa deniyordu. Şehir bir kaç km. ötedeydi. Hamamların yanında eski, pejmürde oteller vardı. Otellerin pencerelerinde toprak testiler geceleri esintiye karşı tutulurdu. Gündüzleri gölgede olduklarından su serinlerdi. Yoksa, havanın sıcaklığı sebebiyle ısınan suyu içmemiz mümkün değildi. Hamamın ağzından, bir bacadan çıkan duman gibi buhar fişkırıyordu. Hamam çok sıcaktı. Su da yakıcı gibi. Su kükürtlü olduğundan olukları zamanla kalın bir kükürt tabakası kaplamıştı. Hamamın ortasında büyük bir havuz vardı. Yıkanıldıktan sonra da su içiliyordu kurnadan. Mide ve barsaklara iyi gelir diye. Ağzımın yanacağını sandım. Ama içince, o insanın sırtını yakan suyun ılık bir olduğunu görünce hayret ettim.

Hamamda yıkandıktan sonra şehre indik. Çermik, Ergani'nin otuz km, güneybatısında çok eski bir şehirdi. Yanıbaşındaki dağın tepesi, çok garip bir görünüştedir. Büyük bir alanda taşlar, sanki heykeller topluluğu gibi bir manzara oluşturur. Çermiklilerin inanışlarına göre, çok eski zamanlarda bir düğün alayı Dağdan geçerken, bir kadın, küçük çocuğunun altını temizlemede su ya da bez yerine fetir ekmeği (yani yufka ekmek) kullanmış. Bunun üzerine, Allah, hepsini, atlarıyla, insanlarıyla tüm düğün alayını taşla çevirmiş. O kavimlerin nankörlüğü böylece cezalanmış ve insanlara ibret olarak o şekilde bırakılmış. Hikâye anlatıldıktan sonra bir kez daha bakıyorsunuz. Gerçekten, hayvanlarıyla, çocuk, kadın, erkek, kıyafetleriyle büyük bir insan kitlesinin donup kaldığını görür gibi oluyorsunuz. Yine Çermiklilerin ta eskiden gelen bir inanışına göre, Firavun, Çermikten çıkmış. Firavunu, efsane, tek kişi görüyor. Firavun, Çermiğin bir köyünden Mısır'a gitmiş. Önce ayaklarını sarmış, kendini kör, topal göstermiş, dilenmiş. Fakat sonunda Mısır'a hakim ve firavun olmuş. O köye kızmak için bahane arar ve o köyden Firavun ve Ziya Gökalp çıkmıştır derler. Ziya Gökalp'in dedeleri de o köyden çıktığı için böyle söylerlermiş Çermikliler. İnanç açısından firavunla Gökalp arasında bir ilişki kurdukları anlaşılıyor!

Çermik, o zaman üç-dört binlik nüfuslu bir kasabaydı. Şehrin içinde de hamamlar ve eski camiler vardı. Eski Ergani yıkılmıştı ama Çermik olduğu gibi kalmıştı. Eski şehirlerimizdeki o kişilik, Çermikte de gözle görülür haldeydi. Bakımsızlık ve yıkıntı arkasından o eski ihtişam kendini hissettiriyordu. Çermiği de hiç bir zaman unutamadım. O arkaik görünümüyle unutulması mümkün olmayan bir

şehirdi.

Çermikte camiye gittik. Birçok kör vardı cemaatin içinde. Onları ön safada dizdiler, Çermik, yazları çok sıcak olduğundan o zamanlar trahomlu hasta çoktu. Tedaviler de genellikle tesirsiz olduğundan çok kişi görme özelliğini yitiriyordu. Ergani Çermiğe göre daha serin bir yerdi. Sebze ve meyve, Çermik'te Ergani'den bir ay kadar önce çıkardı yazları. Ergani'de çıkıncaya kadar Çermikten gelirdi bu tür mahsüller.

Çermik, Ergani'ye göre daha kapalı, ana yoldan uzak olduğundan saf bir halkı ve eski bir türkçesi vardı. Halk arasında, efsane ile realite arasındaki mesafe çok değildi. Hemen günden veya görünenden efsaneye geçiliyordu. Mesela: iki hamamın, Küçük Paşa ile Büyük Paşa'nın iki kızkardeş olduğu, geceleri birbirine geziye, misafirlige gittikleri gibi hikâyeler duyabilirdiniz orda. Yine Çermikte o zamanlar pazarda şöyle bir gelenek devam ediyordu; insanların birbirlerine ne kadar itimat ettiklerinin olağanüstü misalidir: bahçeciler, sebze ve meyvelerini sepetleriyle birlikte getirip manava bırakırlar. Her bahçecinin bir para kutusu vardır. Manav, getirip emanet bırakılan sebze, meyve vb. satar. Parayı, kimin malını satmışsa onun kutusuna bırakır. Sonra bahçeci gelir. Kutuda ne kadar para varsa ondan manavın hissesini ayırıp, gerisini alır. Bu, bilinebildiği zamandanberi böyle gelmiştir bizim çocukluğumuza kadar.

Hamamlara, Güneydoğunun her tarafından hastalar gelirdi. Hamamlar, şifa veren hamamlar olarak şöhret yapmışlardı. Biz de bir kaç kez hamama girip bir gece orada yattıktan sonra Ergani'ye döndük.

O yaz arkadaşlar bir haber getirdiler: «nylon» bulunmuş diye. Naylonu yumuşak cam diye tarif etmişlerdi. Naylonu mısır püskülündeki şeffaklıkla anlatmaya çalışmışlardı arkadaşlar. Evimiz şehrin yukarısında olduğundan, çarşıda şurda burda dolaşmadığımızdan bu tür haberleri arkadaşlar eve getirirlerdi.

Yine bu yıllardadır ki kasabamıza kinin geldi. Sıtmadan çok sıkıntı çekerdik. Kinin gerçekten sıtmanın tedavisinde etkili oldu.

O yaz tatilinde, bir akrabadan, arapça öğreten klasik kitapların ikincisi olan «Bina» dan bir ders aldım. Ama öylece kaldı. Çünkü: ben daha çok kendi kendime öğrenmeye alışmıştım. Eğer Bina kitabında «Emsile»de olduğu gibi türkçe karşılıklar olsaydı, onu da kendi kendime öğrenmem benim için işten bile değildi. Evimizin arkasındaki bahçemizde, havuz başında ya da dut ağacının altında oturup okumak ve çalışmak, tatilde başlıca uğraşımdı.

Yine o yaz arkadaşlardan biri, Ergani'nin tanınmış ailelerinden birinin çocuğu

olan (R.)'in Maraş'ta öldürüldüğü haberini getirdi. (R.), Maraş'ta korku, hayret ve biraz hayranlıkla karışık bir nefretin kahramanıydı. Ailenin eski mensuplarının hiç birinin yatakta ölmediği söylenirdi. (R.)'in babası ve amcası da Cumhuriyetin ilk yıllarında Hükümet kuvvetleriyle silâhlı çatışma sonucunda ölmüşlerdi. Aileye bey diye hitap edildiği için (R.)'a da daha küçük yaştan itibaren bey deniyor (Maraş'ta da böyle bir adet vardır. Bir ailenin küçük yaştaki çocuklarına bile herkes biya —bey— diye hitap eder). Bir arkadaşımın Maraş'a gittiğimiz ilk günlerde bir sabah okul bir haberle çalkandı, (R.) yine birini vurmuş diye. Maraşlılar (R.) kelimesini ürkünç bir şekilde telâffuz ediyorlardı. (R.)'in Maraş'ta işi ne diyacaksınız? Annesi ve memur olan üvey babası Maraş'ta olduğu için o da onlardan ayrılmamış ve Maraş'a gelmiş.

Bir iki ay sonra da bir ikinci vakti, biz okulun bahçesindeyken (R.)'in bizi ziyarete geldiğini haber verdiler. Biraz sonra iriyarı, meşin ceketli, çizmeli birinin ince zayıf, yüzü sarı, kısa boylu biriyle birlikte çiçek tarhlarına da fazla dikkat etmeden bize doğru geldiğini gördük. (R.)'nin bizi ziyarete geldiğini duyan yatılı arkadaşlar da koşup gelmişlerdi. Herkes (R.)'i o iri yarı, çizmeli, gösterişli kişi sanıyordu. Oysa (R.), öbürüydü. O çizmeli genç, sadece onun adamıydı. Müdür, balkondan iki kişinin yürüdüğünü ve çiçeklerin de çiğnendiğini sanarak çıkıp bağırdı: «nereye gidiyorsunuz? gözünüz görmüyor mu? Çiçekleri çiğniyorsunuz». O zaman (R.) ve arkadaşı durdu. (R.), son derece sakin bir şekilde: «hemşehrilerimi görmeye geldim» dedi. Tam o sırada müdür muavini, sapsarı, içerden koşarak müdürün yanına gelip ona bir şey söyledi. Uzaktaydık. Müdür de sarardı. Müdür muavininin: «o (R.) dır» dediğini anladık. Artık müdürden ses çıkmadı. Müdür de o yıl bizim gibi yeni gelmiş olduğundan (R.)'i şahsen tanııyordu. Fakat ismini ve şöhretini bildiği anlaşılıyordu.

(R.), müdürü ve muavinini öylece bırakarak bize doğru geldi. Beraberce okuldan çıktık. Bizler, üç Erganili öğrenciydik. En büyüğümüz, üçüncü sınıfta idi. İkimizse birinci sınıftaydık. Okuldan çıktık. Maraş'ı bir baştan bir başa ana caddede yürüyerek dolaştık. (R.), bir alışkanlık halinde hep iki yanına bakıyordu. Yolun kenarındaki hendeklere. Bir eli de hep cebindeydi. Bize öğretmenler hakkında bir şikâyetimiz olup olmadığını, ya da genel olarak bir ihtiyacımız bulunup bulunmadığını sordu. Gezi boyunca, üçüncü sınıftaki ağabey, korkusuzca (R.)'a öğüt veriyordu. O zaman anladık ki, (R.) halâ orta ikinci sınıftaymış. Sınıfta kalmış, ama kimse kendisine tebliğ edememiş. Hangi öğretmene gitmişse, kendisine sınıfı geçtiğini söylemiş. Birçok olaylardan ötürü mahkemelikmiş. Fakat beraat ediyormuş. Arkadaş : «madem bir talebe gibi okumuyorsun, bari askere git» dedi. Heyecanlı bir şekilde konuştu. Vatanseverlikten bahsetti. Askerliğe çağrılıyormuş o sıralar (R.). Demek ki, 20 yaşlarında idi. Hiç kızmadan sakince dinledi. Sonra yine aynı ana caddeden bizi



okula kadar getirdi. (R.)'ı bir daha hiç görmedim. Birçok olaylar anlattılar Maraşlılar. Ağır ithamlar da vardı anlatılanlarda. Şehrin huzuru kaçmıştı. Bir keresinde bir gurup (R.)'la çatışmış. Karşılıklı ateş etmişler birbirine. (R.) da kayaların arkasından ateş ediyormuş. Kayaların üstünde tabancası görünüyormuş. Bir müddet sonra ateş etmediğini görmüşler. Bir hayli bekleddikten sonra gidip bakmışlar ki, sadece tabanca var orada, (R.) çekip gitmiş. Mermisi kalmadığından bu hileye başvurmuş. Bir gün de, bu alanda meşhur biri askerden gelmiş. Artık bu, (R.)'ı yaşatmaz demişler. Gerçekten (R.), kahvede otururken, o kişi gelip arkadan onu hançerlemiş ve kaçmaya başlamış. Denildiğine göre, (R.), o yaralı haliyle fırlamış ve bu kez o onu hançerleyip yere sermiş. Yolda giderken ikide bir sağa sola bakması, bir düşmanın ani hücumuna uğramaması içinmiş. Ve eli de bıçağındaymış vb...

O yaşta yabancı birinin Maraş gibi bir yerde şehre tahakküm iddiasında olması, ya da kafa tutması, ya da öyle görünmesi, ve söylentilere göre haraç alması ve duyulmadık bir çok nahoş olayın kahramanı kesilmesi, akıl alacak şey değildi. Ama, anlaşılıyor ki (R.), adeta irsî bir itilişle bu dönülmez yola girmişti. Eğer okusaydı büyük bir asker olacak yetenekte idi. Napolyon'un tarifine uyan fizik ve psikolojik yapıdaydı. Çok soğukkanlıydı. Ama, sosyal veraset kanunlarına göre, adeta içgüdüsel olarak beylik yapmaya, hükmetmeye yönelmişti. İnsan, bilek gücünden başka kuvveti olmayınca ve bunu da kimi zaman beyliğe yaraşmaz ve sınır tanımaz bir şekilde kullanmaya kalkınca, bir zorba olup çıkıyordu.

İşte tatil olup da Ergani'ye gittiğimizde, dediğim gibi, (R.)'ın ölüm haberi geldi. Sonra okullar açılıp da Maraş'a gittiğimizde Maraşlı olan ve olmayan arkadaşlar anlattılar. Bir gece (R.), güvendiği arkadaşları tarafından çağırılmış. Annesi: «gitme» demişse de (R.) gitmiş. Şehrin dışında bir bahçeye gitmişler. Orada eğlenmişler. Her halde (R.) iyice sarhoş olmuş, bunun üzerine gece yarısı bir satırla öldürülmüş. O gece, annesi sabaha kadar (R.)'ı beklemiş, fakat (R.) dönmemiş. Sabah da o bahçede ölü olarak bulunmuş.

(R.), belli bir alanda yetenekli olup toplum tarafından sahip çıkılmayan, bu kez yanlış bir yola saplanıp kalan ve ondan çıkamayan, trajik bir sonla harcanan insanlarımızın bir örnek olduğu için hikâyesini burada anlattım.

Garip bir şekilde, o yıllar, şehirde (R.), okulda da biz üç çocuk, bir «Ergani faktörü» gibi dikkat çekmiştik, Tabii ki aynı doğrultuda değil. Biz üçümüz, efsanevi denecek bir çalışkanlıkla isim yapmıştık. Ağabey durumunda olan en büyüğümüze, hocalar dâhil, okulda herkes «hoca» diyordu. Dindarlık sebebiyle değil, bilgisi, konuşması ve ders anlatma gücü yüzünden. Büyük bir hayranlık uyandırmıştı okulda. Ondaki iki yıl sonra, biz, iki kişi olarak gelmiştik Maraş'a. İkimiz de aynı şekilde bir tesir yapınca, «bütün Erganililer böyle mi olur?» diye bir kaç yıl şaşkınlık doğmuştu

okulda.

Bu ortaokul yıllarında, bazı tuhaf, hem acıklı, hem gülünç bir takım olaylar da cereyan etti.

Binamız eski bir bina olduğundan bir ara üstüne baykuşlar tünemişti. Okulun yanındaki Vali Konağı da eski bir evdi. Gerek okul binasının, gerek Vali Konağının çatısından bilhassa pazar günleri baykuşların ötüşünü işitirdik. Zavallı kuşlar, batıl bir itikadın sanıkları olarak, çocukların arasında yakında buralarda bir şeyler olacak söylentisinin doğmasına sebep olmuşlardı. Gerçekten çok zaman geçmedi, bir gün, yatılı kısımda belletici hoca olarak pansiyonda kalan hocaların gece kumar oynayıp döğüşüklerini duyduk. Bir kaç hocanın yüzü tırmalanma, yara bere izi taşıyordu. Nitekim bir süre sonra o hocalar gitti. Ceza olarak başka yere sürüldüklerini söylediler. Sonra vali de gitti. Bir süre Vali Konağı da, ıssız, malûm kuşların saltanatına terk edilmiş olarak kaldı.

Bu arada, ben de, haksız bir zan altında kaldım. Bir cumartesi günü, yolda, arkadaşlarla selâm verdiğimiz iyi kalbli tarih hocamız, ayakkabımın fazla eskiliğine dikkat etmiş ve idareden bana ayakkabı vermelerini rica etmiş. Yılda bir çift kundura veriliyordu bize. O zamanlar Maraş'ta olsun, Ergani'de olsun, yollar hep taşlık olduğundan ve ben de itinalı giymediğimden ayakkabım eskimiş, hatta yırtılmış oluyordu. İdareden çağrıldım. Yatılıların işine bakan ve çalışkanlık sebebiyle beni çok seven müdür muavini bir hayli haşın bir tavırla bana bir lastik ayakkabı verdi (herhalde spor levazimatından olarak bu imkân vardı.) Ben oradan çıkarken, odadaki bir öğretmene: «hem babaları zengin, tüccar olur, hem de bir ayakkabı almazlar» dediğini işittim. Ondan sonra o hoca bana iltifat etmedi. Babam, gerçi bir zengin dönem, bir tüccarlık dönemi geçirmişti. Fakat bu, daha önce anlattığım gibi mazide kalmıştı. Ailemiz kalabalıktı. Parasız yatılılık, bir cankurtaran gibi gelmiş ve benim okumamı sağlamıştı. Yanlışlık, babamın bir dikkatsizliğinden ya da umursamazlığından kaynaklanıyordu. Babamın o tüccarlığı döneminde bir tüccar tanındığı, Malatya'da babam için: «YASİN KARAKOÇ ve OĞULLARI» diye antetli bir zarf bastırmıştı. Kabartmalı bir yazıydı. Babam eski günlerden kalan o zarfları, bana yazdığı mektuplarda kullanıyordu. Servet gitmiş, fakat ona işaret olan zarflar kalmıştı. O öğretmen de, o zarfları görünce, halâ zengin olduğumuzu sanıp bize adeta düşman olmuştu. Oysa beni çağırıp sorsaydı, gerçeği ona anlatırdım. Ama hiç bir zaman çağırıp sormadı, Ben de kendiliğimden gidip söylemedim.

Ben ortaokuldayken, çok partili düzene geçişin etkisiyle münazara tertipleme, öğrencileri müzik, edebiyat vb. kollara ayırma gibi denemeler ilk kez görüldü. Kişiliği geliştirmek için lüzum görülen ve teorice de uygun bulunan bu tür çalışmalar, bazı müdür ve öğretmenlerin fedakârlıkları ve gayretleri istisna edilirse, bugüne ka-



dar özentiden ileri geçemedi sanırım.

İkinci Cihan Savaşı yıllarında halkın sefaleti son derecede idi. Biz memleketimize gidip gelirken trenlere hücum eden halkın iş için şuraya buraya gittiğini, yoksulluğunu gözlerimizle görüyorduk. Bir ekmeğe için fuhuş bile yapıldığı söyleniyordu. Bir iki sefer de, kendine alevi dedesi süsü veren aksakallı kişilerin, adını anmadan, komünizm propagandası yaptığına şahit oldum. Bilerek mi, bilmeyerek mi yapılan bir propagandaydı, kestirmek güçtü. Yolcu gibiydiler. Sözü mülkiyete getirip veryansın ediyorlardı.

Yine o yıllarda, biz yatılılardan birçoğumuz uyuz hastalığına yakalandık. Sarı kükürtlü bir ilâçla tedavi olduk. Daha sonra lisede de uyuza yakalandık. O zaman doktor bunun bize hamamlardan geçtiğini söylemişti. Biz yatılılar toplu halde götürülürdük hamama.

\*

Ortaokuldayken, çok partili düzene geçildi bir ara bir dersimize. O hoca, tahtaya müstehcen resimler çizirdi. Çocuklar gülünce de azarlar: «ilimde müstehcen yoktur» derdi. Daha sonra bir skandalı olmuş diye bahsetmişlerdi. Bir defa da yanımda, aramıza bir kitap koyup kopya çeken arkadaşına ben mani olmak isteyince, tartışmaya başladık. Olur ya, öğretmen ikimizin de kopya çektiğini sanabilirdi. Hoca yanıma geldi. Öğrenci, hocaya, kopya çekmesine mani olduğum için beni şikâyet etti! Hoca gülüyordu sadece.

\*

Ortaokulun kütüphanesi fakir bir kütüphane sayılmazdı. Ancak genellikle hep kapalıydı. Kimse bize, «kütüphaneden kitap alın, okuyun» demezdi. Biz de cesaret edip isteyemedik. Kütüphaneden yararlanmamız son derece sınırlı kaldı.

Yatılı hayatımız, yemekhane, mutalaa, yemekhane düzeni içinde tekrar edip gidiyordu. Ağaçlar üstünde tavşanlar gibi daldan dala sıçrayan bir öğrenci, dayak yediği halde bu âdetinden vazgeçmiyordu. Her cumartesi gecesi, eğlence gecesiydi. Türkiye'nin her tarafından öğrenci bulunduğundan, bu geceler folklor gösterisine dönüşürdü. Karadenizliler dizilir, yaşlı ve irice olan biri reis gibi ortalarında durur, elele tutuşurlar, küçükler âdeta onun elinde sallanırlar, arada bir tiz : «ha uşak» sesleriyle heyecanla sıçrayıp dururlardı. Kimileri: «Dön Temür Ağa...» diyerek tamzara, kimileri de zeybek oynardı.

Bir arkadaş, Arsen Lüpen kitaplarını bulmuştu. Onları yatakhane de gizlice okurduk. Erken yatılıydı. Yatakhane de lâmba yakmakla birlikte kitap okumak yaktı. Peyami Safa'nın Server Bedi imzasıyla yazdığı Cingöz Recailerini de herhalde

bu sıralarda okumuşumdur. Kısa bir süre de olsa bu tip, Şerlok Holmes, Nat Pin, Kerton v.b. polisiye kitapları okumuşumdur.

Yine yatılı hayatımın garip ve tatlı olaylarını da hatırlıyorum. Maraş'a ilk gittiğim günlerde, bir gece, yıkanmak üzere kirli çamaşırlar toplanıyordu. Bütün arkadaşlar : «patkavak, patkavak, al» diye bağıyorlardı. Ben okulu büyük bir bina ve olup bitenleri de büyük bir organizasyonun eseri gibi gördüğümünden, bu görevi üstlenene de her nedense «patkavak» isminin verildiğini sanmıştım. Hani Osmanlılarda bu tür ilk bakışta görevle ilgisiz lâkaplar vardır ya, onun gibi düşünmüştüm. On beş gün sonra, ikinci çamaşır toplamada ben yine : «patkavak patkavak, al» diye bağıınca, arkadaşlar güldü. «Bu, patkavak» değil dediler.

Meğer (patkavak), bu görevin o günkü nöbetçisi arkadaşın soy adıymış. Ben okula bir buçuk ay geç geldiğimden, bilemezdim bunu.

Bir arkadaşta da herkes «Mutlu» diyordu, soyadı olduğundan. Bir gün: «Mutlu, sen nerelisin?» dedim. Arkadaşlar hep güldü. Çünkü arkadaşımız Mutluymuş. Mersin'in Mut ilçesinden.

\*

Ortaokul üçüncü sınıfta iken, o zamanın Cumhurbaşkanı İsmet Paşa Maraş'a geldi. Okulumuza da uğradı. Müdürün odasında iken, sınıfımıza da uğrayabileceği için öğretmenimiz : «Kim tahtaya kalkacak?» diye sordu. İnönü girdiği zaman öğrenci tahtada olacak, muhtemelen o öğrenciye sorular soracaktı. Parmak kaldırdım. Öğretmen: «gel» dedi. Ben, karatahtanın önünde beklerken, kapının ufak cam penceresinden İnönü ve beraberindekilerin merdivenlerden inip inmeyeceği gözleniyordu. Bir hayli bekledik. Sonra bir haber geldi. Öbür üçüncü sınıfa gelecekti. Biz de öbür sınıfa gidip sıralara sıkıştık. İnönü, yanında 7-8 kadar general ve yüksek rütbeli subayla sınıfa girdi. İnönü, daha çok müdürle ve öğretmenle konuştu. Dikkatimi çeken husus şuydu: generaller ve subaylar İnönü'nün iki yanında tam bir yay teşkil edecek şekilde dizilmişlerdi. İnönü bir iki adım atıp yerini değiştirirse, hemen onlar da, gelip aynı yayı yeniden oluşturuyorlardı. Sanki görünmeyen bir iple birbirlerine bağlıydılar. İnönü, iri bir efsane kuşu, onlar da iki kanat gibiydiler. Kuş hareket edince, kanatlar da kendiliğinden açılıp yayılıyor ve hareket ediyordu. Sanırım, güvenlik açısından bu tür bir durum almada idiler. Ortaokul, şehrin üstünde, geniş bir bahçe içinde olup, öğrenci ve öğretmenlerden başka kimsenin bulunmadığı orada, bu tür tedbirlere gerek yoktu. Ama, sanırım, öyle alışmışlardı. Her yerde bu şekilde hareket ettikleri için onlarda, bu, adeta bir içgüdü, tabii bir alışkanlık halini almıştı.

\*

Bizim sınıfa değil de başka sınıflara giden yaşlı bir türkçe hocası vardı. Bütün okulun toplandığı kütüphanede yüksek sesle ve her heceye, her kelimeye tasarruf ederek, çok heyecanlı bir tarzda şiir okurdu. Kemalettin Kamu'nun «Bingöl Çobanları» şiirini okuduğu zaman, adeta Bingöl dağlarına gider, o çobanları sürülerini otlatır ve kavallarını çalarken görür, sonra dağlardan ine ine geri dönerdik. Hocanın sesinin yükselişi bizi o yüce dağlara tırmandırır, sonra sesin beklenmedik derecede perde perde inişi de yolculuğumuzun dönüş bölümüne eşlik ederdi. «Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum» mısraıyla başlayıp «Kuzular bize söyler yılların geçtiğini» mısraıyla devam eden şiir. «Gönlümü yayla yaptım Bingöl çobanlarına» diye bittiği vakit, şiiri kelime kelime yaşayan hocamızın bir vecd hali geçiren kamlar, baksılar gibi düşüp bayılacağını sanabilirdiniz. Ama o büyük yorgunluğun farkında olmadan, yaşına rağmen, dimdik ayakta durur, alkışlarımızla taçlanan zaferini temaşa eder ve bu candan mütevazî mükâfatı yürekten kabul ederdi.

Her yaz tatilinde Eloğlu İstasyonundan trene binip bol göllü Gölbaşı bölgesinden geçip Malatya'ya, ordan Yolçatı'na, ordan da Gölcük (Hazar Gölü) kenarından geçerek, daha sonra da tünelden tünele dalarak Maden İstasyonuna, ordan Sallar'dan geçip son bir tünelden trenin uzun uzun öten düdüğü ile Ergani ovasına çıkardık. Zülküfîl Makamının bulunması ve hatıralarımın halesiyle çevrili olması sebebiyle bir nevi ruhumda kutluluk kazanmış olan Dağımızı görür, sevinirdim. Maden'den itibaren trende bizi tanıyan çıkar, Ergani İstasyonunda inip de eski püskü belediye otobüsüne bindiğimizde (unutulmasın ki biz iki arkadaş Maraş'a gitmiştik) herkes bizi tanır, «hoş geldiniz, hoş geldiniz» derdi. Daha bir ortaokul öğrencisiyken kasabamızca böylesine tanınan biz, çok sonraları, köyden şehire akın sonucu, Ergani'ye gittiğimizde bu kadar tanınmazdık.

Otobüsten inip Dağdan esen rüzgârın göğsüme çarptığını hissedince silya gelmenin bütün mutluluğu ile dolardım. Evin kapısından içeri girince de anneme, babama ve kardeşlerime kavuşmanın sevincini yaşardım.

Ortaokulu bitirince Ergani'ye döndüm. O yaz ilk kez bir işe girdim. İş, Ergani'nin yanı başında Karayolları inşaatında idi. Kâtiplik gibi bir işti. Aldığım parayı da eve yardım olması için babama veriyordum. O işten hatırımda kalan tek şey, yetmiş yaşlarında kadar bir hemşehrimizin ekmeğini, kuşağından çıkardığı bir kesedeki tuz-kırmızı biber karışımına batırıp yemesiydi. Tek katığı oydu öğle yemeğinde aylarca.

Ortaokul yıllarında babamın resmî gibi bir iş aldığı zaman o işin cedvellerini tanzim etmem, ağabeyimin Kesker Servisindeki işleri için defterlerine zaman zaman yardımcı olmam, bu tür işlere alışkın olmamı sağlamıştı. Bu yüzden Karayollarındaki işi yadırgamamıştım.

\*

Yine, bu ortaokul yıllarındadır ki, iki dayımı yitirdim. Birini, tatilde iken kaybettik. Birini de bir diğer tatil dönüşünde öğrendim. Ölüm, ailemizin üzerine sanki siyah şalını atmıştı. Hüzün süreklince ruhumuza sinmişti.

\*

İlk şiirimi de yine bu tatillerden birinde yazdım. Kompozisyonlarım çok iyi olmakla birlikte şiir yazmak ya da şair olmak aklımdan geçmiyordu. Milletime ve yurduma yararlı olmak düşüncesi içindeydim. Ama bu hangi şekilde olacaktı? Onu pek düşünmüyordum. Şiiri seviyordum. Şairleri takdir eder, çok yüce bilirdim. Ezberimde birçok şiir vardı. Gerek Divan Edebiyatından, gerek daha sonrakilerden. Ama doğrusu şair olmak arzum yoktu. Belki de onları ve her alandaki büyükleri erişilmez zirveler olarak görüyordum. Bilim yolunda hizmet gibi bir idealim vardı. İslâmı öğrenmek, onun için bir er gibi çalışmak diye de özetleyebiliriz bunu. Toplumunu yeniden bütünüyle İslama getirecek çalışmalar yasak olduğundan, böyle bir ideal, ancak halis bir düşünceyle, samimi olmakla sahip olunabilecek bir fikirdi.

İşte ben daha çok düşünce ve idealler planında yaşarken, Namık Kemal'in, Ziya Gökalp'in yazılarında bile İslama dokundukları yerleri ararken ve eski metinlerden bilhassa İslâm ile ilgili olanlarını okurken, Mehmet Akif'i bu gözle candan severken, ilk kez yeni yeni çıkan dergilerde bu yönde bir kıvılcık gözlerken, koyu umutsuzluk bulutunun açılıp kapandığını görüp duygular kaynaşmasını yaşarken, bir yaz tatilinde (ikinci sınıf ya da üçüncü sınıf), bir gün, bahçemizde, hiç aklımda yokken, gelen bir ilhamla bir şiir yazdım. Kafiyeli vezinli dörtlülüklerden oluşan bir şiirdi bu. 6-5 hece vezniyle yazmıştım. Ergani adlı ve konulu uzunca bir şiirdi. En ufak bir zahmet çekmemiştim şiiri yazarken. Sanırım, yazın ve Ergani Dağının getirdiği bir ilhamdı bu. Hiç düzeltme yapmadan geldiği gibi kâğıda geçirmiştim. Kimseye göstermeden yırttım attım. Ve şiir yazmayı unuttum. O şiirden aklımda bir mısra bile kalmamıştır.

\*

Demokrat Parti kurulmuş ve Türkiye çok partili düzene geçmişti ama halkın nazarında hiç bir şey değişmemişti. Yaşlılar bunu da İsmet Paşa'nın bir oyunu olarak görüyorlardı. Bu vesileyle muhaliflerini tesbit edip temizleyecek diye düşünüyorlardı. Ancak, pek yaşlı olmayıp bir parça maceraperest, biraz da gözünü budaktan sakınmaz olanlar, hatta sarhoş takımından bir iki kişi de Demokrat Parti'ye girmişlerdi Kasabamızda. Bir gün içerde, bir gün dışarda, mücadele ediyorlardı. İki de bir karakola çağırılıyorlardı.

Halkın üzerinde devletin büyük baskısı vardı. Siyasî hareket, muhalefet, akıldan bile geçmezdi. Büyük bir korku vardı. Bu baskı ve korkunun tek faydası, güvenlik durumuydu. Kapı ve pencerelerimiz açık olurdu. Hırsızlık ya da başka türlü bir güvenlik olayı görülmezdi Kasabada.

Ancak köylerde zaman zaman adam öldürme olayları cereyan ederdi. Bu katil vakalarının dört sebebi vardı: tarla kavgası, su davası, kız kaçırma ve kan dâvası. Böyle bir vak'a oldu mu resmî makamlar, ilgili kişileri yakalatır ve içeri atarlardı. Mahkemeler yıllar sürer, rüşvet iddiaları da olurdu.. Aileler mahvolur. Daha mahkemeler bitmeden karşılık yeni öldürmeler görülür, bu da dâvaları uzatmak için yeni bir bahane oluştururdu. Köylerin giderek yoksullaşmasına ve mahv olmasına bu olaylar ve adaletin bu durumu da bir sebep teşkil ederdi. Devlet, suçları önlemek için hiç bir şey yapmazdı. Ancak, ölüm vak'aları olunca müdahale eder, onda da en kötü bir şekilde çözümleme yapmaya çalışırdı.

Köylünün durumu iyi değildi. Sabah, daha ortalık aydınlanmadan işe başlar, akşam karanlığına kadar çalışırdı. Çok verimsiz bir çalışmaydı bu. Teknik bakımından devletin en ufak bir yardım ve katkısı yoktu tarıma. Köylü babadan dededen gördüğü usulle devam ediyordu ekim biçime. Verim 1 e 3 ya da 4. Eğer 1 e 6 veya 7 olsa o sene seviniyordu köylü. Köylü, devlete asker verir, vergi verir, jandarma zulmü, hükümet baskısı altında ezilir, devlet kapısında hor görülür, süründürülür, adalet kapısında ise perişan olurdu. Hükümetten bir fayda beklemez, bir zarar gelmesin yeter psikolojisini taşırdı. Bir nüfus cüzdanı çıkarmak bile ağanın ricasıyla mümkün olurdu. Ağalar, hükümetle köylü arasında sanki bir aracı makam gibiydiler.

Köylü, kendisi darı yer, buğdayı kasabaya getirir satardı. Yarı çıplak vaziyetteydi. Bununla birlikte çok çocuk yapmak zorunluğunu hissederdi. Çünkü: her yeni kol gücü tarlanın zahmetli işi için bir katkı sağlardı. Bu sebeble erken evlendirme de vardı. Kadınli erkekli, tarlada, köyde, tarım ve hayvancılıkla uğraşır, yarı aç, yarı tok, son derece mütevazı bir geçimle hayat sürerlerdi. Kışın dağ köylerinin yolları genellikle kapanırdı. Köylü bir nevi kış uykusuna dalar, baharı ve yazı beklerdi. Baharda Kasabaya odun, yağ, yumurta, ayran, çalı çırpı getirir satardı. Daha sonra da tahıl getirirdi.

1950'ye kadar böyle devam etmiş, daha sonra Menderes'in kalkınma hamlesiyle yavaş yavaş köylünün durumu değişmiştir. Kara sabandan traktöre geçilmiş. Tohumluk yardımı ve ziraat kredileri, yolların yapılması, ofislerin yapılması ve devletçe buğdayın alınması, hataları ve sevaplarıyla köylünün durumunda bir inkılâba sebebiyet vermiştir. Köylünün ektiği buğdayı yemeğe başlaması, şehre akın etmesi, dünya nimetlerinden yararlanma hevesi, çocuklarını okutma imkân ve isteği böylece başlamıştır. Bu büyük değişim, olumlu olumsuz yanlarıyla her açıdan bilimsel

bir şekilde incelenmiş değildir. Meselâ: büyük şehirlere akının doğurduğu muazzam etkiler. Bir çoğu olumsuzdur bu etkilerin. Ama bunların yanında İstanbul'un bizim malımız oluşu böylece gerçekleşmiştir. İstanbul, gayrimüslimlerin elindeydi. Bütün servet ve mülk onlarındı. Türkler sığıntı ve garip, sadece küçük işlerde çalışan kişilerdi. Köylünün şehirlere, Anadolu'luların İstanbul'a ve büyük şehirlere akını durumu değiştirmiştir. Irkların, bölgelerin karışmasını sağlamış, içe kapanık, yakın akraba evliliği gibi olumsuzlukları da büyük çapta kırmıştır bu akın. Ama bizim ortaokul, hatta lise çağlarında olduğumuz o yıllarda, böyle bir değişimin olacağı akla bile gelmezdi. Hayat, kadim zamanlardan nasıl geliyorsa aynen devam ediyordu. Bin yıl, belki daha eski zamanlardaki usuller aynen sürüyordu. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, dünya ölçüsünde, teknoloji, insan yaşantısında çok büyük değişim yaptı. Bunu Türkiye'ye, getirip önce köylünün hayatında ve dolayısıyla bütün halkın yaşantısında büyük değişikliğe sebep olan Menderes'tir. Başkası, buna kolay kolay cesaret edemezdi. O da bu cesaretinin bedelini hayatıyla ödedi.

1947 yılında ortaokulu bitirip Gaziantep'te lise öğrenimine başladım. Maraş Ortaokulundan mezun olan parasız yatılılardan bir kısmı Adana, bir kısmı Gaziantep Lisesine verilmişti. Adana lisesini kolay, Gaziantep lisesini çetin lise olarak anlatmışlardı.

Ergani'den Maraş'a, Maraş'tan G.Antep'e gelmekle şehir yaşantısı olarak küçükten büyüğe doğru bir yükselme içinde olmuştum.

**NECİP FAZIL KISAKÜREK KÜLTÜR MERKEZİ**

**01.06.2013**

**I.OTURUM:**

**OTURUM BAŞKANI: Osman SARI**

Ali Haydar HAKSAL

1970'li Yıllarda Düşünce Ufkumuzu Açan Üstad S.Karakoç

İsmail KILLIOĞLU

Sezai Karakoç'ta Uygarlık Kavramı

Ferman KARAÇAM

Bir Uygarlık Savaşçısı Olarak Sezai Karakoç

Ahmet KOT

Sezai Karakoç'u Niçin Okumalı



## SEZAI KARAKOÇ VE DÜŞÜNCE HAYATIMIZIN SEYRİ

*Ali Haydar HAKSAL*

Geçen yüz yılın sağlıklı bir değerlendirmesi yapılmadıkça bugünümüz anlaşılabilir. Düşünce hayatımız ve genel bakışımızın bugününün belirlenmesini sağlayan koşul ve durumların daha sağlıklı ve yerinde anlaşılabilmesi için kısa bir değerlendirme ile sözü Üstat Sezai Karakoç' getirmek istiyorum.

1923 tarihinden sonra milletimizin üzerine abandırılan yabancılığın, daha açık bir ifadeyle yabancı düşüncelerin ve batıcılığın bir karabasana döndüğü bir gerçek. 1923 öncesi kurtuluş savaşında millet bir bütündür. Bütün kesimlerin, kavimlerin, bu coğrafyada yaşayanların birlikte olduğu bir gerçek. Bu dönemde, batıcılık, Osmanlıcılık, İslâmcılık ve Türkçülük gibi akımlar elbette var. Fakat bunların büyük bir bölümü azınlık durumunda. Söz sahibi olabilen, öne çıkan Müslüman aydınlardır. Bunların başında da Mehmed Âkif geliyor. Dönemi ve yaşananları kendine dert edinen, mücadelede bulunan, cepheye koşan, cami kürsülerinde ve meydanlarda halkı uyandıran bir Mehmed Âkif var. Dönemdaşı olan şair ve yazarları, entelektüelleri onun gibi meydanlarda göremiyoruz. Örneğin bu dönemde Tefik Fikret, Abdülhakhamit gibi toplumun önünde görünenleri göremiyoruz. Halit Ziya bir batılıdır ve bir düş kırıklığı içinde içine çekilir. Halide Edip, Reşat Nuri bu ortamın içinde yer seçiminde zorlanırlar. Halit Refik, sivri dili ve keskin bakışıyla buralarda pek tutunmaz, sürgüne gider. Uzun yıllarını Beyrut'ta geçirir. Bunların birçoğu kendi dünyalarında dırlar. Dönemin şair ve yazarları arasında Millî Mücadele destanını yazan bir başkası da yoktur. 1923 sonrasında değişen koşullardan sonra Âkif zorunlu bir hicret ile yurt dışına gider, bir bakıma içine kapanır. Bu dönemin önde gelen âlimleri de susarlar. Babanzade Ahmed Naim, Ferit Kam ve benzerleri gibi. Bunların içinde direnenlerin başında Eşref Edip Fergan var. Sıratı Müstakim ve Sebilurreşad gibi bir süreliyi uzun yıllar tek başına sürdürür. Bu derginin merkezinde

Mehmed Âkif var.

Bu dönemden itibaren toplumun önünde olan diğer şairlerin bölünmeleri, devlet destekli duruşları bir oportünizmdir. Nâzım Hikmet ve arkadaşlarının Rusya seyahatleri ve savrulmaları, dönenlerin devlet bürokrasisinde yer alışları, devletçilik ve kadro oluşumunda etkin oluşları dikkat çeker. Vâlâ Nurettin, Şevket Süreyya Aydemir, Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi.

Yahya Kemal Paris'ten döndükten sonra, şiir ve düşüncesinde bir doğulu, duruş ve davranışlarında ve yer alışında ise çekingen. Kendisini bir yere ait hissetmeyen, ya da mücadeleyi göze alamayan bir aydın. *Aziz İstanbul* başta olmak üzere bütün eserleri gene de çok kıymetli.

1930 yıllarda ortama Behçet Kemal, Falih Rıfkı vb kimseler hâkimdirler. Başını biraz kaldıranları jurnalleyen, ve dalkavukluk yapanlardırlar, onlar ve benzerleri.

1933 tarihinden itibaren Üstat Necip Fazıl, güçlü bir şiir ve ses olmasına karşın, asıl alanından genel bir alana geçer. O, gemileri yakar, alana atılır büyük bir mücadeleye başlar. 1943 yılından itibaren *Büyük Doğu* mecmuasını çıkarır. Dönemin koşullarında ve ortamında âdeta bir cengâverdir. Bir başka deyişle Donkişottur. Kimsenin soluk almaya cesaret edemediği bir zamanda büyük bir hamle başlatır. Her şeyi göze alır. Mahkemeler, hapisler, baskılar art arda gelir. Kurduğu matbaa basılır makinaları parçalanır iflas ettirilir. O, asla sinmez ve direnir. Bu dönemde üniversite çevrelerinde genç akademisyenler, *Büyük Doğu* çevresinde yeni ve genç bir kuşak boy verir. Üstat Necip Fazıl örneğin o dönemde âdeta hayattan soyutlanmış uzaklaştırılmış olan Bediüzzaman ile bir söyleşi yapar ve bunu *Büyük Doğu*'da yayımlar. Belki o dönemde büyük bir cesaret gerektiren, coğrafyamız üzerinde en etkili ve kavmî hareketlerin öncüsü olan kimi örgütleri ve kurumları deşifre eder. Örneğin masonların listeleri ilk kez *Büyük Doğu*'da yayımlanır. Onların gadrine uğrar. Fakat bu çıkış milletimizin önüne yeni bir alanın açılmasını sağlar.

1930'lu yılların ortalarında Nurettin Topçu merkezli yayıma başlayan *Hareket* felsefi bir duruş sergiler. Bunda da Anadolu ile sınırlı bir bakış var. Anadolu milliyetçiliği, Anadolu sosyalizmi gibi bir bakışa sahip. Bu bakış 1970'li yılların sonuna kadar da devam eder. Etkilerini bugün de sürdürür.

Asıl konumuz Üstat Sezai Karakoç. Günümüz kuşaklarının ve bugünün ortamında bulunanların farkında olmadıkları, bilmedikleri ve yaşamadıkları bir dönem var. İslâm'a, uygarlığımıza ve değerlerimize ilişkin, kültür ve düşünce bağlamında verilen mücadelenin, kendini anlatabilme çabasının zorlukları pek bilinmez. Çünkü, İslâm'a, medeniyetimize, batı düşüncesi karşısındaki direnişe, üzerimize abandırılan ve ütopya ötesi çok hızlı estirilen bir alabora altında olan milletimiz için büyük bir

azim, irade ve güç gerekiyordu. İslâm dense, İslâm uygarlığı dense, batı düşüncesinin putlaştırılan düşüncelerine karşı çıkmak bir suçtu. Bundan ötürü Müslüman aydınlara soluk aldırılmıyordu. Bunu en çok yaşayanların başında Üstat Necip Fazıl geliyor kuşkusuz.

1970li yılların hemen başında Üstat Sezai Karakoç'un eserlerinin yayımlanış sırasına bakarsak; 1959'da *Körfez*, 1962'de *Şabdamar* şiir, 1965'te *Yunus Emre* monografisi, 1967'de *İslâm'ın Dirilişi, İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü, Yazılar* üst başlığıyla *Yazılar I İslâm, Yazılar II Farklar, Diriliş'in Çevresinde* düşünce, 1967'de *Hızır ile Kırk Saat* şiir, 1968'de *Sesler* şiir, 1968'de *Mehmet Âkif* monografi, 1968'de *Taha'nın Kitabı* şiir, *Kıyamet Aşısı, Mağara ve Işık*, 1969'da *Gül Mustusu*, 1970'te ise *Allah'a İnanma ve İnsanlık* kitapları yayımlandı.

Burada ben, biraz da kendimin bulunduğu ortam, yaşadığım koşullar ve durumu göz önüne alıyorum. İmam Hatip okulu 3. Sınıfta iken 1970 ila 1971'in hemen başında, Türkçe öğretmenimiz Malatyalı İbrahim Soysal'ın beni bir kitapçıya götürmesi küçük boy bir *Diriliş* dergisi, *Allah'a İnanmak ve İnsanlık, İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü*, Necip Fazıl'ın *Ruh Burkuntularından Hikâyeler* ile *Çile* şiir kitaplarını aldırması, benim Üstat Sezai Karakoç ile ilk buluşmamı sağlayan kişi. Hocam hayatta ise esenlik ve huzur, değilse rahmet diliyorum. Bu eserlerin benim için önemi şurada. Çevremiz sosyalizm, Marksizm, ateizm gibi o günün sol düşüncenin bütün fraksiyonlarının kuşatması altında. Köy enstitülü ve öğretmen okulu çıkışlı öğretmenlerin kuşattığı bir dönem. Gene batı ruhlu ve çıkışlı kapitalizm, alttan alta süren Amerikancılık, sağcılık, milliyetçilik akımlarının at başı olduğu, birbirlerini boğdukları bir dönem. Sıradan bilgiler, siyasal rüzgârlar, gerilimlerden soluk alınmayan bir dönem. Müslümanların "gerici", "yobaz", "softa", "çember çeper sakallı", "göbekli", "takunyali", "göbeği önünde, elinde doksan dokuzlu tespihi, salya sümüklü", karikatürize edilmiş Müslüman tipli insanlar. Bununla Müslümanlar, hem kendileri, hem de düşünceleri baskı altında tutuluyor. Edebiyat, sanat, düşünce, felsefe, roman, şiir, öykü onların tekelinde. Devlet destekli ve yoğun baskıcı bir dönem.

Kendimizi İmam Hatip Okulu sıralarında bulduğumuz bu dönemde, bu yoğun baskılar karşısında direnişimizi, onların düşüncelerine karşı koymamızı sağlayacak güçlü kalemlere büyük bir gereksinim var.

Batıdan gelen kavramlar karşısında insanların kendilerini nereye ve nasıl konumlandıracaklarını bile bilmiyorlar. Örneğin batıcı kavramlar olan sol düşünce ve onun türevlerine gene batıcı olan kavramlarla karşılık veriliyor. Sağ, milliyetçilik gibi. Solun bu aşırı baskısı karşısında Müslümanlar da küçümserlik duygusu içinde kendi özlerine ait sosyal adalet, hak, hukuk, kul hakkı gibi önemli kavramları sosyalizm ile özdeş kılarak İslâm kültürü, uygarlığı ve tarihiyle izaha çalışıyorlardı.

Sosyal adalet kavramına karşı İslâm'ın adaleti ve sosyal gerçekliği özdeş kılınmaya çalışılıyor ve çabılıyorlardı. Suriye sosyalizminin öncülerinden biri olan Mustafa es-Sıbai'nin İslâm Sosyalizm'i gibi eserler tercüme ediliyordu. Bu, doğal olarak Müslümanların kendilerini anlatmak yerine onlar karşısında onlarla uyum sağlama çabası içine giriliyordu.

Benim için başucu kitapları olan Üstat'ın *Yazılar ile Allah'a İnanmak ve İnsanlık* kitapları hem ufak açıcı, hem batı düşüncesi karşısında direniş, hem de kendi özümü kavrama bakımından oldukça önemliydi. Çünkü bizler, okullarımızda temel eğitimleri alıyoruz, fakat Batı düşüncesine ait kavramları sorgulamayı, yerli yerine oturtmayı ya da ne olduklarını bilmeyi bir başımıza, Anadolu'nun bir ucunda yürütmemiz kolay değildi. Bir İmam Hatip Okulu öğrencisi olarak köyümüze döndüğümüzde halkın, yani avamın dini konulardaki bilgi, amel konusundaki uygulamalar ile yeterliydik. Fakat, öğretmenler, siyasal çevre baskısı karşısında kendimizi anlatmamız elbette kolay değildi. Gerici diye nitelenen Müslümanların aşağılanması, Müslümanların da onlar karşısında pısması, avamın veya halkın onlara verebilecekleri bir bilgi donanımlarının olmayışı işimizi zorlaştırıyordu. Kendi bölgem adına yaşadığımız bir diğer sorun da Alevilerin Marksist ve sol düşünceye kapılmaları sonucu kitleler büyük bir baskı altındaydı. Örneğin Amerikalıların uzaya gönderdikleri ve aya ayak basan Neil Armstrong olayı ardından bir propaganda ile din adamları adına söylenen ve propaganda aracı olarak kullanılan: "Aya ayak basılamaz, ay nurdur, böyle bir şey gerçek dışıdır" haberleri yaygın hâle getiriliyordu. Böylece, Marksistler karşı oldukları ya da savaştıkları kapitalizmin merkezi Amerika'yı Müslümanlara karşı bir savunma aracı olarak kullandılar. Hedef Müslümanlar ve İslâm oluyordu doğal olarak. Bu ve benzeri örnekler çoğaltılabilir. Böyle bir durumda bizim savunma refleksimiz ve gücümüz batı düşüncesinin özünü ortaya koyacak, onlarla hesaplaşacak, düşüncemizin özünü anlatacak eserlere ve bakışa büyük bir gereksinim vardı.

Müslümanlar felsefeye, romana, batıdan gelen her akıma karşı temkinli ve mesafeli duruyordu. Bu durumda, batıcı bir kavram olan soldan kaçarken, gene batıcı bir kavram olan sağ şemsiyesi altına sığınyordu. Ülke insanı ortadan ikiye bölünmüş gibi solcular sosyalizm ile doğu blokun etkisinde, sağcılar ise kapitalizmin dolayısıyla Amerika ve İngiltere gibi ülkelerin etkisinde.

Üstat Sezai Karakoç'un yukarıda sıraladığım eserlerine baktığımızda bizim açımızdan önemli bir dönüm noktası. Ateizm ve batıcı düşünceler karşısında uyarlılığımızın özünü anlatması bakımından önemli. Hem İslâm düşüncesinin anlatılması, Batı düşüncesi ve felsefesi ile hesaplaşması, onların asıl ruhunu ortaya dökmesi bizim dayanaklarımız ve sığınma alanlarımız oldu. Örneğin *Allah'a İnanma ve*

*İnsanlık* kitabında yer alan daha sonra diğer kitaplarına alınan yazıların başlığına bir göz atalım. “Allah’a İnanma ve İnsan”, “Tapınma”, “Ağaçlar ve Mezartaşları”, “İnsanın Düşmanları ve Şeytan’ın Köleleri”, “Geçmişte ve Geleceklere Doğru İnanç”, “Gökle Yer Arasında İnsanın Anlamı”, “Yaratılış Sırrı”, “Allah’a İnanma Bir Mucizedir”. Bu yazılar o günün koşullarında bizim için aydınlatıcı, yol bulucu, buldurucu özellikte. Çünkü batı düşüncesinin hemen bütün akımlarını, öncülerini bir bir ele alıyor, İslâm düşüncesinin özünü anlatarak onları çürütüyor. İnsanın anlamı, değeri daha bir anlaşılır kılınıyor. Belleklerimize put olarak yerleştirilenler dağıtıyor.

Bu eserde o zaman altını çizdiğim bazı örnekler vermek istiyorum. “İnsan, Allah’a olan inancını yenilemeli, tazelemelidir” [s. 7], “Her şey Allah’la diridir. İnsan, Allah’a inancını yitirmişse, ölüdür. Ruhu boğulmuştur, koğulmuştur onun. Onu diriltecek olan Allah inancıdır.” “Ruhun önüne dikilen putları kırma seheri. İnsanın ve eşyanın ancak Allah’la var olabileceğinin şuuruna erme yüceliği.” “Allah’la insan arasında, inanç en çabuk ulaştırıcı ve erdiricidir. Kur’an bu inanca götüren, Peygamber de Kur’an’a götürendir.” [s. 9]. “Ermişler, Allah’tan başka varlık görmemişler, kendi varlıklarını da O’nun varlığıyla var bilmişlerdir.” [s. 10].

Batı düşüncesinden kaynaklanan bir sanatçının kendisini yaratıcı görmesi, Yaratanın yerine koyması bugün de söz konusu. Hatta bu Müslüman yazar ve sanatçılar içinde de olması gözlerden kaçırılmamalı. Üstat o zaman buna karşı olan tavrını çok açık bir biçimde ortaya koyuyor. “Sonra insan kimi kez O’nu, kendi eksikliğine bakmadan taklide yeltendi. Yaratıcılık işine girişmeyi denedi. Zaman zaman yarattığını sandı ve bu zanla inkârcılığa saplandı.” [s. 13]. Bu konuyu daha da derinleştiriyor. “Kültür, inanıştan doğar. Sonra inkâr, bir tepki halinde belirir. İnanış öz, inkâr tepkidir. Alıp götüren inanıştır. Tutan, alıkoyan, bağlayan inkârdır. İnkârın metafiziği büyü, inanışın büyük düzeni dindir. İnanış kutbunun askeri melek, inkâr kutbununki şeytan oldu. Fakat inkâr, kuvvet bakımından orada durdu. Ama inanış, melek tabakasında da durmadı. Onu da aştı. Meleklerin kanatlarının yanacağı “son sınır”ları da geçti. Yerler ve gökler, eşya ve tabiat, şeytan ve melek katları da geride kaldı. İnsan, yaradılışının toprağına değen “el’in sırrını araya var olan şartlarının en yücelerinin de ötesinde Allah’a yaklaştı.” [s. 15].

Dinler ve kültürler ile ilgili hem dün için hem de günümüz ve yarın için de açıklayıcı belirleyicidir düşünceleri: “Grek dini bu putlar tablosunun dinidir. Mısır dininde ise, hükümdarların putlaştırılması, tanrılaştırılması daha kesin olarak görülür. Peygamberler, işte bu, gerek tabiattan, gerek hayalden ve gerek insanların, hükümdarların tanrılaştırılmasından doğan putları kıran, deviren Tanrı elçileridir.” [s. 18]. “Put kul olmak esarettir; Yaratıcıya, Tanrıya, Has ismiyle Allah’a kul olmak hürriyettir.” [s. 19].”Şimdi bile insanlık, bir tepki olarak doğup da kendilerine ek-

lenen tanrısız putlar ve putlaştırmalar akımıyla birlikte bu iki zulmün pençesinde kıvranıyor.” [s. 20].

“Yeniden Putların hâkim olduğu bir çağdayız.

Putlar iri putlar, büyük putlar ve daha küçük putlar...” [s. 21].

“İnsanın Düşmanları ve Şeytanın Köleleri” başlıklı yazısında insan şeytan ve düşmanları ilişkisi şu cümlelerle vurgulanır: “Önce, insan, kendi kendinin düşmanı, Nefs ruha zıt bir üslupla dünyaya yönelir, eşyayı kucaklar ve oluşu yorumlarken, her şeyden önce insanın kendi kendine olan zulmünü dile getirmekte, varlık aynasına insan biçiminde bu zulmün gölgesini düşürmektedir.” [s. 22]. “Bir yanda eşya, bir yanda nefis, özü aldaticılıktan yoğrulmuş şeytan, ağına dünyaya geren bir zulüm örümceğidir.” “Şeytan meleği aldatamaz. Çünkü meleğin nefsi yok. Nefs, şeytana tam karşılık ve denk düşen bir iç şeytandır adeta.” [s. 23]. “Melek ruhun yüceldiği zamanlarda insana yardımcı olduğu halde şeytan insanın düşüşünün öncüsüdür.” [s. 24]. “İlk çağlarda din açıkça puta tapıcılıktı. Fakat daha sonraları, insanların Allah’a ortak koşulduğu veya Allah’ı inkâr edilip yerine bir takım ölümlerin sevgisi konduğu an putatapıcılık olduğu gibi var demektir. Çağımız bu bakımdan belki yarı veya tam putlaştırılmış kişilerin bir tufan çağıdır. Allah’ı inkâr eden Marksizm, tarihî materyalizm akımı put üreten bir ortamı dünya yüzüne yaymaktadır. Öte yandan onun karşısında bulunan kapitalizm ve taklitleri de türlü adlar altında irili ufaklı putlar ordusunu üretmektedir.” [ s. 25]. “Aslında, putların içinde kendisine taptıran şeytandır. Putlar şeytanı sembolize etmektedir.” [s. 26.] “Halbuki putlaştırılan insanlar, Allah’ın önünde âciz değiller midir? Allah onları da yaratmış, büyütmüş, onlara türlü nimetini vermiş, sonra öbür insanlar gibi onları da ölüm yakalamış, etlerini çürütmüş, kemiklerini toz haline getirmiştir. Aklı olan, onlara saplanmaz. Saplananlar, şüphesiz şeytana tam teslim olmuş kişilerdir.” [s. 27]. “Zaten Allah’a düşman olan, insanın dostu olabilir mi?” [s. 28]. “Firavunlar, diktatörler ve tiranlar şeytanın köleleridir.” [s. 29.] “Kapitalizm şeytana sağ yanından, sosyalizm de sol yanından yaşanan bir sistemdir. Çok yüzlü şeytanın sağ yüzünü kapitalizm, sol yüzünü de sosyalizm meydana koyuyor. Kur’an anlayışında bu ikisi de solcudur. Kapitalizm, özelliği gereği kavramları bile sömürmektedir. Sağcılık kavramı, onun bu zulmü altında inlemektedir. Bu iki maddecilik akımı, gerçek hürriyet demek olan insanın Allah’a bağlanma akımının ortadan kaldırıp yerine şeytanın egemenliğini koymak istemektedir. Ama bir gün onlar da putların, firavunların âkıbetine uğrayacaklardır. Çünkü Allah’ın egemenliği her zaman için ve ebedidir, şeytanın egemenliği ise bir süreyle sınırlı ve gelip geçicidir.” [s. 30]

Üstat Sezai Karakoç’un 1970 yılında ortaya koyduğu bu düşüncelerle bulanmış Müslümanların zihinlerini açma, bulanıklığı giderme bakımından çok çok önemli-



dir. Bugün bile Müslümanların sağ sol yanılımacası altında bölümlendiği, tarafların bu yabancı kavramlar etrafında gerildiği, birbirine düşürüldüğü bir gerçek. Geçmişte kimi cemaatler ve topluluklar sağ şemsiyesi altında kapitalizm ve Abede ekseninde odaklandırıldığı bir gerçek. Ve hatta aynı şemsiye ve yanılma bugün için de geçerli. Üstat, bu batılı kavramları bir bütün olarak değerlendiriyor, onların birbirlerinin eşdeğeri ve şeytansı olduğunu vurguluyor. Açıkça bizim kuşağın, sağ sol yanılmacasından kurtuluşunun başlıca nedeni bu gibi önemli çalışmaların önümüze konulması, uyanış ve dirilişimizin sağlanmasıdır. O zaman bizler sağcı olmadığımızı, Müslüman olduğumuzu söylediğimizde t'an edilir töhmet altında tutulurduk. Bunu Müslümanlar yapıyordu. Çünkü bir taraf aşırı korkutucu gösterilirken bir diğeri sevimli hâle getiriliyordu. Düşünsel anlamda bu kadar önemli açıklamaların ortaya konulması başta Üstat Sezai Karakoç olmak üzere öncülerimizin yol göstericiliği, rehberliği çok önemliydi. Bu düşünceler bugün için de yarın için de önemini koruyor.

Sezai Karakoç bir yandan batının ve batıcıların geçek yüzlerini ortaya koyarken onların karşısına bizim özümüz olan düşüncemizi daha ayrıntılı, daha akılda kalıcı, daha sağlıklı ortaya koyuyordu.

“Geçmişte ve Geleceklere Doğru İnanç” yazısında bu batıl düşünceleri bir yandan ortaya koyarken Allah'ın bize sunduklarını, elçilerini, günümüz felsefi düşüncelerini de asıl yüzleriyle ortaya koyuyor. O dönemde, din bilimiyle uğraşanlar, batı düşüncesinden habersiz, felsefeden uzak, kendi kısır döngülerinde yetersiz kalıyorlardı. Bu düzlemde: “İşte buna karşı başkaldıran peygamberler, hakikat uğruna başlangıçta tek başlarına savaşa girmişler, putları ve şahsını putlaştıran tiranları yakmışlardır.” [s. 31]. “Çağımızın gafilleri ve cahilleri Nuh'un Gemisini Ağrı Dağının tepelerinde arayadursun, o gemi gerçekten de bugün bütün anlamıyla ayakta durmakta ve tehlikeli suların üstünde seyretmektedir.” (...]

“Ad ve Semud kavimleri de Nuh'un ve Lût kavmi gibi düzelmedikleri için, Allah'ın yoluna yanaşmadıkları için cezalandırıldılar, yok oldular. Allah onları ya doğrudan doğruya, ya dolaylı olarak taptıkları tabiat güçleriyle yok etti.” [s. 32]. “Bunu anlamayan, Nuh, Âd ve Semud kavimleri bizzat taptıkları acıyla yeryüzünden silindiler. Biri suda boğuldu, birini toprak yuttu, birini ses, birini rüzgâr götürdü. Anlamaları da silindi tarihten. Yeni çağdaki benzerleri bile onları müdafaa edemez oldular.” (...) Nuh Salih ve Hûd Peygamberin inanç ve ahlâk savaşından sonra ve Lût Peygamberin aynı savaşı yürüttüğü sırada Hz. İbrahim, inananlar Milletini kurma savaşına girmiştir. Bir yanda Dicle-Fırat medeniyetleri, bir yanda Mısır medeniyeti, Allah'a ortak koşulan, hatta onun yerine ikame edilen birçok putların karanlığı içinde, Nemrutların ve Firavunların tanrılaşma yolunda halklarına empoze ettikleri

yanlış inançlar içinde yüzerken, ortaya çıkararak İbrahim Peygamber, insanları, gerçek inanç özgürlüğü olan Allah'a inanma yoluna çağırırdı.”[s.33].

“Yunan ve Roma çoktanrıcılığıyla Mezopotamya ve Mısır medeniyetlerindeki çoktanrıcılık arasında bir fark vardır. İlk bakışta ikisinde de tanrılar, konkredirler, ikisi de tabiat güçlerini sembolize etmektedirler. Fakat daha derinlemesine bakışla, en çok tabiat kuvvetlerinin sembolizasyonunu Greklerde görürüz.” [s.35].

“Hz. İbrahim putları devirdikten başka, tek Allah'a inananların toplumunu kurdu. Hz. Yusuf, bu toplumu o zamanki dünya devleti gücüne kavuşturdu. [s. 36].

“Grek politeizmine karşı iki başkaldırış sezinliyoruz Yunan uygarlığı içinde. Birincisi, dar ve küçük bir tesir alanında eriyip giden Pitagoras cebirden mühlhem mistisizmi. Mücerrede yönelen tek dinî eğilim bu olarak görülüyor Grek medeniyetinde. Ama bu da başarısız bir başkaldırış olmuştur.” (...) “Sonra daha büyük ve yankıları bugüne kadar süren ikinci başkaldırış oluyor: Sokrat'ın başkaldırışı. Ancak eldeki metinler değişikliğe uğramamışsa Sokrat bu konuda âdeta ikili bir ruh taşımaktadır; bir yandan içinden bir sesin âdeta Tektanrıcılığı fısıldadığını ima ediyor, bir yandan da o çağda tapılan ilâhları tanıyor.” (...) “Zaten onu kendi eserlerinden değil, Eflâtun'un eserlerinden tanıyoruz. Eflâtun kendi anlayışına göre bir Sokrat çehresini çizmiş olabilir.” [s. 37]. Üstat Sezai Karakoç bu genel değerlendirmeleri yaptıktan sonra süreci ve sonuçlarını şöyle sürdürür: “Bundan sonra artık çökme dönemi iyice başlamıştır. Nitekim az bir zaman sonra Makedonya ve Roma istilâsı gelir ve eski Yunan medeniyeti de böylece o sayılmayacak kadar çok tanrılarıyla birlikte masal olur.

Roma'ya gelince, onun çok tanrıcılığını daha trajik bir akıbet beklemektedir. Roma, Grek medeniyetinden hırsızlama aktardığı bu tanrılara birer kılıç kuşandı-rarak veya Romalı adlar vererek, âdeta Atinalı bir yurttaş Roma'da senatör yapar-casına dış ihtişamın şaşaasıyla, donatarak yaşatacağını sandı.” (...) “Nitekim işte bu şartlarda Hz. İsa ortaya çıktı. Kutsal bildiriye, Allah'tan başkasına tapmama inancını insanlığa yaymağa uğraştı. Paganizmle monoteizmin savaşı yüzyıllar sürdü. Eski dünya ve yeni dünyaya dönüşürken, konkre anlayış abstre kavrayışa çevrilirken, eskiyi temsil eden Roma Devleti ile yeniyi temsil eden hıristiyanlık arasında bütün bu çatışmalar bir uzlaşmayla son buldu. Böylece eski çağ bitmiş, kapanmış oldu, ama yeni çağ da başlamadı.” [s. 38, 39]. “Esik Yunan, çoktanrıcı döneme dönüş özentisi. Gerçi Rönesansta din alanında geriye dönüş olamamışsa da hıristiyanlığın da altın çağı sona ermiştir. Artık din olarak hıristiyanlık, egemenliğini yitirmiş, gelişen gittikçe bütün dizginleri ele geçiren teknik önünde her gün verilen tavizlerle yaşamaya ayakta durmaya, hiç olmazsa büsbütün silinmemeye çalışılmıştır.” (...) “Arabistan'da, Asya'da ve Afrika'da hıristiyanlığın varlığına rağmen devam eden put-



perestliğe çoktanrıçılığa öldürücü darbeyi vuran İslâmdır.” [s. 40]. “Evet Mekke’de yükselen Allah’a inanın sesi yüzyıllarca insanlığın ufkunu aydınlatmış, adalet, erdem ve medeniyet ışıklarını dört yöne saçmıştır.” [s. 41.].

Bugün içinde bulunduğum ortamda zihni karmaşanın hâlâ yaşamakta olduğunu görüyoruz. Bu yazı ve düşünceler o günün koşulları için söylenmiş ya da yazılmış değil. Bugün bile Batı düşüncesi karşısında zihni karmaşanın yoğun yaşandığı gerçeğini göz ardı edemeyiz.

Müslüman olma bilincini İslâm ruhu ekseninde ilk Peygamberden Sevgili efendimize kadar gelen süreç değerlendirmesi bir bilinç taşıyor. Bunu Batı düşüncesi karşısında felsefi ve düşünsel olarak bir gerçeklik olarak ortaya koyar Üstat Sezai Karakoç. Bu yazıların dün bir anlamı ve değeri bizim çok fazlaydı. Bugün de aynı durum ve konumunu koruyor.

## SEZAI KARAKOÇ'TA UYGARLIK KAVRAMI

*İsmail KILLIOĞLU*

Şairin; ilham ve ibda istidat ve kudretinin özgüllüğü mahfuz tutularak şiirin belli düşünce / inanç, buna bağlı değerler sistemi, bunların bir anlamda somutlaşması olan kültür ve uygarlığa bağlı olduğu söylenebilir. Bağlı olunan bu kültür ve uygarlık, kaynak ilke şeklinde nitelendirebileceğimiz düşünce / inancın özünü, bu özün kendine has özelliklerini değerler sistemine dönüştürmek suretiyle bireyin maddi ve manevi hayatından topluma, oradan evrensel düzleme aktarmada şiiri (genel anlamda sanatı) biçimlendirir. Bir açıdan kutlanır da diyebiliriz, ama bir tartışmanın kapısını da aralamış oluruz. Söz konusu olabilecek tartışma şiirin (sanatın) kendi öz ve biçim bağlamında mı, yoksa dıştan “empoze” edilebilecek bir öz kavrayışı ve biçim kullanışı şeklinde mi, sorununu içerecektir. Bir başka söyleyişle kaynak ilke diye nitelendirdiğimiz düşünce / inancın şiir (sanat) tarafından gerçekliğinden yalıtılarak ve soyutlayarak üretimi ve tüketimi, yani bir yönüyle “metataştırılması”, daha yaygın ve güncel ifadesiyle “ideolojileştirilmesi” sorununa sarmalanacaktır, Bunun, bizim yaklaşımımız bakımından, bir zaaf ve aynı zamanda bir tehlike içerdiği belirtilerek, üzerinde durulmayacağıdır.

Öte yandan, yazının konusu olan Sezai Karakoç şiiri, bu şiirin engin ve bengi kaynağı olan İslam inanç / düşüncesi, dolayısıyla İslam kültür ve uygarlığını kavrama, özümleme bakımından ciddi ve sekterleştirici bir engel oluşturduğunu da düşünmek olasıdır. Daha açığı böyle düşünüyoruz.

Bu bağlamda, şiirinin adeta özsuğu, düşüncesinin, dolayısıyla kültür ve uygarlık kavrayışının deyim yerindeyse ilkesi, idesi, “şahdamarı” olan “Diriliş” kavramının kendine özgüllüğü üzerinde durulması kaçınılmazdır. Daha ilk şiir ve düşünce yazılarından başlayarak tekrar be tekrar ele alınan, yorumlanan, açıklanan, müphem

ve muğlak anlamlandırmalara yol açabilecek yönleri üzerine titizlikle ışık tutulan "Diriliş" kavramı, özünden herhangi bir sapmaya meydan verilmeden adeta kendi özü ekseninde geliştirilmiş, olgunlaştırılmıştır, İpek böceğinin kozasını kendi üzerine örmesi, burada bir imge olarak alınırsa, Karakoç'un "Diriliş" kavramına yükleyip geliştirerek olgunlaştırdığı çalışma, belki de çaba demenin daha anlamlı olacağı, şiir ve düşünce yolculuğu, söz konusu imgeye daha ileri safhalarıyla bakmamızı gerektiriyor. Belki imge ipek böceği şeklinde zihinlerin kavrayışını harekete getirmede kışkırtıcı olabilir, ama gösterilen çaba paha biçilmez ipek kumaşını da içkin bir boyuta uzanıyor. Sadece boyut (mekan) düzleminde değil, aynı zaman sürecinde, ipek böceğinin kozasını örme sürecine koştur ipek kumaşının dokunma işlemi de gerçekleştirilmektedir. Zamanın çift boyutlu kullanılışı ve yaşanılması şeklinde de tasavvur edilebilir bu, "Aynı zaman aynı minval üzere katla"nan bir koşuda (yani uygarlık koşusunda) "koşu bittikten sonra da koşan atlar" (Şahdamar) dır. Ancak buna üçüncü bir unsur, deyim yerindeyse "hal unsurunu", bir başka deyişle "kip" (mode)ini eklemek yerinde olacaktır ki "Diriliş" kavramının arka planı, tarihi gerçekliği (tarihselliği) yerleştirilebilsin; "Biz yangında<sup>1</sup> koşuyu kaybeden atlarız,"

"Yangında koşuyu kaybeden atlar"ın "koşu bittikten sonra koşan atlar" olarak vurgulanması, öyle sanıyorum ki, "Diriliş" kavramının çok geniş ve ince oylumlu tahliline götürür. Aynı zamanda Sezai Karakoç'un şiir ve düşünce dünyasının altın ortası haline dönüşen bu kavramı, sıradan anlamı içinde kavranılmasını adeta imkansızlaştırır. Daha 60'lı yıllarda yazılan "Ölümden Sonra Dirilme"<sup>2</sup> yazısında inancın uygarlığa nasıl evrildiğini tarihsel boyutu ve modern Batı düşüncesinde bu olgunun yeterince niçin kavranılmadığı ve İslam İnancının özgün farklılığı enikonu tartışılır. "Dirilme" "Diriliş" kelimelerinin maksadı ifadede tercih nedeni ve dolayısıyla yüklenen anlamın özelliğindeki ince farkı da sezdirir.

Denebilir ki, "Dirilme" bir olgudur, "Diriliş" ise bu olguyu da içkin bir süreçtir, zaman ve mekânın sınırlandırıcı etkisini aşkın, ancak bunların belirleyici gücünü kendine göre tayin eden bir süreç. Bu bizi din olarak İslam'ın belli bir zaman ve mekân unsurundan bağımsız, fakat bu unsurları özünün tezahür tarzlarına göre şekillendiren, bir anlamda somutlaştıran bengi (ebedi) bir din olduğu mevzua (postulat: konut)sına ulaştırır.

Öte yandan farkında olunmadan ya da bir takım anlam kaymaları sonucu "Diriliş" kavramı yanında kullanılagelen, daha çok Batı zihniyetinin özelliğine bağlı gelişme veya evrim (evolution) ve devrim (revolution) kavramlarından farklılığı

---

1 Vurgu bana ait (İK).

2 Yazılar I, Fatih Yayınevi, İstanbul 1967, s. 13 vd.

üzerinde durulur.<sup>1</sup>

“Gelişme mi (evolüsyon), devrim mi (revolüsyon)? Sızlanan bir ülkenin geleceğini düşünenler hep bu ikili düşünce tipine saplanmışlardır. Halbuki bu ikisi, birbirine göre seçimlik olamazlar. Birbiriyle eşdeğerli değillerdir. Biri normal bir toplumun gidişini dile getirir. İlerleme ve gelişmesini. Öbürüyse (yani devrim İK), bozuk şartlarda, bir ülkedeki patlamadır. Bu yüzden, bu ikisi birbiriyle karşılaştırılmaz, birbiriyle ölçülüp biçilemez, tartılamaz ve değerlendirilemez ve derdine çare arayan bir topluma medar olamaz. Gelişme, bazı ölçüsüz büyüyen müesseselerle, ölçüsüz küçülen kuruluşlar arasında bir gerginlik doğurur böyle bir toplulukta, onun da sonu zaten devrimdir. Devrimse, en ufak organların bile hassalaştığı bu nazik şartlarda, çok defa, yapıcı olmaktan çok yıkıcı olur. Çok defa devrim nihilist anarşisttir. Ve en çok da terör saçar. Nihilizm, anarşizm ve terör, yapıcılığın değil, yıkıcılığın kurallarıdır.”<sup>2</sup>

Evrım ve devrim, birbirine eşdeğer olmama yanında, çoğu kez biri ötekini besler kaynak olduğuna ve ona ortam hazırladığına göre, umar olamazlar. Öyleyse “Hz. Nuh gibi mi, Hz. İbrahim gibi mi, Hz. Lût gibi mi, Hz. Yusuf gibi mi, Hz. Yahya gibi mi”<sup>3</sup> bir çalışma yolu izlenmeli? Gerçi “bu peygamberlerin çalışmaları, bir yönüyle gelişmeye, bir yönüyle devrime benzer”se de gelişme bütünüyle onların çalışmalarını, tebliğ faaliyetlerini, hakikati zafere erişirme mücadelelerini açıklamada yetersiz kalmaktadır Devrim ise, zaten işe “inkar” ile koyulduğundan tamamiyle peygamber “mesleğine”karşıttır, meğer ki toplumsal sonuçlan bakımından çalışma ve zaferleri devrim özelliklerini andırmış olsun!

O halde, ne gelişme ya da evrim, ne devrim, “yangında koşuyu kaybeden atlar”ın, yani Müslüman dünya başta olmak üzere, insanlığın kurtuluşuna umar olamazlar. Onun için sadece “Diriliş” kurtuluşa medar olabilir. Çünkü “bir topluluğun kurtulmasında, insanların kurtuluşa ermesinde, mutlak gerçeğin habercileri olan Peygamberlerin” bıraktıkları emanet, yol, yöntem de budur. Böyle bir kurtuluş çaresi, “bir toplumu, normal gelişmenin tam önüne”<sup>4</sup> taşıma gücü ve istidadına sahip olan Diriliş’tedir. Bu türden bir Diriliş, yani “bir insanın ölümden sonra dirilmesi, ne bir gelişmenin, ne bir devrimin sonucudur. Sadece, bir başka ve ulvi bir hayatta ayağa

---

1 Bkz. “Gelişme, Devrim ve Diriliş”, Yazılar (Yazılar III-Dirilişin Çevresinde, Fatih Yayınevi, İstanbul 1967, s. 67 vd.) içinde. Bu eserler daha sonra ayrı kitaplar halinde mükerrer baskılar olarak yayımlanacaklardır.

2 agy, s. 68.

3 age, s. 69.

4 Aynı yerden.

kalkmadır. Kış geçip bahar gelince, tabiatın yeniden dirilişi gibidir bu."<sup>1</sup>

Kuşkusuz ölümden sonra dirilme (basu badelmekt), İslam'ın öngördüğü bir itikat ilkesidir. Bu ilkenin, öteki inançlarda ve dinlerde de söz konusu edildiği bilinmektedir. Ne var ki ölümden sonra dirilme, İslam'ın yüklediği anlam ve vurgudan bütünüyle farklı bir şekilde ve sonuçlarıyla ele alınmıştır.

Bu noktada Sezai Karakoç'un, şair sezgisinin pırlıtlı tezahürlerini ortaya koyma yanında "hakimane" bir dikkat ve değerlendirmesini "Kavramlar ve İlkeler / Metafizik-Soyut-Diriliş Somutlaması"<sup>2</sup>nda okuyoruz.

Yazı, uygarlığın temel iki kavramı olan "metafizik" ile "soyut"un gereği gibi ele alınmadığını ve kavranılmadığını, çağdaş görüş ve yaklaşımlardan Pozitivistler (başta Auguste Comte olmak üzere), Marxistler ve Kapitalistlerin bu hususta ağır sorumluluklarının bulunduğunu belirterek tartışmaya başlar. A. Comte ve Pozitivizm ya da Olguculuk anlayışı içine, XIX. ve XX. yy. Batı düşüncesinde birbirinden farklı gibi gözükse de bir hayli akımı dahil etmek gerekir. Yeni-Olguculuk, Fenomenoloji, Varoluşçuluk vb- Kuşkusuz bu ve benzer akımlar içinde bir çok düşünür metafizik kavramına doğru bir yaklaşım sergilemişler, özellikle Batı uygarlığının modern tezahürü üzerindeki lekeleri gidermeye çalışmışlardır. Mesela A. N. Whitehead, P. Teilhard de Chardin, bir ölçüde R. Eucken vb.<sup>3</sup> Ne var ki Olguculuğun kaynağını Descartes'a kadar götürmek gerekmektedir. Hatta felsefe bağlamında Marximin ortaya çıkış ortamının hazırlanması da Descartesçi Mekanikçiliğe eklenilebilir. Kaldı ki Kapitalizm, dayandığı Bireycilik öğretisiyle Kartezyen felsefede, Leibniz'in Monadçılığında ifadesini bulmaktaydı.<sup>4</sup>

Öyleyse, "metafizik" in, uygarlığın temel kavramı olarak göz ardı edilmişliğini Descartesçiliğe kadar indirmek gerekiyor. Dahası Rönesans'a kadar, çünkü Rönesans<sup>5</sup> uygarlığın kurulmasında daha ilk başta, metafiziğin mahiyetine uygun

1 age, s. 70.

2 Edebiyat Yazıları I, Medeniyetin Rüyası / rüyanın medeniyeti şiiri, 3. baskı, Diriliş Yayınları, İstanbul 1997, s. 5-19.

3 Daha geniş bilgi için bkz.: Macquarrie, John: Twentieth-Century Religious Thought / The Frontiers of Philosophy and Theology, 1900-1970, SCM Press Ltd., 1973 London-Norwich; Wardell, R.J.: Contemporary Philosophy, Charles H. Kelly, London 1913 (Bu kitap tarafımızdan çevrilmiştir.).

4 Geniş bilgi için bkz.: Wardell, Contemporary Philosophy, s. 192 vd., ayrıca 169 vd.

5 Şöyle bir tespit bulunur Karakoç: "Rönesans, dünyanın nice zengin çerçevesini didikleme ruhu olarak yeni bir panorama getirdi; ama, ruhun fizikötesine açılışını, yüzyıl yüzyıl, yavaş yavaş kapadı." agy, 8.

adım atmadığından yanlış yola girilmiş oldu. Bir bakıma yanlışın başlatıcısı doğrudan Descartesçilik olmasa da hızlandırıcısı, cesaretlendiricisidir. Olguculuk ve Marxçılık, bu ikisinin metafizik konusundaki görüşlerini sessiz bir memnuniyet içinde onaylayan Kapitalizm, Sezai Karakoç'a göre biri öbüründen ve her üçü birbirinden daha az sorumlu değildirler. O halde, metafiziğe gereken önem ve değer verilmelidir. Bunun yolu, onun yeniden tanımı, yorumu ve açıklanması, kısaca temellendirilmesidir.

Her şeyden önce metafizik "temel bir kavram, bir ilkedir, anlayış ve görüştür" mevzûasının kabul edilmesi yerinde olur. Tarihsel bir gerçekliği de içeren İslam'ın uygarlık boyutuyla tezahür edebilmesinde metafiziğinin belirleyici potansiyeli daima hatırdı tutulmalıdır. Onun, aynı zamanda Sezai Karakoç'un, metafiziği; "Tanrı ve ahiret inançlarıyla şahdamarında gürül gürül canlı bir kan akan bir metafiziktir" ki bu uygarlığın "temel ilkesi olan mutlaklık aleminin" içinde yaşadığımız dünyanın penceresinde gözlemlenebilen görünüşüdür. Çünkü içinde yaşadığımız dünya, felsefi teknik bir deymi kullanırsak, duyulur dünya gerçekte "o dünya metnine bir çıkma, bir dipnotu" mesabesinde, ama zihin ve ruhta "hiç ayrılmaz"lar. Dolayısıyla Kartezyen felsefenin ve ondan kaynaklanan Batılı dünya görüşlerinin başvurduğu temel yanlışlık da buradaydı: Ruh ile bedeni, ruh ile maddeyi, duyulur dünyayla aşkın dünyayı kesinkes birbirinden ayırmıştı. Kant, bu yanlışlığı gidermek için Kuramsal Akıl - Pratik Akıl, Duyulur Dünya - Aşkın Dünya (Phenomen-Noumen) sınırlarını belirlemeye çalışmış ve her ikisinin gerçekliğini teslim etmiş gözükmese de, metafiziği bir bakıma sağlam temellerine oturtayım derken, imkânsızlaştırmış oluyordu.

Oysa Sezai Karakoç, daha baştan böyle bir ayrımın yeter nedenlere dayandırılmasının söz konusu olamayacağını kabul eder. Çünkü, duyulur dünyaya, "öteki dünyanın (yani "aşkın dünya"nın İK) gölgesini ve izdüşümünü düşürmemiz, onu küçültmez, büyütür. Çünkü böylece o ("duyulur dünya" İK), mutlaklıktan bir soluk almış olur."<sup>1</sup>

Burada Platon'un idealar dünyası ve gölgeler dünyası şeklinde ifade edilen metafiziği de söz konusu edilemez. Çünkü Platon'a göre idealar gerçektir ve özleri itibariyle tamamen gayri maddidirler; buna karşılık duyulur dünya gerçekliği olmayan, ama madde de olmayan (çünkü madde var olan değildir), sadece gerçek olan ideaların gelip geçici gölgeleridirler. Bundan dolayı bilgi (episteme) konusu da olamazlar. Yalnızca zihnimizde kavramı bulunan gerçek varlığın (ideanın) bilgisini hatırlamamızı (anamnesis) sağlarlar, o kadar! Ama yine de gölgeler dünyasından idealar dünyasına geçmemizi sağlayan herhangi bir şey bulunmamaktadır. Zaten

---

1 agy, 6-7.

öğrencisi Aristoteles, Platon'un bu eksikliğini gidermek için farklı bir yol ve kavramlar önerecektir.

Buna karşılık Sezai Karakoç, "mutlaklık alemi"yle bu dünya arasına geçilemez bir boşluk koymadığı gibi, birini yüceltme pahasına ötekini aşağılamıyor. Değer bakımından üstünlükleri söz konusu edilemez. Varoluşları açısından, kendi bağlamlarında özgülük ve değerlerinden bahsedilebilir. Ve her ikisi arasında kesintisiz canlı bir ilişki bulunmaktadır.

"Sizin Matmazel bir ölse siz onu bir daha göremezsiniz

Halbuki bizim ölülerimizi teyzem görüyor

Onlarla konuşuyor onlara ekmek veriyor

Onlar ekmek yiyor anladın mı Bay Yabancı

Matmazel bir ölse ona kimse ekmek vermez"<sup>1</sup>

Bir başka söyleyişle "Tapınmaların her türlü, oruç, namaz, bu dünyayı, anlam olarak, öteki dünyaya çevirir, en azından ona benzeştirir. Öteki dünyayı anlamayan, gerçekte bu dünyayı da anlamamıştır, ölümü görmeyen, hayatı da yaşayamamıştır." Kısacası "fizikötesi, hayatın içindedir (...) hayat da onun içindedir."<sup>2</sup>

Temeli inanç olan İslam uygarlığı, metafizik bağlamlarıyla, "yan yana ve iç içe" olan hayat, ölüm ve sonrası ilkelerine dayanmaktadır ki bu üç ilke "yaratımın (hilkatin) üç görünümüne denk düşer"ler. Ancak Tanrı, yaratıcıdır, inancı asla ihmal edilmemelidir.

Özetle hayatı metafiziğe, metafiziği de uygarlığa raptetmeliyiz. Üstelik "Dinin içindedir o. Din de onunla kucak kucağadır." Din = uygarlık = metafizik denkleme dönüşür ve bunlar "birbirine kopmaz bağlarla kenetlenmiş, birbiriyle iç içe geçmiş, birbirinden ayrılmaz, somut bir hakikat bütünü, yaşantısı ve tarihi"ni oluştururlar. İşte bu "hakikat inancı" (Tanrı ve ahirete inanma), insanın ruhuna "ekilen bir toplum" olduğundan zaman ve mekanda tezahür etmekle "dışa vurur (İslam)." Toplumda tezahürünü "İslam toplumu, milleti ve devleti"<sup>3</sup> biçiminde somutlaştırır. Bu uygarlığın dışavurumunun tarihsel işaret taşları babından, bir yanda Muhyiddin Arabi, Öte yanda ibn Rüşd durmaktadırlar. Deyim yerindeyse temel direkleri ve

1 Şahdamar, "Ötesini Söylemeyeceğim". Sezai Karakoç bütün şiirlerini "Gün Doğmadan" başlığı altında toplayarak yayımladı: Diriliş Yayınları, İstanbul-Haziran 2000.

2 agy, 7. (Vurgular bana ait)

3 agy, 8-9.

sütunlarına uygun tezyinat ve tefrişini Mevlana'nın şiir ve bilgeliğinde, İmam Rabbanî'nin koruyucu titizliğinde, rikkatli sahiplenmesinde ışıldar görürüz.

Sezai Karakoç, aynı yazısında metafiziği, uygarlığı temellendirmesinde ve kavranılmasında belirgin ilke olarak öne sürerken, aynı şekilde soyut kavramını, metafiziğin, dolayısıyla uygarlığın estetik boyutunu işlevsel olarak açıklamaya çalışır. Bir anlamda İslam uygarlığının estetik öğretisinin temel ilke ve açılımını yapar. Kuşkusuz izleyen yazılar, ele alınan görüşlerin değişik açılardan ve daha ayrıntılı açıklamalarını içerirler, ama ana düşünce değişmemektedir. Onun için "Fizikötesi ve Sanatçı", "Sanatçı ve Realizm", "Şair", "Şair Ahlakı", "Şairin Trajedyası", "Şairin Yeniden doğuşu", "Şiirin Oluşumu", "Diriliş Çağında Şiir ve Şair" ve öteki yazılarla "Edebiyat Yazıları II / dişimizin zarı"<sup>1</sup> nı işaret etmekle yetiniyorum.

Özetle belirtmek gerekir: Sezai Karakoç şiirinin Türk şiiri içinde kendine özgü bir konum ve bir mecra oluşturmasının denklemini metafizik ve soyutlama kavramlarında bulmak mümkündür. Elbet söz konusu metafiziğin, yani İslam düşünce ve uygarlığının kavramları, ilkeleri, oluşumu, tezahürleri, tarihi, geleneği, insan yapısı ve toplum dokusu, değerler sistemi ve mahremiyet duyarlığı vb. sırf bilgi düzeyinde değil, öncelikle içselleştirip özümledenmeden soyutlama işleminin estetik bakımdan anlamına varılamaz. Bu tarzda donanmamış bir ruh ve zihne Karakoç şiirinin iç dünyasını açmayacağı açıktır. Daha doğrusu öncelikle din olgusunu, buna bağlı olarak İslam'ın dînî özünü, sonra İslam'ın bu özünün uygarlık somutlaşmasını içselleştirememiş bir ruh ve zihin Karakoç'un şiirine nüfuz etmede hep zorlanacak, ondan sığ duygulanımlar edinmekle yetinmek zorunda kalacak, bazen de bir türlü ünsiyet peyda edemeyecektir. Bunun nedeni Karakoç'un şiirinin "sırça köşke çekilmiş" bir şiir niteliğinde olduğundan değil, okuyanın dini içselleştirememesinden, bir takım önyargılarını -ki çoğunlukla kemikleşmiş önyargılardır bu. Sanıyorum bizzat "Diriliş" kavramı bile bir takım Müslümanlarda, Müslüman bilgin ve aydınlarda bile, kemikleşmiş önyargılar penceresinden görülelmmiştir- aşamamalarından<sup>2</sup>,

1 Diriliş Yayınları, ikinci baskı, İstanbul 1997.

2 Bu önyargılara İslamî bilim dallarına mensup uzmanlarda, bilginlerde sıkça rastlarız. Mesela bizde fıkıh ilmiyle uğraşanlar adeta dini fıkha indirgerler, tefsir ile uğraşanlar sadece tefsire, hadis ile meşgul olanlar da hadis ilmini, başta Kur'an'ın anlaşılmasını sağlamada tek bilgi alanı şeklinde tanımlarlar ve sonuçta İslam eşittir Hadis demeye getirirler. Oysa bu herhangi bir bilgi dalıyla uğraşan bir kimsenin kendi uğraş alanını önemsemesi, önemini ve işlevini anlatması olarak görülebilse, düşüncenin, bilginin gelişmesine daha olumlu katkı sağladığı gibi, dinin özümlenmesinde de daha etkili hizmet edilmiş olur. Son zamanlarda Diyanet İşleri Başkanlığı'nın "İslam'ın çağdaş yorumu" kabilinden çağdaş bilgiler ışığında yeni bir tefsir yapılacağını, fıkhi konularda verilmiş fetvaların yanlışlıklar-



ortalama her Müslüman'ın bilmek durumunda olduğu bir kısım bilgileri (ilmihal) elde etmekle, kendiliğinden, herhangi bir zihni ve ruhî çaba göstermeden dinin özünü kavrayacağı yanılmasından vb, kaynaklanıyor olabilir. Hatta Müslümanların kahir ekseriyetle (aslında "Müslümanlar" şeklinde vurgulamaya bile gerek yok, halkımız) sanat, düşünce ve bilgi alanlarında zihinsel bir çabayı beyhude, bunlara hasredilmiş bir hayatı yaşanmamış addetmeye başladığından, yani kültürel yozlaşmadan, sığlaşmadan da kaynaklanıyor olabilir. Karakoç'un şiiri zaten bu ve benzer nedenlerin alt edilmesini, önce insanın bakışını fizikötesinin varlığına ve gerçekliğine, bizzat insanın zatına, özüne "hoşça", yani varlık hikmetine uygun biçimde çevirmesini öngörüyor. Başka bir deyişle metafiziği soyutlamaya eklemiyor, ya da soyutlama yapmak suretiyle insanı, toplumu, doğayı, evreni ve Tanrıyı sanatın penceresinde içselleştirmesini istiyor. İstiyor ki, sahip olduğu engin, derin, bengi hakikat ve hikmet hazinesini, hiç değilse fark edebilsin. Bunun için sanatçı, şair soyutlama işlemi üzerinde olmalıdır. Çünkü "soyutlama, sanatın, bir yandan (biçim) e, bir yandan da kalıcılığı bütünüyle aramaya yönelen" vazgeçilmez ilkesidir, deyim yerindeyse yöntemidir. Böylece metafizik ve soyut, yani din, özel olarak İslam ve İslam uygarlığı, "biri insanüstünün ve doğaüstünün, öteki zaman ve şartlar üstünün kapılarını aralarlar" önümüze.

Karakoç'a göre, sanatçı, ilk ve uzun çabası olan soyutlamayla bizi "Dogu"nun özüne ulaştırma kılavuzluğu yapar. Bu kılavuzluk sayesinde, "doğanın kemiğini, iskeletini" görerek, "geometrisine ermek ve matematik imkanlarını kurcalamak" söz konusudur, ama bir yere kadar, yani "yaratış sırrı gereği"ne kadar, fakat "anahtar" yine de ve daima "Tanrı'da kalır". Hatta, sanatçının eserini oluşturması, bir anlamda Tanrının yaratışını, öykünme suretiyle, anırtırsa bile, yoktan var etme olarak görülemez, görülmemelidir de. Sanatçı eserini oluşturmakla kendisini Tanrı'nın rakibi biçiminde algılama gibi bir yanılmaya yönelirse, bizzat yaratılmış varlıkların içten bir direnişiyile karşılaşır. Öyle ki, tıpkı Michel Angelo'nun, rivayete göre, Musa heykelinin sanatın mükemmel ölçülerinde ortaya çıkmasını görmesiyle, elindeki çekici heykelin dizine sallayarak "haydi, konuş!", emrinin sükuta çarpmasında simgeleştiği gibi. Ya da Necip Fazıl'ın "Bir Adam Yaratmak" piyesinde yazarın "yaratış sırrı"nın aşmaya çalışmasıyla düştüğü boşluk gibi. O halde, sanatçının Tanrıdan "izin" alması, sabır ve alçakgönüllülüğü içselleştirmesi, ben bilincini "benlik" uçurumu imtihanında sınamasını içten duyumsaması gerekmektedir. Çünkü "Tanrıya teslim olmayan", eşyayı da, doğayı da, evreni de teslim alamaz.

---

dan temizleneceğini, hadislerin sahihliklerinin yeniden gözden geçirileceğini ileri sürmesi, bütün iyi niyetliliğine rağmen, kemikleşmiş önyargılardan kurtulunamadığının bir göstergesi şeklinde görünmektedir.

Aksi durumda, yani Tanrıya teslim olmasıyla, doğa onunla "canlı ve yeni" olur, "duruşu ve bakışı"yla "verimlendir"<sup>1</sup>ir. "Hızırla Kırk Saat" bir açıdan sanatçının, ben, benlik, insan, toplum, doğa, evren, tarih, zaman ve mekan vb. menzillerinde çetin sınavlarla geçişini ve teslim oluşunun serüveni olarak da okunabilir: "Bu çok sağlam surlu şehirden de geçtim / Beni yalnız yarasalar tanıdı." Kuşkusuz "teslim olma", bir arayışı, bir çileyi, sıkıntılar ve bunalımlar geçirmeyi önceler. Araştırmayla "uluların öğretmediğini" zamandan, "kuruyan hurma dalından", "damıtılmış petrolden", "yavrusunu arayan bir deveden", "yıkılmış taş kemerlerden", "harap handan köprülerden", yani yeryüzünde olup bitenden öğrenen sanatçı, bunları "yarılmış aydedeye", "delikanlı ateşlere", "fundalara..."<sup>2</sup> öğretme ustalığına da erecektir. Ersin ki "Taha'nın Kitabı"nda "insan sağanağı: İnsanda insanlığın yeşerip solması ve yeniden dirilişi" destanının yazım konusu olabilsin!

---

1 Sesler, "Kav".

2 Hızırla Kırk Saat, I, 3.

## BİR UYGARLIK SAVAŞÇISI OLARAK SEZAI KARAKOÇ

*Ferman KARAÇAM*

### Giriş

Uzun yıllar Sezai Karakoç okuyup anlamaya çalışan bir kardeşiniz olarak Sezai Karakoç adının giderek son yıllarda İslam uygarlığı kavramı ile içiçe girdiğini, perçinlendiğini ve en önemlisi bu kavramı anlamak için kilit bir isim olduğunu gördüm.

Aslında Sezai Karakoç'un ilk yazısından son yazısına kadar, hangi metnine barksanız bakın, bahsettiğim konuyu görmek mümkündür.

Fakat benim söylemeye çalıştığım şey biraz daha farklı, yani şöyle ki;

Bir tarihçiden söz etmek farklı bir şeydir ve fakat bir şahsiyetin, tarih yazılırken, yitirilen medeniyet algısını yeniden diriltmeye ve inşaa etmeye çalışan bir aktör olmasından bahsetmek bambaşka bir meseledir.

Yani bir yazarın uygarlık kavramı üzerine düşünüp yazmasından daha fazla bir şey söylemek istiyorum.

Sezai Karakoç; özellikle yaşantısıyla Hadis-i Şerifin tam da- sanırım- anlatmaya çalıştığı “**bu dünyada bir garip**” gibi yaşamıştır. Bizim uygarlığımız da, son birkaç yüz yıldan beri “**bu dünyada bir garip**” değil midir?

Yaşadığı hayatla da bizim uygarlığımızı çağırıştırır Sezai Karakoç'un hayatı.

Öte yandan yazdıklarının zaten tümünün, bizim uygarlık değerlerimizin anlaşılması ve yaşanması gayretinden ibarettir.

Öyle ise Sosyoloji 'de İbn-i Haldun, Tıpta İbn-i Sina, Tarihte Ahmet Cevdet Paşa nasılsa Sezai Karakoç adı da uygarlıkla, İslam Uygarlığı ile içiçe geçmiş, pekişmiş, perçinlenmiştir.

Hepimizin bildiği gibi insan için dünya hayatının en yüce ve en ağır “**değeri**”

iman etmektir.

Bu coğrafyanın Müslümanları iman etmenin gereği olarak günde beş kez eda ettikleri ibadeti yaparken okuduklarının ne anlama geldiğini bilmemekte ve yine bu ülkenin Müslümanları yaklaşık bir asır önce dedelerinin yazdıklarını okuyamazken yedi yaşındaki bir Japon çocuğu, binlerce yıl önce yaşamış atasının yazdıklarını okuyup anlayabiliyorken, bu ülke insanının yaşadığı trajediye işaret ederek yol gösteren her insan muhteremdir, muazzezdir.

Bu muhterem insanların en başındaki isimlerden biri de kuşkusuz Sezai Karakoç'tur.

O, ulu hocalardan değil; yıkık hanlardan, hamamlardan, mescitlerden, dergâhlardan, virane köşklerden, su kanallarından öğrendiklerini, okuduklarını anlattı bize.

Biz gerçek tarihimizi O'ndan öğrendik. Medeniyet'i, Doğu'yu, Batı'yı, Mekke'yi, Medine'yi, Şiir'i, Şuur'u, Zemzem'i, Yed-i Beyzâ'yı, Ebabil Kuşları'nı, Oruç'u, Namaz'ı, Kıyamet'i, Sabır'ı, Korku'yu, Muştı'yu, Hicret'i, Gayb'ı, Hüthüt'ü, Mağarayı, Bengisu'yu, Tövbe'yi, Refref'i, Ay Diyalogu'nu, Ay'ın Bölünüşü'nü, Peygamber'i, Peygamberler Peygamber'i Efendimiz'i, Meşale'yi, Cuma'yı, Mucize'yi ve Yeniden Diriliş'i O'ndan öğrendik.

O'nun hayata, eşyaya, dünyaya, insana, zamana, uygarlığa ve tarihe bakışı, vahy'in penceresinden bir bakıştır.

Bu bakışıyla Sezai Karakoç, onaran veya yeniden onaran bir fikir ve sanat adamı olarak son yüzyılda Anadolu'nun düşünsel yapısına damgasını vurmuştur.

Fecir Devleti'ni, Alın Yazısı'nı, Hikmet'i, Himmet'i, Kalp Medeniyeti'ni, Edeb'i, İnsan'ı, İnsan-ı Kâmil'i biz, Sezai Karakoç'tan öğrendik. Öbür dünyayı ve kıyameti bu dünya hayatının içinde yaşamayı bize O öğretti ve nihayet bize Leyla'nın çetrefilli, acılı ve yakıcı çöl yollarından ilerleyerek Mevla'ya ulaşılacağını Sezai Karakoç öğretmiştir.

Sezai Karakoç, yaşadığımız hayata mana verme gayretiyle Mevla'ya hakiki kul olabilmek için efendimizin inşaa ettiği dini ve değerleri korumanın yanında bu değeri gelecek nesillere aktarmak için adeta bir uygarlık savaşçısı kimliğine bürünmüştür.

Karakoç, eserlerinde, söylemlerinde hiç durmadan erdemli bir toplumun inşası için mücadele vermiştir. Bu bağlamda da "Uygarlık"sözcüğünün tanımından başlar ve bu tanımın içine girebilecek bütün kavramları tek tek inceleyerek derinlemesine ele alır.

Her kavramı hem kendi başına hem de başka bir kavramla ilişkisi bakımından ele alarak kavrama ruh verir ve manasını zenginleştirir. Örneğin; sabır kavramını ele aldığında bu kavramın tek başına hangi birim değerler üzerinde yükseldiğini, Kitap'ta nasıl ifade edildiğini, Efendimiz ve sahabenin hayatında sabrın tarihsel süreç içinde hangi merhalelerde nasıl şekillendiğini ve neticesindeki dönüşümü ifade ederken, diğer taraftan da sabır - cihat kavramının ilişkisine işaret ederek aralarında bir korelasyon oluşturmaktadır.

Bu durumda Karakoç, bize hem tek başına sabır kavramının birim değerini, insanda ve Müslümandaki faydasını anlatırken aynı anda sabrın tek başına insanı ayakta tutamayacağını da söylemektedir. Ve sabrı başka kavramlarla içiçe ulayarak, diğer her kavramı hem tek tek inceleyip hem de birbiriyle kancalı tuğlalar gibi içiçe geçirerek muazzam bir bina inşa etmektedir.

Bu bina, Sezai Karakoç'un mimarlığını özenle kurma ve diriltmegayesinde olduğu İslam uygarlığı binasıdır. Öte yandan Sezai Karakoç bu mücadelede çok önemli bir şey daha yapmaktadır; İslam uygarlığını oluşturan argümanları ele alırken, eşref- i mahlûkatolan insanı vebahsedilen kavramları birbiri içinde yoğurarak bir hamur haline getirmektedir.

Böylece Müslüman, sabır, cihat, gayb, zekât, namaz, hac, kıyamet, muştu, mucize, şehit, hayâ gibi kavramların içine girer ve o kavramları içselleştirerek bundan yaşanılacak bir hayat kurma imkânını elde eder.

Öyle ki, bir Müslüman, Sezai Karakoç'tan gayb kavramını okuyorsa, o kavramın kaynağından, peygamberinden, tarihsel sürecinden, hatta bir Hristiyan ya da Yahudi'nin Batı Medeniyeti ile olan ilişkisi de dahil olmak üzere, gayb kavramı içinde yoğrulur ve olması gerektiği gibi bir şekil alarak gayba olan inancını tazeler.

Böylece hem kavramlar hem de Mü'min birbiriyle içiçe geçer ve adeta birbirine kaynaştırılır, lehimlenir ve perçinlenir.

Benim anlayabildiğim kadarıyla Kur'an'ın bizden istediği de böyle bir Müslümanlıktır.

İslam dininin emir ve yasakları olan bu kavram veya sözcüklerin anlatımında Karakoç, insanın hem aklını, hem yüreğini, hem de ruhunu teyakkuz halinde tutar. Yani insanın adeta beş duyusunu birden, anlattığı kavramın üzerine gönderir ve biz o kavramı; görür, işitir, kokusunu ve tadını alırken o manaya da dokunduğumuzu hissederiz.

Ayrıca o kavramın tarihsel sürecini ve diğer dinlerle olan ilişkilerini de algılar ve o kavramla adeta bütünleşiriz.

Böylece;

Sezai Karakoç'un İnsan-Kavram ilişkisini birçok düşünürden farklı olarak incelediğini yani bütün boyutlarıyla ele aldığını görüyoruz. Ayrıca şiirlerinde de, betimlemeler yerine; kavramsal, tarihsel ve sembolik çağrışımların daha ileri düzeyde olduğunu ve yine şiirlerinde de İnsan-Kavram-Tarih bütünleşmesinin önemsendiğini görüyoruz.

Sezai Karakoç; kavramlarda olduğu gibi şehirleri de uygarlık değerleri içinde ele alarak, olay – tarih – şehir – insan – kavram manzumesi çerçevesinde ele alır. Şehirleri taş, kum, beton ve kireç yığını olmaktan sıyrarak onları adeta ruh ve yürek sahibi varlıklar olarak dillendirir.

Şehir; ütopyadan fiziki elbisesinden sıyrılıp Müslümanı içine alan, Müslümanı kalbinde taşıyan, Müslüman varlığını varlığıyla bütünleştiren canlı ve muazzam bir organizmaya dönüşür. Bu organizma aynı zamanda Müslümanı koruyup kollayan, sarıp sarmalayan, bir metafor, bir fenomen ve bir şura dönüşür.

Karakoç, bu canlı organizmayı, bu şuru da Müslümanın bir parçası haline dönüştürüp, Müslümanla bütünleştirip uygarlığa katar ve Mekke, Medine, Şam, Bağdat, Buhara, Endülüs, Kudüs, İstanbul dendiğinde bu şehirlerin adıyla birlikte; nübüvvet, din, tarih, hicret, zafer, mağlubiyet gibi birçok kavramın çağrışımını yasarır bize.

Sezai Karakoç ait olduğu İslam Medeniyeti ve bu kavramlar üzerinde düşünürken, okuyucuyu geçmiş uygarlıklardan da haberdar edip bilgilendirmektedir.

Böylece bir Sezai Karakoç okuru; Mezopotamya, Mısır, Grek, Roma, Antikite, Bizans ve ayrıca Çağdaş Batı Medeniyetinin kurum ve değerlerine dehâkim bir kişilik haline gelir.

Öte yandan Karakoç, uygarlığın değer ve kavramlarını ele alırken bir düşünür, şehir ve tarihten bahsederken bir seyyah, kavramları ve değerleri tanımlarken, bir-biriyle ve Müslümanlarla olan ilişkilerini anlatırken arif bir kişilik gibi vukufiyet sahibi ve etkindir.

Ka'b bin Züheyr ve Hassan bin Sabit'den Mevlana ve Yunus Emre'ye, buradan Fuzuli ve Şeyh Galib'e ve oradan da Mehmet Akif Ersoy'a köprüler kurarken ve genç nesilleri bu köprüler marifetiyle büyük şair ve sanatçılara bağlarken de yetkin bir mimar ve sanat adamıdır.

O'nun şiiri de, makalesi de, hikâyesi de, piyesi de, siyasi yazısı da bir büyük uygarlığın kavgasına adanmıştır.

Sezai Karakoç bir Uygarlık Savaşçısı'dır; ilk insanla başlayıp kıyamete kadar sürececek olan İslam Uygarlığı'nın duygu ve düşünce planındaki en büyük ve en önemli düşünürlerinden biridir.

Bütün ömrünü, bu uygarlığın anlaşılması ve yaşanması uğruna adamıştır. Şiir'de, Hikaye'de, Piyese'te, Deneme'de, İnceleme'de hem bu türlerin en iyi eserlerini ortaya koymuş hem de her türün içinde, satır satır İslam Uygarlığı'nın mücadelesini vermiştir.

Özellikle Osmanlı'nın ortadan kaldırılışı sırasında İslam Uygarlığı'nın yara aldığı görmesiyle birlikte, verilen bu mücadele, büyük bir önem kazanmıştır. O dönemde, bulunduğu coğrafyaya asırlardır hakim olmuş bir uygarlığın ortadan kaldırıldığını görüp cesaretle buna karşı çıkmak önemli olduğu kadar değerlidir de.

Sezai Karakoç; Adem Peygamber'den başlayan İslam Uygarlığı yürüyüşünün Osmanlı ile birlikte sonlandırılmak istendiğini ve ortalıkta görünen yazıp çizenlerin de bu isteğe uyduğunu açıkça görmüş ve buna karşı tavır almıştır.

O sıralar bu alınan **"tavıra"** karşı, devlet eliyle yapılan baskıların, yıldırımların ve hatta şiddetin olduğunu da dikkate alırsak, Sezai Karakoç'un nasıl bir büyük mücadele verdiğini daha iyi anlamış oluruz.

Bu durumda çağımızın en büyük düşünürlerinden biri olan Sezai Karakoç'un kavramları incelemedeki ustalığını ayan biçimde görmemek mümkün değildir. Ki Karakoç ele aldığı her kavramı hem ustaca açıklığa kavuşturur hem de o kavramla, mücadelesini verdiği İslam Uygarlığı'nın bağını kurar. Tıpkı millet kavramında olduğu gibi.

**"Avrupanın tanıdığı millet, temelde İrk'a ve Dil'e bağlı, biraz da pratik olarak, şu bu siyasi, tarihi sebeplerle oluşmuş devlet ve ülke içindeki halk için kullanılan bir deyimdir. Oysa İslam'ın millet kavramında ırk, dil unsurları etkin değildir.**

**Millet, İslam anlayışında, aynı inancı paylaşan insanların şuuru topluluğudur. Yani, İslam'da (millet) kavramı, Durkheim'in (dolayısıyla Ziya Gökalp'in) millet anlayışının çok dışında bir kaynağa, medeniyet kaynağına bağlı bir kavramdır. Millet, İslam anlayışında, bir medeniyetin halkına verilen addır."** (*Günlük Yazılar IV, s:173*)

Bir yazar, bir düşünür olarak Sezai Karakoç, hayatın her alanına değinen düşünceleriyle Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinin önemli bir ekolünün, Diriliş Ekolü'nün de kurucusudur. İnsandaki ölümsüz tarafı yani ruhu temel alan bu ekol aynı zamanda Osmanlı ile beraber yitirdiğimiz değerleri yeniden elde etmenin, o değerlerle

yeniden var olmanın da bir başka adıdır.

Sezai Karakoç bir yandan kirden, pastan, aktüaliteden uzak, Hak ve Hakikat'e adanmış seksen yıllık yapayalnız bir hayatın içe dönük, yüreğe dönük, ruha dönük kapılarından bir ulu dervişçe sonsuzluğa nasıl yüründüğünü bize gösterirken, diğer yandan o sonsuz ummandan devşirilmişincileri; Hz. Ebubekir'i, Hz. Ömer'i, Hz. Osman'ı, Hz. Ali'yi tanıtıyor ve diyor ki: **“Müslüman, İslam'ı öyle canlı ve öyle diri yaşa ki, seni öldürmeye gelen sende dirilsin...”**

Sezai Karakoç hem çağı tanıyor, tanıtıyor hem de çağlar ötesine, fizik ötesine gidip insanlığın medarı iftiharını olan Sahabeden, tabloları, çağdaş insanın önüne koyup **“işte hakikat buradadır”** diye göstermektedir.

Öte yandan, yaşayan en büyük şairimiz olan Sezai Karakoç, şiirlerini de **“Ata Sözü”** berraklığında ve adeta uygarlığını haykıran birer manifesto gibi kaleme almaktadır.

.....

**Bana ne Paris'ten**

**Newyork'dan Londra'dan**

**Moskova'dan Pekin'den**

**Senin yanında**

**Bütün bu türedi uygarlıklar umurumda mı**

**Sen bir uygarlık oldun bir ömür boyu**

**Geceme gündüzüme**

**Gözlerin**

**Lâle devrinden bir pencere**

**Ellerin**

**Bâki'den Nefi'den Şeyh Galip'den**

**Kucağıma dökülen altın leylâk**

*(Zamana Adanmış Sözler - Şiirler IV)*

Kaleme aldığı her eserde görüldüğü gibi Sezai Karakoç, bir düşünür olarak genel anlamda uygarlıkla, özel olarak da İslam uygarlığı ile ilgilidir.



Karakoç, uygarlıklara yaklaşırken o uygarlığın temel özelliklerini; çelişkilerini, zaafalarını, zayıf ve güçlü taraflarını etraflıca ele alarak, insan, toplum ve tabiatla birlikte genel çerçevesini çizer. Bu çerçeve çiziminde bir yandan da o uygarlığın düşünce adamlarından sık sık söz eder.

Bugünkü batı uygarlığının düşünsel temellerini eleştirirken Albert Camus, Jean-Paul Sarte, Russel, Nietzsche, AndreMalraux gibi o uygarlığa hayat veren ünlü düşünce adamlarından söz etmektedir.

Tarihsel süreçte batı uygarlığının düşünürlerinin ortaya koyduğu fikir ve akımlardan söz ederken düştükleri çelişkilere ve bu çelişkilerin sebeplerine dikkat çeken Karakoç'un 1960'larda yaptığı eleştirilerin ne kadar yüksek öngörü ve ileri görüş değeri taşıdığını anlamak hiç de zor değil.

Karakoç, Batının yetiştirdiği ünlü Sosyalist ve Komünist düşünce adamlarının da hemen hepsinin düşünsel temellerinde ve geleceğe yönelik projeksiyonlarında, ırkçılığa ve kapitalizme karşı olduklarını açıkça söylemelerine rağmen bu düşüncenin sinsi bir ırkçılık sergilediğini ve bunun yıllar sonra açığa çıkacağını beyan etmektedir.

Batı Uygarlığıyla türeyen "modern insan" inşya ile olan ilişkisine de dikkat çekerek, sistematik bir köleliğin günümüz insanına empoze edildiğini yıllar önce görmüş ve bunu dile getirmiştir.

Eşyanın hoyrat ve acımasız bir şekilde insanı esir aldığını, insana tahakküm ettiğini, insan bilgi ve becerisinin bu tahakkümden kurtulmak yerine ilerleyen teknolojinin de yardımıyla yeni ve albenisi yüksek eşya ürettiğini ve üretilen her yeni eşyanın da daha güçlü bir şekilde insanı köleleştirdiğini vurgulamıştır.

Ayrıca Karakoç, bu kapitalist sistemin çözümüne yönelik, Batının ulaştığı akıl, bilgi ve beceri ile bu eşya tahakkümünden kurtulmasının mümkün olmadığını, bu esaretten insanlığı ancak Müslümanın kurtarabileceğini söylemiştir.

Fakat Müslümanın da dirilmeye, hayata, eşyaya, dünyaya bakışını tazelemeye ihtiyacı olduğunu her seferinde de dile getirmektedir.

Karakoç'a göre; Bu dirilişin ruhla başlaması gerekmektedir. Karakoç, ruhu diri, canlı ve hatta elle dokunulacak kadar capcanlı, görünür kılmaya çalışarak böylelikle O'nun zaman, mekân ve eşyaya karşı savaşaacağını ve bu savaşı kazanacağını vurgulamaktadır.

Nitekim Üstad, İslam Uygarlığı'nın yeniden tazelenip can bulması için, öncelik olarak Müslümanın ruhi dirilişine sıkça vurgu yapar. Diriliş Nesli Amentüsü bu düşüncenin temeli mahiyetindedir ve eser, Diriliş Eleri için son derece önemli, her

cümlesi uzun tefekkür gerektiren derin bir felsefeyi barındırır.

Karakoç, İslam Toplumunun yaşadığı sorunların sağlıklı biçimde belirlenmesi, sorunların İslam ideali zemininde incelenmesi ve ideal topluma ulaşmak için izlenmesi gereken yol ve yöntemin titizlikle yürütülmesi gerektiğine dikkat çeker.

Titizlikle yürütülmesini öngördüğü yol ve yöntemlerde Üstad; soyutla somut, hayalle hakikat, faille fiil, eskiyle yeni, dünya ile öte dünya, tarihle yaşanan arasında illiyet açısından şaşırtıcı ve fakat inandırıcı, etkileyici bağ kuran ender sanat adamlarından biridir.

Ele aldığı bir soyut kavramı, hafızamızda o kavram olsun olmasın, kısa süre içinde ete kemiğe büründürerek, okuyucusuna mâl eder. Bu ustalık, Dostoyevski'nin, Balzac'ın, Tolstoy'un romanlarında kullandığı ve kahramanlarını canlandırırken uyguladığı icradan daha güçlüdür.

Zira şahıslara; öfke, sevinç, keder, heyecan, uygulamak, bir meleş kanatlandırıp sesiyle, nefesiyle, eliyle, koluyla, gözleriyle canlandırıp hayalimizde onu var kılmaktan ve o varlığa bizi inandırmaktan daha kolay olsa gerek. Sezai Karakoç bunu yapar; hayalimizde, meleş, orucu, namazı, haccı, cihadı güçlü bir şekilde canlandırır ve bizi onlara inandırır veya yeniden daha somut bir şekilde onlara olan inancımızı tazeler.

Karakoç'un hikâyelerinde kullandığı bu inandırıcı yöntemlerden biriyle tebliğimizi noktalayalım.

Sezai Karakoç, dedesinin yaşadığı bir olayı, babasından dinlemiş ve bunu Kur'an'ın ışığına yapılan saldırıya bağlamıştır.

O'nun Kurt ve Lamba hikâyesini kısaltarak sunuyorum;

### **“Kurt ve Lamba**

Babamdan dinlemiştim:

“Çocukluğumuzda oturduğumuz şehir Zülküfül Dağında idi. Evimizin bitişiğinde ufak bir ağılımız vardı. Bir kış, baktık ki arada bir hayvan eksiliyor. Bir, iki, üç.

Bunun üzerine babam, durumu anlamak için geceleri ağılda beklemeye karar verdi. Bir gece, elinde petrol lambası, bir elinde bir sopa, beklerken, ağılın giriş yerinden içeriye bir kurdun daldığını görür. Meğer ağıla dadanan bir hırsız değil, bir kurtmuş. Kurt içeri girince, hayvanlar panik içinde bir oraya bir buraya koşuşup duruyorlarmış. Babam kurda sopayı yapıştırmaya başlar.

Babam, kurtla çarpışmasını şöyle anlattı: Kurt, benim elimde lambayı görünce, üstüme atılıp beni paralamaya girişmedi. O, bütün gücüyle lambayı söndürmeye

çalışıyordu. Ben bir elimle lambayı onun üfürerek söndürmesinden kurtarmak için mümkün mertebe uzakta tutuyorum, öte taraftan sopayla onu dövmeyle çalışıyordum.

Kurt'sa, tıpkı bir insan gibi, durmadan ağzını uzatarak lambayı söndürmeye çalışıyordu. Bütün dikkat ve gayretini ilkin lambayı söndürmeye yöneltmişti. Fakat o bütün bu uğraşmalarına rağmen lambayı söndürmeyi başaramadan ben onu öldürebilirdim.”

Bu vaka biz Müslümanlarla Müslümanların düşmanları arasındaki açık gizli savaş hakkında bir takım düşünceler ilham etti. Kurt neden doğrudan doğruya sürünün üzerine değil de dedeme yönelmişti?

Kurt düşünüyor ki, lamba dedemin elinde oldukça dedem olanca gücünü kullanabilecektir. İki tarafında kuvvetini tam kullanmasının sonucu ise kesin değildir. Kurdun dedemi mutlaka yeneceğine dair elinde bir garantisi yoktur. Fakat bir kere lambayı söndürmeyi başarırsa dedem etrafını, yanını yöresini göremeyecek, karanlığa alışık gözlerinin üstünlüğü ile kurt hasmını kolaylıkla alt edecektir. Bu yüzden tıpkı bir insan gibi lambayı üfürmeye vermiştir kendini.

Müslüman, elinde bir lamba bulunan bir ev sahibidir. Onun düşmanı da, ister batılı olsun, ister komünistler olsun tıpkı o kurt gibidir. Müslüman'ın lambası Kur'an ve İslam'dır. O, ancak onun aydınlığında bu evren gecesinde yanını yöresini görebilmekte ve onun ışığında yaşayabilmektedir.

Avrupalı, lambayı söndürebildiği her ülkede, Müslümanları kolayca hâkimiyeti altına aldı. Şimdi bütün gücüyle henüz bütün İslam ülkelerinde söndürmeyi başaramadığı noktaya, yani İslam'ı tam anlamıyla söndürmeye bütün zekâ ve teknik gücünü sarf ediyor.

O biliyor ki bunu başarırsa artık Müslümanları tam anlamıyla tarihten silmeye, yani etkisiz ve güçsüz hale getirmeye erişmiş olacaktır.

Unutmayalım ki, kurdun gözleri karanlığa alışıktır. Ama biz, barbar Avrupa önünde medeni İslam insanları ışığı kaybedersek yolumuzu kaybettik ve umudu da kaybettik demektir.

Ne mutlu kurdun tıpkı insan gibi söndürmek için üfürüşünden lambasını koruyabilenlere.”

Bizim kuşağımız için Sezai Karakoç sadece bir yazar, bir şair, bir mütefekkir, bir sanatçı, bir edebiyatçı, bir kültür adamı, bir öğretmen değildir. O, bizim kuşağımızdaki her müslüman için aynı zamanda bir babadır, bir Mürşid'dir. Yalnızlığı, içine dönmeyi, içinde lavlar patlarken dışarıdan buz kraterleri varmış gibi görünmeyi, ölümden önce ölmeyi Sezai Karakoç öğretti bize.

Bütün bir ömrünü; Şiir'de, Roman'da, Hikaye'de, Mimari'de, Musiki'de, Yönetim'de, Eğitim'de, Sinema'da, Tiyatro'da... Her alanda bir büyük medeniyet olan İslam Medeniyeti'nin hayata hâkim olması için adayan Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinin yaşayan en büyük dil ve edebiyat ustası, şairi ve mütefekkeri olan üstadımız, ustamız Sezai Karakoç'a Rabbimden sıhhat, afiyet ve hayırlı uzun ömürler diliyorum.

## SEZAI KARAKOÇ'U NİÇİN OKUMALI?

*Abmet KOT*

Kafdağından havalanan efsane kuş Simurg'un yeryüzüne ayak bastığı noktaya hakikat diyoruz. Yitirdiği cennetten dünyaya uzanan sırlarla dolu yolculuğu insanın hep bu hakikati arayış serüvenidir. İnsanın yeryüzü macerası, cennetinden ayrılırken bıraktığı mutlak hakikate yeniden ulaşma çabasının farklı biçimlerde anlatımıdır adeta.

Adem'e üflenen ruhun kılavuzluğunda seyreden hakikati arayış macerasında ilk büyük keşif, "insan"ın keşfidir. İnsan, mutlak hakikate giden yolculuktaki tek taşıyıcıdır, Refref'tir, Simurg'dur. İbrahim, bu hakikati arayış macerasında Kabe'yi inşa ederek "merkez"i keşfetti. Burada insanı insanla buluşturdu ve "kent"i keşfetti. Peygamberler silsilesi bu hakikati arayış macerasının sayısız durakları oldu ve insan "tarih"i keşfetti. Son Peygamber, getirdiği kitapla bu büyük yolculuğu "anlam"landırdı, bu anlamı sese yükledi, kelimeye yükledi, cümleye yükledi ve halka tamamlandı.

Sezai Karakoç'un fikir coğrafyasının şiiirden denemeye, hikayeden biyografiye uzanan bütün eserleri, insanlığın girişte özetlemeye çalıştığımız bu kadim hakikat arayışının izleği gibidir. Diriliş külliyesi olarak adlandırabileceğimiz 70 eser, adeta bu hakikati arayış yolculuğunda insanlığa kılavuzluk etmek üzere kaleme alınmıştır. Binlerce sayfayı bulan külliyyatta en çok kullanılan kavram ya da kelime "hakikat"tir.

### 1.HAKİKAT

Bu bakımdan, Sezai Karakoç'u niçin okumalı sorusuna cevap oluşturacak ilk anahtar kelime olarak "hakikat"i seçiyoruz.

Karakoç'a göre, başlangıcından bugüne ve bugünden tayin edilen ömrünün

sonuna kadar, insanlık, sürekli olarak kendi iç dünyasında ve dışında, hakikat mücadelesi yaşadı, yaşıyor, yaşayacak. Bir bakıma bu dünya hayatı, insan için, hakikat arayışından ibaret. İnsanın tabiata yaklaşması ve ondan uzaklaşması da hakikat için kendine yaklaşması ve kendinden uzaklaşmasıdır. Çünkü hakikat, hakiki'den ayrılmayarak, insana şahdamarından daha yakındır. İnsan ruhu, hakikat olmaksızın yaşayamaz, hakikatten uzak kalmaz. Bir bakıma bunalım, ruhun hakikatten uzak kalışı, daha doğrusu uzak kaldığının bilincine varmaktan doğar. Kimi zaman insan, uzak kaldığını kavrayınca hakikati kovalamak ister. Kimi zaman da ondan kaçmaya çalışır, bu kez de hakikat insanı kovalayacaktır.

İnsan ve hakikat: İnsanlık tarihi bu iki kelimenin içinde yatıyor. İnsanoğlu durmadan hakikati arıyor. Buluyor, bulduğuna inanmıyor ve yine arıyor. Kimi zaman da hakikat gelip kendisini buluyor. Ama insanoğlu bunu küçümsüyor, önemsemiyor ve gerçeği başka yerlerde arıyor.

Peygamberlerin kurduğu hakikat medeniyetine adapte olduğu her dönem, ruh ve madde uyumu içinde mutluluğa ermişken, şuuraltından gelen içtepilerin zaman zaman patlak vermesiyle yine "doğru yol"dan ayrılabilmektedir insan.

Medeniyetlerin kaynağı tek bir medeniyettir: Hakikat medeniyeti. Hakikat medeniyeti, ilahi kaynaklıdır, vahiy kaynaklıdır. Esas kurucuları da peygamberlerdir. Hz. İbrahim, esas kaynağına ihanet ettiği için yıkılıp çökmeye başlayan Babil uygarlığını öze dönmeye, gerçeğine dönmeye, yani onu düzelmeye çağıran peygamberdir. Fakat Babil peygamberi kabul etmedi ve yıkıldı. Peygamber de medeniyet meşalesini Mısır'a ve Filistin'e taşıdı; sonra oralarda parlayıp uzun süre yaşayan Hakikat medeniyeti, özü olan Tanrı'nın birliği ve egemenliği ilkesinden sapınca onlar da yıkıldılar.

İşte, insanın bir ömür boyu yaşayacağı bu dünya sürgününden geri dönüşünde hakikat çizgisini yakalamış olmanın verdiği huzura ulaşmak için, Diriliş külliyyatının ışığından da geniş bir biçimde yararlanmakta fayda görüyoruz.

## 2.İNSAN

Sezai Karakoç'u niçin okumalı sorusuna cevap oluşturacak ikinci anahtar kelime "insan"dır.

Karakoç'a göre insan, yaratıldı yaratılalı kendi anlamını arayan yaratık. Arayan, arayan, bulamadığı zaman bile arayan, bulduktan sonra da arayan, bulamadığına aklı kesince kendine şu veya bu tarzda, şu veya bu dil ve semboller içinde bir anlam yakıştıran, fakat sonunda bu anlamla da yetinmeyen, bu kez kendi anlamını çevresinde arayan, çevrenin, yani kendini çevreleyen evrenin, ayın, yıldızların, güneşin, uzayın,

zamanın ve mekanın, eşyanın, varoluşun anlamını arayan yaratık.

İnsanın asıl özelliği, düşünürlerce aranıp durulmuştur yüzyıllardır. Kimisi konuşmayı insanın özelliği olarak görmüşler, kimisi gülmeyi. Karakoç'a göre ise insanı öbür varlıklardan ayıran özellik, okuma özelliğidir. Ve ona bağlı olarak da yazma özelliği. Bunun için insana ilk buyruk "Oku"dur.

İşte, insanoğlu "yazılan"a, "okuma"ya, "teorik düşünme"ye eğilimi nisbetinde öbür yaratıklardan ayrılarak "insan" olur. Buna bir de "ahlaki yükseliş" de eklenirse "insan-I kamil" (üstün insan) olur.

Allah'ın yeryüzünde kendine halife olarak gönderdiği insanı tanıma ve gerçek "üstün insan"a ulaşma çabasıdır diriliş. Bu yolun erleri olmayı hedefliyorsak, Sezai Karakoç'u mutlaka okumalıyız.

### 3.MEDENİYET

Sezai Karakoç'u niçin okumalı sorusuna cevap oluşturacak üçüncü anahtar kelime "medeniyet"tir.

Karakoç'a göre medeniyet, insanoğlunun asıl amacını gerçekleştirme çalışmalarından, ona varma arayışlarından, onu bulmuşsa kaybetmeme çabasından kaynaklanan niyet ve faaliyetlerin, tasarım ve eserlerin, reel ve potansiyel güçlerin tümü demektir.

İnsanlığın bilinebilen en eski merkezi medeniyeti, bugün Orta Doğu dediğimiz dünya parçasında meydana geldi: Mezopotamya ya da Babil medeniyeti diyebileceğimiz bu medeniyet Mısır medeniyetinin, o da Yunan medeniyetinin hocası oldu. Yunan medeniyeti ise Roma medeniyetinin hocasıdır. Bu medeniyetlerin kalıcı mirası birbirlerine kalarak en sonda Roma medeniyetinde toplanmıştır. Bu miras başka katkılarla da zenginleştirile zenginleştirile Bizans'ta toplandı. Bizans'ı da Osmanlı miras aldı.

Bu düşüncelerin ışığında diyebiliriz ki, Medeniyet temelde tektir ve medeniyet meşalesi ilk insandan bugüne elden ele taşınarak gelmiştir.

İslam medeniyeti ise İnsanlık medeniyetinin yeniden dirilişi olarak ortaya çıktı. İslam medeniyeti, insanlık medeniyetinin dolunay hali, en mükemmel ve üstün halidir.

Diriliş tezi, birçok açılardan ele alınan İslam'ı, tarih ve medeniyet perspektifinden ortaya koyma çalışmasıdır. İslam medeniyetinin yeniden doğuş yolunu arama denemesidir. Aramaya bir çağrıdır.

İşte, bu medeniyet çağrısına cevap arıyorsak eğer, Diriliş külliyatını okumamız

gerekir diyoruz.

#### 4.MİLLET

Sezai Karakoç'u niçin okumalı sorusuna cevap oluşturacak dördüncü anahtar kelime "millet"tir.

Karakoç'a göre millet, aynı inancı paylaşan insanların şuurlu topluluğudur. İslam'ın milleti, teoride kalmamış, Peygamberimizin gününden başlayarak varolmuş, giderek genişlemiş ve gelişmiş, dünyanın en büyük, en köklü, en ömürlü, en yüce, en ulu milleti olmuştur. Abbasi döneminde de bu millet vardı, Osmanlı döneminde de.

Aslında şimdi de bu millet var ve yaşıyor. Ancak bölünmüş ve parçalanmış olarak.

Oysa Avrupa'nın millet kavramı, insancılığa aykırı, zıt bir kavramdır. Avrupa'nın tanıdığı millet, temelde ırka ve dile bağlı, biraz da tarihi ve siyasi sebeplerle oluşmuş devlet ve halklar olarak kullanılan bir terimdir.

İslam aydınları gerçek millet kavramının bilincine varmadıkça İslam ülkeleri ve müslümanlar için bir çıkış yolu bulunamayacaktır.

İşte, diriliş külliyatı, bu çıkış arayışının yol haritasını sunmaktadır. Sezai Karakoç'u bunun için okumalıyız.

#### 5.COĞRAFYA

Sezai Karakoç'u niçin okumalı sorusuna cevap oluşturacak beşinci anahtar kelime "coğrafya"dır.

Kainattaki düzen, ahenk, yıldızların şiiri, sessizlik, ateşin yakıcılığı, boğucu duman, kurtarıcı ve öldürücü su, hayat özü su, hayat tazeleyen hava, yakıcı rüzgar, serinletici rüzgar, kavuran, çölleştiren rüzgar, rahmet yağmurları getiren rüzgar, toprağın engebeleri, dağ, deniz, nehir ve ovalar, uçan kuş, feza, akan yıldızlar, akıl almaz ışık yılı uzaklıktaki güneş sistemleri, gökkuşağı ve deniz dibindeki mercan, inci ve sünger yaşadığımız hayatın en tatlı ve en trajik çehresi.. Evet, işte bütün bunlar ancak Allah'ın buyruğuyla var olmakta, başlamakta, sona ermekte, artmakta, azalmakta.

İnsan bunun için yaratıldı. Bu coğrafyanın merkezinde yaratıldı. Bu coğrafyayı varoluşumuzun bir parçası olarak anlamanın ve anlamlandırmanın adıdır Diriliş külliyatı. Bu coğrafyanın merkezinde oturan insanın varoluş mücadelesinde bir iddia taşıyorsak, Sezai Karakoç'u okumalıyız.

#### 6.SANAT



Sezai Karakoç'u niçin okumalı sorusuna cevap oluşturacak altıncı anahtar kelime "sanat"tır.

Karakoç'a göre sanatçı, bilmediğimiz bir dünyadan dünyamıza düşmüş, fizikötesi yaşantılı bir kazazededir. Yitik ben'ini, özbenliğini aramaktadır. Aradığı, Tanrı, hakikat ve ebediliktir. Arayışı hep Tanrı'ya doğrudur. Dostoyevski, ömrü boyunca, Tanrı'yı bulmayı amaçlayan bir roman yazma ihtirasını taşıdı. Mesnevi, bizi hep öteki dünyaya götürme çabasındır baştan başa. İlyada ve Odesa, o günün din anlayışı içinde, değişmez alını yazısının oluşumunu veren bir destan. Gide, kişinin inanç sorununu yeniden gündeme getirmiştir. Kafka, dönüp durduğu labirentler içinde, metafiziğin negatiftir. En büyük metafizik esintiyi de İslam klasiklerinde görürüz. Attar'da, Senai'de, Mevlana'da. Cami'de, Yunus Emre'de görürüz. Öyle bir dünya doğurmuşlardır ki, edebiyat, bu dünyanın içinde soluk alır. Tasavvuf ve musiki de bu dünyanın zaman ve mekan boyutları olur. Bu ruh, klasik divan şairlerimize de sızmıştır. Nesimi'de, Fuzuli'de, Baki'de, Nef'i'de, Nabi'de ve Nedim'de bu hava yer yer içimizi doldurur.

Diriliş külliyyatında sanatlar arasında edebiyatın yeri büyüktür, edebiyatta da şiirin. Peygamber'e Kureyş şair demiştir çünkü. Hz. Ali büyük bir şairdir. İslam toplumları, dünya şiir tarihinde unutulmayacak şairler yetiştirmiştir: Maariler, Mütenebbiler, Ebu Nüvaslar, Faridler, Busiriler, Haririler. Sonra, İslam'ın uygarlık ve sanattaki atılım gücü, Acem şiiri denen büyük vakayı doğurmuştur: Senai, Attar, Mevlana, Firdevsi, Hafız, Sadi, Hayyam, Nizami, Cami.. Atılım burada da durmamış, Hint ve türk çağlarında şiirin gücü kuvvetlenerek sürmüştür: Ali Şir Nevai, Nesimi, Necati, Fuzuli, Baki, Hayali, Yahya, Nev'i, Nef'i, Nedim, Nabi, Şeyh Galip... Günümüzde ise, Mehmet Akif, Yahya Kemal, Necip Fazıl'la başlayan bir çizginin devamı olarak İslam Uygarlığı, düşüncesi, sanatı ve şiiriyle en geniş anlamda dirilişini yapmak için filizlerini yeşertmeye başlamıştır.

Batı uygarlığı ile hesaplaşmanın en önemli alanı söz alanı olacaktır. Bu bakımdan, Sezai Karakoç'un dünya sanat ve edebiyatını geniş bir perspektifle ele alarak yorumlayan eserleri çok dikkatle okunmalıdır.

## 7.DİRİLİŞ

Sezai Karakoç'u niçin okumalı sorusuna cevap oluşturacak yedinci anahtar kelime "diriliş"tir.

Diriliş, geçmişin tekrarı değil, yeni bir oluşturma. Köksüz, temelsiz, geçmişle ilintisiz anlamında değil, eskimez bir yeniliği özünde barındırması anlamında yeni bir oluş. İnsanlığı, saptığı ana çizgisine döndürüş ve bu dönüşteki birikimle tohumlaşma ve ilham kazanma birikimiyle yeni bir mayalanıştır. Metafizik temelin taze-

lenişinden başlayarak, tarihi perspektifi yenileme, hakikat doğrultusuna getirme erdeminin insanda mayalanmaya başlayan özdeğişimidir Diriliş.

### BİR MUM MİSALİ

Konukların dolu olduğu, konuşmadan sessizce oturdukları, adeta birini beklerken ortalıktaki heyecanı elle tutulup gözle görülürcesine hissettikleri bir odada, eliunde mum tutan adam ne güzeldir!

Elinde mum tutan, böylece odayı aydınlatan ve böylece karanlığı kovan adam ne güzeldir!

Mum tuttuğu için tepeden tırnağa aydınlanan, baştanbaşa ışık haline gelen, adeta mum haline gelen, sanki elindeki mumdan değil de kendinden ışık saçan adam ne güzeldir!

O mumu söndürmeyip de hafif hafif yanmasını ve sevinçli sevinçli ışımasını sağlayan rüzgar ne güzeldir!

Ve eriye eriye herkese ışık dağıtan, adeta her zerresini bir ışık damlasına çevirip ışık isteklilerine armağan eden, son zerresine kadar aydınlatma görevini sürdüren, sonunda fani olan mum ne güzeldir!

Elde tutulan mum ne güzeldir!

## II.OTURUM:

**OTURUM BAŞKANI: Ali Haydar HAKSAL**

Osman BAYRAKTAR

Diriliş Akımı

M.Fethi YANARDAĞ

Sezai KarakoÇ'un Batı Medeniyeti Hakkındaki Tesbitleri

Ömer AKYILDIZ

Sezai KarakoÇ da İslam ve İktisat

Yüksel KANAR

Sezai KarakoÇ ve Yüce Diriliş Partisi

## GELECEĞE AKAN DİRİLİŞ IRMAĞI

*Osman BAYRAKTAR*

İnsanlık bir yandan bilgiyi geliştirirken bir yandan da onu bulandırıyor, eskitiyor.

Tarihi sürece baktığımızda, bilginin bulandırılması ve eskitilmesi iki düzeyde gerçekleşiyor. Birincisi, bilginin kayıtlı olduğu fiziki belgelerin yok olmasıyla. Kur'an'dan önceki kutsal kitapların ortadan kaybolması gibi.

İkincisi ise, hakikatin kayıtlarda olmasına rağmen, insanın onu zihninde bozması, tağşiş etmesi.

Olguya büyük resimden, insanlık tarihinden bakınca Kur'an'dan önceki kitapların ortadan kalkmasında da bir hikmet var. Bütün Kitapların Sahibi, Son Kitabını kıyamete kadar koruyacağını vaat ettiği gibi elbette önceki kitaplarını da koruyabilirdi. Belki de hikmet, sadece Son Kitabın eksiksiz ve ortaksız olarak korunmasında. Böylece önceki Kitapların bilgisi de, gerektiği kadarıyla Son Kitabın içinde yaşamaya devam ediyor. Şekil olarak, kalıp olarak değil; öz olarak, ruh olarak yaşıyor.

İkinci problem, bize, insanlara dair: Bilgi olgusu, çok karmaşık bir konu. İşin özü şu ki, bilgi kitaplarda, belgelerde değil insanlarda yaşar. Kitaplar ve belgeler bilgiyi veri olarak saklayan, kuşaklardan kuşaklara nakledilmesini mümkün kılan araçlardır. Ancak bilgiye canlılık veren bu verileri sahiplenen, onları yorumlayan insanlar.

İnsanlığın belli dönemlerinde zihinler adeta körleşir; insan, şimdiki zamandan bakınca hayret edeceğimiz şekilde önünü göremez hale gelir; taşlara, ağaçlara, bir takım insanlara tanrılık izafe eder. Cahiliyet dönemi olarak adlandırdığımız zaman diliminde, ilk anda çağrıştırdığının aksine insan bütün yetenek ve meziyetle-

rini kaybetmiş değildir. Bir takım alanlarda, örneğin büyüclük ilminde, şiirde, söz sanatlarında insanlık tarihinin zirvesine ulaşır. Ama bu durum onların madenden yapılmış, ağaçtan yapılmış putları tanrı edinmelerine engel olmaz. Bugünün medeni dünyasına baktığımızda da durum farklı değil. Bir yandan bilimde, sanatta hayranlık verici gelişmeler, bir yandan aynı cinslerin evliliğine meşruiyet kazandıran yasal düzenlemeler.

Cahiliye tam da budur.

Geçmişte zihinlerinin meflûç olduğu bu durumlarda peygamberler yetişti insanlığın imdadına. Vahiy, ilahi bilgi açtı insanlığın önünü her defasında; olması gerekeni olması gereken yere yerleştirdi. Ancak biliyoruz ki, Son Peygamber'den sonra vahiy de kesildi. Peki, insanlık bu tıkanma durumlarını nasıl aşacak vahiy olmayınca? Allah'ın lütfuyla artık anahtar bizzat insanın elinde.

Bizim düşünce geleneğimizde, Hz. Peygamber'den sonra bazı büyükler için "yenileyici" tabiri kullanılır. Kendilerinin kullandığı bir sıfat değildir bu. Belki kendi dönemlerinde de kullanılmamıştır. Yaptıkları işe bakınca, kendilerinden sonra gelenler onların haklarını böylelikle teslim etmişler. İmam Gazali gibi, İmam Rabbani gibi, Mevlana gibi.

Yenileyici dediğimiz büyükler, esasta kendi dönemlerine bir kez daha vahyin ışığını tuttular. Onun için onlara yenileyici sıfatını layık gördü toplum. Kadim bilgiyi kendi dönemlerinde yeniden hatırlattıkları için.

1923'ten sonra her alanda gerçekleştirilen devrimlerle toplumumuzun ontolojik dengesi sarsıldı. 1928'de gerçekleşen harf devrimi ile ise yeni kuşaklar için, en genel anlamıyla yukarıda işaret ettiğimiz bilgi kaybı süreci başladı: bin yıllık kültür birikimi ile ilişki kesildi. Kitaplar bir yerlerde dursa bile ulaşılamaz hale geldi. Kaldı ki birçok yerde kitaplar fiziken de ortadan kaldırıldı.

Bu süreçte sadece harfler değil, kavramlar da ortadan kalkmış ya da içerik değiştirmişti.

Sezai Karakoç bu dilsizliğin içinde doğdu, bu dilsizliğin içinde yazmaya başladı.

Şair olarak belirdi önce. Taptaze bir duyuş, bir ses olarak.

1960'da Diriliş çıktı. Bugün Diriliş'in ilk sayılarına baktığımızda, Sezai Karakoç'un zihninde, dirilişe dair bütünsel bir tasarımın olduğunu açık olarak görebiliyoruz.

Diriliş'in çıktığı dönemde üstad Necip Fazıl hapislerle uğraşıyordu. Said Nursi, eserini tamamlamış, hayata veda etmişti. İslami görünüm, daha çok savunma duru-

mundaydı.

Diriliş, toplumumuzun çok da alışık olmadığı, kolay kabullenemediği yeni bir bakış, yeni bir dil öneriyordu. Şiiriyle, düşünce yazılarıyla.

Nerdeyse bir asırdır Batıcılık ve milliyetçilikle muhatap olan Müslüman zihinler fazla bulanıktı. Her iki akımdan da etkiler vardı üzerimizde. Bu sadece savunmayla, kısa yoldan düzeltmelerle aşılacak bir durum değildi.

Kavramlar yeni baştan eli alındı. Din, medeniyet, millet, tarih, vatan. Sezai Karakoç, "Diriliş Akımı" olarak isimlendirdi kendi hareketini. Sanatta, edebiyatta, düşüncede dönem dönem ortaya çıkan, ortak niteliklere sahip eğilimler için de akım nitelemesi kullanılıyor. Ancak bu çok dar bir alan. Akım, bu zikrettiklerimiz de içinde olarak, toplumun bütün katmanlarını etkilemeyi, değiştirmeyi amaçlayan çok yönlü bir hareket.

Bir tezle ortaya çıkmak, dünyaya, tarihe, kültüre, sanata, edebiyata, hayatın her alanına ilişkin bütünsel bir bakışı ve büyük bir birikimi gerektiriyor. Bu nedenle siyaset, sanat, edebiyat alanındaki hareketlerin çok büyük bölümü bir karşı tez olarak ortaya çıkar. Karşı tez olarak ortaya çıkmak, kısa sürede hazır bir taraftar kilesine ulaşmayı mümkün kılar. Ancak bu daha baştan, kendinizi başkalarına göre konumlandırmayı da kabullenmek anlamına gelir. Belirleyici olan sizin görüşünüz değil, karşı çıktığınız görüşünü durumudur. Yakın tarihimizde bunun onlarca örneğini görmek mümkün. Oysa bir tezle ortaya çıkmak, eğer teziniz güçlüyse uzun dönemde başkalarının size göre konum belirlemesi sonucunu getirir.

*İslâmın Dirilişi*, 1966'da yazıldı. Bu küçük kitap içi "Diriliş'in manifestosu" desek yanlış olmaz. Sonraki kitaplar, bu kitabın açılımı gibi doğdu adeta. Orada bir paragraf olarak geçen konular sonraki dönemde birkaç kitap hacminde yeniden yazıldı. Yazar, *İslâmın Dirilişi* gerçeğini tartışırken dünyaya bütün olarak bakar. *İslâmın Dirilişi* karşısında Avrupa'nın, Asya'nın, İslam Dünyasının durumlarını değerlendirir. Afrika, ilk defa İslami düşüncede bu kadar derinlemesine ele alınır, irdelenir. Düşüncede, inanışta, edebiyat ve sanatta ve nihayet aksiyonda dirilişim imkanları araştırılır. Son olarak insana, Müslümana, Yahudiye, Hıristiyana, Doğulu ve Afrikalılara, Din ve Tanrıtanımazlara ayrı ayrı çağrıda bulunulur.

Sonraki yıllarda yazılan *İnsanlığın Dirilişi* ve *Ruhun Dirilişi* kitapları bu genel çerçevenin tamamlayıcı unsurları gibidir.

Sezai Karakoç, halka açık konuşmalarında, *İslâmın Dirilişi*'ni yeni şartlara göre yeniden yazma arzusunu izhar etmiştir. İşaret edilen daha çok bir gerekliliktir. Gerçekte ise o bunu konuşmalarıyla fiilen gerçekleştirilmektedir.

Uygarlığımızın yıkımı ile birlikte ortaya çıkan ulus devletler toprakları fiilen böldü. Modernizm ise daha köklü bölünme ve tahribatı zihinlerde gerçekleştirdi. Kavramların içeriğini değiştirerek dünyaya bakışımızı köklü biçimde değiştirdi. Dünyaya bu seviyeden bakınca, ne ulus devletlerin sınırlarını aşmak, ne de zihinlerin mahkum olduğu düşünsel çerçeveyi kırmak mümkün. Büyük düşünürlerin, bilgelerin en büyük özelliği en karmaşık ve zor konuları sanki çok basitmişçesine ele almaları, sadeleştirmeleri.

İslamın Dirilişi de dahil olmak üzere Sezai Karakoç'un düşünce eserlerinde örtülü bir bilimsellik var. Bizim içim basitliği sağlayan da eserlerin arkasındaki bu büyük bilgi birikimi. Bilimle uğraşan kişiler ise arkaplanın farkına varmakta tuhaf biçimde gecikmekte.

Oysa gerçek derinlik, bu sadelikte. Karmaşık bir matematik işleminin sonucuna bakarken hissedilen ferahlık duygusu.

Toplumun her katmanını değiştirmeyi hedefleyen bir akımın aksiyonsuz olması düşünülemez. Geçmişte dergi ve gazeteler bu işlevi üstlendi. Parti, bir organizasyon olarak aksiyonun en görünür hali.

Diriliş İrmağı geleceğe akışını sürdürüyor.

Yenileyerekve yenilenerek.

## SEZAI KARAKOÇ VE BATI MEDENİYETİ HAKKINDAKİ TEST- PİTLERİ

*Mehmet Fetih YANARDAĞ*

### Giriş

Devellioğlu, Lugat'inde medeniyete sözlük anlamı olarak: “medenilik, şehir-  
lilik, uygarlık” (Devellioğlu, 1996: 598) karşılığı, Türkçe Sözlük de ise: “uygarlık”  
(Komisyon, 1998: 1523) anlamı verilmiştir.

19. yüzyılın başlarında gerek devlet adamları gerekse münevverler Osmanlı'nın  
içinde bulunduğu olumsuz durumu değerlendirirken, birçok bakımdan Avrupa'dan  
geri kaldığı teşhisinde birleşirler. Ahmet Hamdi Tanpınar, Tanzimat'ın ilk ide-  
olojisinin medeniyetçilik olduğunu söyler ve sözlerini şöyle sürdürür: “*Sadık Rifat*  
*Paşa ve Sami Efendi'den itibaren 'medeniyet, temeddün, ünsiyet, menüsiyet, teennüs' gibi*  
*kelime ve terkiplerle Frenkçe 'civilisation' kelimesinin karşılığı aranıyordu. Reşid Paşa,*  
*Ali Paşa, Cevdet Paşa, Münif Paşa, Sultan Abdülaziz türlü yazılarında, fermanlarda*  
*hep onun tarifini yapmağa çalışırlar. Cevdet Paşa, 'Tarih'ini medeniyet ve bedavet hal-*  
*lerini mukayese ile başlatır. Ve nihayet Şinasi, Mustafa Reşid Paşa'dan 'medeniyet resulü'*  
*diye bahsederek hayatımıza yavaş yavaş sızan bu mefhumu kendi nesli ve gelecekler için*  
*bir din haline getirir. Tanzimat'tan sonra ilk ideoloji cristallisation'a bu kelimenin etra-*  
*fında olur.”* (Tanpınar, 1988: 152)

Medeniyet kavramı, Tanzimat şairlerinin en çok tercih ettiği temalardan biri  
olmuştur. Özellikle; Şinasi, Ziya Paşa, Sadullah Paşa ve Abdülhak Hamid Tarhan'da  
bu tema karşımıza çıkar. Tanzimat Edebiyatının önde gelen ismi olan Şinasi, hamisi  
Reşid Paşa için kaleme aldığı kasidesinde onu medeniyet resulü olarak niteler.



“Sensin ol fahr-i cihan-ı medeniyet ki hemân  
Ahdini vakt-i saadet bilir ebna- yı zaman”

Ziya Paşa, bir beytinde son asra girilirken doğu ve batı medeniyetleri arasındaki gelişmişlik farkını bütün açıklığıyla şu şekilde ortaya koyar.

“Diyar-ı küfrü gezdim beldeler kâşaneler gördüm  
Dolaştım mülk-i İslam'ı bütün viraneler gördüm.”

Namık Kemal de *Medeniyet* başlıklı makalesinde bu kavramın gelişmişlik ve olmazsa olmaz cinsinden bir duyarlılıkla mana ve ehemmiyeti üzerinde durur. “*Medeniyet aleyhinde kıyam etmek ecel-i kazaya katillerden, haydutlardan ziyade muin olmaktır... Hülasa medeniyetsiz yaşamak, ecelsiz ölmek kabilindedir... Sa'y-i beşerin muavenetleri nerede olursa olsa istifade olunur.*”

Sadullah Paşa da *On Dokuzuncu Asır* isimli şiirinde eski ile yeni gelişmişlik açısından ve üstü kapalı olarak Şark- Garb açısından mukayese eder.

“Megarib oldu diriga metali'-i irfan  
Ne kaldı şöhret-i Rum u Arab, ne Mısır u Herat  
Zaman zaman-ı terakki cihan cihan-ı ulum  
Olur mu cehl ile beka-yı cem'iyyat.”

Eski- yeni, ilm- cehl ve şark- garb çatışmaları bu devirde en çok medeniyet kavramı üzerinde yoğunlaşmıştır denebilir. (Kolcu, 2007: 60,61)

Tanzimat'tan Milli edebiyat dönemine kadar batıyı anlama konusunda sürekli yanlış algılar ortaya çıkmıştır. Batılı olmak, Batılılaşmak en çok tartışılan konular olmuştur. Nurettin Topçu, batıyı taklit konusunda nasıl bir yanlış içerisinde olduğunu şu görüşlerle ortaya koyar: “*Batının ilim ve irfanını alacak yerde, madde ve cinsiyet hayatında yaşadığı cazibeye çabucak teslim olduk. Ruhu ve dimağı olan münevverin eliyle batıya uzanacak yerde, midesiyle derisinin hazlarını yaşatan halkın eliyle uzandık. Esasen taklit kötü ve tehlikeli bir yenileşme usulüdür; benliği kaybettiricidir. İnkılâbımızın aşısını yine kendi mazimizden almamız lazımdır. Mazide bizi yükseltmiş olan temeller yıkıldığı için çöküyoruz. Bizat bu temelleri sağlamlaştırmakla işe baş-*

*lamalıyız. Bir milletin varlığı yabancı temeller üstüne kurulamaz:*

*Aşlarken de vurun kendine kendinden aşı.” (Topçu, 1998: 47)*

## SEZAI KARAKOÇ

Edebiyat dünyamızda yazdığı şiirler, denemeler, hikâyeler ve tiyatrolarıyla kendine yer edinen Sezai Karakoç, nüfus kayıtlarına göre 22 Ocak 1933'de (mayıs ayında) Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde dünyaya gelmiştir. Şairin “*Doğduğum şehir Ergani, doğmadığım şehir yine Ergani*” dediği bu küçük kasaba Zülküfül dağı eteklerine kurulmuştur. O bölgenin soylu ve köklü ailelerinden birine mensup olan Karakoç'un babası Yasin Efendi, yaşamış olduğu çevrenin dar imkânlarına rağmen eski edebiyatımızın zevkine sahip biridir. Babasının koyduğu isim Muhammed Sezai'dir. Nüfus kayıtlarına geçerken, bir karışıklık sonucu, ağabeyinin ismi olan Ahmet, Sezai'nin başına eklenmiştir. Resmi kayıtlardaki adı Ahmet Sezai'dir. (Karataş, 1998: 19) Nüfus kayıtlarında, doğum yeri olarak Osmaniye yazılıdır. Osmaniye, o zamanlar Ergani'nin merkezine verilen isimdir. Yani ilçenin genel adı Ergani, kentin merkezi için geçerli olan isim de Osmaniye'dir. Adana'nın Osmaniye ilçesi ortaya çıktıktan sonra bu isim unutulmuş, ilçe, Ergani olarak resmi kayıtlarda yerini almıştır. (Karataş: 1998: 19) Leventoğulları, ailenin bugün de söylenmekte olan lakabıdır. Soyadı kanunu çıktığı zaman, aile, soyadı olarak Leventoğlu'nu benimsemiş, ancak nüfus memurunun itirazı, daha doğrusu o zamanlar 'zade, oğlu' kelimelerin soyadı olarak kabul edilmeyişi üzerine verilen listeden Karakoç kelimesini seçmek zorunda kalmıştır. (Karataş, 1998: 19)

Çocukluğu, babasının işi sebebiyle Ergani, Maden ve Piran'da geçer. 1938 yılında Ergani'de üç ay kadar ilkokul öncesi ihtiyat sınıfına devam eder. Altı yaşındayken ilkokula başlar. 1939 güzünden 1940 yazına kadar Piran'da (şimdiki Dicle) kaldığı için ilkokul ikinci sınıfı orada okur. İlkokulu 1944 yılında Ergani'de tamamlar. (Karataş, 1998: 21)

Sezai Karakoç, 1944 yılında ilkokulu bitirir. Ailesinin maddi imkânlarının yetersizliğinden dolayı ilkokuldan sonra okuyamama durumu ortaya çıkar. Fakat babası Yasin Efendi oğlunu okutmaya kararlıdır. Karakoç, parasız yatılı sınavına girer, kazanır ve Maraş Ortaokulunda okumaya hak kazanır.

Ortaokul yıllarında okuduğu kitaplar oldukça farklıdır. *Safabat'ı*, Mithat Cemal Kuntay'ın *Mehmed Akif'ini*, *Vadideki Zambak*'ın bir bölümünü, Arif Nihat Asya'nın *Kanatlar ve Gagalar* okudukları arasındadır. Daha ortaokul yıllarında iken Namık Kemal ile ilgili bir konferans verir, aynı zamanda *Hürriyet Kasidesi*'ni ezberden okur. Beden eğitimi öğretmenini kendisine 'koca filozof' lakabını takar.

Okuma faaliyetlerini artırarak devam ettirir. Adeta okuma bir hastalık haline dönüşür. Arsen Lüpen kitapları, Peyami Safa'nın Cingöz Recaileri, Attar'ın *Pendname'si*, *Mesnevi Şerhi*, Ziya Gökalp'le ilgili kitaplar, İsmail Habib Sevük'ün *Edebiyat Tarihi*, Sarıklı İhtilalcı Ali Süavi, Arif Nihat Asya'nın *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*'u ve daha başkaları okuduğu kitaplar arasındadır. Mesnevi'yi ortaokul ikinci sınıfta okumaya başladığını ve anladığını, zihninin erken uyandığını görürüz.

Maraş'ta ortaokul öğrencisi iken takip ettiği dergiler arasında şunlar vardır: Hakka Doğru, Tanrı Kulu, İslamiyet, Sebilürreşad, Serdengeçti, Orhundan Sesler, Altınışik, Kızılelma.

Ortaokul yıllarında okuduğu ve çok istifade ettiği bir diğer dergi de Büyük Doğu'dur. Büyük Doğu ile ilgili intibalarını şöyle anlatır: "O güne kadar, İslam içimizde sakladığımız bir inanç idi. Kimselere pek açılmıyorduk. Yasak, mazlum ve mağdur bir düşünce gibiydi ruhumuzda. Ama işte, görmüştük, İstanbul'da çıkan bir dergide, onu çağdaş üslupla savunan bir kalem vardı. İslam'ın yükselen yeni, canlı sesiydi bu. Bu, benim için büyük bir mutluluk olmuştu. Çünkü: Bir umut doğmuştu. Bütün sıkıntıları göğüsleyebilirdim." (Karataş, 1998: 40)

Ortaokulda kendi kendine gizli gizli Arapça ve Farsça çalışması ona doğu edebiyatının kapılarını açacaktır. Sadece dil öğrenmekle yetinmiyor aynı zamanda okumalarını da devam ettiriyor. Bu dönemde okuduğu yazarlar, Tanzimat ve Meşrutiyet döneminin önde gelen yazarlarıdır. "Evden götürdüğüm birkaç kitapla da, yine gizli gizli kendi kendime Arapça ve Farsça çalışıyordum. Osmanlı devrinde her halde ortaokul kitabı olarak hazırlanmıştı bu kitaplar. Çünkü: o zaman, Arapça ve Farsça dersleri mecburi derslerdi. Ben de evde bulup da yanıma aldığım o kitaplardan 'emsile'yi ezberlemiş, Farsçamı da oldukça ilerletmişim. Bir yandan da daha çok Tanzimat ve Meşrutiyet dönemi yazarlarının yer aldığı bir iki eski seçmeler kitabından M. Akif'in, N. Kemal'in, Abdülhak Hamid'in, Süleyman Nazif'in, Tevfik Fikret'in, Ziya Gökalp'in ve diğerlerinin şiirlerini, yazılarını okuyordum. Okul kitaplarıyla yetinmiyordum. Okuduklarımla da güçlenen, din, millet ve vatan sevgisi, yüreğimi dolduran yüce duyguları o yıllarda." (Boz, 2006: 46,47)

Karakoç, ortaokulu 1947 yılında bitirdikten sonra Gaziantep Lisesine kayıt yaptırır. Okuma faaliyetlerini burada da sürdürür. Şekspir'in bütün piyeslerini, Andre Gide'nin *Dünya Nimetleri*'ni, Goethe'nin *Verter*'i ve daha birçok Batı klasliğini okur.

Karakoç'un lise yılları maddi ve manevi çok büyük sıkıntılarla doludur. Ağabeyinin ölümü ile sarsılır, tatillerde çalışmak zorunda kalır. Okulun duvar gazetesine yazılar yazar. Nefi'nin gazellerine özenerek gazeller yazmayı dener. *Büyük Doğu*'ya

gönderdiği bir şiir yayınlanır. Fransızcasını geliştirerek, çeşitli hikâyeler ve şiirler çevirir.

Liseden mezun olduktan sonra, felsefe ya da ilahiyat okumak ister. Bu bölümler burslu öğrenci olmadığı için burslu öğrenci alan Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne kayıt olur. Bu dönemde Necip Fazıl ile tanışma fırsatı bulur. *Büyük Doğu*'ya giderek sohbetlere katılır. Felsefe ve sosyoloji kitapları okumayı devam ettirir. Şiirler yazmasına rağmen bunları yayınlamayı düşünmez.

1952 baharında *Monna Rosa* adlı şiirinin ilk bölümünü kaleme alır. Bu şiir kendisinden habersiz bir arkadaşı tarafından Hisar dergisinde yayınlattırılır.

Karakoç, okuma faaliyetlerini Milli Kütüphane 'ye giderek orada da sürdürür. Kütüphanede bulunan edebi, fikri ve felsefi çok sayıdaki Fransızca dergileri de okumayı ihmal etmez. Fransız Kültür Merkezi de onun sıkça uğradığı bir yerdir.

Necip Fazıl, dergide kendisine yardımcı olması için Karakoç'u İstanbul'a çağırır. Son sınıfta olan Karakoç, bu çağrıya olumlu cevap vererek, İstanbul'a gider ve dergi kapanana kadar Necip Fazıl'a yardımcı olur.

Sezai Karakoç, 1955 yılında *Şiir Sanatı* adında bir dergiyi ancak toplam iki sayı olarak çıkarır. Aynı zamanda *İstanbul Mecmuası*nda şiirleri de yayımlanmaya devam eder. Fransız şairlerden çeviri çalışmaları da sürmektedir.

Mezuniyet sonrası Maliye Müfettiş Muavini olarak İstanbul'da göreve başlar. Necip Fazıl'ın isteği üzerine *Büyük Doğu*'nun Edebiyat / Sanat bölümünü yönetir.

1957 yılı Karakoç için en acılı geçen yıllardandır. Annesinin ölümü onu çok etkiler. Bundan sonra uzun bir müddet yazdığı şiirlerin teması hep ölüm olacaktır.

*Balkon* isimli şiirinin kendisinden habersiz Cemal Süreya tarafından *Pazar Postasında* yayınlattırılması onu çok kızdırır.

1959 yılında Karakoç'un ilk şiir kitabı olan *Körfez* yayınlanır. Sezai Karakoç, düşünüşte bir tazelenme ve yenilenmeye ihtiyaç duyarak, yeni bir dil ve üslupla, bir süredir içine daldığı metafizik düşüncelerin kendisini ifadeye zorlaması neticesinde *Diriliş* isimli dergiyi çıkarır. Derginin masraflarını cebinden karşılar. 1960 ihtilali sebebiyle dergi ancak iki sayı çıkabilir. 1962'de ikinci şiir kitabı *Şahdamar* yayınlanır.

*Yeni İstanbul* gazetesinde çıkan yazıları çok beğenilir ve 1964 yılından sonra *Büyük Doğu*'da yazıları çıkmaya başlar.

Sezai Karakoç, 1965 yılı başlarında mecburi hizmetini tamamlayınca istifa ederek memuriyetten ayrılır. Bundan sonraki maddi açıdan oldukça zor yıllardır. Dergiyi çıkarmak için para lazımdır. Telif ücreti karşılığında *Yunus Emre* ve *Mehmet Akif*

adlı eserleri kaleme alır.

*Hilal, Soyut, Yeni İnsan, Şiir Sanatı* dergilerinde yazı ve şiirleri çıkmasına rağmen maddi imkânsızlıklardan bir türlü kurtulamaz. Arkadaşından aldığı borç para ile 1966 yılında *Diriliş* dergisini ikinci kez çıkarmaya başlar. Dergi maddi imkânsızlıklardan dolayı 1967 yılında tekrar kapanır. *Taha'nın Kitabı* adlı şiir kitabı 1968 yılında basılır. *Büyük Doğu*'da yazdığı yazılarını *Kıyamet Aşısı* başlığı altında kitaplaştırarak 1968 yılında baskısını gerçekleştirir.

*İslam'ın Dirilişi* adlı eseri laikliğe aykırı olduğu gerekçesiyle mahkeme kararıyla toplatılır ve yazarı 163. Maddeden 1967 yılında yargılanır. Hakkında ikinci bir dava daha açılarak *Yazılar* adlı kitabı da bilirkişi raporu doğrultusunda toplatılır.

1968 yılında Milli Türk Talebe Birliği, Karakoç'a, Sanat ve Edebiyat ödülünü verir. Düzenlenen törene Karakoç katılmaz.

*Sabah* gazetesindeki yazarlık hayatı on ay sürer. Bu işten ayrıldıktan sonra yine maddi sıkıntılar yaşar.

Sezai Karakoç 1970 yılında *Allah'a İnanma ve İnsanlık, Ölümünden Sonra Kalkış* adlı kitaplarını yayımlar. Hakkında açılan davalardan dolayı ondokuz ay on gün mahkûmiyet ve bir yıl da Sultanahmet semtinde kalmak şartıyla sürgün cezası verilir. 1974 affıyla bu cezalar ortadan kalkar.

1974 yılından sonra hayatının geri kalan kısmını *Diriliş* adlı dergisini ve bir davanın kitapları olmasından dolayı diğer yayınevlerinin basmadığı kitaplarını kurduğu yayınevinde yayınlamak için geçirir.

"Diriliş Gençliğini" yetiştirmeye çalışan Sezai Karakoç, yeni nesli, diriliş düşünce ve duyarlılığıyla yetiştirmiş genç nesli devreye sokmak, teorik planda yaptığı çalışmayı aksiyona çevirmek ve medeniyetimizin yeniden dirilişine siyasi olarak da katkıda bulunmak amacıyla 1990 yılında Diriliş Partisini kurmuştur. Parti arka arkaya iki kez seçime girmediğinden dolayı 1997 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılır. Hayatının hiçbir döneminde ideali için çalışmaktan yılmayan Karakoç, yoluna devam eder. Halen İstanbul'da yaşayan Karakoç, kitaplarını okuyucularıyla buluşturmaya devam etmektedir.

## SEZAI KARAKOÇ'A GÖRE BATI MEDENİYETİ

Sezai Karakoç, 1950 yılından itibaren yazmış olduğu düşünce ve sanat yazılarıyla topluma rehberlik yapmış ve yazılarıyla okuyucularına mesajlar göndermiştir. O sadece kendi toplumunu değil tüm dünya insanlığını kurtaracak bir projenin mimarlığını da üstlenmiştir. Yaklaşık olarak altmış yıldır üzerinde çalıştığı bir medeniyet projesi vardır. Bu projeyi oluşturmak için dünya medeniyetlerini incelemiş,

karşılaştırmış ve bir senteze varmıştır.

Sezai Karakoç, özellikle İslam Medeniyeti ve Batı Medeniyeti üzerinde durur. Ona göre Batı, Rönesans'la birlikte tercihini yapmış ve bu büyük değişim kendi imkânlarını tüketerek evrimini tamamlamıştır. Evrimin tabii akışı içinde ortaya çıkan tikanıklıkları reformlar ve devrimlerle aşmıştır. İslam Medeniyetine gelince, bu medeniyet hayatiyetini devam ettirmektedir. Fakat bitkisel bir hayat yaşamaktadır. Bunun sebebi, hakikat medeniyetinin gerektirdiği bilinç uygarlığı, tefekkür derinliği ve ruh diriliğini yavaş yavaş kaybetmiş olması yüzündendir. Bu medeniyetin yeniden dirilebilmesi için Müslüman ruhunun dirilebilmesi gerekir. Ruhun derinliklerindeki bu nitelik değişimi vahyin ve aklın aydınlığında İslam Medeniyetinin dirilişi olacaktır. Bu gerçekleşince insanlığın diriliş aşamaları da gerçekleşecektir. Yani; Ruhun, İslam'ın ve insanlığın dirilişi gerçekleşecektir.

Karakoç'a göre bütün medeniyetlerin kaynağı tek bir medeniyettir; o da Hakikat Medeniyetidir. Hakikat Medeniyeti ilahi kaynaklı, Vahiy kaynaklıdır. Esas kurucuları peygamberlerdir. Tarih içerisinde varlık gösteren bu medeniyetler bağlı buldukları kaynağa sadakat gösterdikleri sürece insanlık medeniyeti olma yolunda ilerlemişler ve yükselmişlerdir. Bu kaynaktan uzaklaşmaya başladıkları zaman ise önce yozlaşmaya daha sonra da çökmeye doğru gitmişlerdir.

Yunan ve Roma medeniyetlerinin bazı özelliklerini bünyesinde barındıran bugünkü Batı Medeniyeti ise, Rönesans sonrası birçok alanda doruk noktaları yakalamış ve büyük bir yükselişe geçmiştir. Bu yükselişini teknik alandaki başarıyla devam ettiren Batı Medeniyeti Rönesans'tan aldığı bu hızın sonuna gelmiş gibidir. Bu medeniyeti şu anda ayakta tutan en önemli unsur teknolojisidir. Diğer medeniyetler üzerindeki etkisini de yine bu teknolojiye borçludur. Her şeye rağmen Batı medeniyeti tükenmektedir. Bu tükeniş sadece diyalektik konularda değil, estetik konularda da kendini göstermektedir. Bugün Batı Medeniyeti dünya çapında bir dehaya ve sanatçıya sahip değildir. Bu medeniyette şairler ve filozoflar devri artık kapanmıştır.

Karakoç'a göre "medeniyet yayılmaları, medeniyetler arası bir diyalogu ve yakınlaşmayı doğurduğu gibi çatışma ve çelişmeyi de getirmekte. Hatta önce çatışma söz konusu olmakta, fakat uzun vadede ilişki, yakınlaşma ve etkilenme vuku bulmaktadır."

Dünyada meydana gelen bütün buhranların kökeninde medeniyet problemi olduğuna inanan Sezai Karakoç, bütün zamanları da içine alan perspektifiyle öncesi ve sonrasıyla uygarlık sorununu irdeleyip durarak bu konulara geniş bir açılım kazandırmıştır. Problemlerin, medeniyet sorunundan kaynaklandığı ve devletlerarası savaşların da medeniyetler arası çatışmalardan kaynaklandığı yönündeki tezini bir-

çok mevzuyu derinlemesine inceleyerek ortaya koymuştur.

Sezai Karakoç, bugünkü Batı Medeniyetinin dayanakları hakkında şunları söyler: “*Bugünkü Batı Medeniyeti, eski Yunan düşünüş ve duyuş tarzına, Roma hukuku ve düzeni anlayış ve kurallarına dayandığı için bir medeniyet sayılarak takdir ve eleştiri konusu olmaktadır...*” (FA, II: 51)

### **Batı Medeniyetinde Hâkim Olan Duygu**

Rönesans sonrası Batı, dünyada etkin ve egemen bir anlayış ortaya koyma düşüncesinin bir sonucu olarak başkalarını etkileme silahını kullanmıştır. “... *Yeni Batı, bir adım daha atarak eşya gücüyle eşyayı, evreni ve insanları, egemenliğine sokmaya çalıştı. Yunan'ın serüven duygusuna da sanat ve bilim gücü katılarak bu egemenliği sağlama amacıyla uzlaştırıldı. Sanat eski Yunan'da ya cinsel veya tamamen estetik bir amacın verimi iken, Modern Batı'da şuuraltından da olsa etki aleti oldu. Rönesans sonrası Batı'yı en çok ilgilendiren duygu, dolaylı veya dolaysız olarak etkileme gücü oldu. İcat, keşif, serüven ve egemen olma duyguları, etkileme duygusu diyebileceğimiz bir renge büründü. Bilimin pratiğe yönelmesini sağlayan sürekli etkileme arzusu tekniği doğurdu. Teknik etki motifi olarak bir şok özelliği kazandı...*” (Çİ, I: 64)

### **Rönesans Sonrası Batı**

Fransız devrimi ve daha sonra yaşanan süreçte batıda yeni bir insan tipi ortaya konulmaya çalışılmıştır. “*Fransız Devrimi ve ona öncülük etmiş olan İngiltere'deki hak istemeler gerçekte Rönesans sonrası insanın oluşma safhaları olarak tarihi anlama kavuşmuşlardır. Gerçekten ilkin sanatçılar gözükmüş ve gelmiş, Ortaçağ Hristiyanlık uygarlığını değiştirmeye başlamışlardır. Şairler, ressamalar, heykeltıraşlar bu yolu açmışlardır. İkinci safhada bu yeni oluşumun açılımı olacaktı. Düşünce safhası yani. Düşünürler akımı safhası. Düşünürlerin yazıp çizdiklerinin insanların ruhlarında yaptığı yankılar, Fransız Devrimi'ne sebep oldu. İnanç üzerinde olan değişim de Reformu doğurdu. İnanç, düşünce ve sanat alanındaki bu değişimlerden sonra Rönesansçı Batı dünyası kendine özgü yemişini verdi: Pozitif bilimin –bir bakıma– karayemişi olan teknik. Ve 19. Asırda her yönden Rönesans sonrası Batı Uygarlığı en olgun dönemini yaşadı. Filozoflar, sanatçılar, bilginler ve ekonomi düşünürleri safhası. Her alanda doruk noktasına varış bu yüzyılda oldu...*” (İD: 72)

### **Batılıların Başarısının Sebebi**

Batı Medeniyetinin bu etkileme başarısının sebebine de bakmak gerekir. “*Batı, materyalist ve pozitivist karakterine rağmen 17. Miladi yüzyıldan bu yana Asya, Afrika ve Güney Amerika'da adeta metafizik bir gerilim içindeymişçesine, adeta bir meçhulün fethine çıkmışçasına, hürriyeti araştırmayı kutsallaştırmışçasına, zaferlerini ebedilik*



adına anıtlıdır. Bu anıtların çoğunu çalınarak bu ülkeleri köleleştirdi. O, başarısını bu metafizik gerilim içerisinde olmasına borçlu. Yoksa Batı'nın emperyalizm yolunda harcadığı emeği sırf akıl ve faydayla açıklamaya imkân yoktur. Ve o, bu gerilimden uzaklaşmaya başladığı andan itibaren de bu egemenliğini yitirmeye başladı." (Çİ, I: 95)

### **Batının Felsefesi**

Sezai Karakoç'un Marksizm konusunda görüşleri de oldukça dikkat çekicidir. "... Marksizm bir nevi bir entelektüel hastalığı gibi gelişme çağında insanı bir saplantıya götürmekte ve o sayıklama içinde durdurmaktadır. Genç insanın hem edebiyat, hem sanat, hem felsefe, hem ideoloji, hem bilim, hem sosyal faaliyet heveslerini kolay yoldan karşılamakta ve insanın kendini aldatmasına sebep olmaktadır. İnsanın en çetin engelleri aşarak büyük emek ve çabalar sonunda varacağı sonuçlara ve hedeflere bir aldanişla kolaylıkla vardığı sanısına kapılmaktadır. Dine afyon diyen Marksizm, asıl kendisi, yirminci yüzyıl insanını afyonu olarak kafaları tütsülemekte, ruhları körleştirmektedir... Batı, felsefede, sanat ve edebiyatta bir durgunluğa saplanmış görünüyor. Batı dehasının tükendiği, suyun dibine vardığı anlaşılıyor. Şu anda geçmişin parlak başarıları, bir de henüz aşılmamış bulunan ilim çalışmalarıyla ayakta duruyor. Ancak, Marksizm'i serbest bıraktığı bu başboşluktan çevirmese kısa zamanda ilkin felsefede ve teorik düşünme alanlarında Batı zekâ ve ruhu dumura uğrayacağına benzer. Bugünkü durgunluk hızla gelişen bir çöküntüye dönüşebilir." (Çİ, II: 26- 27)

### **Batının Tek Devlet Olma İdeali**

Batı öteden beri tek devlet olma arzusunu ortaya koymakta ve bunun için ne gerekiyorsa yapma düşüncesindedir. "Avrupa Birliği, Avrupa'nın tek devlet olma ideali, çok eskilere dayanır. Dante, böyle bir devleti ima eder. Makyevelli de, öğütleriyle yetiştirmek ve ideal bir hükümdar yapmak istediği Prens'ini aslında tüm Avrupa'nın başı olarak görmek ister... Roma, bir Avrupa Devleti değil, bir Dünya Devleti denemesiydi. İskender'in denemesi gibi. Bu yüzdendir ki, bir Avrupa Devleti fikrini, Hıristiyanlığa dayandırmak mümkün olmadığı gibi, Roma'nın dirilişine de dayandırmak, gerçekçi bir davranış olamazdı... Goethe de Avrupa Birliği'nden bahsettiyse de bunu kimseye benimsetemedi. Zaten benimsetmek için de pek çalışmadı... Pratik alanda belki Napolyon'un denemesi, Bir Avrupa Birliği için en büyük denemedir. Ancak burada da, Avrupa devletlerinden yükselen ortak bir karar ve iradeden doğmuyordu bu atılım. Daha çok Napolyon'un, bütün iradelere karşın, şahsi hegemonyasını kurma ihtirasından kaynaklanıyordu... Aslında, bütün Avrupa'yı kaplayacak büyük bir devleti, ayakta tutabilecek bir gücü, o günün tekniğiyle oluşturmak adeta mümkün değildi..." (Çİ, IV: 40- 42)

### **Batının Sağduyu Anlayışı**

Sezai Karakoç, Batı'nın sağduyuya büyük bir önem verdiğini belirterek adeta



sağduyuyu aklı barındıran bir sembol halinde Tanrılaştırdığını ifade eder. “Onlara göre sağduyu eksiksiz ve artıksız insan aklıyla özdeşleşti. Onlar, tabiat ve insan, tarih ve insan arasındaki ilişkilerin ayrı bir özde olabileceğine adeta ihtimal ve önem vermemişlerdi. İnsan aklı, sağduyu amblemi altında Tanrılaştırılmıştı. Akıl dogmacılığına dayanılarak, dogmacılığın asıl alanı, fizik ötesi dogmacılık alanı, peşin bir retle, insani oluşumun dışında tutulmak isteniyordu... Akla inanışın doğurduğu tabii hukuk nazariyesi ve onun ekonomideki yansıması liberalizm, insanları köleleştiren emperyalizm bataklığına saplanıp kaldı. Tekel, insanın özgür girişimini, sermaye ve faiz sultanı, dehanın doğal akışını, sömürgeleştirme ve bağımsızlık eğilimini, ırkçılık ve kardeşlik bağıntısını, Avrupa'nın üstünlüğü ruhu, eşitlik tutkusunu kuru iddialar olarak kalma yazgısında çarmıha gerdi... Dünyayı bir “ceza sömürgesi” ne çevirdi Batı... Şimdi Batı, Marksizm'in, özgürlüğü de sağduyuyu da adaleti de hançerleyen yeni oyunların kurbanı olarak, cehennem durağında, Godot'yu bekleyen bir Darwin sitesi yolcusudur.” (Çİ, III: 35- 39)

### **Batının Maddeye Öncelik Tanıması**

Karakoç, batının sürekli maddenin peşinde koştuğunu ve maddeci bir anlayış ortaya koyduğunu vurgular. “Batı Medeniyetinin temelinde, Rönesans'ta maddecilik bir minyatür olarak başlamıştı. Madde ancak hareketle yaşar. Ya baş eğer, ya baş eğdirir. Dünya düzenini, insanlık bu çerçeveden düşünmeye başlayınca, hüküm verme insanüstü tabakadan insanlar arasına düşünce, önemli olan başarı oldu, maddeye başarıdan biraz bulandı. Madde ezdikçe başarı zevkine yakalandı, bu zevk arttıkça gözlerde erdemin değeri düştü. Başlangıçta, maddecilik bir minyatürken, erdemlilik bir minyatür oldu.”(DÇ, 42)

### **Batıda Reklam ve Propagandanın Önemi**

Batı reklam ve propagandayı keşfettikten sonra bunu bir silah olarak kullanmayı çok iyi bilmiştir. Hiçbir uygarlık döneminde bu durumun bu kadar etkili kullanıldığı görülmemiştir. “Çağdaş Batı Uygarlığı, reklamı ve propagandayı “keşf” etmiştir. Daha önceki uygarlıklarda reklam ve propaganda yok muydu ki “keşf” etmiştir sözünü kullanıyoruz Batı'nın reklam ve propaganda çizgisine bakarak. Şüphesiz daha önceki uygarlıklarda da reklam ve propaganda vardı. Ama bu çağta ve bu hacimde, bu ağırlıkta bir reklam ve propaganda düzeyi günümüz Batı Medeniyeti 'ne kadar hiçbir uygarlık döneminde görülmemiştir. Şüphesiz reklam ve propagandanın bu noktaya varışı, biraz da tekniğe bağlı. Araç amacı kamçıladi. Amaca görülmemiş bir cesaret verdi.” (İD, 58)

Modern Batı'ya göre; reklam işe ve esere başka bir değer katar. Reklamsız bir iş henüz bitmemiş bir iştir. “... Onlara göre tanıtma, haber verme, ayrı bir değer katmaktır işe ve esere. Reklamsız iş, propagandasız eylem, tanıtımsız eser, henüz tamamlanmamış olmaktadır. Yarımdır, eksiktir bu iş, bu eser, bu eylem... Güvercinlerin boynun-

da bulunan ve ölünceye kadar taşıdıkları "aşk gerdanlığı" gibidir reklam ve propaganda halkası çağın boynunda. Bu düşünce Batı'yı reklam ve propaganda bataklığına sapladı. Kentlerin ana caddeleri, hikmet gözüyle bakıldığında, mezar taşlarındaki yazıyı andıran tabelalarla dolu. Sinema, radyo, televizyon yayınları, duvarlar ruh asalağı, zihin paraziti, reklam ve propaganda akıntısıyla bulanmış. Topluma düzen verme iddiasından doğmuş siyasi partiler bile reklam ve propaganda ile ayakta durmaktadırlar.

Çağımızda reklam ve propogandanın bu önemi kazanması ve bu etki gücüne ulaşması, Batı Uygarlığının hakikat anlayışıyla yakından ilgilidir." (İD, 60- 62)

### **Batı Medeniyetinin İçinde Bulunduğu Kriz**

Batı Medeniyeti bir krizin eşliğindedir. Çünkü Batı, kendine özgü bir özgüçlüğü peşinde koşmuştur. Batı, uzun bir süredir, bir biçimciliğe saplanma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Ciddi bir anlamda öz ve biçim kavgası vardır. "Şimdi, yeni özcülüğün sınırlarına varmış Batı bunalımı dediğimiz kriz, biraz da bu öz ve biçim kavgasının ruhlarda doğurduğu travmadan besleniyor. Bunu aşmak için son buluşu olan Marksizm, biraz vakit kazandırsa da, özdeki durgunlaşmaya köklü çare olmayacaktır. Şimdiden Marksizm, çok şematik bir özcülüğe dönüşmüştür, bir donmuşluk ruhuna bürünmüştür. Bu kendi kendini kapatışı kıracağı zannedilemez." (Çİ, 117- 118)

Karakoç, Batı'da bilim ve din mücadelesi hakkında da bazı tespitlerde bulunur. "Bilim, kendi tabiatının dışına taşı bir kere. Dini kendisine kimi yerde ortak, kimi yerde rakip, kimi yerde düşman görme eğilimi, alanında kaçınılmaz bir davranışlar serisinin doğumunu hazırladı. Dinin sınırlarını darlaştırma, bilimin sınırlarını genişletme, sürekli olarak, Batı Medeniyetini dünyacı bir medeniyet olmaya, daha sonra da materyalizm dolaylarına uzanmaya ve kaymaya adeta mahkûm etti. Bilim, yeniçağın putu oldu sanki. Ya da putçuluğu." (İD, 96)

Batı metafizik yoksunu ve ruh yoksulluğudur. "İnsana yeni bir hayat anlamı getirme ödevi ile karşı karşıya kalmıştır Batı. Yani, hal diliyle insanlık Batı'ya şunu söylemektedir: Dünyaya hâkim olmak istedin. Pekâlâ, işte oldun. O halde, kader senden, hepimizin askeri mutluluğu veya hiç olmazsa hayatın yaşanmaya değer olduğunu kabul edebilmemiz için yeni bir inanç, var oluş, yorum ve anlamı istemektedir. Bu sorumluluğa hevesli olan sendin. Bunu sen kendin yükledin. Şimdi cevap ver bakalım.

Batı'yı kara kara düşündüren, kimi zaman en aptalca çılgınlıklara sürükleyen bu sorudur, kaderin bu çetin sorusudur. İnsanlığın ihtiyacına cevap verebilecek bir metafizikten yoksun oluşunu kendisine itiraf bile ettirmek istemeyen ruh yoksulluğudur. Batı'yı bunalıtan, bunalımdan bunalıma sürükleyen bu ışıksızlıktır, bu cevapsızlıktır." (İD, 27)

Bazı filozoflara göre batının içinde bulunduğu krizin sonu batı için hiç de iyi

bir son olmayacaktır. Bu bir bitişin sonudur. “Çağın bir kriz çağı olduğu, Batı Medeniyetinin bir bunalıma daldığı çok yazıldı ve söylendi. Kimilerine göre de krizden de fazla bir vahim durum söz konusudur batı için. Bu tarih filozoflarına göre batı medeniyeti gelişiminin son ucuna varmış bulunuyor. Artık başka kıtaların ve bölgelerin, başka ırk ve toplumların çağı geliyor.” (SR, 125)

Batı bir türlü teşhisini koyamadığı bir rahatsızlık yaşamaktadır. Bunun karşısında içinde bulunduğu durum ise bir korku halidir. Bu korku hali onları Tek Devlet olma düşüncesine sevk etmiştir. “Bir tehlike seziyor geleceği için Batı. Fakat daha çok geçmişin ve olup bitenin tespiti dehasına sahip olduğunda, beliren geleceğin silüetine bir türlü teşhis koyamıyor, adeta kaçınılmaz bir düşünün korkusuyla terler döküyor. Başarı özüne dayalı medeniyeti olan Batı Medeniyeti, bu gizli ve meçhul çehreli yenilmez kudretin karşısında ürküntü ve korku ile titriyor.

*Avrupa'nın birleşmesi, ekonomik ve siyasi bütünleşme çalışmaları, Tek Devlet, Tek Avrupa tasarısı ve girişimleri kaynağını bu panikten, bu korku ve titreyişten alıyor.”* (SR, 126)

Eğer batı bir nebze kendisini başka toplumlara sevdirebilseydi, en azından duygu ve düşüncelerinde samimi olabilseydi belki bu olumsuzlukları ortadan kaldıracaktı. “Avrupa'nın en büyük dramı şudur ki: Kendini hiçbir zaman sevdirememesi. Belki kendinden korkulmuş, çekinilmiş, hatta sahte yaltaklanmaları da görmüş, fakat hiçbir zaman insanoğlunun sıcak bir yakınlık duygusunu elde edememiştir. Bu Medeniyetin, öbürleriyle ilgisinde ilk görülecek şey, önce gelmiş hiçbir medeniyetin şahit olmadığı anti-pati ve cevapsızlık karşısında kalmasıdır. Zekâsının hep tekniğe doğru kayışı da, bu sevgisizliğin doğurduğu bu güvensizlik psikolojisinden ileri gelse gerekir. Avrupa, git gide bir “akıl varlığı” haline gelmiş, böylece kendisi de, eseri olan teknik dokuya doğru iniş ve düşüş eğrisi çizmiştir.” (İs. D., 9)

Aslında batının korkusunun kaynağı bellidir. “Avrupa'nın en büyük korkusu kendisindedir. Kendi kültürünün karanlık köşelerindedir. Hiç beklenmedik bir zamanda doğmuş ve sonunda baştan sona Avrupa'nın yıkılmasına sebep olmuş faşizm gibi bir tarihi şuur altı tepmesi onu daha çok ürkütmektedir... Büyük düşünürlerinden biri: “Arz, ayağımızın altından kayıyor” derken işte bu korkuyu anlatmak istiyor Avrupa.” (KA., 67)

Batı takındığı tavır ve ortaya koyduğu duruş ile emniyet telkin etmemektedir. “Avrupa ülkelerinin dışı takındığı tavır, yanar bir döner kumaş görünümünde, çelişkiler, kopukluklar, kırıklıklar ve kesiklikler, kaçak bakışlar, cesaretsiz atışlarla dolup taşarak, bugün için onu sarsan asıl sorun oluyor... Evet, denebilir ki, bütün sakin görünüşüne karşın, Avrupa ikinci dünya savaşında geçirdiği büyük şoku atlattı. Şok devam ediyor ve Avrupa için daha kötüsü, yerleşiyor, kronik hal alıyor... Avrupa'nın şuur altı,

*bugün içine düştüğü ya da düşürüldüğü ikinci plana itilme kompleksinden asla kurtulamıyor. Avrupa, güçsüz ve hemen tükenen öfkelerin, kısık sesli hınçların, renk ve dil değiştirmiş küçük oç almaların ülkesi oluyor.” (Çİ. IV, 22)*

### **Batı'nın Geleceği**

Batı geçmişte yaptıkları ve yaşattıkları ile bugün bir hesaplaşma içindedir. Ortaya çıkan manzara onlar için hiç de iyi bir görüntü değildir. Tükenirken ortaya koyduğu barışçı yaklaşıma kimseyi inandırması mümkün gözükmemektedir. “*Birinci ve İkinci Cihan Savaşı ve onlardan sonraki olaylar gösteriyor ki, Batı Medeniyeti yüzyılımızda bir hesap verme durumuna girmiştir.. Avrupalı geleceği bugünkü kadar bile sağlam ve aydınlık görmemektedir.. Yüzyıllarca dünyayı savaş psikolojisinde ezmiş bir gücün yaşlanınca sulh ve selamet havarisi kesilmesini kimse kabul etmeyecektir.. Avrupa'nın ıstırabı daha derindedir.. Yüzyıllar içinde Avrupa gerek ekonomik bakımdan dünyanın büyük ve bakir kıtalarının kendisine bir at oynatma alanı olmasıyla ayakta durmuş ve bu türlü kendisine güven sağlamaya alışmıştır. Bütün Avrupa birleşip hatırı sayılır büyük ve yeni bir kuvvet olsa bile kendisinden kopmuş bir Asya ve Afrika karşısında ne yapacaktır..” (Sü, 368)*

Aslında batının yapması gereken medeniyetler arası bir uzlaşmadır. “*Batı'nın yüzünü Yunan ve Roma uygarlıkları yanında öbür uygarlıklara da çevirmek, İslam ülkeleriyle Doğu ülkelerini de kendi uygarlıklarıyla Batı Uygarlığı arasında bir denge kurma yönünde geliştirmek; işte en önce gereken.” (İD., 33)*

### **Batı ve Din**

Dine gereken değeri vermedikleri gibi, dini bir hayat tarzı olarak da benimsemediler. “*... Dini, hep bir süs gibi tuttular, onu hep pişmanlık imkânı, teselli kapısı gibi kullandılar. Dini, hayat tarzı olarak benimseyemediler. Din, hayatın bir kefaretiydi onların gözünde sadece. Altı günü hayatlarına, bir günü de hayatlarının kefareatine ayırdılar...*” (FA. I, 21)

Dinden uzaklaşan batı bunun farkındadır ama artık iş işten geçmiştir. “*Dini, kendi aklınca, ite ite köşeye sıkıştırdığına inanan, ona sınırlı bir ödev biçip lütfen yaşamasına izin veren Batı, bu çözüm tarzının uzun ömürlü olmayacağını farkında, şuurundadır. Adeta kendisine layık görülen bu konum arazı olan Hristiyanlıktan Avrupa yeni bir çıkış ve gelişme ummamaktadır...*” (FA. II, 17)

Dini nerdeyse bütün alanlardan çekerek, kişi ahlaki haline getirdiler. Dinin yerine başka unsurlar koyma onlara huzursuzluktan başka bir şey vermemiştir. “*Devlet ve toplum hayatı büyük ölçüde Hristiyanlığın dışına çekildi. Hristiyanlık bir nevi kişi ahlaki olarak kalsın istendi. Tarih saplantıları ya da tarihi inkâr, tabiatı yok sayış ya*

da putlaştırma gibi iki aşırı akım ve düşünce hep hâkim oldu Batı Medeniyeti toplumlarında. Tarihle insan hiçbir zaman bağdaşmadı, uyum sağlayamadı bu medeniyette. Huzursuzluğun kaynaklarından biri de bu oldu. Bir zamanlar mitoloji mahkûmu olan batılılar, sonra ya tabiat ya da tarih esiri haline geldiler. İnancı da makul olanın dışında merkezileştirdiler..." (YT. I, 117)

Dinden uzaklaşma düşünür, filozof ve sanatçılarda da görülmektedir. "Son yüzyıllarda yetişen bütün filozofları, düşünürleri, önderleri, şair ve sanatçıları, yarı yarıya Hristiyanlıktan uzaklaşmışlardır. Bütün bir entelektüel dünyasıyla bu derece gevşek bir ilgiye sahip bir din insanlığı kurtarmak iddiasında daha fazla direnemez..." (İs. D., 60)

Bugünkü batı başkalarını ezmekle, kan dökmek ve intikam almakla beslenmektedir. "Batılı korkutmaz ezer. Hristiyan'ın muştusu sahte bir muştudur. Bir taktiktir. Güneşin yakıcılığını saklar da sadece ışıktan bahseder. O da, o ışığı, nice bulanık merceklerden geçirdikten sonra. Ne cehennemsiz cennet, ne cennetsiz cehennem olur. Hristiyan bu hikmetten haberli değildir. O, sadece, sahte para basıp cömertlik yapan kalpazandır. "Merhamet" kelimesini kullanarak öcünü alır insanlıktan. Şekerden söz ederek kanını emer, kanın içindeki şekerini insanın..." (KA., 27)

Avrupalıların; "...Hristiyanlığı sadece bir görünüş bir gelenek Hristiyanlığıdır. Daha doğrusu ilkin günah işlemek sonra o günahı "çıkartmak" tan ibarettir. Hristiyanlık günah işlemeyi önlemez, şirin kılar aksine, kilise adeta günahı meşrulaştırma makinasıdır..." (DÇ., 130)

Yakın yüzyılın bilgin ve sanatçılarının din algıları da dikkat çekicidir. "19. ve 20. Yüzyıl Batı düşünür, bilgin ve yazarlarına bakalım bu çağı çok etkilemiş olan Nietzsche, kendisinin Hristiyanlığın bir deccalı olduğunu ilan eder ve Hristiyanlığa öldürücü şokunu indirir. Marx dinsizdir ve bunun korkunç sistemini ve doktrinini getirir. Şimdi de bu doktrinle yüklenmiş, donanmış devletler, Hristiyanlığın ölü yıkayıcısı ve mezar kazıcısı rolündedir. Heidegger ve Sartre ateisttir. Camus ateisttir. Russel ateisttir, septiktir ve Hristiyanlıkla bol bol alay eder. Freud, cinsiyet teorisinin kurucusudur. Hristiyanlığın teorik esaslarının zıddına... A. Comte yeni bir din icat etmek ister. A. Gide dinsizdir ve Hristiyanlıkla ilgisi sadece artistiktir. Ondandır motif ve leitmotifler aşırır ve kendi "dünya nimetleri" tezinde yapı taşları olarak kullanır, özlerini tam tersine çevirerek bütün bunların ateizme, ilk bakışta mutlak ve mücerret bir dinsizlik gibi görünüyorsa da, daha derinden bir bakış, bunlardaki dinsizliğin "Hristiyanlığa karşı olmak", "Hristiyanlığı reddetmek" demek olduğunu tespit eder. Dinsizlikleri, bu duygularını maskelenmesi, genelleştirilmesinden başka bir şey değildir..." (DÇ., 131)

Batı İslam'dan ciddi anlamda korkmaktadır. İslam yeniden parlarsa bu dünyada Hristiyanlığa yer kalmayacaktır. Belki de ebediyen tarih sahnesinden çekilecektir.

*“Gece kuşları gündüzden ne kadar ürker ve korkarsa, Kilise ve Hristiyanlık da İslam'dan böyle korkmakta ve ürkmektedir. O bir gelir, köşeleri tutarsa, yeniden parlarsa Kilise biliyor ki artık kendisine ebedi olarak bu Dünya'da tası tarağı toplamak gerekecektir. . . Kilise için hakikat önemli değildir. Din ve dindarlık önemli değildir. Öyle olsaydı, Avrupa'daki dinsizlik tek savaş konusu olurdu. Onun için önemli olan yaşamaktır, yaşamak. Şimdi Doğu'ya ve İslam ülkelerine dönüşünün asıl sebebi budur. Doğu'da kazanacağı bir zafer, Batı'da kendini güçlendirecek ve böylece yaşamasını sağlayacak umudundadır Kilise. Bütün din hareketlerinin Doğu'dan geldiğini iyi bilen Kilise, Doğu'dan Batı'ya üflenecek bir başarı rüzgârına hayat nefhası gibi bakmaktadır. Aslında Batı'yı Doğu'dan üflenecek bir hayat nefhası kurtaracaktır. Bu İslam'dır. Fakat gerçeği ruhlarının en derin noktasında saklayan Hristiyanlık otoriteleri bunu asla itiraf edemezler. Gururları buna engeldir.”* (DÇ., 132)

Karakoç'a göre Hristiyanlık sadece medeniyetin unsurlarından birisi olabilmiştir. *“Hristiyanlık, kendi başına bir medeniyet olmamış ve oluşturamamıştır, sadece bir medeniyet unsuru olarak kalmıştır. . . Hristiyanlığın trajedisi doğduğu günden başlar. Baştan savaştığı, sonradan barışıp uzlaştığı Roma ve Grek Medeniyetlerine katılan Hristiyanlık artık saf İsevilik olmaktan çıkmışsa, Hristiyanlığın katıldığı Roma ve Grek Medeniyetleri de dayandıkları temellerde sarsıntılar geçirerek, eski güçlerini yitirmişlerdir. . . Batı Medeniyetinin temelde içine düştüğü moralsizlik, manevisizlik ve yıkımın zakkum tipi yemişlerinden başka bir şey değildir. . .”* (Çİ. IV, 26)

Sezai Karakoç, Avrupa'yı oyuncacı elinden alınmış yaramaz bir çocuğa benzetir. Hırçınlığı bu yüzdendir. Fırsat eline geçtiği andan itibaren oç alma yollarını arayacaktır. *“Avrupa yaramaz çocukları tarafından mülkü ve hükmü elinden alınmış bir eski kral ruh hali içindedir. Ve ilk fırsatta oç almak, eski hükümranlığını ele geçirmek isteğini yitirmiş değildir. O bir kral Lear'dır. Böyle bir dini, ablaki ve siyasi doktrine sarılması çok mümkündür. Çünkü: Avrupa'da, hakkı yenmiş, gerçeğiyle tanınmasına engel olunmuş, iftiralara boğulmuş din ve görüş Müslümanlıktır. Ayrıca tek tanrıcı dinlerin fitri olanın hepsinin ortak noktası, hepsinin toplayıcı olanı da odur.”* (DÇ., 140)

## Sonuç

Medeniyet; bir topluluğun maddi ve manevi alanlarına, edebiyat, güzel sanatlar, fikir ve felsefe, müspet bilgiler, teknik ve ahlak alanlarına, aynı yönü, aynı neşeyi, aynı hüznü, aynı hızı, aynı motifleri aynı dozlarda veren ruhi bir güçtür.

Medeniyetler ve kültürler, doğuşlarında, materyalist iddiaların aksine, ülkü hareketleridirler. Realiteyi hedef almış düşler ve düşünceden oluşurlar. Aslında ve kökte bütün medeniyetler Vahdaniyet Medeniyetinden gelmişlerdir.

Her medeniyet birbirleriyle sürekli bir etkileşim içindedir. Babil Medeniye-



ti Mısır Medeniyetinin, o da Yunan Medeniyetinin, Yunan Medeniyeti de Roma Medeniyetinin hocası olmuştur. Medeniyetlerin kalıcı mirasları sürekli olarak başka bir medeniyet devredilmiştir. İslam Medeniyeti ise, insanlığın yeniden dirilişi olarak ortaya çıktığı için birike birike gelen bu mirası kendi orijinal yapısına alarak devam ettirir.

Tarihte birçok medeniyet kuruluş aşamasında dayandığı kaynağa sırt çevirdiği için bozulmuş, yozlaşmış, çürümüş ve yok olmuştur.

### **Kısaltmalar**

Çİ I: Çağ ve İlham I

Çİ II: Çağ ve İlham II

Çİ III: Çağ ve İlham III

Çİ IV: Çağ ve İlham IV

DÇ: Diriliş Çevresinde

FA I: Fizikötesi Açısından Ufuklar I

FA II: Fizikötesi Açısından Ufuklar II

İD: İnsanlığın Dirilişi

İs D: İslam'ın Dirilişi

KA: Kıyamet Aşısı

Sr: Sur

Sü: Sütun

YT I: Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I

### **Kaynakça**

Boz, Duran (2006). Sezai Karakoç'un Hatıralarında Kahramanmaraş, Kahramanmaraş'ta Sezai Karakoç'la Kırk Saat Sempozyumu, Kahramanmaraş Belediyesi.

Karakoç, Sezai (1980). Çağ ve İlham I, İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, Sezai (1980). Çağ ve İlham III, İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, Sezai (1986). Çağ ve İlham II, İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, Sezai (1987). İnsanlığın Dirilişi, İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, Sezai (1989). Sütun, İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, Sezai (1995). Fizikötesi Açısından Ufuklar I, İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, Sezai (1995). Fizikötesi Açısından Ufuklar II, İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, Sezai (1995). İslam'ın Dirilişi, İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, Sezai (1995). Kıyamet Aşısı, İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, Sezai (1996). Çağ ve İlham IV, İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, Sezai (1996). Sur, İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, Sezai (1996). Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I, İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karakoç, Sezai (1998). Diriliş Çevresinde, İstanbul: Diriliş Yayınları.

Karataş, Turan (1998). Doğu'nun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Devellioğlu, Ferit (1996). Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugat. Ankara: Aydın Kitapevi

Kolcu, Ali İhsan (2007). Tanzimat Edebiyatı –Şiir- I. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi

Komisyon (1998). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

Tanpınar, Ahmet Hamdi (1988). 19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul: Çağlayan Kitapevi

Topçu, Nurettin (1998). Mehmet Akif. İstanbul: Dergâh Yayınları



## SEZAI KARAKOÇ'TA İSLÂM VE İKTİSAT

Ömer AKYILDIZ

Çok cepheli bir mütefekkir olan Sezai Karakoç; şiirden hikâyeye düşünceden denemeye kadar uzanan geniş bir yelpazede eserler vermiştir. Sezai Karakoç; din, tarih, sosyoloji gibi alanların yanı sıra ekonomi gibi birçok alanda da önemli tespitlerde bulunmuştur. Bu çalışmada manzum ve mensur eserlerinden yola çıkarak onun İslam iktisadına bakışını değerlendireceğiz. İslâm iktisadı ve düşüncesi üzerine önemli zihin açılmaları sağlamış olan müşahhas eseri İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü'nü çalışmamızda temel eser olarak ele alacağız.

İlk önce şu soru ile başlayabiliriz; Sezai Karakoç, ekonomi-politik görüşlerini ortaya koyduğu "İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü" isimli kitabını neden yazma ihtiyacı duymuştur? Bu soruya ilk bakışta Diriliş Düşüncesinin de ekonomik konularda söyleyecek sözünün olduğunu göstermek gibi bir 'zaaf'ın ürünü olduğu akla gelebilir. Ama kitabın yazılış dönemi ve içeriğini incelediğimiz zaman bu kitabın yazılmasını gerektiren tavrın tamamen farklı olduğunu görmekteyiz. O dönemde hem Türkiye'de hem Ortadoğu'da özellikle İslam düşüncesi adına öne çıkan kimi yazarlar arasında "İslam Sosyalizmi" gibi bir kavramsallaştırmanın yaygın olduğunu görmekteyiz. Sezai Karakoç bu kitabında İslam ekonomisi kavramını öne çıkararak bu kavram kargaşasına önemli ve kritik bir müdahalede bulunuyor.

Bu kritik müdahalede, İslâmî anlayışa dayanan ekonomik sistemin hem kapitalizmden hem sosyalizmden bağımsız ve alternatif bir sistem olduğu vurgusu hâkimdir. Her iki sisteme reddiyeden çok, bir ön çalışma niteliğindeki bu eserinde Karakoç; üretim-tüketim dengesi, sermaye-emek ilişkisi, lüks-israf, zekat-gelir dağılımı ve kazanç-faiz gibi meseleleri inceleyerek İslam iktisadının temel prensiplerini belirlemeye çalışmaktadır. Bunu, eklektik bir tavır içerisinde düşmeden kendi

medeniyetinin kavramları ile inşa etmeye çalışıyor. Çünkü kavramların ardında; medeniyetinin değerleri, tarihi birikimleri ve toplumsal tasavvurları vardır.

Bu kitap Türkiye'de bu alanda yapılmış ilk çalışmalardandır. Daha önce Sabri Ülgener'in iktisadî zihniyetin kodlarını çözümlenmeye yönelik yaptığı çalışmaları bir yönüyle bu alanın içerisinde sayabiliriz. Sabri Ülgener'in bu çalışmalarının her ne kadar cevapları şık olsa da özgün değildir. Çünkü Avrupa tarihinden çıkan soruların bizim toplumumuzdaki karşılığını bulmaya çalışmaktadır. Bunun dışında bu alanda bir iki vasatı geçmeyen çalışma daha vardır. Bu sebeple İslam Toplumunun Ekonomik Strüktürü adlı bu eser alanında ilk önemli ve özgün çalışmadır.

## ÖNERİLERİ

Zaman zaman İslâm ekonomisi ile kapitalizm veya komünizm arasında karşılaştırmalar yapılmıştır ve o dönem hangi sistem revaçta ise ona daha yakın görül-müştür. Oysaki İslâm, teferruatta ister istemez bazen kapitalizme, bazen sosyalizme yaklaşırsa da, o her hususta olduğu gibi ekonomik yapısı itibariyle de, insanın bütün hayatını kucaklayan ilâhi bir din bütünlüğü içerisinde olduğu için, bu benzerlikler sadece şekilden ibarettir. Yani belirli bir bütünlüğe sahip olan İslâm iktisadı, İslâm'ın diğer unsurlarıyla bir arada değerlendirildiğinde bazı şekil itibariyle benzerlik gösterdiği sistemlerle öz itibariyle tamamen farklı olduğu anlaşılacaktır.

Bu açıdan; İslâm toplumunun iktisadi durumu sadece batıdan alınan kavramlarla incelenemez, açıklanamaz ve geleceğe yönelik sözler söylenemez. Bir medeniyetin sosyal örgütlenmesini anlamak istiyorsak o toplumun tarihi birikimlerinin eseri olarak oluşmuş olan kavram şemasını kullanmalıyız.

Sezai Karakoç'a göre; İslâm'ın getirdiği iktisadi perspektif, Medine'de İslâm devletinin kuruluşundan başlayarak bugüne kadar gelmiş İslâm toplumuna uygulanmış, iktisadi olaylar akıntısı içine yerleşerek belli başlı bir iktisadi strüktür doğmuştur<sup>1</sup>. Bugün dahi "Kapitalizm çok gelişmiş ve hemen hemen bütün dünyayı pençesine almış, içtimâî ahlakın oldukça zayıflamış olsa da İslâm toplumlarında buna rağmen patronun tam ezici olmaması, işçinin öçten kıvranan batı proleterleri gibi davranmaması, tefeciliğin kasıp kavurur bir duruma gelmemesi, servet farkının artmasına rağmen sınıf çatışmalarının beklenen ölçüde olmaması"<sup>2</sup> gibi durumlar, İslâm toplumunun ekonomik anlayışının farklılığını gösterir ve bugüne de uzanan bu müspet etkileri hesaba katmamız gereklidir İslâm'ın ekonomik anlayışını değer-

---

1 Sezai Karakoç, İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü, İstanbul 2003, Diriliş Yayınları, s. 8.

2 Sezai Karakoç, İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü, İstanbul 2003, Diriliş Yayınları, s. 14.

lendirirken.

Dinler ve toplum felsefeleri insanların bencil, hırslı, kıskanç, açgözlü yanlarının olduğunu kabul eder ve her zaman belirli ölçülerle insanların bu yanlarını törpülemeye çalışmıştır. 17 ve 18. yy düşünürleri ise insanlığın ilerlemesi için, insanların bencil ve açgözlü olmaları gerektiğini söylediler. Meselâ 17. yy hikâyecilerinden La Fontaine, bir Doğu hikâyesi olan "Ağustosböceği ile Karınca<sup>1</sup>"yı taban tabana zıt olarak Batıya uyarlamıştır. Doğu hikâyesinde karınca hırs ve aç gözlülüğü temsil ederken, Batıya uyarlanmış şekliyle kışlık yiyeceğini durup dinlenmeden yuvasına taşıyan karınca; çalışkanlığın ve uzak görüşlülüğün timsalidir. Bu hikâyeden de anlaşılacağı üzere, Batı kendine yeni insan tekini oluşturma peşine düşmüştür. Adam Smith ve Karl Marx gibi batılı düşünürler realiteden uzak fert ve toplum tasarlamaktadırlar. İslam'ın ise realiteden yola çıktığını, liberalizm ve sosyalizm gibi havada kalan, aldatıcı, oyalayıcı birkaç prensip olmayıp, insanın ve hayatının her yönüne bakan bir perspektife sahip olduğunu ve her çağda ve her türlü gelişmeden sonra da uygulanabilecek doktrin ve sistem olduğunu ifade eder<sup>2</sup>.

Sezai Karakoç'a göre, hem liberalizmin hem sosyalizmin ilkeleriyle gerçeklik arasında karşıtlık söz konusudur. Kapitalizmde amaç üretim yapmak değil sermaye çoğaltmaktır<sup>3</sup>. Bu açıdan kapitalizm insanların ihtiyaçlarını artırmak için cinsellik ve bencillik gibi insanın tahrik edici hisleri kullanılmaktadır. Böylece İnsanın biyolojik ihtiyaçları yerine psikolojik ihtiyaçları konarak sonsuz tüketim ortaya çıkartılmak isteniyor ve üretimle yola çıkan kapitalizm, tüketimle sonuçlanıyor. Komünizmde ise esas amaç tüketimdir. Fertler arasında yapılacak eşit dağıtımın, tüketimi asgari seviyeye indirileceği düşünülmüş ancak insani realiteler ve engellenemeyen istekler tüketimi hızlandırmış, bu da üretime yansımıştır. Tüketimle yola çıkan ko-

---

1 Sezai Karakoç, Alinyazısı Saati, İstanbul 2003, Diriliş Yayınları, s. 60.

Ağustos Böceği Bir Meşaledir şiiri "Ey masalcı adam iftira ettin sen/ Bu harikalar harikası böceğe/ Onu suçladın tembellikle/ En çalışkan onu görüyorum ben / Hiçbir karşılık beklemeden / Yazı ağustos çamı çınarı / Tanıtıyor bize yazı ağustos çamı çınarı"...

Bu şiir, bir Müslüman zihnin Batı'nın ve Doğu'nun varlık algısından, tabiatı ve hayvanatı tasavvur ediş ve kavrayış biçiminden ne derece farklı olduğunu sarsıcı biçimde ortaya koymaktadır. Dünya görüşünü varlık tasavvuru ile ortaya koyan bir bakış açısı küçük bir böcek dahi olsa koca bir yol ayırımını işaret etmektedir.

2 Sezai Karakoç, İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü, İstanbul 2003, Diriliş Yayınları, s. 17.

3 Sezai Karakoç, İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü, İstanbul 2003, Diriliş Yayınları, s. 22.

münizmim ise üretimle sonuçlanmıştır<sup>1</sup>. Çoğaltan emsalinin istihsaldeki (üretim) ve hızlandırılan prensibinin istihlâkteki (tüketim) etkisine psikolojik ve sosyolojik açıdan bakıldığında, “İslâm ruhi değerlerin önceliği olmak şartıyla, iki prensibi birden çalıştıran, çoğaltan emsaliyle maddi varlığı arttırırken, koyduğu lüksün ve israfın haram oluşu, tasarruf prensipleriyle bir nevi marjlı ve realist bir istihlâk eşitliği kurarak, hızlandırılan prensibine yeni bir anlam veriyor ve onunla maddenin çoğalışını kontrol altına alıyor. Ve böylece, ruhça ve maddece ideal bir dünyanın ve sitenin temellerini atıyor<sup>2</sup>.”

İslâm ekonomi sisteminde ferdin mutluluğu, içinde yaşadığı toplumun huzur, refah ve mutluluğu ile bir bütünlük arz eder. İslâm'da kişinin yaşama tarzına çizilen sınırlar ve verilen standart, aşağı yukarı kendiliğinden bir tüketim eşitliği doğurmaktadır. Lüks, israf ve gösterişin yasak olması; zengin bir Müslüman ile fakir bir Müslüman arasında yaşama farkını çok azaltır<sup>3</sup>.

Sezai Karakoç İslâm'ın mülkiye anlayışının sınırlarını belirtir ve kapitalizmden ve komünizmden ne derece farklı olduğunu ortaya koymaya çalışır. Kapitalizme göre mülkiyet mutlak anlamda tek kişiye aittir. Bu mülkiyet üzerindeki sınırsız tahakküm arzusunun insanı ilahlaştırma olarak gören Sezai Karakoç, komünizmde ise mülkiyete kimse elini süremez olsa da esasında komünizm, diliyle mülkiyeti reddederken, kalbiyle o kadar yüceltir ki, tek insanı ona layık görmediğini belirtir. Mülkiyete böyle bir anlayışla yaklaşmanın ise eşyayı ilahlaştırma olarak görür<sup>4</sup>. İslâm'ın insan ve eşya telâkkisi, mülkiyet anlayışı bu iki doktrinden de tamamen farklı olduğunu belirten Karakoç'a göre; İslâm'da mal üzerindeki mülkiyet üç katlıdır: kişinin, cemiyetin ve Allah'ın. Her şeyden önce mal Allah'ındır, sonra cemiyetindir, en son kişininindir. Kişinin arzusunu cemiyet kaideleri, cemiyetin arzularını ise ilâhi kaideler sınırlar<sup>5</sup>. Bu şekilde İslâm'da mülkiyet olgusunu Müslüman zihninde Allah'ın emâneti ve imtihan vesilesi olduğunu vurgular.

“İslâm'da kıymetlerin ölçüsü erginlik ve erdem (fazilet)dir, Batı sisteminde ise madde. Kapitalizmde bu para, komünizmde eşyadır. İkisinin arasındaki fark, elde etme farkıdır. Bir kapitalist, bir başkasının sahip olduğunu prensip olarak kendine kaydırmanın, aktarmanın yollarını arar; bir komünist ise, yine prensip olarak başka-

---

1 Sezai Karakoç, İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü, İstanbul 2003, Diriliş Yayınları, s. 25.

2 Sezai Karakoç, İslâm, İstanbul 1997, Diriliş Yayınları, s. 87.

3 Sezai Karakoç, İslâm, İstanbul 1997, Diriliş Yayınları, s. 80.

4 Sezai Karakoç, İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü, İstanbul 2003, Diriliş Yayınları, s. 17.

5 Sezai Karakoç, İslâm, İstanbul 1997, Diriliş Yayınları, s. 83.

sının elinde olanda bir haksızlık, bir hırsızlık, bir fazlalık bulmaya çalışır. Bir Müslüman ise, prensip olarak ve sistematik bir şekilde, başkasının eline ne geçtiğine değil ne geçmediğine bakar. Hep kendi eline geçene yönelmiştir şüphesi; başkasının hakkının kendisine geçip geçmemesinden korkar<sup>1</sup>.” Böyle bir zihin dünyasında ihtirasa ve açgözlülüğe yer olmadığı için maddenin geçici görüntüsüne kapılmadan çalışır.

Kazanç, İslâm'da emeğe dayanır ve emek temel değer kaynağı ve üretim faktörüdür. Paranın para olarak getirisi yasaktır. Yani kazanç emek veya risk unsuruna dayanır. Sermayenin emeksiz ve risksiz kazancı olan faiz gelirinin yasak olmasının temel amacı fertlerin iktisadi faaliyetlere ve üretim sürecine katılmasını sağlamaktır. Bundan anlaşılacağı üzere, sermaye ancak emekle birleşerek çalışırsa meşrudur. Kazanç oranı ve şekli sınırsız olamaz. Helal kazanç temel prensiptir<sup>2</sup>.

Aynı zamanda servetin sadece zenginlerin elinde dolaşan bir güç olmaması bir ilke olarak benimsenir. Yani servet ve mülkiyetin yaygınlaşmalıdır. Bu nedenle zenginliğin hep aynı elde dönmemesi için devlet emek lehine müdahale edebilir. Bunun yanı sıra, hem geliri, hem de serveti sürekli bir şekilde vergilendirerek, bu vergiyi de(zekat) zengin sınıftan fakir sınıfa transfer ederek, emekle sermaye arasında, emeğe öncelik veren bir uyum ve denge sağlar<sup>3</sup>. Sezai Karakoç devleti, “İslâm'da, kendisine dayatılabilen, boykot edilebilecek, tenkit ve kontrol edilebilecek, her olayı dinamik olarak gözleyen, gerektiğinde her vakaya karışan kıymetlerin elde edilme ve dağıtılmasında olanca verimlilik ve eşitliği sağlamaya çalışan, peşin olarak hiçbir sisteme bağlanmayan, ana sisteme ve şartlara göre elastiki bir kadro” olarak değerlendirir.

İslâm toplumlarında ahlâk ve inanç iktisadî hayatı sürekli olarak ölçü içinde tutmaya çalışır. “Özel mülkiyetin, teşebbüsün ve ölçülü rekabetin tanınması, devletin kişi hayatına yıkıcı bir baskıyla karışmasını önüyor, kâr faktörü ekonomik şevki yaşıyor, öte yandan faiz yasağı, emeksiz kazanca bir sınır çekiyor, zekât, başlı başına sosyal bir regülatör olarak sınıflar arası uçurumun oluşmasını<sup>4</sup>” önlemektedir. Böylece, iktisadî düzeni ne tamamen sınırları olmayan bir yapı ne de tamamen sınırlandırmış bir yapı haline getirilmeyerek de dengede tutmaya çalışır.

---

1 Sezai Karakoç, İslâm, İstanbul 1997, Diriliş Yayınları, s. 79.

2 Sezai Karakoç, İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü, İstanbul 2003, Diriliş Yayınları, ss. 44-45.

3 Sezai Karakoç, İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü, İstanbul 2003, Diriliş Yayınları, s. 46.

4 Sezai Karakoç, İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü, İstanbul 2003, Diriliş Yayınları, s. 27.

Sonuç olarak Sezai Karakoç, kendine has dili ve kuşatıcı yaklaşımı ile İslâm ekonomisinin temel prensiplerini belirtirken, insan tabiatını görmezden gelen komünizmle, insan tabiatına kontrol ve sınır koymayan kapitalizme karşılık getirdiği eleştirisiyle, insanın köklü içgüdülerine bir ölçü içinde alan açan İslâm ekonomik anlayışının özgünlüğünü göstermeye çalışmıştır.

## SEZAI KARAKOÇ VE YÜCE DİRİLİŞ PARTİSİ

*Yüksel KANAR*

Diriliş düşüncesi, genel anlamıyla, İslâm medeniyetinin yeniden doğuş yolunu arama çabasını ifade eder. Bu düşüncenin temel kavramlarından olan “İslâm’ın dirilişi” deyimini, ölmüş olan bir medeniyetin diriltilmeye çalışılmasını değil, onun tozlarından arınmasını, silkinip uyanmasını ve bütün insanlık için yeniden yol gösterici bir ışık olmasını anlatır (Düşünceler I: 18).

Sezai Karakoç, 1990 yılında Diriliş Partisi’ni, o güne kadar dergi, gazete ve kitaplarıyla anlatmaya çalıştığı dünya görüşünü, topluma daha çok yaymak, doğrudan topluma ulaşmak ve mümkün olursa, aydınları yeni bir atılıma hazırlayarak ülke yönetimine katmak için kurduğunu söylüyordu (ÇY. I: 11). Partinin 1997’de faaliyetten alıkonması ve 2007 yılında Yüce Diriliş Partisi adıyla yeniden kurulmasının ardından Nisan 2013 tarihinde yapılan İkinci Olağan Büyük Kongre’sinde konuşan Sezai Karakoç, bu düşüncesini bir başka çerçevede yeniden dile getirdi: “Elli yıldan beri şahsen ve yayın yoluyla ve daha sonra kurduğumuz parti faaliyeti içinde yaptığımız konuşmalarla ortaya koyduğumuz düşünceler ve çareler dışında ülkemizin ve milletimizin ve ondan ayrı olmayan İslam ülkesi ve milletinin geleceğinin sağlık ve güvenlik altına alınması için diğer çevrelerce ne yazık ki dış dokunur bir düşünce ve öneri sunulmadığı ortadadır. Bu yüzden yılmadan ve usanmadan yolumuza devam edeceğiz. Düşüncelerimizi milletimize anlatmayı sürdüreceğiz. Umuyoruz ki bu içten gelen düşünceler ve faaliyetler, günü gelince hızla meyvesini verecek. Zaman hızlanarak geçmiş zaman kayıpları telafi edilecek ve milletimizin yeniden doğuşu, dirilişi, ayağa kalkışı ile, yeni bir çağ açışı gerçekleşecektir. Milletimiz için tek hayat seçeneği budur”.

Bu sözler Sezai Karakoç’un kurduğu partinin, ülkemizdeki diğer birçok düşün-

celer gibi dışarıdan sokulmuş anlayış ve yapılanmalardan tamamen farklı ve özgün bir çizgide olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Dolayısıyla onun kurduğu parti ve siyaset anlayışının, kendi genel düşünce çizgisinin özgünlüğü kadar özgün ve bir o kadar da bu ülkenin, bu milletin malı olduğu açıkça görülür. Karakoç'un düşüncesini ana çizgileriyle takip etmiş olanlar, yolun böyle bir parti faaliyetine çıkmasının olağan olduğunu rahatlıkla görebilirler<sup>1\*</sup>.

Yüce Diriliş Partisi'nin bir "aydın hareketi" karakteri taşıması ilk göze çarpan belirgin özelliği. Aydınların ülke yönetimine katılması ise, bu harekete bir "medeniyet" özü kazandırır. Sezai Karakoç düşüncesinde medeniyetin merkezî bir yer tuttuğunu biliyoruz. İslâm inanç sistemine içten ve samimi bağlılığı dolayısıyla, her zaman için topyekün İslam dünyasının sorunlarıyla iç içe olması, bunlar karşısında duyarlılığını koruması ve asla onlara bigane kalmaması, onun bakışındaki genişlik ve derinliği gösterir. Şiir, sanat ve düşünce eserlerinde, yerel olanın sınırlarını aşarak sorunları medeniyet bütünlüğü içinde, evrensel boyutlarda, geniş bir bakış açısıyla ve temelden ele almaya çalışmış, sorunlara ancak bu bütünlük içinde çözüm bulunacağını güçlü bir şekilde vurgulamıştır. Bütün çözümlerde bu köklü ve tümelci yaklaşımı dolayısıyla onu, bir öncü ve kurucu düşünür olarak tanımlıyoruz.

Bu özelliğiyle Karakoç, düşünce ve pratiği, birbirinden ayrılmayan bir bütün olarak görmüş, bunları her zaman bir arada düşünmüştür. Nitekim kendisiyle yapılan bir röportajda, hayatın bir bütün olması gibi, insanın da bir bütün olduğunu, dolayısıyla sanatçı, entelektüel, düşünür kişiliğini, dolaysız toplum kişiliği görevinden ayırmanın da mümkün olmadığını belirtmiştir. Ona göre "Toplumların, kritik dönemlerinde, şairle cephedeki insana mesafesi aynıdır. Şairin tavrı cephedeki insanın tavrından farklı değildir. Diyelim, bir Mehmet Akif, hem cephede, hem de şii-riyle çarpışan bir insandı". Bu bakımdan, kendi durumu da Mehmet Akif'in durumundan farklı değildir. Mehmet Akif, biten bir dönemin son savaşçısıydı, kendileri de başlayan bir dönemin ilk savaşçılarıdır. "Birisi bitmemek için yapılan bir savaş, öbürü de yeni bir dönemin, bir dirilişin başlayış savaşıdır. Bu iki savaş birbiriyle irtibatlıdır. Onlar savaşmasaydı biz belki bu başlangıcı yapamayacaktık" (TYA: 9-10).

Aynı zamanda sürekliliğin de bu şekilde önemine vurgu yapan kurucu düşünürün, bugün 80 yıllık yaşamına ve ortaya koyduğu eserlere baktığımızda, yaptıklarıyla yazdıklarının hiçbir sapma olmadan benzeştiğini görürüz. Karakoç'a göre "Düşünce, sanatla eylem arasında bir köprüdür" (TYA: 10). Düşünce işin teorik yanı, politika ise, milletlerin hayatındaki vazgeçilmez uygulamalardır. Düşünceye dayanmayan bir uygulamanın önemsizliği kadar, uygulamaya konulmayan bir düşünce de hiçbir

1 Bu düşünceye yabancı olanlar ise, Sezai Karakoç'un bir parti kurmasına anlam veremezler ve hatta bunu eleştirirler.



değer taşımaz. Nitekim yüce kitabımızda da bu gerçeğin önemi: “Niçin yapmayacağınız şeyi söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyi söylemek Allah yanında en sevilmeyecek bir şeydir” (Saf: 2–3) şeklinde ifadelendirilmiştir.

Karakoç, “Biz düşünce için düşünce üretmiyoruz; düşüncelerimiz toplumun sağlığı içindir ve tabii, bir gün, mutlaka uygulanmalıdır” (TYA: 10) diyerek pratiğe aktarılmayan düşüncelerin ölü ve işe yaramaz olduğuna dikkat çekmiştir. “Düşünceler uygulanmadığı zaman durgun suyun uğradığı âkıbete uğrarlar; bataklıklar oluşur ve sinekler ürer. Düşünce de akan bir su gibi, toplumun ruhunda ve davranışlarında yeni arayışlar bulursa canlılığını koruyacaktır. O bakımdan, ben, milletimin hayat ve memet gününde, şiirimle, düşünce çalışmalarım ve politik atılımım aynı kişiliği sürdürdüğüm inancındayım” (TYA: 10).

Niçin siyasi bir çaba içine girdiği ve bunu bir parti kurarak sürdürdüğünü bu sözleriyle anlatan Sezai Karakoç’un görüşlerine baktığımızda, onun yoğun, geniş, derin ve nitelikli düşünceleriyle parti anlayış ve faaliyetinin aynı paralelde olduğunu görürüz. Düşünceleri ne kadar özgünse, bir parti lideri olarak da aynı özgünlüğü devam ettirmektedir. Zaten eğer böyle olmasaydı ve mevcut anlayışlarla politika yapmanın bu millete bir fayda sağlayacağına inansaydı, var olanlar içinde kendisine bir yer bulmakta zorluk çekmez, içlerinden birine katılarak mücadelesini orada sürdürebilirdi. Ancak Sezai Karakoç’un mücadelesi, bugünkü parti anlayışlarından hiçbiri tarafından temsil edilmemekte, bunun da ötesinde Karakoç kendini böyle bir parçalı anlayışın içinde görmemektedir.

Yüce Diriliş Partisi’nin varlık nedeni her şeyden önce, kendimizi tanımak ve kendimizi tanımlamak mecburiyetine dayanıyor. Büyük bir milletin, İslam milletinin üyeleri olduğumuzu bilmemiz gerekiyor. Geniş deneyimlere sahip eşsiz bir medeniyetin milletiyiz. Bu medeniyet İslam medeniyetidir. Medeniyetimiz büyük krizlerin içinden geçerek, çok büyük badireler atlatarak ve hepsinden de yüzakıyla çıkarak, yola her yeni çıkışında daha da güçlenerek 20. yüzyıla ulaşmıştır. Bu yüzyılın başlarında ise tarihinin en büyük kriziyle karşı karşıya gelmiştir. Bugün, o son girdiğimiz krizden henüz kurtulmuş değil; hatta bu kriz daha da ağırlaşarak sürmektedir.

Bu krizin başlangıcı 1918’dir. Yüce Diriliş Partisi, bu tarihte uğradığımız felaketten yola çıkarak, ondan sonra yaptığımız yanlışlıkları ayıklayarak, İslam ülkelerindeki rejimleri yeniden ve kökten sorgulayarak (ÇY. I: 82), Türkiye’nin problemlerinin güncel ve yüzeysel problemler olmadığını, 1918’de çökenin yerine kurulan devletin öngördüğü sistemin sorgulanması ve kökten gözden geçirilmesi gerektiğini bilerek (TYA: 16) yeni baştan varolma çabası içinde olmamızı savunmaktadır. Bunun için de sadece parça parça sorunlarla uğraşarak hiçbir yere varılamayacak,

sorunun bir bütün olarak ele alınması gerekecektir. “Örneğin: Güneydoğu Anadolu meselesi, bir güneydoğu Anadolu meselesi değildir. Esas sorun, bütün milletimizin kimlik sorunudur” (TYA: 16).

Bugün, bizi çepeçevre kuşatmış olan tehlikelere karşı, önce coğrafyamızın ve tarihimizin bize yüklediği görevi üstlenme zamanı olduğu halde, ne yazık ki, bazen unutkanlıklarımız ve bazen de alışkanlıklarımız nedeniyle, bu görevi hep geciktiriyoruz. Kuşkusuz görevin farkına vardığımızda, aslında çözüm kendiliğinden gelecektir. Çünkü bu millet hep bunalımlarla sınınanarak bugüne gelmiştir. Gerçi bugün bunalımların en zorlusuyla karşı karşıyayız, ama kendimize güvendiğimiz takdirde, kültürel ve tarihsel birikimimiz bunların altından kalkmamızı da sağlayacaktır. Ancak bunun için o deneyimleri inkâr eden retçi anlayışlardan vazgeçmemiz, kimliğimize sahip çıkmamız gerekecektir. Medeniyetimiz tarihinin en zorlu krizini yaşasa da, temellerinin sağlamlığı dolayısıyla bu yenilenmeyi sağlamaya muktedirdir. O ölmediği gibi, onun oluşturduğu millet de ölmemiştir. Bu medeniyet bir kriz geçirmiştir, milleti de bölünmüştür. Baş edilmesi zor yöntemlerle aleyhte propagandalar yapılmakta, yanlış telkinlerde bulunmaktadır. Yüce dinimizin evrensel kuralları gereği dil, ırk ve renk ayrımı yapmaksızın kardeş tanınmış bu milletin, kardeşçe geçirdiği zamanlar unutturulmak istenmekte, çözüm olarak sunulan sahte reçetelerle kandırılmaya çalışılmakta ve bunlara alıştırılmaktadır.

Evet, karşı karşıya bulunduğumuz sorun büyük bir sorundur. Fakat her dönemde kendi şartları içinde başka başka görünüm ve adlarla ortaya çıktığı için, sürekli bir şeylerle uğraşmak zorunda kalıyoruz ve bir türlü kendimize gelemiyoruz. Oysa sorun olarak görünen şeyleri kendi başlarına ele almak, onların asıl bağlı olduğu temel sorunu görmemektir (TYA: 19).

Geçirdiğimiz medeniyet krizinden çıkışımız, ancak ipin koptuğu yere bağlanmasıyla mümkündür. Devletimiz dağıtıldıktan sonra, kopan ipin iki ucunu bir araya getirmememiz için ellerinden gelen çabayı gösteren çevreler vardır. Bu milletin geçmişi, başarılarla dolu tarihi tamamen bir kenara atılmış, unutturulmak istenmiştir. Oysa geçmişi olmayanın geleceği de yoktur. Ne yazık ki Cumhuriyet yönetimi, geçmişi ve geleceksiz, sadece “gün”ün kurtarılması üzerine kurulduğu için: “Biz 1923'ten sonra millet olduk” diyenler çıkmıştır. Oysa “biz 1923'de millet olmadık, biz 1923'den sonra millet olmaya başlamadık, belki, tam tersine, 1918'de millet olmaktan çıkarılmak istendik. Ve parçalandık. Milletimiz parçalandı” (ÇY. I: 73). Hem de büyük bir millettik. Sırtımız yere gelmiyordu. 1918'de devletimiz parçalanınca, bu büyük millet yapyap sınırlarla birbirinden ayrıldı.

İşte krizin başlangıç noktasına, ipin koptuğu yere dönerek yeniden dirilişimizi buradan, bu anlayıştan başlatmalıyız. “Köklü ve çok cepheli yeni bir düzenleniş,

toplum, insan ve devlet anlayışı gelmedikçe ve bu anlayış da geçmişimizdeki, kendi medeniyet, millet, ülke, toplum ve insan anlayışımıza bitişmedikçe bir çözüm yoktur. Çözüm burada aranmalı ve radikal olunmalıdır. İp koptuğu yere bağlanmalıdır. Bunu yapacak aydın kadro duruma el koymalıdır” (TYA: 20).

Görüldüğü gibi Sezai Karakoç'a göre, aslı unutturan parça parça konularla, teferruatla uğraşmak, sadece zaman kaybı ve sonucu olmayan bir çabadır. Köklü ve çok cepheli çözümlere ihtiyacımız var. Çünkü devletimizin yeniden kurulması gerekiyor. Cumhuriyetle birlikte kurulan devlet, o günün şartları içinde birtakım eksikliklerle kurulmuştu. Daha sonra da ne yazık ki bu eksiklikler tamamlanamadı ve kurulan devlet bugün biriken sorunlar altında ezilmektedir. Yani o temeller artık üzerindeki yükü kaldıramaz hale gelmiştir. İşe bir bakıma en baştan, her şeyi yeniden tanımlayarak, daha da dorusu gerçek bir yenilenme azmiyle başlamak gerekiyor. Böyle bir başlangıcın ilk şartı da, kendi öz benliğimizin ortaya çıkarılması demek olan, unuttuğumuz ve yerlerini yabancılardan aldıklarımızla doldurduğumuz kavramlarımızın yeniden tanımlanmasıdır. Karakoç, bunlar içinden şu dört tanesine özel bir önem verir: *Devlet, millet, kültür ve medeniyet*. Örneği, kendisine sorulan bir soruya verdiği cevapta millet kavramını, medeniyet kavramıyla ilişkisi içinde, kendi öz kültürümüz ve tarihi deneyimlerimizden yola çıkarak açıklamakta ve şöyle demektedir: “İlk olarak millet kavramından hareketle yola çıkmak lâzımdır. Millet nedir? Sadece bir ırkın topluluğu olmadığı artık çok aşikârdır. Bir ırkın topluluğu olması zaten mümkün değildir. Çünkü ırklar birbirine karışmıştır. Zaten tarihte ırk esasına dayalı milletlerin varlığı, çok yeni bir olaydır. Bu sebeple millet kavramı medeniyet kavramına bitiştirilmelidir. Bir medeniyetin toplumuna millet denir. Biz bunu geçmişte yaşadık, fakat Birinci Dünya Savaşı'nda o medeniyetin ve o milletin devleti çökünce, bize de Avrupa'nın daha çok ırk esasına dayanan millet anlayışına göre sun'i bir takım devletçikler empoze edildi. Bu devletçikler artık yaşamıyorlar. Çünkü sun'i olarak kurulmuş, sun'i olarak yaşamışlar ve şu anda da büyük bir kriz içindedirler. Irak bu durumdadır. Suriye'nin de âkıbeti meçhuldür. Ürdün ve diğer Arap ülkeleri de bu şekildedir” (TYA: 17-18).

Bu düşünceler, devletin kuruluşunun ve kurulduktan sonra da sürekliliğinin belirli bir “bilinç”le mümkün olduğunu gösteriyor. Dolayısıyla kuruluş önce düşünce ve inançlarda kökleşmelidir. Millet, devleti kuran unsurdur ve bir devlet kurmak sıradan bir milletin işi değildir. Ancak kökleşmiş düşüncelere sahip olan topluluklar millet olabilir ve toplum ancak millet haline geldikten sonra ve gelişmiş bir medeniyet esasına dayandığı takdirde bir devlet kurabilir. “Ancak, bir medeniyet esasına dayanan ve millet haline gelmiş toplumlar devlet kurabilir. (...) devleti kurabilmek için millet olmak lazımdır. Millet olmak için de bir medeniyet esasına dayanmak

lazımdır. Biz geçmişte tarihin en büyük devletini kurduysak, bunun sebebi, tarihin en büyük milletini meydana getirdiğimiz içindir. Tarihin en büyük milletini oluşturmamızın sebebi, en büyük medeniyete sahip olmamız gerçeğidir” (ÇY. III: 68).

Şu halde Karakoç'a göre her toplum öyle kolay bir şekilde millet olamaz. Bunun için özel bir çaba göstermek, belirli görevlerle yükümlü olduğunu bilmek gerekir. Siyasi, ruhi, ekonomik ve sosyal özelliklere sahip olan milletin, her şeyden önce “millet ruhu” dediğimiz bir özü bulunmakta ve bu da medeniyet temeline dayanmaktadır. “Bir medeniyet temeline dayanmayan toplumlar, millet olamaz. (...) Medeniyet bir kaide ise, millet onun üzerine oturtulan bir âbidedir”. Bir milletin yıkılmadan ayakta kalabilmesi, bu kaidenin sağlığına bağlıdır.

İşte Yüce Diriliş Partisi'nin özgünlüğünden söz ederken, onun milleti böyle bir güvenli temele dayandırmasını göz önünde tutuyoruz. Bugün ayakta durmakta zorlanmamız, bu güveni sağlayan kaidenin ayaklarımızın altından çekilmesi yüzündendir. “Medeniyet kültür esasına dayanır. Bir toplum bir kültür üretir. O kültürden bir medeniyet doğar. O milletten bir devlet doğar” (ÇY. III: 16–19) diyen Karakoç, bu dört önemli kavramın nasıl birbirini oluşturduğunu, biri olmadan diğerinin olmayacağını gösterir. Yüce Diriliş Partisi'nin amacı da bu iç içe geçişi ve ardardalığı insanımıza anlatan aydınların yetişmesini ve yönetimde yer almasını sağlamaktır.

Diriliş düşüncesinin bir siyasi parti olarak yapılanmasının, bir yönetim talebinden kaynaklandığı açıktır. Partinin temel vaadi ve gerçekleştirmeyi istediği birincil hedef ise, halkın mutluluğunu, onun medeniyetini ayakta tutarak sağlamaktır. Medeniyet sahibi bir millet olma iddiası, ancak güçlü bir devlete sahip olmakla mümkündür. Bunun gerçekleşmesi ise doğrudan “siyaset” kurumunun işidir. Belirli bir zamandan itibaren millet olma ve medeniyet kurucu özelliğimizi unutarak çıkış yolunu başka yönetim anlayışlarında aramaya başladık. Kendi medeniyetimize olan inancımızın yitirilmesi ve ilkelerimizin terk edilmesi, bizi Batı'dan gelen etkiler altında bıraktı. Cumhuriyetin kuruluş yıllarındaki şartlar, yanlış ilkelere saplanmamızı ve bu yanlışların etkisiyle ancak kısa ömürlü devlet olabilecek yapılar ve oluşumlar peşinde koşmamızı bir dereceye kadar zorunlu gösterebilir. Ancak bunun devam ettirilmesi, o zamanlar başlayan bozulmayı genişletip derinleştirdi. Şimdi de toplumumuz ve devletimiz sallanıyor (Bkz. ÇY. III: 75).

Yüce Diriliş Partisi, günümüzün çatlaklara siva yaparak işin kurtulacağını sanan devlet adamlarına karşılık, yıkılışın temelden olduğunu, dolayısıyla dirilişin de oradan başlayacağını gösteriyor. Şu halde, “temelleri sağlamlaştırmak lazımdır. (...) Sıva en sonra; süs en sonra. En önce, temelleri güçlendirmeli, duvarları sağlamlaştırmalı” (ÇY. III: 88).

Değerlerimizi bıraktığımız ve uzaklaştığımız oranda modernleştiğimiz, ilerlediğimiz öğretildi insanımıza. Yıllardır bize kazandığımız söylenen hemen her şey, aslında kaybettiklerimizdi. Dışarıdan içeriye doğru her türlü etkinin girmesi serbest olduğu halde, içerde kendi öz değerlerimizle ilgili her türlü yenilenmenin önü tıkandı. Yüce Diriliş Partisi, bu kanalları yeniden açmak için, medeniyet temeline dayalı bir siyasî yenilenme faaliyeti olarak varlığını sürdürüyor. Onun gelişip büyümesi, insanımızın öz değerlerine sahip çıkma bilinciyle doğru orantılıdır.

Yazının hazırlanmasında yararlanılan ve hepsi de Diriliş Yayınları arasında çıkan Sezai Karakoç'a ait kitaplar:

*(TYA) Tarihin Yol Ağzında*, 3. baskı, 2007.

*(ÇY. I) Çıkış Yolu I –Ülkemizin Geleceği*, 2. baskı, 2003.

*(ÇY. II) Çıkış Yolu II - Medeniyetimizin Dirilişi*, 2. baskı, 2003.

*(ÇY. III) Çıkış Yolu III –Kutlu Millet Gerçeği*, 2003.

*Düşünceler I- Kavramlar*, 4. baskı, 2012.

### III.OTURUM:

**OTURUM BAŞKANI: Ahmet KOT**

Üzeyir İLBAK

Şehrin Vicdanı Sezai Karakoç

Mustafa ÖZÇELİK

Sezai Karakoç'un Gözüyle Yunus Emre

Osman SARI

Sezai Karakoç ve Mahtumkulu'nun Şiirinde Av Edebiyatı

## İNSANA 'İNSANLIKTAN İZ TAŞIYAN', KENTE DİRENEN ŞEHİR SAVAŞÇISI DİRİLİŞ AŞICISI SEZAI KARAKOÇ

Üzeyir İLBAK

**Güneşten gözüme gelen bir göç kırışığıydı**

**Güneşe Kapalıçarşı'da batmıştı**

**Kapalıçarşı'da batmıştı**

**Sahaflar yanmıştı bütün kitaplar ıslanmıştı**

**Çınar ve mermer kuru şadırvan ve güvercin<sup>1</sup>**

Yerli düşünüş evreninin Mehmet Akif ve Necip Fazıl'dan sonraki en önemli temsilcisi olan düşünür-şairimiz Sezai Karakoç, diriliş düşüncesini bir medeniyet tasavvuru olarak bütüncül bir kavrayışla ortaya koyar. O, şehir ve medeniyet, şehir ve diriliş, şehir ve insan, kent ve şehir ilişkisi üzerinden de irdeler; bununla insanımıza İslam'ın şehir medeniyeti tasavvurunu anlatır. "İnsan-şehir-hayat/yaşayış" tasarımı olmayan bir medeniyet anlayışı en başından sorunludur. Şehirler insanların bir arada yaşadığı merkezlerdir ve insanların ihtiyaçları gözetilerek tasarlanırlar. Toplular ortak yaşama alanlarına mekân-insan ilişkisi bağlamında ve mekânlarda yaşayanların temas biçimleri ile yaşanan çevrenin taşıdığı ve karşı tarafta oluşturduğu algıdan dolayı önemlidir. Bu temel ilkeyi göz ardı eden ve insan odaklı şehirler kurma düşüncesine yabancı kalan bir düşünüş biçimi, medeniyet kuramaz veya

---

1 Sezai Karakoç, Gün Doğmadan, Diriliş Yayınları, İstanbul 2000, s. 316, (Metinde GD olarak yazılacak.)

mensubu olduğu medeniyeti geleceğe taşıyamaz. Medeniyetler insan odaklı şehirler kurabildikleri ölçüde var oluşlarını anlamlandırabilir ve meşrulaştırabilir.

İnsan, muhayyilesiyle yaşadığı mekânın dışına taşabilen ve orada yeni evrenler tahayyül edebilen bir varlıktır. Mekân ve “hayat tarzı” dikkate alınarak önerilecek bir “gelecek tasavvuru”; “yaratılış/fitrat” merkezli olmak zorundadır. Sezai Karakoç, eserlerinde azami ölçüde tam da bunu yapmıştır.

İnsan ve şehir, insan için mimari: varlık, yaratılış ve yaratıcı ilişkisini fitrata sadık kalarak yorumlayan ve uygulayan yegâne mecradır. Medeniyeti kuran sistemlere mensup insanların inanç, sosyokültürel çevre, hayat tasavvuru, varoluşsal algı ve anlam, yaratıcı ve evren ilişkisine bakış ... gibi sorunları anlama ve yorumlama biçimi; o insanların inşa ettiği mekanlar üzerinden bize bir cevap verir. Karşımıza bir medeniyet tasavvuru ile çıkan diriliş düşüncesinde de “şehir ve medeniyet”, “insan ve şehir” ilişkisi temel meselelerden biridir. Sezai Karakoç insanın varoluş tasavvurunu, içinde yaşadığı mekân-şehir üzerinden sembollerle analiz eder.

Ortaya çıkardığı maddi ve manevi kültür öğeleri gibi, şehirlerini de kendine özgü bir anlayışla kuran İslâm medeniyeti, İslâm'ın hayat algısı ile şehir yaşamının iç içe geçtiği insan odaklı bir bireşimle vücuda gelmiştir. Zaten medeniyet kavramı da kelime kök bilimi (etimoloji) bakımından incelendiğinde, şehir anlamına gelen Medine ile aynı kökten olduğu aralarında açık bir anlam birliği bulunduğu görülür. Bu anlamsal ilişki, İslâm medeniyetinin şehir ve şehirlileşme konularındaki temel perspektifine de işaret eder. Bu perspektifin bir gereği olarak söz konusu kavram, şehirler/kentler ve medeniyetler/uygarlıklar arasında tarihleri, varoluşları ve varoluşlarını anlamlı kılan ve o anlamla günümüzde karşılığı olan mekân, eşya ve algı-anlam arasında bir kan bağı kurar. Kimi şehirler, şehir olmanın çok ötesinde, daha başka anlam ve anlamalara teşnedir. Karakoç, zaman zaman o şehirlerle konuşur, onları konuşturur; şehirlerin dili, tarihi, birikimi ve taşıdıkları değeri anarak insanlığa, İslâm medeniyetinin diriliş erlerine seslenir. Diriliş düşüncesinin medeniyet tasavvurunda şehir, tarih ve medeniyet, içerdikleri birikimlerle birbirlerini tamamlayan, ayrılmaz/ayrılmaz kavramlardır.

Dünya tarihinin en önemli şehirleri, Müslümanların yaşadığı coğrafyalarda İslâm medeniyeti mensupları tarafından kurulmuş ya da Müslümanların egemenliğinde yapılan müdahalelerle gelişerek şehir hüviyetini kazanmışlardır. İçinde bulunduğumuz yüzyılda Müslüman toplumların sosyoekonomik ve sosyokültürel durumlarıyla paradoks oluşturan türedi kent ve kentlilik olgusu; şehir ve şehirlilik anlayışıyla örtüşme alanı bulmaktan uzaktır. Yaşadığımız coğrafyada yakın zamanlara kadar İslâm dünyasının temel karakteristiği İslâm medeniyetinin



önerdiği anlayıştı. İslam Medeniyetinin son temsilcisi Osmanlı, tarihe emanet edildiği 1923'e kadar kontrol ettiği geniş coğrafyada şehirli bir medeniyet ve kültür inşa ederek medeniyet-şehir ilişkisinin en mükemmel örneklerini sundu.

Bugün modern mimari-inşa denilen ve insaniliği dışlayan kentleşme modeli, insan fitratına/doğasına yabancılaştıran bir sapmadır. İslâm medeniyeti, şehir/leşme kavramını "çevre"siyle tasarlar. Buna bağlı olarak şehirler, kültür, hayat tarzı, insan ilişkileri, estetik, mabet, okul, bahçe, sanat çalışmalarının yapılacağı ve insanlık/insanîlik değerleri için kalıcı, sürekli ve özgün düşünceler ekseninde tasarlanır. Günümüz kentleri bireyi önceleyen, mahalle-komşuluk anlayışına uzak bir anlayış ekseninde inşa edilirken; Sezai Karakoç'un İslam medeniyeti ekseninde ortaya koyduğu diriliş düşüncesi, hayatla içice, çevreyi dikkate alan, insanî talepleri önceleyen şehirlere olan özlemi anlatır. Batı uygarlığının/Aydınlanma'nın ürünü modern kentler, insanî talepleri dikkate almaksızın, insanı yok sayan, ürkütücü cesametiyle insanı baskılayan yapılar topluluğunu bize 'şehir' diye dayatmıştır.

İslam şehri, insan, iletişim ve paylaşım odaklıdır. İslam çağının ilk mabet-evi/Mescid-i Nebevî'in inşasından başlayarak Endülüs'ten Osmanlı şehirlerine, Bağdat, Kahire, Marakeş, Delhi, Semerkant, Sana, Konya, Sivas, Diyarbakır'a kadar uzanan geniş coğrafyada, İslam şehrinin varoluş/ontolojik çözümlerine ek olarak yerel pratiklerini de görürüz.

İslâm medeniyet havzasının seçkin ve ayrıcalıklı şehirleri Bağdat, Şam, Semerkant, İstanbul ... Kahire, İsfahan, dünyanın göz kamaştıran örnek şehirleri olarak Sezai Karakoç kitaplarındaki yerini almış ve övgülere mazhar olmuştur. Ancak İslam şehri anlamak, İslâm tarihini bilmekle mümkündür. Batı Uygarlığı değerleri üzerinden İslam şehri anlamaya çalışmak, kültür-değer-algı-mekân ilişkisini bilmemektir. Batı medeniyetinin bireyci ve sınıflı toplum anlayışını kutsayan; sanayi ilişkileri ile tüketim toplumu talepleri etrafında yapılanan modern Batı kenti; İslâm'ın şehir anlayışı konusunda bir fikir edinmemize fırsat tanımaz. Sezai Karakoç İslâm şehri ile Rönesans sonrası ortaya çıkan Batı kenti arasındaki farkı, karşıt düşünüş biçiminin felsefi arka planıyla ve sembollerle anlatır. Karakoç "Ey ruhuyla dirilerden diri şehir, silkin ve üzerinden ölü tozlarını at!" diyerek şehirlerin ancak ruhlarıyla yeniden var olacaklarına dair kanaatini ortaya koyar. İslam şehri, "Mermer tozu gelip gelip içimde oluştu bir şehir/Bu yeryüzünden ve gökyüzünden ötedeki şehirdir/O bir kılıçtır Doğu'dan Batı'ya uzanıp/Çin ipeğinden örülmüş şeytan kozasını bölen/ Darbeleriyle Batı çeliğini lime lime eden/O Tanrı'nın kılıç halindeki hilâli/İslâm ruhunun kristalleşmiş heykeli"dir [GD. 658].

Batı Uygarlığı, Rönesans'la başlayan yeni inşa döneminde insanı doğadan ve

doğasından kopardı. Buna karşılık Doğu/İslam medeniyeti, insan odaklı, tabiatla iç içe, İslam şehri geleneğini son asra kadar korudu. Batı'nın aydınlanma/sanayi devrimiyle yeni bir evreye geçmesinden sonra fabrika bacaları kentleri dumanlarıyla kirletirken ruhlarını da kararttı. Modernite bu nevezur karartma etkisiyle İslâm şehirlerini kuşatıp teslim almaya ve dev siteler şeklinde inşa ettiği kentlerde İslâm şehrinin ve İslam insanının ruhunu da karartmaya başladı. İslam şehrinin “yatay” formu “dikey” hale getirilerek insanı, mahalleyi ve sokağı yok etti. Bu yeni mekânlarda “Mezar ve balkon, fabrika bacası ve kuleler kulesi” [GD. 509] birbirine karışmıştır. Kent insanını fitrattan uzaklaştırmış/doğasına yabancılaştırarak yalnızlığa mahkûm etmiş, şehrin ruhunu da kirletmiştir.

Sezai Karakoç, Batı kentini Mısır piramidinin bir yüzüyle, İslâm şehrini de diğer yüzüyle anlatır. Batı, Mısır piramitlerini inşa eden “zulüm kamçısından” doğmuştur; modern çağın iş, işçi ve çalışma düzeni “eziş ve ezilen, buyurma ve buyruğu yerine getirme arasındaki gerilimden” ortaya çıkmıştır. “Zulüm bir hayat tarzıdır artık insana mahsus;/ İnsan, şeytanın sinek kâğıdına yakalanmış melek kelebeği” [GD. 483]. İslâm şehri ise ehramın öteki yüzünü, onu tasarlayan mimarın/sanatçının ruhunu temsil etmektedir.

Rönesans çağında Batı şehri yeni bir formla kurulurken, Endülüs, Bağdat ekseninde İslam medeniyet anlayışına uygun inşa edilmiş kentlerin mimarisine yaklaşmak üzereydi. Ancak katedral kulelerinin hemen yanında yükselen fabrika bacaları, acımasızlıkta, piramitleri inşa eden ehramların zulüm kamçısından geri kalmadı. Bu zulüm ve önü alınamaz kazanma arzusunun temsil eden Batı kenti, erdem esasına dayalı Doğu şehrinden net bir kopuş tasarladı. Erdemli insanların yaşadığı şehir, yerini çatışma/sınıf eksenli kente bıraktı. Bacalardan yükselen dumanlar kentin maddi hayatını güçlendirirken; şehirlerin manevi ufkunu ve ruhunu da bualtıyordu.

Paris, Londra, New York gibi metropollerin temsil ettiği modern Batı kentleri, formlarıyla geometrinin sınırlarını zorlayan yalnız insanların yaşadığı yerlerdir. Modern Batı şehri, insanı objeleştiren, baş döndürücü bir hızda yaşamaya zorlayan metrolar, trenler, gökdelenler, siteler arasında koşturan; zamana karşı zamansız yaşayan bir varlık. Sürekli devinim halindeki bu yeni hayat tarzında şehir hayatı/şehrin huzur iklimi yok. İnsanın yerine teknoloji ve çağın ürünleri karar veriyor, akıllı binaların kuklasına dönüşen bir varlık artık insan. Farabi'nin ünlü eserinde önerdiği bir erdem şehri ve erdemli insanlar şehri Medinetu'l-Fazıla da yok. İstanbul, Bursa, Diyarbakır, Edirne ... gibi Osmanlı şehirleri de yeni mimarının doyumsuz Vandalizm'i karşısında can çekişmekte.

### Sezai Karakoç'ta Kent/Şehir Algısı

Rasim Özdenören, Karakoç'un şehir tasavvurunu: "... Topluma karşı ödevimiz bu. İnanıklarımızı, doğru bulduğumuz şeyleri söylemek. Büyük nehirlerin kıyısından büyük şehirlerin ortasına bir tayf gibi inmişsek işte bunun için. Şehirlerin kapalı ve kirlenmiş havasına, taze dağ havası getirmek, işte bütün hevesimizin özü" olarak yazar.

Sezai Karakoç şiirlerinde kent/şehir ayrımı, yüklendiği anlamlar üzerinden farklılıklarla karşımıza çıkar. Onun şiirlerinde "Kentte başlarken gece horozun terk ettiği" [GD. 129] yerdir. Anadolu'da 'horoz' seher vakti insanları güne başlatan ilk sestir. Kentler kalabalık ve gürültülü. Kentlerde insanlar, artık seherde uyanmıyorlar. Kadınların anne olmaya vakit bulamadığı kentlerde yaşıyoruz. Bunun için kentlerde yaşanan:

"Bir meydan uğultusu barbar bir inşaat sesi

Bir kere kente girdin

Bir kadını al onu yont yont anne olsun

Her kadın acıma anıtı bir anne olsun

Çocuklara açılan mavi kırmızı pencere anne

Sen bu şehrin sokaklarından geç sonsuz pencerelerle

Bir insanı al onu çöz çöz çocuk olsun

Ve sonra yıpratılan ne

Mavi bir alıkonan" [GD. 129]

Karakoç, kent/şehir karşılaştırmasında 'modernizm'in dayattığı algı değişimine dikkat çeker. İstanbul'u/Kent'i ele aldığı "İstanbul'un Hazan Gazeli" adlı şiirinde bu algı değişimini Nedim'in Sa'd-âbâd şiiri ile karşılaştırdığımızda net olarak görürüz.<sup>1</sup>

"İzn alup cuma namâzına deyü mâderden

---

1 Burada Sezai Karakoç'un amacı Nedim'e itiraz yada onun şiirini olumsuzlamak değildir. Şiirleri her birinin kendi dönemlerine tanıklığı olarak okumak gerek.

Bir gün uğrılıyalım çarh-ı sitem-perverden

Dolaşup iskeleye doğru nihan yollardan

Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâda"<sup>1</sup> [ND. 246]

Dönemin şartları içerisinde meseleye baktığımızda cuma-eğlence ilişkisi; "İstanbul'un Hazan Gazeli"nde eğlence-cuma ilişkisi şeklinde karşımıza çıkar. Bu modernleşmenin altyapısını hazırladığı zihinsel ve mekânsal dönüşümden kaynaklanan bir arızadır; ancak yerleşik hale gelmiştir.

'Sinemaya gidiyorum" de annene

Cuma namazına gidelim onun yerine

...

Sahafalarda kitapların sonbaharında

Erelim geçmiş baharın menekşelerine

...

İstanbul'un kaybolan geçmiş tarihini tabiatını

Son kez tadalım başlamadan ahiret seferine" [GD. 618]

"Zamana Adanmış Sözler"de "Dünya bir ağaç/Bir özlem duvarı/Bülbül sesine/Şair/ Gündüzü bir gül gibi/Akşamı bülbül gibi/Sarıp sarmalayan öfkesine" diyerek içinde biriktirdiği İstanbul'un geçmişte temsil ettiği değerler ekseninde dünya kentlerinin bir kısmında dönüşen modern yaşama biçimlerini sorgular.

"Bana ne Paris'ten

Avrupa'nın ülkü mezarlığından

Moskova'dan Londra'dan Pekin'den

Newyork

Bütün bu türedi uygarlıklar umurumda mı

---

1 Nedim Divânı, (haz.. Muhsin Macit), Kültür Bakanlığı, s. 246. www.kulturturizm.gov.tr

Birazcık Roma'yı hesaba katabilirdim

Ama Roma

Kendi kendini inkâr edip durmakta

Buz gibi eriyerek

Bir kokakola

Veya bir votka bardağında" [GD. 426]

Sezai Karakoç "Fısıldarım sana yıllarca içimde biriken/ Söyleyemediğim ateşten kelimeleri/ Şuuraltım patlamış bir bomba gibi/Saçar ortalığa zamanın/ Ağaran saçın toz toprağını" [GD. 427] diyerek "bütün bu türedi uygarlıklar" karşısında ilkeli bir duruşla 'vicdani' sorumluluğun gereğini yerine getirir. "Başkentler Başkenti" İstanbul'a "Senin yanında/ Bütün bu türedi uygarlıklar umurunda mı/ Sen bir uygarlık oldun bir ömür boyu" söylemiyle İstanbul'u özel bir algı alanına taşır. O İstanbul'a "Gözlerin/ Lâle Devri'nden bir pencere/ Ellerin/ Baki'den Nefi'den Şeyh Galib'den/Kucağıma dökülen/Altın leylâk" [GD. 428] diye seslenir.

"Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine" şiirinde İstanbul "Başkentler Başkenti"dir. Şiirin I. bölümünde tarih boyunca İstanbul'un ev sahipliği yaptığı uygarlığın dışında kalan medeniyetler 'türedi uygarlıklar' olarak adlandırılır. Şair 'birazcık Roma'yı hesaba katabileceğini' söylese de 'Roma kendi kendini, buz gibi eriyen bir kokakola veya bir votka bardağında inkâr edip durmakta'dır diyerek ondan da uzak durur.

*"Kalbinin bitmeyen Samanyolu destanı" şehirden 'sürgün' edilişi onulmaz bir yaradır. O sadece bir sevgili şehir için:*

*"Bütün şiirlerde söylediğim sensin*

*Suna dedimse sen Leylâ dedimse sensin*

*Seni saklamak için görüntülerinden faydalandım Salome'nin Belkıs'ın*

*Boşunaydı saklamaya çalışmam öylesine aşikârsın bellisin*

*Kuşlar uçar senin gönlünü taklit için*

*Ellerinden devşirir bahar çiçeklerini*

*Deniz gözlerinden alır sonsuzluğun haberini*

*Ey gönüllerin en yumuşağı en derini*

*Sevgili*

*En sevgili*

*Ey sevgili*

*Uzatma dünya sürgünümü benim" [GD. 428]*

*Tanımladığı ve uğruna her fedakârlığı göze aldığı muhteşem şehir "Başkentler Başkenti"dir ve "Diriliş" ideali için de önemlidir. Arayışını da sürdürmektedir; çünkü sürgün edildiği kent onu çağırmaktadır. "Bir mozaik minyatürlerden/ Dokunur tenimize/.../ Ve birden senin sesin gelir dört yandan/ Menekşe kokulu sütunlardan/ Komşu dağlardaki nergislerden leylâklardan" [GD, s. 429].*

*'Kelimeler ülkesine gülle' giren şair aramakta/gerçeği koğalamakta ve tüm hayatını zihnini diri tutarak "Diriliş" fikrini kurar. Şiirinin ana omurgasını bu bilinçle büyütür. "Bulutlar yaralı insanlar zehir saçan fırtınalar/ Kara-düşünce fırtınalarıyla yüklü kurşun levha havaları/Savaşırım doğudan daha doğu/ Doğrudan daha doğru olanı bulmak için/ Zulme karşı savaşabilirim/ İnsan başı yalnız Tanrı önünde eğilecektir/ Ebedi hakikat budur/ Bunun için savaşırım ben"[GD. 663] diyen Karakoç, "Tanrı Şehri" olarak adlandırdığı İstanbul'un kadim birikimi karşısında "Ve sen ey Avrupa yerin dibine batacaksın bitmez tükenmez suçlarına karşılık"[GD.663] tespiti ile Batının geleceğine dair bir öngörüde bulunmaktadır.*

*"Şehrimin alınına özgür Tanrı aşkını yazmak*

*İstanbul'u yeniden Tanrı şehri yapmak*

*Bunun için savaşırım ben*

*Ser'vi için savaşırım çınar için savaşırım*

...

*Yıldızlar geceleri yeniden görünsün diye*

*Tuz deniz damlasında gülsün*

*Çam denizle gülüşsün*

*Su tenimizle barışsın*

...

*Savaşçıyım ben atalarım gibi*

*İstanbul için savaşırım*

*Bağdat'ın dervişlik ortağı*

*Şam'ın kılıç kardeşi*

*Olan İstanbul için" [GD.663-664]*

*Sezai Karakoç, mensubu olduğu tarih birikiminden gelen kültürel değerlerle medeniyetler başşehri İstanbul'un diriliş gününü yaşamaya ve İstanbul'u kent/tüketim merkezi olma vasfından kurtarmaya kararlılar. İstanbul'un tarihi dokusunu ve metafizik derinliğini karanlık bir örtü ile örten modern insanı işaret eden ve uyaran şair; yeni mimarinin dikkate almadığı insaniliğin ve vicdani değerlerin kayboluşuna dikkat çeker. Kent insanı 'modernlik' adına zaman ve mekânı anlamsızlaştırarak değer ve birikimlerin içini boşaltarak yeni bir anlayış inşa etti. Bu yeni anlayış "var olmayı düşünme" sınır ve sırrının uzağına düştü. Modern insan yaşadığı İstanbul'un kıymetini bilemekten de uzak. Yeni metropol, yıldızların görünmediği, servilerin sadece mezarlıklarda yaşadığı, tarihi çeşmelerinde suların akmadığı, her geçen gün gökdelenler gölgesinde "müze kent"e dönüşmektedir.*

*"Hızır'la Kırk Saat"te "Günaydın bütün insanlar/ Günaydın yeryüzünün yüz akı Müslümanlar/Günaydın/Kur'an Cebrail/Günaydın/Sûr İsrâfîl"[GD. 269] diyen Karakoç, Yedi bölümden oluşan "Ayinler" [GD. 481-516] adlı şiirinde yeni "algı biçimi" konusunda ruhi bir yolculuk yapar. "Yağmurun kapandığı bir sesle birliktedir/İnci ve güneş. Deniz, kuş seferlerinin depremin yerle bir ettiği anıtı./Nerede Kent'i ve ölülere havaya dağıtan İsrâfîl sûrları, güller? " [GD. 481] diyerek başlayan bu şiirin "İkinci Ayin"inde değişen "algı biçimi"nin çerçevesini net ifadelerle bize söylemektedir:*

*"Toprağı fazla terk ediyoruz artık*

*Trenlerle otobüslerle otomobillerle*

*Yerden ayağını kesmiş uçaklar ve helikopterlerle*

*Özüne aykırı devinmelerle*

*İyice yorgun yeryüzü*

*Dinlenmesiz*

*Kışsız ve baharsız*

*Yazsız ve sonbaharsız*

*Tekdüze cehennemler ve yapay cennetler titreyişinde*

...

*Dönüyoruz döne döne eriyoruz başka bir vakte*

*Geçmiş zamandan bir enstantane" [GD. 492-493]*

*Zamana karşı bizi zamanda yarıştıran modern ulaşım araçları, bizi hızla ait olduğumuz topraktan uzaklaştırmakta ve aslını fazla terk eden varlık'a dönüştürerek insana ve insana ait özden uzaklaştırmaktadır. İnsani olandan feragat eden insan sıradanlığın, bireyci bencilliğin belirlediği hayat biçimine yönelmektedir. Bu yeni alanın her kompartımanında insan: insaniliğe yabancılaşmakta, fitri/doğal olan her değerle birlikte; insana yenilenme imkânı sağlayan mevsimlerin farkına da varamamaktadır. Çağ, sahibilikten uzak hayatları çoğaltmakta ve insanı yabancılaştırarak tekdüze bir dünyada yapay, bireyi merkeze alan site/cennetler (!) kurmaya devam etmektedir. Bu yeni yaşama biçimi Karakoç'un dünyasında olumlu hiçbir anlam alanı bulamaz. "Denizin Kentini Yaktım" adlı şiirinde şair, sözünü ettiğimiz terk edilmişliği yaşayan İstanbul'un son yüzyıldaki durumu karşısında bu şehirden kurtulmak ister ve İstanbul'un 'kendi sesine' dönmesi için yakarır:*

*"Denizin kentini yaktım*

*Beni çocukluğumdan koparan*

*Denizin kentini yaktım*

*Bir kent kadın kabuklarından*

*Denizin kentini yaktım*

*Miras kalmış bir alevle*

...

*Veli ağaçlarla kalbi atan mermerle*



*Tanrıyı anarak kalbi atan*

*Cami sütunları boğdu*

*Sararmış gözyaşlarıyla*

*Kararmış denizin kentini*

*İstanbul ey sevgili şehir*

*Dön dön karadan gelen sesime*

*Son veren zaman yatırında*

*Denizden getirilen biçimine” [GD. 492-493]*

*İstanbul denizle özdeş bir rüya şehir Karakoç'un şiirinde. “Denizin Kentini Yaktım” şiirinde Karakoç ‘çocukluğu’ ile İstanbul arasında bir ilişki kurar. Ancak “Kara Yılan” şirinden, “Güneyli çocuk”un çocukluğunun güneyde geçtiğini hatta gençliğinin de Diyarbakır, Kahramanmaraş, Gaziantep üçgeninde yaşandığını öğreniyoruz. [GD.44]*

*Çocukluk ve gençliğini İstanbul dışında yaşayan şair, gelmediği bu şehri çocukluk hatıralarına metaforik anlamda dahil eder. Sezai Karakoç için İstanbul, “ilk karşılaşma”, “masumiyet” ve “sahicilik” demektir; ancak masumiyeti tahrip eden, sahiciliği bozan ve şehri sanal kent'e dönüştüren yeni anlayış sahici değil. “Köşe” [GD.53-57], “Köpük” [GD.129-140], “Masal” [GD.409-413] adlı şiirlerde modernleşme, batılılaşma ve insanı tüketen anlayış ile buna direnen insan tipi tasvir edilir.*

*Her şeyin değiştiği, modernitenin insanı ifsat ettiği bir çağda Sezai Karakoç, “Köşe” şiirinde genç bir tiplleme ile modernite ve Batı'ya direnen kahramanı Leyla'sı, 'Londra'nın ortasında' yaşayışını değiştirmez.*

*Fabrika dumanlarında resmin*

*Kirli ve temiz haritaları doldurmuşsun*

...

*Evlерinin içi kabartma bahar*

*Köşelerde keklik gibi bakıp duran saksılar*

....

*Evlere için içi gurur döşeli*

*Benim aşkım binbir köşeli ah binbir köşeli [GD. 53-57]*

*Sen geldin benim deli köşemde durdun*

*Bulutlar geldi üstünde durdu*

...

*Merhametin ta kendisiydi gözlerin*

*Leylayı götürüp Londranın ortasına bıraksam*

*Bir bülbül gibi yaşayışını değiştirmes çocuktur [GD.53-57]*

"Köpük"te 'kadın, anne, çocuk, Meryem' ile 'horoz, otomobil' üzerinden bir kent ve modernleşme tablili yapılıyor. Bu tablil aynı zamanda bir modern zaman tasviri olarak da belirginleşir. Metropol insanları Merhamet ve annelik duygusu ekseninde uygulanıyor.

*"Bir kere kente girdin*

*Bir kadını al onu yont yont anne olsun*

*Her kadın acıma anıtı bir anne olsun*

*Çocuklara açılan mavî kırmızı pencere anne*

*Sen bu şehrin sokaklarından geç sonsuz pencerelerle*

*Bir insanı al onu çöz çöz çocuk olsun*

...

*Bu horozlar neyi ürperiyor çocukları mı*

...

*Felçli kadın karyolaya bağlı haliç*

*Ergenlik genççizlik işletmesi karyola ki*

...

*Horozlar neyi ürperiyor savaşı mı*

...

*Artık herşey öbürüne ışık tutmakla ödevli*

*Otomobilin ışığı yol için söz gelimi*

...

*Sabahları moditen akşamları equanil*

*Geliyor boyuna geliyor yalnızlığın gülmeleri*

*Denize kentler çizen kent iten kentler çeken*

*Ardına kentler bağlı*

*Kent tüküren kent soluyan bir gemi*

*Zülküfül Dağının bahçeleri*

*Yalnız orda açar özel bir peygamber çiçeği*

*Ağız yakan özel bir peygamber çiçeği*

....

*Evi sokağı çarşısı onaran Yasin*

*Paslanan güneşi sığayan sûre*

*Atalara doğru yürüyen sûre*

*Eve ve ellere can veren sûre*

...

*Evin taşlığına çiçekler serpererek*

*Yağmuru çatıda döndüren sûre*

*Huzuru geceye ekleyen sûre" [GD. 129-140]*

"Masal" şiirinde Batı modernizmi ve Batının sabici olmayan çekiciliği; Doğu'nun çocuklarını aldatan bir zalim olarak yer alır. Bu ihanetin yerli işbirlikçilerinin olduğu da vurgulanır: "Kimileri kendi ruh içeriğimizi Batı ruh içeriğiyle değiştirme çabasına girişti. Böylece, toplumda ruh ikilemi doğdu. Biri ruhun geçmişini inkâr eden bir bölüm insan, öbürü de, dışarıdan gelen etkiyi yok sayıp hep aynı şekilde gitme çabasındaki olan

*bölüm olmak üzere, toplumda adeta birbirine karışmadan yan yana yaşayan iki tip ruh bölümü oluştu. Bu, toplum ruhunun ortasından bölünmesi, hatta çatlaması demektir. Kültür değişimi bunalımı olarak adlandırılan bu oluş, gerçekte kültür özgünlüğünün yitiği, orijinalitesinin yitirilişi olayı idi. Bazıları da bir sentezde çareyi aradılar. Bu da Doğu-Batı sentezi şeklinde adlandırıldı. Cazip gibi gelen bu düşünce, gerçekte, pratikte uygulanması mümkün olmayan bir ütopyik karakter göstermektedir. Gerekli olan, yine kendi medeniyetimizin, bin ve daha artık yıllık ruh yapısını esas almak, böylece bir ikileme ve bunalıma son vermek, ancak bu ruhu, son çağlarda içine düştüğü ezik, silik, kötümser, pasif durumdan çıkararak, aktif, dinamik, geçmişten ve gelecekte, doğudan, batıdan haberli, fakat temelde hep kendi kendisi olarak kalmasını bilen, olumlu ve yapıcı bir karaktere kavuşturmadır.”<sup>1</sup>*

“Masal” şiiri “Doğuda bir baba vardı/Batı gelmeden önce/Onun oğulları batıya vardı” şeklinde başlar. Bu sanki Batıya giden bir Jöntürk hikâyesi. “Masal” [GD.409-413] bu coğrafyanın ve **İslam Milletinin**<sup>2</sup> Batılılaştırılma ve Batılılaşma hikâyesidir. Bu coğrafyada yaşayan insanların zaaf ve tutkuları ile içselleştirilemeyen taklit anlatılır. Birinci oğul “iyi niyetli ve masum”; ikinci oğul düşüncesiz bir aptal “aşık”; üçüncü oğul “... Batıda/Çok aç kaldı ezildi yıkıldı/.../ Kravat bağlamasını öğrendi geceleri/Gün geldi mağazası oldu onu parmakla gösterdiler /Patron oldu ama hala uşaktı/.../ Sırf utançtan babasına/Bir çek gönderdi...” Üçüncü oğul batılılaşmıştı. Babasına gönderdiği “çek” Batı kapitalizminin büyük gücüydü. “Kravat ve mağaza” vurgularından sonra “patron ve uşak” tespiti tipik Osmanlı ve Osmanlı sonrası nesli tanımlar. Dördüncü oğul “Batılı eğitim sisteminin ürünüdür.” Öğretilen bir teslimiyetle “Kendi oymak ve ülkesini/ Kendi görenek ve ülküsünü/ Gün geçmiş bir uygarlığa yordu/ Kendisi bulmuştu gerçek uygarlığı.” Beşinci oğul olup bitenin farkındadır. “şairdi/ Geldi ve batının ruhunu sezdi/Büyük şiirler tasarladı trajik ve ağır/../Çöllerde tekrar ede ede şiirlerini/Kum gibi eridi gitti yollarda.” Altıncı oğul Batı hayat tarzına alıştırmış muhtevassız günümüz insanı. “Alıştırdılar tatlı zehirli sulara/İçkiler içti/.../ Geceyi gündüzle karıştırdı/Kendisi de bir gün karıştı karanlıklara.” Yedinci oğul “Bir şafak vakti Batıya erdi/.../ Durdu ve tanıya yakardı önce/Kendisini değiştiremesinler diye/.../ Gömün beni değiştirmeden/Doğulu olarak ölmek istiyorum ben/.../ O nurdan bir sütuna döndü göğe uzandı/ Batı

---

1 Sezai Karakoç, *Günlük Yazılar IV Gün Saati, Diriliş Y., Diriliş Y.*, İstanbul 1999, s. 142

2 Sezai Karakoç'un MİLLET ANLAYIŞI için: *İslamın Millet Görüşü*, Diriliş Dergisi, sayı 3, Mayıs-Haziran 1966, s.15 (Hasan Çınaryeli müstearıyla); Daha sonra Dirilişin Çevresinde ismiyle yayımlanan kitabında yer aldı. “Çıkış Yolu III, Kutlu Millet Gerçeği”

bu sütunu ortadan kaldırmaktan aciz kaldı/.../ Ta kalblerinden vurulmuş olanlar/ Yüreğinde insanlıktan bir iz taşıyanlar.” Bizim medeniyetimizin yıkılış hikâyesi. “O nurdan sütun”un bıraktığı iz üzerinden yeniden diriliş şehirleri ve insanlığın medeniyeti yükselecektir.<sup>1</sup>

‘Yedinci Oğul’, Batı karşısında değişmeden durabilen Doğulu babanın ve Batı’ya direnebilen diriliş neslinden her biridir. Leyla’dır, Taha’dır, Mehmet’tir, Asım’dır. Bu coğrafyada yaşayan her bir ferttir. Üstad Karakoç teşhis eden anlatıcı ve tanıktır. ‘Köşe’ şiirinde “Leylayı götürüp Londranın ortasına bıraksam/Bir bülbül gibi yaşayışını değiştirmez çocuktur” [ GD. 56] diye anlattığı ‘Leyla’ ile ‘Masal’daki ‘Yedinci Oğul’ birbirlerine uzak olmayan diriliş erleridir; ‘Taha, Leyla ve Yedinci Oğul’ sembol isimler olarak kabul edilmeli ve metinler arası bir okuma ile ele alınmalıdır.

Karakoç, Batı uygarlığının yıkıcılığı karşısında; İslam şehirlerindeki fikri çöküş ve bilinçsizlikten dolayı üzüntü duymasına rağmen bu şehirlerin bütün insanlığa bir hayat ışığı taşıdığı inancındadır. İslam medeniyeti ve İslam şehirleri, taşıdıkları değerlerden dolayı geleceği yeniden inşa edecek bir ruha sahiptir. “İslam medeniyetini yaşıyoruz şu anda. İslam medeniyeti ölmüş değil. Bizim inancımız, şu anda da onu yaşadığımızdır. Yalnız, dediğim gibi en alt seviyede yaşıyoruz.”<sup>2</sup> Buna karşılık “Uygarlığın Değerbilirliği” başlıklı yazısında, “Batı uygarlığı, eski uygarlıklara, nazik bir deyimim, “müze” kelimesinin gölgesi altında, gerçekte, hapishaneler ve kabirler inşa etmiştir”<sup>3</sup> tespitinde bulunur. Batı uygarlığının eski değerlerinden, geçmiş birikiminden bir diriliş, yeniden inşa ruh ve gücü bulamayacağını; ancak “müzelik” bir değer taşıdığını anlatarak, İslam medeniyetinin “değerbilirlik” ve ‘bağlılık’la medeniyet köklerine yeniden bir “diriliş” aşısı yaparak var olacağını muştular.

“Masal” şiiri Karakoç’un metin ve şiirleri ıskalanmadan ‘metinler arası’ bir okuma ile yeniden okunup değerlendirilmeli ve Batı Uygarlığı analizi bu ekseninde yapılmalıdır.

---

1 Sezai Karakoç’un “Doğunun Yedinci Oğlu” olarak nitelendirilmesi ve bir kitaba ad olması meselesine Sezai Karakoç Kahramanmaraş Uluslararası 2. Şiir Festivali kapsamında yapılan Sezai Karakoç Sempozyumu’nda gerekçeleriyle itiraz ettim. Bu meseleyi daha sonra tanıklar huzurunda üstada aktardım ve itiraz gerekçelerimi sıraladım. O şiirde milletimizin Batılılaşma sürecinde yaşananları anladığımı söyledim. Üstad “Milletimizi anlattım” dedi, Bu mesele başka bir yazıda müstakil olarak ele alınacaktır.

2 Sezai Karakoç, Çıkış Yolu II – Medeniyetimizin Dirilişi, Diriliş Y., İstanbul 2003, s. 89.

3 Sezai Karakoç, Çağ ve İlham III, Diriliş Y., İstanbul 1986, s. 23.

“İslam Uygarlığı öbür uygarlıklar için bir mezar kazmayı veya kabir inşasını asla düşünmemiştir şu veya bu ad altında bugünkü Batı Uygarlığının yaptığı gibi. Tam tersine, ölmeye yüz tutan ‘uygarlığın yaşaması mümkün değerleri’ni hayata kavuşturma ilkesini benimsemiştir. İslam, uygarlığın ne mezarkazıcılığını, ne mezarlık bekçiliğini kabul edecek bir ruhtadır. O, uygarlık dirilticisidir, uygarlık öldürücüsü değil. Onun yüce ruhu, diriltmeden yanadır, öldürmeden yana değildir.”<sup>1</sup>

*Diriliş ‘yüreğinde insanlıktan bir iz taşıyanlar’ın inşa edeceği, insan odaklı şehirlerin inşasıyla mümkün olacaktır.*

*İnsan fitratın dışına çıkarak tutku, arzu ve diğer hayat tarzlarına özenmekten kaynaklanan “fitri bilinci yaralayan” tatmin edilmemiş/edilemeyecek talepler “zihni içvaya” sebep olur ve insan, “kadim değerlere” yabancılaşır. Tüketim ve anamalcı bir anlayışla kurgulanan yeni modern dünya kenti [şebri değil], vahşi tüketim taleplerini karşılamak üzere kuruldu. İnsan, insanın “vicdani/insani taleplerini görmezden gelen” kent anlayışına yöneldi; ancak insanın ontolojik varoluşu/fitratı üzerindeki yıpratıcılığının/yıkıcılığının farkında olan ve bu farkındalıkla insanlığa چراغ olan insanlar vardır. Sezai Karakoç bu insan tipini ‘şair’ olarak niteler. “Şair, halkın içinde parlayan ve doğan yeni bir şair, yeni doğan günün, eşyaya yeni bir ruh hali haliyle bakışını getirir. O insana eşyaya bakışı için yeni bir ışık, bütün iç sıkıntılarını dağıtan yeni bir umut, yeni bir sevinç, her fecre yeni bir horoz, her çiçeğe yeni bir usare getiren tılsımcıdır.”<sup>2</sup>*

Yaratılış ve yaşama kurallarının dışına çıkılarak; insana/insaniliğe özel değerlere yabancı/yapay bir hayatı tercih eden ya da o hayatı tercihe zorlanarak yönlendirilen insan ‘anlamlandırma, bilinç, ayırt etme, akletme’ vasıflarını yitirir. Yaratılış akdini bozan insan ‘bireyci’ bir yaşama biçimini tercihle, ‘vicdani sorumluluklarını’ terk eden insana dönüştü. Bu durumdaki insan bireysel ve bedensel rahatını ‘konforizmi’ tüm değerlerin önüne geçiren kent insanı olarak kendisini konumlandırır. İnanmış sorumluluk sahibi, vicdanlı, komşusunu düşünen ve “İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe gerçekten iman etmiş olamazsınız” ilkesinden uzaklaşan insan; varoluşunun/yaratılışının hakikatine de bir türlü yaklaşamaz. İnsanı ‘şerefli kılan yaratıcı’, insanı akıl ve irade ile diğer/öteki yaratılmışlardan ‘farklılaştırarak’; dönüştürme, inşa etme ve muhayyilesiyle varoluşunun idrak ve bilincini diri tutarak, her an dirilişle dirilerek ve ‘diriliş anının bilinciyle’ her dem taze kalabilir.

“Yok olduysa da bu şehir ruhu ruhuma sindi

---

1 Sezai Karakoç, Çağ ve İlham III, s., 24-25

2 Sezai Karakoç, Edebiyat Yazıları I, Diriliş Y., İstanbul 2007, s. 46

Ben yaşadıkça o yaşayacak bende

Kim bilir belki o da dirilecek benimle

İslâm Milletinin dirilişinde" [GD. 654]

İdrak ve irade ekseninde kalarak yaşanan/yaşanılacak hayatı bu bilinç alanlarında tutan; modern baskı alanlarının, kirlenmiş kent anlayışının bilinçlerini kirlenme ihtimaline karşı direnç gösterirler. "Diriliş" düşüncesi insana bu noktada yol gösterir "Öldükten sonra insan nasıl dirilecekse / Ölmeden ben öyle dirildim" [GD.187]. Sezai Karakoç şiirleri ve düzyazılarında hem kentte, hem de modern hayatın dayattığı insanî değerlerin yitim alanları karşısında "diri" durma, uyarma, yol gösterme ve tavır almak üzere vicdani sorumluluklarla" direnen bir bilinç"tir.

Varoluş ve yeniden yaratılış/diriliş gününü unutarak yaşayan insan; varoluş bilincinin arzu ve tutkularını frenleyecek, 'vicdanını uyaracak' bir sesin dirence dönüşerek rahatını kaçırmamasına izin vermeme adına kentlerde kurulan büyük, insanın kaybolduğu, kutucuk sitelere sığınır. Bu sitelerde o kutlu ses/ezan sesi yoktur, karşılaşılacak bir kapı ve bahçe de yoktur. İnsan suretinde varlıkların binek araçlarıyla girdikleri otoparklardan asansör kullanarak çıktıkları bir harf ve numaradan müteşekkil barınaklar vardır. Modern tüketim merkezleri haline gelen 'ev/hane/konut'tan arındırılarak şehirden kente dönüştürülen, site merkezli yeni yaşama biçimi çağcıl insanın 'bireyci/bireysel' rahatını tek başına bir barınakta (residence) sürdürmesini, ortak vicdani uyarıcıları dışarıda tutmayı hedeflediğinden 'İslam şehri' mekân/yerleşim kuralından uzak bir anlayış ve algıyı temsil etmektedir.

İnsanların inanışları, algıları, yaşama tercihleri, etraflarında olup biten hadiseler ile hayatlarının bir parçası haline gelen eşyayı/nesnelere anlamlandırma şekli ile yaşamak üzere tasarladıkları şehirler/ kentler/ mekânlar/ evler/siteler arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bu ilişki ekseninden insanlar öncelikli olarak kendi 'ev'/evren'lerine, sonra 'ülke/coğrafya'larına ve ardından dünyaya bakarlar. Bu bakış ve değerlendirme, mekânların fiziki durumundan çok ruhlarındaki derinlik/enginlik ölçüsünde kendilerini huzurlu kılar. Ev'den, sokağa, köye/mahalleye, kasabaya, kente yönelen insanın dünyası maddî kazanımlara esir düştü. Kenti şehir olarak dönüştüremeyen insan, 'Balkon' şiirinde "ölümün cesur körfezi, ölen çocuğun ardından elleri balkon demirinde kalan anne'yi anlatan Karakoç:

"Bana sormayın böyle nereye

Koşa koşa gidiyorum

Alnından öpmeye gidiyorum

Evleri balkonsuz yapan mimarların" [GD. 81]

Balkon eve ait değildir, arızı bir unsur olarak iliştilmiştir. Bir sapmadır. İnsan eğer evde, sokakta, köyde/mahallede, şehirde ya da dünyada olanın ötesinde yaratılış/oluş şartlarının farkına vararak ruhunu sıkışmışlıktan enginliğe taşıyamıyorsa 'vicdani' duyarlıklarından kayba uğramış/uğratılmıştır.

Sezai Karakoç yazı ve şiirlerinin temel özelliklerinden biri, dünyada yaşanan/bulunulan mekânın net ve kesin ifadelerle anlatılmasıdır. 'Var olmayı düşünme'/akletme eksenli bir hayatın merkezinde yer alır. Kendisini merkeze koyarak tanımladığı ve/veya anlamlandırdığı hayatı/dünyayı inandığı gibi yaşar.

"Ben çiçek gibi taşıyorum göğsümde aşkı  
Ben aşkı göğsümde kurşun gibi taşıyorum  
Gelmiş dayanmışım demir kapısına sevdanın  
Ben yaşamıyor gibi yaşamıyor gibi yaşıyorum  
Ben aşkı göğsümde kurşun gibi taşıyorum" [GD. 45]

Karakoç, sınırlarını çizdiği duyuş ve düşünüş tarzına aykırı düşecek hiçbir objeye-düşünceye ve yaşama biçimine hayatında yer vermez ve yaslanmaz. İnandığı gibi yaşayan, hayatında ve şiirinde 'imajinatif'/hayali/kurguya dayalı bir dünyaya yer vermez. Ahlaklı ve ilkeli bir anıt gibi duran, durdukça abideleşen '*yaşamıyor gibi yaşamıyor gibi yaşıyor*'ken; *gerçekten yaşayan bir düşünce ve sanat adamı. Masumiyet ve masuniyetin özü, sözü ve özeti bir bilge... Çağının, zamanının sesi ve sözcüsü olmaktan çok 'Hakikat Uygarlığı'nın yaşadığı döneme denk düşen zaman diliminde seslenen diri/dingin/uyan bir ses...*

**İslâm Medeniyetinin Üç Sembol Şehri ve Kurtulacakları "Dokuz Şehir"  
Vurgusu**

**"Dokuz şehir kurtulsun,**

**Kurtulacaktır Müslümanlar.**

**İnsanlık kurtulacaktır,**

**Diriliş fikri gitmelidir bu dokuz şehre akırmak gibi**



**Cennetten çağlayan Işıklarla yıkanan” [GD. 675]**

“Bütün sır İstanbul - Bağdat - Şam çizgisinde mi” [GD. 674]. Medeniyetler, inşa ettikleri değerlerle var olur ve geleceğe intikal eder. Her medeniyet, var olduğu inanç ekseninde kendisine ruh veren değerlerle ve bu anlayışa uygun kurulmuş şehirlerle temsil edilir. Medeniyetler ait oldukları kendine özel, kendi özelliklerini taşıyan şehirlerle vardır. Her medeniyet şehir ve mabetlerine kendi ruhundan bir üslup ve tarz ekler. Ayasofya yeni üslubuyla bize aittir; Kurtuba Camii ise yeni durumuyla Batı medeniyetine aittir. “Evet, Ayasofya Müslümandır. Yapıldığı tarihten İstanbul’un fethine kadar gizli Müslümandır, haniftir. Beş yüz yıldan beri de açık Müslüman... Evet, Ayasofya bütün anlamıyla İslam’a aitti.”<sup>1</sup> Medeniyetler şehirlerde, mimaride, sanatta ve insanların hayat tarzlarında farklılaşmalara zemin hazırlar; çünkü şehirler, onları kuran medeniyetin yaratıcı tasavvurunun belirlediği değer ölçülerinden beslenen mekânlardır. Şehirleri anlamadan, çözümlenmeden bir medeniyetin ruhunu ve oluş gayesini anlamak mümkün değildir. Sezai Karakoç şehirler üzerinden aynı zamanda evrensel İslam Milleti anlayışını da anlatır.

“Kudüs’ü Mekke’ye taşıyacak bir deve bulsam

Dicle’de suvarsam onu Fırat’ta yıkasam

Kızılırmak toprağından kına sürsem saçlarına

Sakarya’yı zincir gibi şıkırdatsam

Bardak bardak sunsam Porsuk’u kevser gibi

Refref gibi uçuracak zezem sunsam [GD. 307]

Gördüm Diyarbakır’ı Konya’yı Bursa’yı İstanbul’u

Görmediğim şehirlere karşılık

Şiraz İsfahan Semerkant

Basra Bağdat Şam kaybolmuş ve karanlık.” [GD. 616]

Karakoç, yitik şehirlerinin ardına düşmüş bir arayıcı... Şehirler tarihleriyle,

---

1 Diriliş, Mart 1966, Sayı I, s., 29-31.

hatıralarıyla, biriktirdikleri hafızasıyla, milletle yaşadığı iyi-kötü günlerle, sevinç ve hüznleriyle bir medeniyetin vicdanı ve tanıklarındır. Şehirler insanların yan yana, üst üste, birbirine yakın ve bir arada geometrik formlardan oluşturulmuş mekânlara mahkûm olmamalıdır. Şehirler soluk alıp verirler; özellikle İslam şehri, geçmişini yaşamış, tarih yapılırken tanıklık etmiş bir bilinç ve ruh abidesidir.

Şehirler geçmişten devraldığı geleneği bugüne taşıyan, gelenek sahibi yerlerdir. Göz kamaştırıcı mimari mekânların ihtişamından çok, barındırdığı ve biriktirdiği hikmetle güçlü olurlar.

Sezai Karakoç “İstanbul’un Bursa’nın/Diyarbakır’ın Konya’nın/Erzurum’un Bağdat’ın Şam’ın/Kahire’nin ve bütün Afrika’nın/Mekke’nin ve Medine’nin gülleri/Ne tükenmezdir İslâm’ın şehirleri/En büyüğünden en küçüğüne/Hangisini ansam eksik kalır” [GD.671] diyerek merkeze kendine özgü sembollerle üç şehre, o şehirlerin misyonu, tarihi temsili, insanlığa ne kattıkları ... ekseninde bakıyor: **Şam, Bağdat ve İstanbul. İslâm’ın şehir ve medeniyet anlayışını en iyi özetleyen üç şehir... Sezai Karakoç bu şehirlerle konuşur, bu şehirlerle dertleşir, ortak tarihe atıfta bulunur ve sırdaş olur.**

**Şam, Sezai Karakoç tasnifinde İslâm’ın üç sembol şehridir. Antik Tarihe göre Şam, dünya tarihinde aralıksız iskân olunan şehir olarak anılır. Dünya tarihindeki ilk cinayetin, Kabil ile Habil olayının kuzeydeki Kasyun Dağı’nda olduğuna inanılır. Kimi hadis kaynaklarına göre, beklenen Mehdi’nin yeryüzüne ineceği mekânlardan biri de Şam’daki Emeviye Camiidir.**

“Ama, umutsuzluk yok, en yakın ve keskin günde,

Sonunda dönecek talih, gelecek Büyük Atlı

Çileye batmış İslâm halkı için kurtarıcı

Görünecek ilkin Şam’da der gelenek saati” [GD. 639]

**Peygamberler şehri, Davud’un şehri, “şehirlerin anası” Şam, kutlu şehir ... olarak anılır. Şam bir idrak ve işrak mekânıdır.**

“Ben Şam’ı bin yıl öncesinden bilirim

Annemin sütü kadar yakın bana

Babamın uğradığı son antik çarşı

Dedemin kılıcını dayadığı surlarına” [GD.636]

Şam, Yezid'in başını keserek şehit ettiği Hüseyin'in başını teşhir ettiği şehirdir. Ve Şam Hasan ile Hüseyin'in kız kardeşi Zeyneb'in türbesinin olduğu yerdir. Selahaddin Eyyubî orada nöbettedir ve Kudüs'ü gözlemektedir.

“Şam'dayız

Mevlâna ve Mesnevi

Muhyiddin ve Yasin

Şems ve Füsüs

Şems nasıl değiştirdi

Bengisu sarnıçlarından geçirerek

Mevlâna Celâleddin'i

Ve Yasin bir delikanlı biçiminde

Ağır ölüm hastalığında

Nasıl iyileştirdi İbn-i Arabî'yi

...

Şam çarşılarında Şems'e rastlamadı mı

...

Şems bir soruydu

Bir cevaptı Mevlâna

...

Muhyiddin'in İbnürrüşd'e dediği gibi

Bir evet bir hayır demedi Mevlâna

Hep evet dedi Şems'e bu konuşmada

Şam çarşılarında Mevlâna

Aradı durdu Şems'i" [GD. 230]

"Mursiye'de Tunus'ta Mısır'da

Kudüs'te Mekke'de Konya'da

Malatya'da Şam'dayız

Yolları bir urgan gibi

Ayağına sarmış Muhyiddin'iz

Güneş hep arkada biz öndeyiz

Durmamacasına açılmış bir kabiriz" [GD.235]

"Diriliş beşiği ışığa çıkan o çocuğun yüzü

Gerilen tel Şam ve Buhara arasına

Semer kand ve Bosna arasına

Tekrar sil bütün levhayı

Yürüyen İsmail'i göreceksin babasının yanında

Susamış kertenkeleye acıyan

Kendi alınyazısının ötesinde

Ve İbrahim sırtına bir kuş gibi konmuş gelecek zaman" [GD. 504]

Şam, bir misyon şehri, değerler, kişiler ve arayış, kurtuluş umuduna dönüşür; şehirler ve kişiler ile eserleri üzerinden inşa edilen semboller, Şam olarak elle tutulur hale gelir. "Bir nar gibi koparılan Şam /Yabancı ellerce gerçek dalından [GD.638] şehir yeniden kimliğine döndürülmelidir. Şam, manevi değerlerin, geçmiş ve geleceğin bir arada olduğu yerdir. Şam'a 'Hz. Davut orucuyla' dönmek ve orada şu dizelere şehrin ruhunu hissetmek gerek:

"Yeniden doğuş diriliş sûru çalınca

Benim geri döneceğim şehir Şam'dır

Bir Başşehre döner gibi dönecek askerler

Belki yorgun, fakat neşelerin en neşesiyle” [GD. 637]

İslâm'ın ikinci sembol şehri ise Bağdat'tır. Hz. Ali ile bilinen; İmam-ı Azam, Abdülkadir Geylanî gibi önderler şehri Bağdat... Kerbela komşusu. Mekân ve isimler üzerinden kavi bir temsil... Müslümanların hikmetli şehri Bağdat... Müslümanların değerli isimleriyle anlam kazanan Bağdat... Aşağı Mezopotamya'da Dicle Nehri'nin iki yakasında yer alan Babil, Medain kalıntıları üzerine kurulan şehir... Abbasilerin iki milyon nüfuslu başkenti... Selçuklu ve Osmanlı şehri... İslam medeniyetinin yitik şehri. Ve “Bağdat, Hallac-ı Mansur'un Kur'an okuyan yüreği, eriyen gözlerinden bizde kalan bakış”ıdır [GD. 233].

“Yunus izli Mevlâna çizgili

Muhyiddin-i Arabi gölgeli Gazali hacimli

...

Moğol atlılarının Dicle'ye döktükleri

O hazinelerin gizli şifreleri

Ve bin bir Bağdat mitolojisi” [GD. 676]

“Görmedim Bağdat'ı ne kadar görmek istemişken

Bizi mahrum bırakmışlar birbirimizden

Kendimiz mahrum bırakmışızdır kendimizi kendimizden

Bağdat ki Kerbelâ şehitlerinin kanıdır harcı

İslâm Uygarlığının Başkenti

Harun Reşit barışı

İmam-ı Âzam adaleti

Cüneyd'in gözleri

Geylânî'nin gönlü

Ve Halid'in zikri" [GD. 632]

"Ne kadar uzaktık Dicle'den

Çok yakınında doğmuşken

Dicle ki aşağılarda köpüklerinden

Bir şehir doğurmuş Bağdat'tır bu senin ülken

Bağdat'tır bu kardeşim senin ülken

Aydın Dicle'ye düşüp toprağa yükselmesi yeniden

Ayna koparmak boyuna ayna koparmak güneşten

Açık ve seçik bir fetih kılıçla yarılan güneşten

Senin şehrin benim şehrim ve hepimizin şehri

Bir nehrin şehri ki bizi yıkamıştır ruh ve beden

İçimizde akmıştır gece ve gündüz demeden" [GD. 631]

Şam'da oruçla arınan ruh, yeni bir evrede var olmak için Bağdat'a namazla dirilişi taşınmalı çağımıza. Mutlak hakikati namazla sunmalı insanlığa Bağdat'ta. Yeryüzünde bakılan her noktada görülen bir ışığa dönüşmeli bu şehir.

İslâm'ın üçüncü büyük sembol şehri İstanbul'dur. İslâm medeniyetinin son başkenti, "Başkentler Başkenti" İstanbul... Medeniyetler başkenti İstanbul tarihi boyunca farklı hayat tarzlarını, inanç, düşünce, ahlak, sanat ve edebiyat anlayışlarını barındıran şehir... Fetih sembolü şehir... Cihadın şehri, Nebinin ev sahibinin medfun olduğu şehir... Tabiat ve tarihin şehri... İçinde deniz geçen tek şehir...

"İstanbul ve Roma'nın silüetleri

Ve önlerinde

Yeşil sancaklı sultan tuğları

Arzı soyunmuş

Arşı giyinmiş asker" [GD. 229]

“İstanbul’un kaybolan geçmiş tarihini tabiatını  
Son kez tadalım başlamadan ahiret seferine  
Dünyadan daha dünya ahiretten ahiret  
Bir kent ki benzer divan şairi kasidelerine” [GD. 618]

“Ben İstanbul’da dağıldım zerre zerre  
İstanbul damla damla içimde birikti  
Mermer tozu gelip gelip içimde oluştu bir şehir  
Bu yeryüzünden ve gökyüzünden ötedeki şehirdir  
O bir kılıçtır Doğu’dan Batı’ya uzanıp  
Çin ipeğinden örülmüş şeytan kozasını bölen  
Darbeleriyle Batı çeliğini lime lime eden  
O Tanrı’nın kılıç halindeki hilâli  
İslâm ruhunun kristalleşmiş heykeli” [GD. 658]

“İslâm Milletinin dirilişinde  
O yeniden güneşin güneş ayın ay dünyanın dünya  
İnsanın insan olduğu o günde  
Ölümün biliyorum ey İstanbul diriliş içindir” [GD. 659]

“Şehrimin alınına özgür Tanrı aşkını yazmak  
İstanbul’u yeniden Tanrı şehri yapmak  
Bunun için savaşıyorum ben” [GD. 663]

“Benim güneşimden öteye kimse gidemez

Benim güneşimin üstüne doğmadığı hayat hayat değil

“Benim duvarımdan yüksek duvar haraptır”

Gerçek özgürlüktür kölelik değil Tanrı'ya kulluk

İstanbul olacak yine gerçek özgürlüğün türküsü

Kıyamete kadar söylenecek türkü” [GD. 664]

İstanbul'u çok seven Karakoç, bu gözbebeği şehrin son asırdaki değişimi için serzenişte de bulunur: “Başşehirler, kıtalar efendisi idin. Şimdi adın sanın anılmıyor ajanslarda bile. Bir parya-kent, bir şehirler proletaryası mı oldun? ... Ve sen görünmezsin İstanbul. Ve sen ortalıkta yoksun. Nerdesin? Hilton-roof barında kızartılmış bir balık gibi çiğnenip yutuldu mu? Yoksa Çiçek Pasajı'nda yeteneksiz sosyalist dudaklara değer değmez bir votka bardağında tuz gibi eridin mi?”<sup>1</sup>

Şam, Bağdat ve İstanbul'la sembolleştirilen şehirler Sezai Karakoç'un diğer tüm şehirleri adınadır. “Gördüm Diyarbakir'i/ Konya'yı/ Bursa'yı İstanbul'u/ Görmediğim şehirlere karşılık/ Şiraz İsfahan Semerkant/Basra Bağdat Şam kaybolmuş ve karanlık” [GD. 616]. Bu şehirler üzerinden kurguladığı metafor, İslâm dünyası ve bu dünyanın tarihte yaşadığı ve üstü örtülenlerin derin bir muhasebesidir. Tarihi, coğrafi, siyasal ve kültürel ekseninde Müslüman dünyanın dirilişinin kilit noktası, kardeşlik ana ekseninden hareketle etnik ve mezhebi taassupların ötesine geçip tüm bu alt arazi etmenleri de içinde barındıran bu üç şehrin taşıdığı ortak ruh birikiminde var olmaktadır.

Şam, Bağdat ve İstanbul, dirilişin ve çağın zihnî dönüşümünün ana sembolleridir. İslâm medeniyetinin yeniden dirilişi, bu üç İslâm şehrinin kendine dönüşü ve dirilişi ile mümkün olacaktır.

“Depremde Mekke Medine sallanır

Bağdat ve Şam yerleşir köşelere

---

1 Sezai Karakoç, Çağ ve İlham I, s. 109-111.



İstanbul saçılır son define gibi orta yere

..

Kurulmuş alçakgönüllülüğün Roma arabasına

Gider İlahî Site'nin yurttaşlığına

Nice mimar mermer keser

Nice üstad sütun diker

Nice kardeş alkış tutar

Koyulaştıkça saatler

Ayin bir kurban ayini" [GD. 503]

"Atların aşık kemiğine kadar çıkmıştı

Dünya yüzüne Allah adını yazan kan

Bir kan ki, Ilgaz, Erciyes, Ağrı, Süphan

Dağları ırmaklarından akmıştı coşkun coşkun

Ve sonra ne yazık sonbahar büyük bozgun

Çıkageldi Büyük Halk ve Büyük Yurt için

İstanbul'u, Bağdat'ı, Şam'ı kaplayan matem için için

Kanatlarıyla siyah siyah bir kuzgun" [GD. 638]

Sonuç olarak Sezai Karakoç bir şair olmanın çok ötesinde, yüzyılımızın öncü kültür ve fikir adamı olarak, medeniyetin neşvünema bulduğu merkezler olarak gördüğü şehirleri, İslamî kimlikleriyle değerlendirir. Onun eserlerinde Şam, Bağdat ve İstanbul gibi hem medeniyet hem de üzerinde barındırdıkları dini değerler açısından önemli şehirler olarak öne çıkar. Kudüs, Mekke-Medine bakışıyla diğer İslam şehirleri de bize dokunuş mesafesinde yaklaşır.

Diriliş düşünce sisteminde körü körüne bir Batı uygarlığı ve Batı karşıtlığı eleştirisi yapılmaz. Batı, ürettiği değerler ve birikim üzerinden eleştirilir. Batı düşünce ve değerler sisteminin karşısına konulan "Medeniyet Tasavvuru" nostaljik

bir sığınma alanı ve tarihi kutsama değildir. İslam medeniyetinin büyük birikiminden geliştirilen değerler anıtıdır. Karakoç, Batı uygarlığını “tek millet” ve “tek düşünce sistemi” olarak değerlendirir. Karakoç’un eserlerinde kapitalizm, Marksizm ve diğer tüm Batı düşünce sistemleri ‘Batılıdır’ ve kaynağı tektir. Karakoç Batı medeniyeti, kültürü, edebiyatı, tarihi ve felsefesi konusunda anakronizme düşmez.

Dirilişin medeniyet tasavvurunda millet ‘İslam milleti’; coğrafya ise kaybedilmiş olsa dahi İslam’ın egemen olduğu tüm coğrafyadır. Bu büyük coğrafyanın medeniyet ve kültürü, barındırdığı şehirler üzerinden anlamlandırılır ve kimlikleri bağlamında yüklendikleri değerlerle anlatılır; ayrıca o özel ruhla dirilişleri muştulanır.

Şehir mimari, mahalle, mabet, sokak ve meydanlardaki ağaçların gölgelediği çeşmeleri “... yalnızlığımdan/ Damıtılmış çeşmeler/ Kurumuş unutulmuş/ Çeşmelerin akışıyım/ İnsanlık içinde” [GD 463] diye anlatır. Çeşmeler “eski zamanların kartvizitleri” [GD 465], “Eski zamanların durmuş saatlarıdır/.../Ruhun ve kaderin güneş saatleri/ Sesleri uyarlıydı bir uygarlığın/ Ve derken Üsküdar Tophane/ Kabataş ve Valideçeşme/ Sultanahmet Sofular/ Her yerde ve her zamanda/ Anıt gibi ayakta/ Durabilen” [GD 470] bir medeniyetin gözyaşları.

Medeniyetimizin şehirleri acılarımızın yaşandığı yerlerdir. “Ve Kudüs şehri. Gökte yapılp yere indirilen şehir.” [GD 627], “Ve Kudüs şehri. Artık yer şehri, toprak şehri./ Bakır yaprakların, çelik gövdelerin, acımasız yüreklerin./.../ Kurşundan çiçeklerin şehri./.../ Uçak var gök yok utanç var/.../ Ve kim tarafından bütün bunlar/.../Ve nice milletlerin zulmünü görenler tarafından” [GD 629].

Şehirler, insanlar için ve insanlık idealleri için medeniyetimizin kodları doğrultusunda yeniden inşa edilmelidir.

## YUNUS'UN ÇAĞDAŞ BİR YORUMCUSU: SEZAI KARAKOÇ

*Mustafa ÖZÇELİK*

### **Medeniyetimizin kilometre taşları**

Çağdaş İslam düşüncesinin ve edebiyatının en büyük temsilcilerinden biri olan Sezai Karakoç'un şiir ve yazıları, medeniyetimizin temel değer yargılarına göre şekillenir. Karakoç, bu yüzden medeniyetimizi "diriliş" kavramı etrafında "inşa" faaliyeti yürütürken edebiyatın hiçbir türünü boş bırakmaz. Edebiyat dünyasına şiirlerle girmekle birlikte biz onu zaman içinde bir deneme-makale yazarı olarak da görürüz. Karakoç bu tür metinlerde medeniyetimizi tümüyle yeni bir yoruma tabi tutar ve çağdaş bir inşa faaliyetinde bakış açımızın, hareket tarzımızın ne olması gerektiğini çok sistematik biçimde izah eder.

Karakoç, bunu yaparken medeniyetimizin "abide şahsiyetleri"ne de özel bir önem verir. Eserleri tümüyle bir "portreler galerisi"dir. Başta peygamberler olmak üzere bu medeniyetin kilometre taşları olan şahsiyetler İbn-i Arabî'den Hallacı Mansur'a; Gazali'den Şems'e; Fuzuli'den Şeyh Galib'e, pek çok isim üzerinde durur, yorumlar yapar ve bizi onlar üzerinde düşünmeye çağırır.

### **Biyografi kitapları**

Karakoç'un üzerinde bilhassa durduğu ve haklarında birer inceleme kitabı yayımladığı isimler de vardır. Bunlar Mehmet Âkif, Mevlâna ve Yunus Emre'dir. Birincisi bilindiği gibi yakın dönemimizin en önemli fikir, sanat ve mücadele adamıdır. Mevlâna ve Yunus Emre ise 13. asrın ruh mimarları, medeniyetimizin o asırdaki inşacılarıdır. Üstelik üçü de aynı zamanda şairdir.

### **Neden Yunus Emre?**

Bu sorunun cevabı hem Yunus Emre'yi hem de Sezai Karakoç'u anlama açısından son derece önemlidir. Bu sorunun cevabı bizce şudur:

İki şair arasında “şiiirlerinin sureti” bakımından bir fark olsa bile “temelde bu iki şairin çizgileri (amaçları) yolları aynıdır. Bu yüzden Sezai Karakoç'un mesajı'nın Yunus'unkinden farklı olduğu söylenemez.”

Her iki isim de İslâm ülküsüne bağlı şairlerdir. Yaşadıkları zamanların ve karşı karşıya oldukları sorunların da özde aynı olduğu düşünülecek olursak aralarındaki “ruh akrabalığını” anlamak zor olmayacaktır. Karakoç, çağında bir bakıma Yunus'un misyonunu üstlenmiştir.

### **Çocuk gönlündeki Yunus**

Fakat bu misyon beraberliğine geçmişinde Karakoç'un daha çocukluk yıllarına dayanan bir Yunus sevgisinin bir sebep oluşturduğu da bir gerçektir. O da her Müslüman çocuğu gibi daha çocukluğundan itibaren Yunus ismiyle tanışmış, annesinin Yunus ilahilerine gönlünü açmış, başta Allah sevgisi olmak üzere, Hz. Peygamber sevgisini ve tabi Yunus Emre sevgisini de daha çocukluğunda içselleştirmiştir. Nitekim “Çocukluğumuz” başlıklı şiirinde geçen şu mısralar bu durumu göstermektedir:

*Annemin bana öğrettiği ilk kelime*

*Allah, şahdamarımdan yakın bana benim içimde*

*Annem bana gülü şöyle öğretti*

*Gül, O'nun, O sonsuz iyilik güneşinin teriydi.*

*Annem gizli gizli ağlardı dilinde Yunus*

*Ağaçlar ağlardı, gök koyulaşrdı, güneş ve ay mahpus*

### **Medeniyet inşacısı Yunus**

Karakoç'un çocukluk dönemine ait algı bu olsa bile o zaman içinde Yunus Emre'nin bir “medeniyet inşacısı” olduğunu elbette fark etmiş ve ilgisini ona bu yüzden de yoğunlaştırmıştır. “Şehzadebaşı'nda Gün Doğmadan” şiirinde geçen:

*Külâhıyla Yunus Emre*

*Sarığıyla Akşemseddin*

*Kavuşuyla Mimar Sinan*

*Gün doğmadan Şehzadebaşı'nda*

Mısralarında Yunus'un da medeniyetimizin bir temsilcisi/inşacı olduğu belirtilmektedir. İşte bu ilgi, yıllar sonra ona bir Yunus Emre biyografisi yazdırmış olsa gerektir.

### **Karakoç'un Yunus Emresi**

Yunus Emre hakkında milli edebiyat döneminden itibaren çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Bunlar arasında kıymet taşıyanlar olmakla birlikte aralarında sığ bir ideolojik bakış açısının ürünü olarak yazılanlar da vardır. Yunus'u kendi gerçekliği içinde ele alanlar ise son derece azdır.

İşte Karakoç'un Yunus Emresi öncelikle bu açıdan dikkat çeker. Bu kitap, her şeyden önce "Yunusça bir duyarlılığın ve titizliğin ürünü"dür. Aradaki gönül bağına rağmen Karakoç, Yunus'u son derece nesnel ölçüler içerisinde onun yetiştiği kültürel ve tarihsel ortam içerisinde resmetmiştir. Böylece fikir hayatımız Yunus Emre hakkında "rehber" sayılabilecek bir kitap kazanmıştır. Bundan olacak rahmetli Cahit Zarifoğlu ilk baskısı 1965'te yapılan bu eseri "Yunus Emre üzerine yapılacak çalışmaların sağlıklı formülü" olarak görür. Zarifoğlu bu değerlenmeyi yaparken bir hususa daha dikkat çeker. Ona göre "Akademisyenlerin istif ve kullandıkları batıcı metotlar nedeniyle, yol alamadan, yol aralayamadan üst üste yığıldıkları boğazlar, şartlanmışlık, bu kısa eserde aşılacaktır."

Zarifoğlu'nun dikkat çektiği bu husus son derece önemlidir. Zira Yunus, pek çok araştırmacı tarafından çağından, yetiştiği kültür ortamından soyutlanarak ele alınmış ve ortaya sahipsiz bir Yunus portresi çıkarılmamıştır. Karakoç, bu yüzden eserine önce Yunus'un yaşadığı çağ ve yetiştiği kültürel ortamın değerlendirilmesiyle başlar ve böylece Yunus'u tarihsel bir çerçeveye oturtur.

### **"Haçlı taassubu ve Moğol barbarlığı"**

Karakoç'a göre Yunus Emre'nin yaşadığı çağda Anadolu toprakları iki büyük felaketle karşılaşır. Bunlardan biri Haçlı, diğeri ise Moğol saldırılarıdır. Bu iki şer kuvvet, Selçuklu medeniyetini yıkarak Anadolu'nun ruhunda yalnız "bir tarih yarası açmakla kalmamış, bir metafizik yara" da açmıştır. İşte Yunus Emre'nin ve çağdaşı erenlerin fonksiyonları bu noktada önem kazanmaktadır. Mevlana, Hacı Bektaş ve Hacı Bayram gibi erenler, Anadolu'yu "büyük bir metafizik hamle" ile "büyük bir tarihi oluş"a hazırlamışlardır. Osmanlı bu yeni oluşun adıdır ve mimarlarından biri de Yunus Emre'dir. Karakoç'un ifadesiyle Yunus Emre "Bu büyük Anadolu'nun ilk

horoz(müjdecı) sesidir.”

### **Yunus Batını yahut Bektaşî mi?**

Karakoç'un bu noktada dikkat çektiği bir konu da bazı çevrelerin Yunus'un bu tarihi misyonun görmezlikten gelerek onu “babalık” ve “dedelik” geleneğine bağlayarak “Bektaşî” yahut “batını” olarak göstermek, böylece misyonunu daraltmak ve kimliğini saptırmak istemeleridir. Ona göre bu çabalar boşunadır ve Yunus Emre “Anadolu'nun bu çağdaki önder kurucularındandır.” Hiçbir dar ekolün adamı değildir. Türklerin bir şairi olduğunun tam şuurunda olarak Türk-İslâm hareketini dünya karşısına çıkarma ödevliyle yüklenmiş” bir şairdir. Tarikatlar üstü bir tarikat şairi olarak çok zor gibi görünen bir görevi başarmıştır. Anadolu, onun şiiirleriyle Moğol ve Haçlı yıkımının yaralarını iyileştirmiş, kendine gelmeyi başararak yeniden ayağa kalkmıştır.

### **Yunus'un şiiir dünyası**

Karakoç'un kitabında üzerinde özellikle durduğu bir konu da Yunus'un şiiirlerinin dünyasıdır. Ona göre Yunus Emre'nin şiiirleri tüm olarak “İslâm'ın duyuş, düşünce ve inanç âlemini çizer. Bu şiiirlerde İslâm'ın temel prensiplerini, İslâm yüklerini, onların mucizelerini, vaadlerini, insanın bu açıdan geçmişini ve bu açıdan geleceğini bulmak mümkün” hale gelir. Fakat, Yunus bunu yaparken asla bir şair olduğunu unutmaz. Böyle olduğu için de onun şiiirleri kuru, didaktik manzumeler olmaktan çıkar ve gerçek birer sanat şaheserine dönüşür. Bu şiiirlerin çağlar boyunca yaşamalarının bir önemli sebebi de budur.

### **Çağının tanığı olmak**

Karakoç'un Yunus'un şiiiriyle ilgili olarak yaptığı bir önemli tespit de şudur. Bu şiiirler hem Yunus'un şahsi macerasını anlatır hem de çağına tanıklık eder. Böylesi ağır bir muhtevanın yükünü aslında şiiirin çekmesi zordur. Fakat Yunus'un şiiiri o kadar güçlüdür ki bu ağır yük altında ezilmez. Tersine bu zorluk bu şiiiri adeta “çelikleştirir”. Karakoç, bu işin sırrını açıklarken de sözü Yunus'un poetikasına getirerek öze biçim arasında kurduğu güçlü ilişkiye dikkat çeker.

### **Menkıbelerin Yunus'u**

Bilindiğı üzere kültürümüzde, tarihi şahsiyetlerle ilgili çok ayrıntılı yazılmış hal tercümeleri ne yazık ki yoktur. Bu durum, Yunus için de böyledir. Onun tarihi şahsiyeti ve hayatı yeterince bilinmemektedir. İşte bu noktada menkıbeler önemli bir imkâna dönüşmektedir. Evet, menkıbe bir masaldır, bir tür standıdır. Ama bu durum, menkıbeleri gerçeklikten uzak metinlere dönüştürmez. Karakoç'a göre

yalanın menkıbeye dönüşmesi imkânsızdır. Buradaki zorluk sembollerin dilini çözmekle ilgilidir.

İşte Karakoç'un Yunus Emre kitabını önemli kılan bir husus da Yunus menkıbelerine getirdiği ilginç yorumlardır. Karakoç, Yunus'un inanç dünyasına girebilmeyi başardığı için menkıbelerin dilini çözmekte hiç zorlanmamıştır. Bu başarı da Karakoç'un şairliği de bir avantaj oluşturmaktadır. Çünkü her büyük şair gibi o da sembolik anlatımı çok iyi bilmektedir. Bu yüzden bu menkıbelerden bize adeta bir Yunus portresi çıkarmakta ve Yunus'un meçhul tarafları malum hale gelebilmektedir. Böylece biz, Yunus Emre'nin biyografisini bu yorumlarla büyük ölçüde öğrenme imkânı bulabilmekteyiz.

Mesela,

1-Hacı Bektaş dergâhına gidişle ilgili olarak anlatılan menkıbede buğdayın ilim sembolü olarak görülmesi,

2-Eğitiminin Tabduk Emre dergâhında yapılmasını bu dergâhın Yunus'un sanatkar mizacıyla ilgili olduğu şeklindeki tespiti,

3-Molla Kasım menkıbesindeki şiirlerin bir kısmının balıklara bir kısmının kuşlara atılması meselesinin Yunus'un şiiri hakkında "tabiattaki bütün sesleri toplayan bir şiir olduğu" şeklindeki açıklaması,

4-Yunus'un bir kazanda kırk yıl kaynatıldıktan sonra hâlâ dünya kokuyor olmasını Şeyhinin Yunus'u kendi yolunun devamcısı olarak yetiştirmek istediği fakat Yunus'un şairliğinin buna engel olması şeklindeki yorumu,

5-Mağarada inen gök sofrasının manevi hazlara kavuşmak anlamına geldiği şeklindeki yorumu, okura Yunus konusunda çok farklı bakış açıları kazandırmaktadır.

6-Yine dağdan kırk yıl odun getirme meselesini Yunus'un "hep ideal çizgi" peşinde koşması, ideal bir dünyanın adamı oluşu şeklindeki yorumlar da son derece özgün değerlendirmelerdir.

### **Halkın şairi**

Yunus hakkında önemli kitaplar yazan isimlerden biri olan Abdülbaki Gölpınarlı, Yunus'u yaygın görüşün aksine "halk şairi" değil "halkın şairi" olarak tanımlar. Bu tanım, Sezai Karakoç'ta da benzer bir anlayışı yansıtır. Karakoç, onu halkla, toplumla ilgili bir şairi olarak görür. Ona göre Yunus, "şiiriyle halkı erdiren" bir şairdir. Halka sanat yoluyla gitmiş, tamamen halk ruhunu esas almış, şiirini o büyük

zenginlikten aldığı malzemelerle kurmuştur. Bilindiği gibi bir menkıbede Yunus'a gökten çift sofraya iner.

Karakoç, bunlardan birini din değerini sanat olarak yorumlar. Bu, şu anlama gelmektedir. Yunus, "hakikatin toplumda büründüğü biçim, sanat ve şiir gücünü yedeğine alarak" ilerlemektedir. Bu da halkın ruhuyla içi içe olmayı gerektirmektedir.

Yunus'un halkın şairi olması meselesi ruh beraberliğinin yanı sıra şiirlerinin biçiminde ve dilinde de görülür. Yunus'un Türkçesi, halkın Türkçesidir. Hece ölçüsünü esas almıştır. Karakoç bu durumu da şöyle yorumlar: "O, Türk'ün ilerdeki çağlardaki ödevini biliyor, onun için var gücüyle onun dil ve edebiyatını kurmaya, geliştirmeye, ilerletmeye çalışıyordu." Karakoç'a göre bu durumu sadece kavmi kaygılarla anlamak da doğru değildir. Yunus, aynı zamanda bir İslam şairi olarak İslam medeniyetinin diğer önemli iki dilinden yani Arapça ve Farsça'dan da şiirine kelimeler alarak, hece ile yazdığı şiirleri aruza da uygun forma dönüştürmeye elverişli bir yapıda yazarak, mesela yine koşmayı gazelle birlikte kullanarak bir bakıma "altın bir sentez"i gerçekleştirmektedir.

### **Çağdaş edebiyata katkı**

Karakoç, kitabında Yunus'un hayatını, sanatını bir bütünlük içinde ele almaktadır. Bunu yaparken tek gayesinin Yunus'la arasında olan "ruh akrabalığı" olduğunu söylemek eksik bir yorum olacaktır. Bence bir önemli sebep de Karakoç'un Yunus vasıtasıyla çağdaş edebiyatımıza sağlam temeller bulma ve gösterme çabasıdır. Bu durumu Karakoç'un çok şuurlu biçimde nasıl bir sanat ve medeniyet anlayışı kurma çabası içinde olduğunu da gösteren bir tavır olarak anlamamız gerekir. Cahit Zarıfolu, bu durumu, "Bu eser, bize metafizik şiire bakmayı ve yollarını göstermeyi hedefliyor" şeklinde açıklar.

Doğrusu, bu mesele için Yunus Emre'den daha uygun bir isim düşünülemezdi. Şüphesiz, Yunus'a Milli Edebiyat devrinden itibaren bu tarz bakışlar da olmuş, ama hiç biri Karakoç'un kuşatıcı ve içerden bakışına erişememiştir. Çünkü, diğerlerinde tam bir "Yunus fotoğrafı" bulmak zordur. Kimi dilini, kimi sınıfsal gerçeğini öne çıkarmış, kimi sadece evrenselliğine vurgu yapmıştır.

Karakoç'ta ise tam bir bütünlük vardır. Bu yüzden onun eseri, Yunus hakkındaki kitaplar arasında çok özel bir yerde durmaktadır. Hak ettiği ilgiyi de görmüş olacak ki Karakoç'un bu eserinden sonra Yunus Emre, yeni ve canlı bir ilginin konusu haline gelmiş, okuyucularda ve yazarlarda Yunus araştırmalarının "kılavuz kitabı" olarak karşılık bulmuştur.

### **Kaynakça:**



\*Sezai Karakoç, Yunus Emre, Diriliş yayınları, 4. baskı, 1979, İstanbul

\*Gaffar Taşkın, Yunus Emre, Gelişme dergisi, sayı 7, Güz 1974, Ankara

\*Şaban Sağlık, Sezai Karakoç'un Gözüyle Yunus Emre, Yedi İklim dergisi, sayı 44-45, İstanbul, 1993

\*Turan Karataş, Doğunun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç, Kaknüs yayınları, 1998, İstanbul

\*Cahit Zarifoğlu, İşte Yunus Emre, Zengin Hayaller Peşinde, s.78-83 Beyan yayınları, 2006, İstanbul

## SEZAI KARAKOÇ UN “AV EDEBİYATI” ŞİİRİNİN DÜŞÜN- DÜRDÜKLERİ

*Osman SARI*

### Giriş

“Av Edebiyatı” şiirinde, modern Türk şiirinin en önemli isimlerinden bir olan Sezai Karakoç av ve avlanma kavramı üzerinden insanlığa çok önemli mesajlar sunmaktadır. Bu mesajlardan birisi, av ve avlanmanın da bir hukukunun olması gerektiğidir. İnsan yeryüzünde her türlü hareket, eylem ve davranışlarından sorumlu olan varlıktır. Avlanma da, her ne kadar esas itibarıyla hayvanlar arasında görülen, hayvanlar aleminde geçerli olan, daha çok onlar arasında ortaya çıkan bir hareket ve davranışsa da insanların da çeşitli nedenlerle avlandığı görülür. Dolayısıyla bir insan davranışı olarak avlanmanın da bir takım kurallarının, hatta hukukunun mevcut olması gerekir. Nitekim Fıkıh kitaplarında bir Av Hukuku, Av Ahkamı bölümü bulunduğu gibi<sup>2</sup>, günümüzde çeşitli ülkelerin hukukunda ve bu arada ülkemizde de av ve avlanmaya dair bir Av Hukuku ve mevzuatının varlığından söz etmemiz gerekir. Av Edebiyatı şiirinin sunduğu mesajlardan birinin de, yalnız hayvanların değil insanların hatta toplumların ve devletlerin de bir birlerini avlamakta olduklarını, başka toplum ve devletlere av olmak istemiyorsak ona göre dikkatli ve tedbirli olmamız gerektiğine ilişkin mesajdır.

Edebiyatımızda da av edebiyatına dair çok önemli ve insani değerler yönünden oldukça zengin metinlerin varlığı apaçık ortadadır. Bunlardan bir örnek olarak, Fuzuli'nin ünlü **Dastan-ı Leyla vü Mecnun** adındaki mesnevisidir kigerçekten duygu zenginliği yönünden av edebiyatının en önemli metinlerinden biridir. Burada, Mecnun'un dilinden söylenen ve *Gördü ki bir avcı dam kurmuş/ Damına gazaller yüz vurmuş* beytiyle başlayan bölümde Fuzuli, insan ve tabiat sevgisini

adeta anıtlaştırmıştır. Mecnun, tuzağa düşen ahuyu, bütün varını yoğunu vererek avcının elinden alıp kurtarmış yüzünü ve gözlerini, ahunun yüzüne ve gözlerine, sürerek, kendisinden ayrılmaması için nice göz yaşları dökerek yalvarmış, sonunda ahu, ondaki diğer insanlarda görülmeyen farkı anlamış ve artık ondan kaçmamaya ve onunla birlikte yaşamaya alışmış, bunu gören diğer hayvanlar ve kuşlar da artık Mecnun'la birlikte çölde yaşamaya başlamışlardır.

Av edebiyatının başka bir zengin örneği Türkmenistan'nın ünlü milli şairi Mahdumkulu'nda görülür. Mahdumkulu Divanı'nda "Gökçe Kebter" yani **Güzel Güvercin** başlığını taşıyan şiirde, en yırtıcı kuşlardan biri olan doğanın bir güvercini avlaması anlatılmaktadır. Yuvasında aç yavrularına yem aramaya çıkan bir güvercinin peşine, yine aynı şekilde yavrularına yem arayan bir doğan takılır ve onu avlamak için dağdan dağa ağaçtan ağaca, o kayadan bu kayaya kovalar durur. Güvercin ancak Hazreti Ali'nin otağına sığınarak kendini kurtarır. Hazreti Ali'nin karşısında iki kuşun kendi hayatını savunması, kendi avını avlarken ne kadar sağlam delillere dayandığını belirtmek istemesi, gerçekten av edebiyatı yoluyla insanlığa derin mesajlar sunmaktadır.

### Şiir İçinde Şiir

Sezai Karakoç'un birçok şiirinde olduğu gibi, Av Edebiyatı adındaki şiirinde de şiir içinde başka bir şiirin daha var olduğu görülür. Yani şair, şiir içinde başka bir şiire veya şiirlere yer vermiştir. Başka bir şiir veya şiir içinde şiirden maksat, şekil ve muhteva açısından iki farklı şiirle karşı karşıya olduğumuzdur. Şiir içinde şiir yazma olgusunun klasik edebiyatımızda da görüldüğünü söyleyebiliriz. Örneğin Fuzuli, Leyla vü Mecnun adındaki çok ünlü eserinde, esasen şiir daha çok mesnevi formunda yazılmışken, eserinin bazı bölümlerinde Mecnun'un veya Leyla'nın dilinden gazel tarzında şiirler yazdığı görülür. Şiir içinde şiir olgusuna şairlerin, elbette şiiri çeşitli yönlerden zenginleştirmek amacıyla başvurduklarında kuşku yoktur. Fakat şiiri monotonluktan kurtarmak, şiire duygu ve düşünce zenginliği katmak için de olsa, şiir içinde şiir yazmak öyle pek de kolay bir yol ve yöntem değildir. Şairin dediği gibi, *her kişi aşık olurdu eğer asan* olsa. Her şair eğer, bu yol veya yöntemde başarı sağlamak kolay olsaydı, şiir içinde şiir yazma yoluna sık sık başvururdu. Halbuki bu şekilde, şiir içinde şiir yazma olgusu fazla rastlanılan bir yöntem değildir. Fakat Sezai Karakoç'un bu yola, başka şairlere göre daha fazla başvurmakta olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim, **Fırtına** şiirinde, özellikle **Leyla ile Mecnun**'da, olayı şiirsel olarak anlatırken, birden bu yolu bırakıp, tamamen başka ve yeni bir tarz ve uslupta, sürpriz şiirlerle karşılaşırız. Bunlardan birinde, şair, bir **Gök Yaratığı**'na, bir başka bölümde bir **Yer Yaratığı**'na Leyla'yı anlatan şiirler söyler.

## Avcının İşi Kuşlarla Olmak

Karakoç, **Av Edebiyatı** şiirinde, insana ve topluma av ve avlanma kavramları üzerinden çok önemli mesajlar sunmaktadır. Bu mesajlardan birisinin, daha önce de değinildiği gibi, av ve avlanmanın da bir hukukunun olması gerektiğidir. Av ve avlanma da, avcının insafına, onun kişisel çıkarlarına, avlanma ve öldürme tutkusuna bırakılamayacak kadar önemli bir konudur. Çünkü avlanma anında, bir çok zalim avcının kapıldığı avlanma hırsı, içinin şehvet çukuruna yuvarlanmış bir kişinin, işlediği tecavüz fiili sırasında kapıldığı şehvet hırsından hiç de geride kalan bir hırs değildir ve aynı onun gibi tehlikelidir. Kendini bu hırsa kaptırmış olan avcı, yalnız avlamak zorunda olduğu avı veya canlıyı değil, önüne çıkan bütün avları, hayvanları avlamak ister. Böylece avlama hakkına sahip olmadığı av hayvanlarını da avlar, öldürür ve bunu avcı kahvelerinde övünerek, ballandıra ballandıra anlatır. Bir **Geyve** yolculuğum sırasında, dolmuş yolcularından birinin, Geyve dağlarında yaşamakta olan son geyiği nasıl vurduğunu, övgüyle anlattığına şahit olmuşumdur. Avcı, bu son geyiği nasıl vurduğunu, hayatının en yüce eylemini gerçekleştirmiş gibi anlata anlata bitiremiyor, sanki bir mutluluk denizinde yüzüyor gibi bir duygu içinde anlatıyordu. Dağlarda yaşayan son geyiği vurmak, o yöredeki son sümbül çiçeğini koparmak, son dokurcun ağacını kesmek, bir bitki veya hayvan türünün son ferdini ortadan kaldırmak, avlamak, bazan o türün hepsini avlamak, kökünü kurutmak, tamamen yok etmek demektir. İnsan bu facianın, bu katliamın sorumluluğunu nasıl kaldırabilir? Eğer avcılar, zamanında, ilk avlanırken, sanki en son avı avlıyormuş gibi, bundan sonrakilere artık av kalmayacakmış gibi bir duygu, hatta büyük bir saygı içinde o avı avlasalardı, bu gün nesli tükenmiş bir çok hayvan ve bitki türü, aramızda bizimle birlikte yaşıyor olacaktı. Ne var ki insanın avlanma hırsı, bu gün bir dünya yağmasına hatta bir soykırıma dönüşmüştür.

Evet avcının işi kuşlarla, avıyla olmak, kuşun gönlünden geçeni okumaktır. Ancak o zaman avını kolayca avlayabilir avcı. Avcının işi, avın meşruluğunu tartışmak değil, sürekli avını nasıl kolayca tuzağına düşürebilir, bunun hesabını yapmak, sürekli avını kolayca avlamanın bilgisini ve tekniğini geliştirmektir. Dünyada yaşayan bütün canlılar, bir birini avlayarak, bir birini yiyerek, bir birinden yararlanarak, varlığını ve hayatını sürdürmektedir. Hayvanlar aleminde, güçlü, kuvvetli olan zayıf olanı avlamaktadır. Her canlı başka bir canlıyı yiyerek, ancak ondan faydalanarak hayatını devam ettirmektedir. Hayatını borçlu olduğu bu canlı türü, bir gün tükenip ortadan kalkarsa, o zamana kadar avcı olan bir hayvan türü, artık kendisi avını bulamadığı için açlıktan ölmekte böylece kendisi gerçekte çok güçlü, çok iyi bir avcı olduğu halde, daha zayıf hayvanlara yem olmakta, sonunda avcıyken kendisi bir ava dönüşmekte, hatta bir türün tek bir ferdi olarak değil, türün tümü, kendinden çok

daha güçsüz hayvanlara veya kuşlara yem olup, topluca ortadan kalkmaktadır. Sonuçta hayvanlar aleminde, bütün canlılar birbirinin avı olmakta, her canlı hem avcı, hem av olmaktadır. Dolayısıyla burada, hayvanlar aleminde sadece av vardır. Çünkü en güçlü olan arslan bile bir gün başka hayvanlara yem olabilmektedir. Bu durum şiirde, Yeşil Koro'ya şöyle söylenilerek ifade edilir:

*Av karşılıklı olmalı avlayan av olmalı*

*Yalnız av kalmalı ortada artık avcı mavcı yok*

*Avcı ortadan kalkmalı her alanda*

İnsan ise, hep kendisi avcı olmakta, sürekli kendini avlamaya kayıtsız şartsız yetkili görmekte, fakat bunda çok aşırılıklara kapılıp, tabiat içinde kendisine sunulan nimetleri adeta yağmalamaktadır. İnsan hayatını sürdürmek için, kendine gerekli nimetleri, kendi çevresinden, tabiatın içinden sağlamaktadır. İnsan da gerçekte tabiatın bir parçasıdır. Fakat insan, diğer canlılardan farklı olarak, tabiatın bir parçası olmasına rağmen, tabiatı değiştirebilme, tabiat üzerinde önemli değişiklikler veya tabiata büyük müdahaleler yapabilecek güçte bir varlıktır. İşte bu müdahalelerin çok önemli bir kısmı tabiattaki diğer canlıları avlama şeklinde kendini gösterir. Diğer müdahale şekilleri, ölçülü, dengeli bir müdahale olan avlanmadan daha ağır sonuçlar, yıkımlar doğurur, bazı canlı türleri üzerinde katliam derecesinde felaketlere yol açar. Bazan uçsuz bucaksız ormanlarda kasıtlı (bazan da kasıtsız) yangınlar çıkarılır. Serin ve bol oksijenli rüzgarların da körüklemesiyle günlerce devam eden yangınlarda, nice canlı türleri yok olur, o çevredeki mevcut eko-sistem çöker. Irmaklar üzerine dev barajlar kurulur, bazı canlı türleri hayattan çekilir. Bazan bataklık adı altında sulak alanlar kurutularak, nice kuş, balık ve diğer canlı türleri ortadan kalkar, tükenip yok olur. Aşırı ve ölçsüz avlanma da sonunda aynı acı sonuçları doğurur. Sonuç olarak, insan tabiatta nasibini arayıp bulmaya yönelmenin daha ötesine geçip, kendini tabiatın tek hakimi ve sahibi görünce kendi dışında kalan bütün canlıları, bunlar bitki de olabilir hayvan da, kendisinin avı olarak görmeye başlar ve böylece çevresine ve tabiata olan saygısını yitirir. Kendi dışına, tabiata öyle saldırılarda bulunur, tabiatı öyle yağmalar ki, sonunda kendi dünyasını da yok etmeye yönelmiş olur. Bu gün tabiatta insanoğlunun bitkilere, ağaçlara el atmasını da bir avlanma olarak düşünebiliriz. Çünkü onlar da bir canlıdır ve bitki ve hayvan türünden nice canlının yaşayacağı bir ortamı oluşturup bir birine tutunarak, bir birine hayat vererek, birbirinden yararlanarak yaşayıp giderler. Aralarındaki bu hayat zinciri, sonuçta bir birini avlayarak gerçekleşir. İşte bu hayat zincirinin içine bazan insan da sokulur, doğadaki bitki, hayvan varlığından yararlanarak, bu nimetleri yiyip içerek, kullanarak hayatını sürdürür. Brezilya'daki uçsuz bucaksız Amazon ormanlarının ürettiği oksijen ve diğer zenginliklerden sadece Brezilya'da yaşayan insanlar yararlanmaz. Dünyadaki

tüm canlılar yararlanır. Brezilya'nın Amazon ormanlarındaki bu zenginliği insanlık adına ve çıkarına korunması için bütün dünya ülkelerinin yardımına ihtiyaç duyulabilir. Aksi takdirde bir gün kaybedilecek bu insanlık hazinesinin yeri asla dolmayacak, dünyamız bu değerleri ebediyen kaybedecektir. Dolayısıyla insan çevresine elindeki gelişmiş fakat çok yıkıcı teknikle doğaya müdahale ederken, ondaki nimetlerden yararlanırken, kendisi de tabiatın bir parçası olduğunu asla unutmamalı, kendisini doğadaki canlıların ve diğer nimetlerin bir sahibi veya maliki, efendisi gibi görmemeli, tam aksine doğadaki canlı cansız bütün nimetlerin kendisine sunulmuş olduğunu, bu durumun ise, kendisine gerçekten çok büyük ve ağır sorumluluklar yüklemiş olduğunu asla akıldan çıkarmamalıdır. İnsan bu ağır sorumluluğunun bilinci içinde ve mecbur kaldıkça belki avını avlama hakkına sahip olabilir.

*Avcı vurma bu kuşu*

Şiirde, av ve avlanma olgusu, hem avcı, hem av yönünden ele alınmış, adeta avın felsefesi şiirin konusunu oluşturmuştur. Şiirde av ve avlanma, hem avlayan, hem avlanan yönünden kaçınılamaz, karşı durulamaz ve engellenemez bir sonuç, bir kader olarak ele alınmış gibidir. Şiirin bütününe göz atıldığında yine de ava karşı çıkan, onu normal bir hayat tarzı kabul etmeyen görüş, **Av Edebiyatı** şiirinin asıl temasını oluşturmaktadır. Ava karşı çıkan bu görüşü, şiirde **Yeşil Koro** dile getirmektedir:

*Avcılar canımın içi avcılar*

*Siz kuşları vurmazsınız değil mi*

*İşiniz vurur gibi davranmak*

*Ölüme yaklaştırarak yaşamayı gerektirmek*

Yeşil Koro'nun çizdiği tabloda, avcının önüne kattığı av, hem saf, hem de çok korumasızdır. İşin ciddiyetinin ve vahametinin farkında değildir. Fakat aradan biraz zaman geçince, durumun ciddiyeti ve tehlikenin ne kadar büyük olduğu açıkça anlaşılır. Ne yazık ki avcı, avını avlamak için kararını çoktan vermiş, onu en kolay ve zahmetsizce avlamanın bütün hesaplarını yapmış ve artık silahını avının tam üzerine yöneltmiştir. İşte tam da bu anda Yeşil Koro tekrar ortaya çıkar, avcıya yalvarır:

*...avcı vurma bu kuşu*

*Bu rengi bozma bu düzeni değiştirme*

*Bu altın tüyler kan görmesin*

*Seni evde bekleyen çocuklar*

*Onun da yuvasında bekleyen yavruları var*

*Tüfegini yere çevir*

*Bu ölüme ancak yer dayanır*

....

*Üstünde kuş uçmayan ağaçları düşün.*

Yeşil Koro, ava karşı çıkan sesiyle *göklere uygun ve göklere ayarlı*, insancıl bir sesin sahibidir. Çünkü ava karşı çıkmak, nihayet öldürmeye, ölüme karşı çıkmaktır. Bu nedenle Yeşil Koro aynı zamanda **Aydınlık** bir korodur. Ona göre avda, ölüme, öldürmeye bir çağrı vardır. Av, sonunda, insanı öldürmeye, ölüme bir bildiri yapmasıdır avcının.

İnsanlık aleminde, insanlar bir birini avlayamazlar. Bir insan ne kadar güçlü olursa olsun, başka bir insanı avlama hakkına sahip değildir. Çünkü bir insan başka bir insanı yiyerek, başka bir insanı avlayarak hayatını sürdürmez. İnsan güçlüyse, güçlendikçe sorumluluğu artar. Ne hukuk, ne de ahlak güçlü bir insana, diğer insanları avlama, elindeki ekonomik ve sosyal imkanları ele geçirme hakkı vermez. İşte bu noktada insanlık alemi ile hayvanlar alemi arasındaki kesin fark ortaya çıkar. İster fiziki olarak, ister ekonomik ve sosyal yönden güçlüyse bir insan, o zaman onun diğer insanlara karşı sorumluluğu o oranda artar. Suya düşen bir insanı kurtarma yükümlülüğü, öncelikle güçlü olan ve iyi yüzme bilen insanın veya insanların üzerindedir. Hem ahlak hem de hukuk kuralları çevremizdeki insanlara karşı bu yönde yükümlülükler yükler. Komşusu açken rahat rahat uyuyabilen insan, bu yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Malının zekatını vermeyen, mal ve gelirlerinin vergisini ödemeyen insanlar da varlıklı, güçlü olmanın yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Yani sosyal hayatta, insanlık aleminde güçlü, kuvvetli olan, zayıf olanı avlamak hakkına sahip değildir. Fakat insanlık aleminde de bazan hayvanlar alemindekine benzer bir şekilde, insanın insanı hatta bir toplumun başka bir toplumu avladığına şahit olmaz mıyız? En azından burada da avlanma olgusuna benzer bir durum yok mudur? İşte şiirin bize sunduğu mesajlardan birisi de burada yatmaktadır. Şiirde açıkça belirtildiği gibi, **bir el bir eli sıkıyorsa onu avlıyordur**. Ancak bir elin bir eli sıkmasını sadece bireysel anlamda düşünmemeliyiz. Devletler ve toplumlardan birisi diğerinin elini sıkıyorsa, aktif davranan, elini önce uzatıp diğerinin elini sıkmanın onu avlamaya başladığını, dolayısı ile devletler arasında el sıkışılarak aktedilen nice sözleşmelerin, ancak avlanma sırasında görülecek tuzak hükümler taşıyabileceğini akıldan çıkarmamalıdır. Gerek Ortadoğu'da gerek Afrika'da, dünyanın başka bölgelerinde de gelişmiş, güçlü toplum ve devletlerin geri kalmış ülkeleri adeta bir av gibi avladıkları görülür. Başlangıçta göz koyduğu avını sanki kurtaracakmış, içinde bulunduğu zor durumdan çekip çıkaracakmış gibi davranarak yaklaşır, önce güven

duygusu aşılabilir. Sonunda av, avlanmış olduğunu, bu acı gerçeği anlayıp değerlendirecek vakti bile bulamayabilir.

### **Ava Karşı Görüş: Yeşil Koro**

**Av Edebiyatı** şairinde, Sezai Karakoç av ve avlanma olgusuna nasıl baktığının ip uçlarını net bir şekilde vermez. Av ve avlanmaya karşı görüşü de, avın ve avlanmanın hayatın bir zorunluluğu olduğuna dair görüşü de birer koroya söyler. Şair söylemek istediğini kendisi doğrudan söylemez. Karşılıklı iki koro oluşturmuş vermek istediği mesajı bu iki koro aracılığı ile dile getirmektedir. Yeşil Koro da Tehlikeli Koro da, kendi av ve avlanma olgusunu kendi tezleri açısından, güçlü ve sağlam delil ve gerekçelerle savunmakta, insan hangisini önce dinlerse, ona hak vermekten kendini alamamaktadır.

**Yeşil Koro** av ve avlanmaya karşıdır. Av ve avlanma nihayet ölümle eş anlamıdır. Avlanmak dünyadaki doğal düzeni değiştirme, hayatın rengini, ahengini bozmadır. Onun için avcıya, bu **rengi bozma, bu düzeni değiştirme** diye yalvarır. Avcıya, senin nasıl evde bekleyen çocukların varsa, o avlamak için tüfeğini doğrulttuğun altın renkli kuşların da yuvasında bekleyen yavruları vardır. Onun için tüfeğini yere çevir, bu ölüme ancak yer dayanır dese de Yeşil Koro'nun bütün bu savunmaları bir sonuç vermez. Avcıyı ne savcı, ne polis ne de yasaklar korkutur. Hayatın çirkinlikleri artık umurunda değildir. Bilinen sonuç gerçekleşir. Avcı tüfeğini doğrultmuş ve bir kuş vurulmuştur.

### **Medeniyet avla başlar.**

Avın ve avlanmanın gerekliliğini savunan görüşü **Tehlikeli Koro** dile getirir. Tehlikeli Koro'ya göre avın, avlanmanın da bir felsefi temeli, sosyolojik bir gerçekliği vardır. Ona göre av yaşamaktır, hayattır. Balık durup dururken av olmaz. Bir av, zaten av olmak için çıkar su yüzüne. Ava çıkmayan, avlanmayan canlı, kendisi bir başkasına av olmaya çıkar. Kuşlar durup dururken değil, bir av olmak için uçarlar şehrin üzerinden. Köprünün direklerine hep olmak av olmak için çıkar martılar. Avla avcı arasında kaçınılmaz bir kader birliği vardır.

Tehlikeli Koro, *Medeniyet avla başlar* diyerek avın gerekliliğine ve meşruluğuna sağlam bir dayanak yakalamış gibidir. Medeniyet ve teknik, günümüzde çok ilerlemiş, insanlar yalnız hayvanları değil, adeta birbirini de avlamaya başlamışlar, hatta toplumların ve devletlerin de bir birini avladığı ve bu avlanmada çok gelişmiş bir silah teknolojisini kullandıkları, artık herkesin bildiği bir gerçektir. Şiirde **Tehlikeli Koro** gerçekten de av ve avlanmaya dair görüşleriyle tehlikeler saçmaktadır. Ona göre Medeniyet avla başladığı gibi, insan insan olduğunu avlanarak kavrar. Onun için tüm insanlığı var olduklarını anlamaları için avlanmaya çağırır. Bütün bir in-



sanlığa şöyle hitap eder: *Avlanın avlanın varolduğunuzu bilmek için.* Tehlikeli Koro bununla da yetinmez, yalnız av ve avlanmaya değil, avlanma sonunda dökülecek olan kana da övgüler yağdırır:

Bir çay bardağı kan istiyoruz  
Ölümden çevirecek kandır insanı

Verin ölümün kökünü getirin kanla  
Kandan köprü yapıp geçelim sonsuzluğa  
Kandan yapılır gerçeğin ekmeği asfaltı  
Kanla geçilir yolların en sağlamından

İşte kana böylesine övgüler yağdıran bir koroya **Tehlikeli Koro** denmez de başka ne denebilir? Fakat kana övgüler dizene bu koro, ikinci Tehlikeli Koro'dur. Birinci Tehlikeli Koro av ve avlanmaya övgüler yağdırmıştı. Bu ikinci Tehlikeli Koro araya girerek, kana övgüler yağdırmış ve şair ona **Katmerli Tehlikeli Koro** adını vermiştir. Aynı durum tam tersi bir yönde, **Yeşil Koro**'da da görülür. Burada da ava ve avlanmaya karşı olan Yeşil Koro'dan sonra *Ben avcı olamam gül koparamam* diyen ve Yeşil Koro'dan çok daha ilerde ikinci bir koro olarak **Yeşil Aydınlık Koro**, koro halinde şiirini yükseltir. İşte bu koro ile şiirde ortaya çıkıp, okuduğu şiirle ava ve avlanmaya dair görüşünü dile getiren koro sayısı dörde çıkmış olmaktadır. Bu dört koronun arasında kalan şiirleri de şair kendisi yazmıştır. Sanki beş kalemden çıkmış gibi gözüke de hiç şüphe yoktur ki Av Edebiyatı şiirinin tümü, şairin kendisi tarafından yazılmış bir şiirdir.



**NECİP FAZIL KISAKÜREK KÜLTÜR MERKEZİ**

**01.05.2006**

**I.OTURUM:**

**OTURUM BAŞKANI: Osman SARI**

Rasim ÖZDENÖREN  
Bir İnsan Olarak Sezai Karakoç

Kurtuluş KAYALI  
Sezai Karakoç'un Düşünce Dünyasını Anlamayı Denemek

Duran BOZ  
Sezai Karakoç'un Hatıralarında Kahramanmaraş

## BİR İNSAN OLARAK SEZAI KARAKOÇ

*Rasim ÖZDENÖREN*

Değerli dostlar, sözlerime başlamadan önce Belediye Başkanımız Sayın Mustafa Poyraz'a, yardımcılara, Kahramanmaraş Belediyesinde bu programın hazırlanmasında emeği geçen bütün dostlarımıza ve bütün belediye mensuplarına huzurlarınızda takdirlerimi, teşekkürlerimi, tebriklerimi sunuyorum...

Sezai Karakoç akşam sabah yetişen insanlardan biri değildir. Bir yılda, iki yılda, zaman zaman karşılaştığımız insanlardan biri değildir. Belki şu anda adını bile işitmemiş olanlar bulunabilir. Az önceki takdimden de anlaşılacağı gibi, o hem şiir alanında hem tefekkür alanında, ülkemizde son birkaç yüzyıl içerisinde, en önde gelen şairlerinden ve düşünce adamlarından biri olarak ortaya çıkıyor.

Kahramanmaraş'ta kısa bir süre de olsa okumuş olması, bizim için iftihar vesilesi olmalı. Ayrıca şehrimizin bu insana, bu insanın tefekkür hayatına, şiir dünyasına yaptığı katkı, bizim için bir imtiyaz sayılmalıdır. Onun öğretmenlerinden biri, rahmetli Türkçe öğretmeni Ahmet Gürün, bir gün Türkçe dersinde Sezai Karakoç'u parmağıyla işaret ederek: "Çocuklar, bu arkadaşınıza iyi bakın, Sezai'ye iyi bakın, bu ilerde büyük adam olacak" der. Gerçekten de Sezai Karakoç 1940 'lı yıllardan içinde bulunduğumuz 2000'li yıllara gelene kadar geçen 50 yıllık düşünce ve şiir hayatımızda, sadece Türkiye'nin değil dünyanın da yetiştirdiği büyüklerden biri olarak temayüz etmiştir. Ülkemizi, dünyanın neresinde olursa olsun ister Çin'de ister Maçın'de ister İsveç'te ister İngiltere'de dünyanın her yerinde temsil edebilecek, parmakla gösterilecek isimlerden birisidir. Böyle bir isimle ve böyle bir şahsiyetle yakın teması olmuş bulunan bendeniz de onunla iftihar eder, onun dostluğunu, onun arkadaşlığını, onun rehberliğini hayatının her döneminde şükranla minnetle, anmak isterim. Onun gerek tefekkür hayatından, gerek şiir dünyasından, iki gün sürecek

olan bu sempozyumda diğer arkadaşlarımız bahsedecekler. Ben onun şahsiyetinden bahsetmek istiyorum. Benim aktarmak istediğim parçalar, bizzat kendi yaşadığım anekdotlardan ibarettir. Bu anekdotlara başka bir yerde rastlamanız mümkün değildir, ilk defa burada, bu salonda bulunan arkadaşlarımıza anlatmış olacağım.

Sezai Karakoç'u ben, ilkin 1956 yılında - demek ki tam 50 yıl geçmiş - 1956 yılında İstanbul dergisinde çıkan bir yazısıyla tanıdım. Yazısının başlığı 'Ölüm Tellalları' idi. Yazıyı o zaman birkaç defa okumuştum. O günden bu güne o yazının bir daha izine rastlamadım. Fakat o kadar etkili bir yazıydı ki, 50 yıl geçtikten sonra nerdeyse bazı cümlelerini kelime kelime hatırlıyorum. Yazı şuydu; Ölüm Tellalları yazısı. Cahit Sıtkı ölmüş, onun ölümü edebiyat dünyasında büyük yankı yaratmıştı. Cahit Sıtkı, Sezai Karakoç'un hemşerisidir ve günümüz edebiyatına Diyarbakır'ın sunduğu 3 büyük şairden biridir. Bu ikisine ilaveten üçüncüsü Ahmet Ârif'tir. Diyarbakır şiir yönünden tefekkür yönünden mümbit bir mıntıka. İşte bu 3 büyük şairden birinin, Cahit Sıtkı Tarancı'nın ölümünden sonra büyük bir tantana oldu edebiyat dergilerinde. Sezai Karakoç'un yazısı aslında Cahit Sıtkı'nın arkasından ağıt dökene bir kınama yazısıydı. Şunu söylüyordu: "Cahit Sıtkı aslında bugün ölmedi, Cahit Sıtkı Nazım Ağabey hapislerde çürüyor dediği gün ölmüştür." Bu cümleyi bugün anlamakta zorlanabiliriz, fakat bu cümleyi o günün şartları içinde değerlendirmemiz gerekir. Nazım Hikmet o gün vatan haini sayılıyordu. Böyle bir vatan haininin arkasından gözyaşı dökene, onun hapislerde çürüyor olmasına üzülen bir insan, Sezai Karakoç indinde tasvip edilir bir şahsiyet olarak görülmüyordu. Bu yüzden, Karakoç, Cahit Sıtkı Tarancı için bugün değil Nazım Hikmet'in arkasından böyle söylediği gün ölmüştür diyordu. Benim için önemli olan yanı ise şuydu: Ben, Sezai Karakoç'un ne söylediğine değil nasıl söylediğine dikkat ediyordum. O cümle bu yüzden aklımda kaldı ve bugün de size onu tekrarlayabiliyorum.

Bu yazıdan sonra onun şiirlerine dikkat etmeye başladım. İstanbul Dergisi'nde, Hisar Dergisi'nde, 1-2 sene sonra 1957-58 yıllarında İkinci Yeni'nin beşiği olan Pazar Postası dergisinde şiirleri ve yazıları yayımlanıyordu. Pazar Postası'ndakiler, genelde İkinci Yeni şiirinin tahliline ilişkin yazılardı. Kendisi de, muhteva itibariyle farklı da olsa İkinci Yeni tarzındaki şiirlerini Pazar Postası dergisinde ve diğer dergilerde yayımlıyordu. Oradaki polemikleri enteresandır. Asım Bezirci'ye ve Ülkü Tamer'e yazdığı yazılar vardır. Polemik yazıları... Asım Bezirci'ye yazdığı yazıların birinde ona Mösyö İstatistik, diye hitap ediyor. Asım Bezirci bir yazısında Edip Cansever'in şiirini tahlil ederken oradaki eşya isimlerini alt alta getiriyor. Diyelim ki on defa sandalye ismini, yirmi defa bilmem tahta ismini zikretmiş. Dolayısıyla bu şair materyalist bir şairdir neticesine varıyor. Sezai Karakoç da Mösyö İstatistik diyerek Asım Bezirci'yle alay ediyor. Diğer bir yazısı Ülkü Tamer'e yöneltilmiştir.

Ülkü Tamer'e de Tilki, diye hitap ediyor. Bunun sebebi, adı geçen şairin bir kurnazlıkla bu polemige dışardan katılmasıdır. Sezai Karakoç o yazılarında mahir bir polemikçi olduğunu gösteriyordu.

1959 yılında biz üniversiteye başlamıştık. Ama ailemiz hâlâ Kahramanmaraş'ta oturuyordu. O yıl yaz tatili için Maraş'a geldiğimizde Sezai Karakoç'un ilk şiir kitabı olan Körfez yayınlanmış ve Maraş'a gelmişti. Daha doğrusu Nuri Pakdil'e ulaştırılmıştı. Nuri Pakdil bizlere dağıttı. Biz de çevreye dağıttık. Böylece bu ilk kitabın dağıtılmasında, tanıtılmasında rol sahibi olmaya çalıştık. 1959 - 1962 yılları arasında Sezai Karakoç'un tabir caizse bir fetret dönemi var. O yıllarda annesini kaybeder. O yıllarda askerlik hizmetine gider. 1961 yılında askerlikten terhis olduktan sonra tekrar Maliye Bakanlığındaki görevine döner. Bu arada Nuri Pakdil'le aynı fakülteye, hukuk fakültesine devam ediyorduk. O, bizden daha üst sınıftaydı. Biz fakülteye başladığımızda o son sınıfa devam ediyordu. Nuri Pakdil fakülteyi bitirdi, bir ara maiyet memurluğu yaptı ve askerliğinin kıta hizmetini ifa etmek üzere Bitlis'e gitti. Oradayken mektuplaşıyorduk. Bana yazdığı mektuplarda sık sık Sezai Karakoç'un İstanbul'da olduğunu ve mutlaka kendisini tanımamız gerektiğini söylüyordu. Biz de her defasında tabir caizse ipe un seriyor bu tanışmayı erteliyorduk. 1962 yılının mart ayı... O tarihte cumartesi günleri sabahtan öğleye kadar yarım gün mesai vardı, öğleden sonra tatil oluyordu. Mart ayının o cumartesi günü Nuri ağabeyden bir mektup geldi. O mektupta gene Sezai Beye gidip gitmediğimizi soruyordu. Rahmetli Cahit Zarifoğlu da o sırada bizim evdeydi.. Rahmetli ikiz kardeşim Alaeddin'e ve Cahit'e dedim ki: "Nuri Ağabey'den mektup var, Sezai Bey'le görüşmemizi, tanışmamızı istiyor. Hadi gidip tanışalım." Onlar da; olur dediler ve beraberce gittik.

Karşılaştığımız manzara şu: Sezai Karakoç Karaköy'deki vergi dairesinde gelirler kontrolörü olarak çalışıyor... Onu bir yazımda şöyle anlatmaya çalışmıştım: Sezai Karakoç'u bir sokakta gördüğünüzde; sırtını hafifçe kamburlaştırmış, başını öne eğmiş, koltuğunun altında siyah renkli, biraz yıpranmış, fermuarlı bir çanta var. Az önce buradaki slayt gösterisinde resimlerini gördük, üzerindeki elbise en güzellerinden biriydi bence. Ütüsüz pantolonu, ütüsüz ceket, ütüsüz gömleğiyle 14. derecede terfisini bekleyen, terfisi yandan ilerleyen bir memur görüntüsü... Bende uyandırdığı ilk izlenim böyle bir şey olmuştu. Sezai Karakoç'u dışarıdan gördüğünüzde kendisine adres sormakta tereddüt etmeyeceğiniz insanlardan birisidir. Ancak adresi sorduğunuzda, eğer o adresi biliyor ise kesinlikle sizi yolun ortasında bırakmaz. Neredeyse elinizden tutarak sizi sorduğunuz adrese kadar götürebilecek yaradılıştta, hizmet ehli olan bir ağabeyimizdi. Bizi karşıladı, içeriye buyur etti, isimlerimizi sordu, kendisine Nuri Pakdil'in selamını söyledik. Bunun üzerine: "Ben de şimdi Nuri için hazırlık yapıyordum. Üstadın Son Posta'daki yazılarını kesip

ona göndereceğim.” O tarihte Necip Fazıl hapisten yeni çıkmış, günlük yazılarını Son Posta gazetesinde yazıyordu. Sezai Bey isimlerimizi tekrar sordu, biz de tekrar söyledik.”Sizleri ben yazılarınızdan tanıyorum” dedi ve böylece sohbet başladı. İlk 27 Mayıs İhtilali’ni tahlil etti. Bu benim için çarpıcı bir tahlildi. Uzun bir sohbet... Aşağı yukarı 10 sularında başlayıp saat 13’e kadar devam eden sohbetin ana konusu 27 Mayıs İhtilali’nin tahlili. Orada, bana çarpıcı gelen vurgu şuydu: “Bayar”, dedi, hemen teslim olmadı, çünkü o komitacıydı; ama Menderes askeri jandarma zannetti ve ona hemen teslim oldu. Biz, jandarma da asker değil mi diye düşünürken, cevabı verdi: “Bizim köyümüz jandarmanın dipçiğinden korkar” dedi. Temelde Menderes köylüdü. Jandarmanın dipçiğinden korkan birisiydi ve neticede itiraz etmeden jandarmaya teslim oldu, o daha en başta asılmış bulunuyordu ve başına bu felaket gelmiş oldu. Sohbet böyle devam etti. Sezai Bey İkinci Yeni’yi anlattı. İkinci Yeni’yi 2. Dünya Savaşı’yla irtibat kurarak, Demokrat Parti’nin o günkü politikasıyla şiir arasında korelasyonlar kurmak suretiyle anlattı, izah etti. Cahit’in o sıradaki durumu ilginçti. Cahit anlatılanlarla ilgilenmiyor, zaman zaman sigara içiyor, dışarı bakıyor, oturuyor, kalkıyor, odanın içinde bir türlü rahat etmez görünüyor ve huzursuz şekilde dolanıp duruyordu. Arada bir dinlediği de oluyordu. Ama Alaeddin’le ben büyük dikkatle dinliyoruz. Benim, içimden geçirdiğim şey şu Cahit için: Cahit, karşında bir dahi var. Sakın ha, onun bir tek kelimesini bile kaçırmayın! Ama tabii bunu edeben dile getiremiyorum.

Neticede mesai saati bitti, daireyi terk ediyoruz. Sezai Bey: “Keşke bir dergimiz olsaydı da bu konuşmalarımızı orada yazabilseydik!” dedi. Bu olaydan 1 yıl kadar önce Maraşlı Abidin Mümtaz Kısakürek, hatırlayanlarınız olabilir, Türk Sanatı dergisini çıkarttı.. Onunla bir münasebetle karşılaştığımızda, bize Türk Sanatı dergisinin artık çıkmadığını, istersek dergiyi bizim çıkartabileceğimizi söylemişti. O teklif hatırıma geldi, Sezai Bey’e dedim ki: “Ağabey, bize böyle bir teklif vardı, bu teklifi değerlendirebilir miyiz?” Merdivenden iniyorduk, bir an durdu: “Ama biz Müslüman’ız” dedi. Bu, benim bütün hayatımın yörüngesini farklı bir düzleme kaydıran cümlelerden birisi olmuştur. O tarihe gelinceye kadar iyi kötü sağdan soldan bir şeyler okumuşuz. Mümtaz Turhan, Peyami Safa, Kemal Tahir, Orhan Kemal ve o dönemin bilinen bütün isimlerine aşinayız. Fakat kendi fikriyatımızı belli bir yörüngeye oturtacak bir rehberden mahrumuz. Sezai Karakoç’un bu cümlesi benim için müşir rol oynadı. Bu cümleyi işittiğimde, ona, ne demek istiyorsun diye sormadım. Kafamdaki bütün o karman çorman düşünceler bir anda yerli yerine oturdu. O cümle benim kafamda berrak, net bir dünyanın ufkunu açmış oldu. Sezai Bey’den ayrılırken 1 hafta sonra Beyazıt’ta Aydınlar Ocağı’nda buluşmaya karar verdik.

Bir hafta sonra saat 14:00’da oraya geldiğimde Cahit’i daha önce gelmiş bul-



dum. Dedi ki: "Saat şu anda 14:00. Ben gidiyorum." Beklemeyecek Sezai Bey'i. Dedim ki: "Sen geçen hafta dikkatle dinledin mi Sezai Beyi?" "Mühim değil, dedi, saat 14'te gelirim dedi, ama gelmedi. Ben kalkıyorum." Cahit'in kolundan tuttum, müsaade etmedim gitmesine. Dedim ki: "Sen farkında değilsin. O geçen hafta çok önemli şeylerden bahsetti. Sen onu dinledin mi? Otur, pişman olmayacaksın." Cahit 5 dakika sonra tekrar gitmek istedi. 10 dakika sonra tekrar gitmek istedi. Ben de sabırsızlanıyorum, ama Onu, Sezai Beyi görmek için... Cahit'e şunu söylüyorum: "Böyle bir adam, kafasında böylesi fikirler saklayan, böyle zenginlikler olan birisinin söz verip de sözünde durmaması mümkün değil." Ayrıca bir hadis-i şerifi hatırlatıyorum ona: "Resulullah'ın buluşmak için söz verdiği arkadaşına yerinden ayrılmaksızın 3 gün 3 gece beklediği söylenir." Onu da hatırlatıyorum ve diyorum ki: "Burada 3 gün 3 gece beklessek de ben bekleyeceğim, sen de bekleyeceksin!" Neticede saat 14:30'u geçtikten sonra Sezai Bey kapıda görüldü. Alaeddin'le beraberler...

Kısa adımlarla yürür Sezai Bey. Yine böyle kısa adımlarla acele ederek yanıımıza geldi, ben ayağa kalktım. Rahmetli Cahit ayağa da kalkmadı. Bayağı kırılmış, üzülmüş gecikmesine. "Özür dilerim" dedi Sezai Bey, elinde Şahdamar kitabı var, ikinci şiir kitabı. Onun provaları var. "Bu provalar yüzünden geciktik. Matbaacımız işte şöyle böyle, yolda da trafiğe kapıldık. Tekrar tekrar özür dilerim" dedi. Cahit birden: "Ben affetmiyorum" dedi. Sezai Bey onun omzuna dokundu ve: "Özür diliyorum senden" dedi. Cahit de: "Ben affetmiyorum" dedi. Ben yerin dibine giriyorum, içimden de Cahit rahmetlinin Sezai Bey'i anlamakta zorlandığımı düşünüyorum. Neticede oturduk ve yeni bir sohbete koyulduk...

Bize Marmara Kırathanesi'nin yolunu ve içeriğini öğreten Sezai Bey olmuştur. Hatta bize çay içmesini öğreten Sezai Bey oldu. Diyeceksiniz; çay içmenin de bir yolu mu var? Evet, çay içmenin de bir yolu var ve bu yolu bize Sezai Bey öğretti. Dedi ki: "Çay şekerli içilmez." Çayı ilkin, bir süre tek şekerli içtik. Daha sonra ben çaya şeker atmayı tümünden bıraktım.

Bizim 1962 ila 1967 yıllarını kapsayan 5 yılımız Marmara Kırathanesi ile Sezai Karakoç'un İstanbul'un muhtelif yerlerindeki kiralık evleri ve bizim İstanbul Eyüp'te oturduğumuz harap evimiz arasındaki bu üçgenin içinde geçti. Şimdi Marmara Kırathanesi'ni anlatmamız lazım, Sezai Karakoç'un bir vasfının ortaya çıkması yönünden... Fakat çok kısa kesmek zorundayım. Oranın bazı tipleri vardı. Hemen hatırlayabildiklerimi kısaca anmış olayım. Erol Güngör oranın müdavimlerinden, tarihçi Ziya Nur oranın müdavimlerinden, ki Sezai Karakoç'un az önce adı geçen Şahdamar kitabı Ziya Nur'un matbaasında basılıyor. Cahit Zarifoğlu, Alaeddin Özdenören, Nihat Armağan, Bahri Zengin... Daha başkaları: Ali İhsan Yurd hoca, Lömond Hasan, avukat; Teşkilat Refik, bunlar Marmara'nın önemli simala-

rındandı. Ha, unutmadan.. Hacı Muzaffer Ozak, şair Sedat Ümran, şair doktor Abdullah Öztemiz, Şevket Eygi... Zaptiye Ahmet (Ahmet Yücel), 27 yaşında rahmetli oldu. Zaptiye Ahmet, Ali İhsanla Ziya Nur'u kapıştırdı, aralarında çok cümbüşlü sohbetler geçirdi.

Mehmet Genç... şimdi emekli, Osmanlı iktisat tarihi uzmanı... Filozof Cemal rahmetli; madam, Rum madam... Neyzen Aziz, ney üfler... O'nun en iyi dinleyicilerinden biri Marmara Kıraathanesinin kedisiydi. Neyzen'in ney sesini işittiğinde iki eli kanda olsa hemen peydahlanır, masanın üstüne sıçrar, gerdanını çıkartır, boyunu bükerek, Neyzenin resitali bitinceye kadar dinler, resital bitince masadan atlar, kediler âlemine dalardı. Bütün bu adı geçen zevat Sezai Bey'in masasında toplanırdı ve günler geceler boyu onun sohbetlerini dinlemekten usanmazlardı.

1967 yılında ben İstanbul'da fakülteyi bitirdim. Avukatlık stajına başladım. Birkaç hafta sonra Sezai Karakoç:" Sen bu stajı Ankara'da devam ettir, aslında bir işe de gir artık" dedi. O zamana kadar ben iş falan düşünmüyordum. Sezai Bey'le hayatımız devam edecek zannediyordum. Birden kafama dank etti: Biz fakülteyi bitirmişiz, staj yapıyoruz fakat hâlâ ana baba eline bakıyoruz. Tamam dedim Sezai Bey'e. İstanbul'dan ayrılıp Ankara'ya gitmeye karar verdim. Bana bazı adresler verdi, isimler verdi. Bunları görürsün dedi ve benim İstanbul'dan ayrılıp Ankara'ya gideceğim günün gecesi Marmara Kıraathanesi'nden ayrılıyorum. Marmara'da az önce bahsettiğim arkadaşlar ve daha başkaları da var. Sezai Bey'le orada vedalaştık. O tarihte şimdiki gibi toplu terminaler yok. Her otobüs şirketinin kendi terminali vardı. Laleli'de terminalden otobüse bindim. Eminönü'ne geldiğimde Sezai Bey el sallayarak otobüsü durdurdu. Şehirlerarası otobüsü durdurdu. Bindi ve benim yanıma geldi. "Aslında", dedi, "seni orada yolcu etmem lazımdı, fakat arkadaşlar yanlış anlarlar diye, sen gittikten sonra ben de izin istedim, koşarak buraya geldim. Seni burada karşılayacağımı biliyordum." Benimle Ankara yolu çıkışına kadar geldi. Beni orada yolculadı, orada ayrıldık.

Ben Ankara'ya geldim, kendisi İstanbul'a döndü. Ayrılırken bana dedi ki, bu olayı bir şiirinde de yansıttı, az önce okunan şiirlerde de bizimle ilgisi olan bazı mısralar geçti, neyse: "Ne zaman sıkılırsan hemen İstanbul'a gelirsin." dedi. Böylece ben her hafta sonu Ankara'da sıkılmaya başladım ve aylar boyu her hafta İstanbul'a taşındım. Haftalar boyu İstanbul'da Sezai Bey'le buluştuk. Ankara'da birkaç hafta Nuri Pakdil'le beraber kaldık, sonra müstakil bir ev buldum. O evin adresini telgrafla Sezai Bey'e bildirdim. Kendisine de mektup yazacağımı söyledim. Uzunca bir mektup yazdım, iki üç sayfalık bir mektup... Fakat mektubun bitiriş cümlesini kafamda bir türlü tamamlayamıyorum. Ellerinden öperim diyecek oluyorum, bu herkes tarafından söylenen bir söz, farklı bir şey olsun, beni ifade etsin, diyorum. Düşün

taşın, aklıma bir şey de gelmiyor. Ayaklarından öperim diye bir cümle geldi. Onu yazacak oldum, fakat bu da güzel bir şey değildi ve kafamda bir türlü bir selamlama cümlesi kuramıyordum. Geceler boyu bu iş neredeyse kâbus haline geldi, bu selamlamayı nasıl yapayım, bir an önce mektubu nasıl ulaştırırım diye düşünüyorum. O gece aklıma ellerinden öperim, ayaklarından öperimin bir karışımı geldi: Ayaklarına kapanırım. Az önce burada okunan şiirde geçti bu selamlama ifadesi... Ayaklarına kapanırım... Bu cümle hatırıma geldi, rüyayla uyanıklık arası bir haldeyim... Yarın artık bu cümleyi yazayım ve mektubu postaya vereyim, diyorum. Sabahleyin çok erken saatte kapım çalındı. Eyvah dedim Sezai Bey geldi. Kapıyı açtım. Gerçekten Sezai Karakoç kapının önünde duruyor. Selam sabahtan önce: “Sen, dedi, o mektubu gönderemeyeceksin. Ben o mektubu almaya geldim.” Mektup masanın üzerinde duruyordu. “Mektup orda” dedim ve odayı ona terk ederek dışarıya çıktım. Dışarıda yarım saat kadar oyalandım. Tekrar içeriye girdiğimde bana: “Mektubu üç defa okudum, akşama kadar daha birkaç defa okurum” dedi.

O sırada, kendisinin Devlet Planlama Teşkilatı'na alınmasının sözü ediliyordu. Bana: “Beni buraya alamazlar.” Dedi. Gerçekten de alamadılar. O tarihte Planlama Müsteşarı Turgut Özal ve Turgut Özal'ın sağlam bir ekibi var... Kendisinin sözünden çıkmayan bir ekip... Sezai Bey: “Beni alamazlar” diyordu, ama zaten kendisi de memurluktan ayrılmıştı, tekrar memuriyete dönmeyi de düşünmüyordu. O'nun memuriyetten ayrılmasında fakirin de bir nebze rolü olduğunu düşünüyorum. Ağabey diyordum senin memuriyette kalman cinayet olur, sen memuriyetten ayrılmalısın, şeklinde telkinlerim oluyordu. Neticede 1965 yılında memurluktan ayrıldı. Memur olarak çalışırken her gün ziyaretine giderdim. Günlerimiz böyle gelip geçiyor. Ben sık sık İstanbul'a geliyorum. Hemen hemen her hafta sonu ben İstanbul'dayım, hafta aralarında da Sezai Karakoç Ankara'ya geliyor. Onun asıl hedefi beni ziyaret etmek. Bu gelişlerden birisinde O'nu yolculuyoruz. Ankara'da Rüzgarlı Sokakta bir otobüs terminali... Gazanfer Bilge'nin otobüs terminali... Oradan Sezai Bey'i yolculamak üzere Erdem Bayazıt'la birlikteyiz. Otobüs saat 10'da kalkacak. Saat 21.30'da Sezai Bey dedi ki, “siz artık gidin...” Erdem ısrar etti, oturalım yarım saat kalmış, biraz daha bekleyelim, dedi. 5-10 dakika sonra Sezai Bey tekrar “siz gidin, ben yalnız giderim,” dedi. Saat ona on kala, beş kala tekrar siz gidin, deyince Erdem tekrar ısrar etti, ben ayağa kalkıp: “Erdem'ciğim Sezai Ağabey gidin diyorsa artık gitmemiz lazım” dedim ve Erdem'in kolundan tutup sürükledim. Ve Sezai Bey'le de vedalaştık. Ben Erdem Bey'i Ulus'ta gideceği dolmuşa bindirdim. Saat 22:00 ve kendim de otele kalıyorum, otele yöneldim. Fakat otel yolunda birdenbire kendime: “Sen nereye gidiyorsun? Şu anda Sezai ağabey seni bekliyor,” dedim. Saate baktım, saat onu on geçiyor. Birdenbire panikledim ve tekrar Rüzgarlı Sokağa doğru yöneldim. Koşuyorum. Terminalin ışıkları sönmüş, karanlık. Düşük voltlu ampulle-

rin ışığı belli belirsiz sızıyor... İçimden: “Mutlaka ordadır” dedim. Gittim, gerçekten de karanlıkta, oradaki tahta kanepede oturuyor. Böyle sönük bir ışık var... Sezai Bey'i görünce dünyalar benim oldu. Çok sevdim ve hemen ona doğru koştum, beni görünce ayağa kalktı. “Geleceğini biliyordum” dedi. Böylece o gece o kahve senin, bu kahve benim, sabaha kadar dolaşıp durduk.

Kendisine yazdığım mektubu almak üzere Ankara'ya geldiğinde benim o pansiyonda kalmama razı olmadı. Bu şimdi bahsettiğim otelde kalmamın daha uygun olacağını söyledi. Ankara'da çalışırken bir süre kendisi de aynı otelde kalmış... Mektuplaşıyoruz. Arkası arkasına ben ona, o bana yazıp duruyor... Benim yazdığım mektuplar on sayfa, on beş sayfa, yirmi sayfa, elli sayfayı tutan, hatta elli sayfayı bulup da bitiremediğim mektuplarım var... Sezai Bey'in de onlara karşılıkları var... On sayfa, yirmi sayfa, elli sayfa, böyle mektuplaşmalarımız olmuştur. O mektuplarından birisinde şunu söylüyordu: “Bu gece seni rüyamda gördüm Rasim. Rüyamda denizde boğuluyormuşum, senin üzerinde de bir gömlek varmış, ben yardım isterken etrafta hiç kimse yok, kıyıda sen duruyorsun, senin üzerinde de bir gömlek var, ben yardım isterken elimi havaya kaldırmışım, birinin bana elini uzatmasını istiyorum, sen üzerinden o gömleği çıkarıp bana attın ve ben o gömleği yakalayıp sahile, kıyıya çıkıp kurtuldum.” Böyle bir rüya görmüş. Bir başka rüyasını anlatıyor, o rüyası da şöyle başlıyor: “Rasim müjdeler olsun” diyor, hitap aynen böyle. “Bu gece rüyamda ikimizin kabrini görüyorum. Senin kabrinle benimki yan yanaydı.” Sezai Bey'le mektuplaşmalarımız böyle devam etti. Bu arada benim ilk kitabım olan Hastalar ve Işıklar'ın basımı için İstanbul'da teşebbüse geçmiş. Bana: “Kitabı acele gönder” dedi. Halbuki o kitapta henüz tamamlanmamış hikayeler vardı. Mesela Kundak adını taşıyan bir hikâye vardı. O Diriliş Dergisi 1966 - 1967 döneminde yayınlanıyordu. 1967'nin mart ayında Diriliş Dergisi tatile girince benim hikâye de tatile girmiş oldu. Ama Sezai ağabey bu hikâyeleri kitap haline getirelim deyince ben o hikâyeyi de tamamladım ve müsveddeleri Sezai Bey'e gönderdim. Onların arasında aslında içime sinmeyen bazı farklı metinler vardı. Kitaba girsin mi girmesin mi diye tereddüt ediyor, bir türlü karar veremiyordum. Durumu kendisine söyledim. Tereddüt ettiğim metinlerden birinin başlığı “Kan Otları” idi. Sezai ağabey onun için: “Bu çok güzel bir metin, dedi, aslında, bakarsın ileride en çok atıflar bu metne yapılır.” Gerçekten dediği gibi, o kitaba yapılan atıflarda en çok zikredilenlerden biri de o metin oldu.

Bu arada açıklanması gereken bazı şeyler var. Mesela Nuri Pakdil ile Sezai Karakoç'un ilgisi, irtibatı. Bunları da anlatayım. Bunlar hiç kimsenin bilmediği, bilenenlerin iç yüzünü bilmediği, merak ettiği şeyler... 1969 yılında biz Nuri Pakdil'in önderliğinde ve Akif İnan, Erdem Bayazıt ve fakirin katılımıyla Edebiyat dergisini

çıkarmaya karar verdik ve çıkardık. Nuri Pakdil Sezai Bey'le irtibat kurmak için bu derginin çıkışıyla ilgili birkaç defa İstanbul'a gitti, geldi. Fakat her defasında sohbetleri, görüşmeleri yarım kalmış bir şekilde döndü. Neticede Sezai Bey'in Diriliş Dergisi'ni çıkartmayacağına dair kendi ağzından beyanı ortaya çıkınca Edebiyat'ın çıkartılması kesinleşti. Fakat Sezai Bey bundan pek hoşlanmamış. Diriliş varken niye Edebiyat dergisi çıkıyor diye... Bu olaydan kısa bir süre sonra ben Amerika'ya gittim. 1970-1971 yıllarında 19 ay orada kaldım, fakat bu arada Sezai Ağabeyle olsun Nuri Ağabeyle olsun yazıyoruz. Onlara, ben, buluşmaları konusunda sürekli ortam hazırlamaya çalışıyorum. 1971 yılında döndük, 1972 yılında askere gittim. 1974 yılında askerlikten döndüğümde Sezai Bey, özel bir sebeple Maliye Bakanlığı'nda yeniden memuriyete başlamış. O'na ziyaretlerim başladı. Bir defasında Sezai Ağabey'e "Nuri Pakdil'i ziyarete gidelim" dediğimde, bana: "Ben İstanbul'dan Ankara'ya geldikten sonra beni ziyaret etmedi. Dolayısıyla ilkin onun bana hoş geldin demesi lazım ki, ben de O'na iadeyi ziyarette bulunayım" dedi. Ben bu durumu Nuri Pakdil'e intikal ettirdim. "Sezai Ağabey böyle söylüyor, sen ziyaret etmemişsin, hadi ziyarete gidelim", dedim. "Rasim'ciğim", dedi, "ben onu ziyaret ettim, bir yanlışlık var bu işte." Ve tekrar Sezai Bey'e gittim. Tabii bunlar bir gün içinde olan şeyler değil. Belli bir süreç içinde, bir gün ona, bir gün diğerine gidiyorum veya sabahleyin birine öğleden sonra diğerine gidiyorum. Dedim ki: "Sezai Ağabey, Nuri Ağabey diyor ki: "Ben Sezai'yi ziyaret ettim." "Hayır", dedi, "gelmedi." Şimdi çok ilginç bir durum. Nuri Pakdil'in zaafı olabilir, fakat söz konusunda, yalan söyleme konusunda asla zaafi olmaz. Hiçbir şekilde yalan söylemez. Fakat Sezai Karakoç da gelmedi diyorsa gelmemiştir. Bunun mutlaka çözülmesi lazım. Ben tekrar Nuri Pakdil'e gittim. Ağabey dedim bir yanlışlık olmasın, Sezai Ağabey diyor ki, "Gelmedi. Nuri bana gelmedi." Nuri Ağabeyi yakından tanıyanlar bilir, günü gününe, saati saatine kiminle nerede karşılaşmış, görüşmüş, kendisi ona ne söylemiş, onlar kendisine ne söylemişler, bunları kelimesi kelimesine hatırında tutan birisi... "Ben" dedi şu an benim hatırımda değil, o zaman hatırımdaydı: "Şu şu tarihlerde iki defa gittim ziyarete, şimdi tekrar gitmek münasip kaçmaz" dedi. Ben tekrar Sezai Ağabey'e gittim, dedim: "Ağabey bu, bu tarihlerde geldim diyor." Dedi ki: "Canım onlar da gelmek mi, onlar protokol gelişleri." Ben de: "Madem protokol geliş sayıyorsun bunu, hadi, dedim, biz de Nuri Pakdil'e bir protokol ziyaretinde bulunalım. Böylece ödeşmiş olursunuz." Bunun üzerine: "Bizim münasebetimiz protokol münasebeti mi?" dedi ve gelmedi.

Bu olaydan bir yıl sonra, 1975 yılında -bunu da söyleyerek bitireyim, çünkü vaktinizi çok aldım- Erdem Bayazıt'la İstanbul'dayız. Sezai Bey bizi Kadıköy'den Ankara'ya yolculayacak. Otobüsün ayrılmasına birkaç dakika kala: "Rasim", dedi, "Diriliş'e yazı gönder". Ben de dedim ki: "Ağabey memnuniyetle gönderirim, ancak hazır yazım yok. Fakat daha önemlisi, şimdi Nuri Ağabey bizi bir ekip olarak gö-

rüyor. Şayet benim Diriliş'te imzama görürse ekibin dağılmış olacağına hükmeder, bu da O'nu üzer, O'nun üzülmelerini istemem." Sezai ağabeyin cevabı her zaman olduğu gibi, gene ilginçti, dedi ki: "Eğer bir ekipte birinin yazısı, imzası bir başka yerde görünmekle o ekip dağılmış olacaksa o ekip zaten yok demektir." Bizi böylece ikna etti. Ben de Ankara'ya döner dönmez ki, Sezai Ağabey'in talebi benim için her zaman emir sayılırdı- kısa, ama yoğunluğu olan bir yazı yazdım, yazının başlığını hatırlıyorum, "Ökçelerinin Üstünde" ... Yazıyı hemen gönderdim. Sezai Bey o yazıyı derginin ön sayfalarının birinde değerlendirdi. Olayın güzel ve ilginç yanı o ki, Nuri Pakdil bu yazıyı görmezlikten geldi...

Aslında Sezai Bey'i anlatmak gerçekten uzun sürer. Ciltleri doldurabiliriz. Zamanımızda yaşadığı için bu zamanın kadrini bilmeliyiz ve bizler O'nun zamanında yaşıyor olmakla iftihar etmeliyiz. O'nun şahsını tanımaktan ziyade şahsını tanımak elbette önemli- O'nu fikri ve şiiri ile tanımaya çalışmalıyız. Bu da onun kitaplarını okumakla gerçekleştirilebilir. O'nu kitaplarıyla, kitaplarından tanımaya çalışalım. O'nu tanıdıkça, onu tanıyarak bu kapıyı kendimize araladıkça bir deryayla karşı karşıya bulunduğumuzu daha iyi anlarız.

Sabrınız için hepinize teşekkür ediyorum. Saygılarımı sunuyorum.

## SEZAI KARAKOÇ'UN DÜŞÜNCE DÜNYASINI ANLAMAYI DENEMEK

*Kurtuluş KAYALI*

Sezai Karakoç'un yazdıklarının iki özelliği belirgin bir şekilde hissedilmektedir. Bunlardan biri dünya kültür birikiminden etkilenerek yazılması. İkincisi de bu etkinin bariz olarak görülmemesi adeta hissedilmemesi, kendi doğal mecrası içinde seyretmesidir. Yazılan metinler sanki Türkçe'nin hiçbir birikiminden yararlanmayan bir yazarın kaleminden çıkmış gibidir. Neredeyse hiçbir yabancı yazarın isminden bahsedilmemekte hele alıntı gibi bir durum hiç oluşmamaktadır. Genellikle yazarların ortamı etkileyen düşünce adamlarına dolaysız gönderme yaptıkları görülmektedir. Özellikle de 1980'li yıllardan itibaren İslâmi-muhafazakâr yazarlarda görülen yeni yönelimi, Sezai Karakoç'un yazdıklarında yakalamak olası değildir. Yazdıklarının bugünlerde gerektiğinden çok daha az ilgi çekmesini de bu özelliğinden kalkarak açıklamak anlamlı olabilir.

Dolayısıyla yazdığı metinleri dünya kültür birikiminin özümlemesi olarak anlamak daha doğru görünmektedir. Bunun yanında Türkiye'nin inanç da dahil olmak üzere ahvalini anlamak endişesi yazdıklarını önemli kılmıştır. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren dünya kültür birikiminin özümlemesi ve Türkiye'nin ahvalini anlamak endişesi nedeniyle onun metinlerinin, yazılı metinlerinin genellikle örtük olarak aksadığı varsayılmıştır. Bu aksama halinin bir yanıyla hemen her çalışmasında görülmesi durumu söz konusudur. Biraz dikkatli gözlem bu tarz bir saptama imkânını kendiliğinden ortaya çıkarır. Bu durumun en belirgin hali, özellikle 1960 yılının bir milat olarak almakla bağlantılıdır.

Eğer yapılacak bir tahlil duruma aydınlık kazandıracaksa 1950'li yıllar meselesinin açılmasını sağlayabilir. Özellikle İslâmi -muhafazakâr yazarlar arasında



ya değerlendirmelerden kopuk, somut bir bilgi bombardımanıya 1950'li yıllar anlatılmaktadır ya da hakikaten Türkiye gerçekliğinden bütünüyle soyutlanmış bir değerlendirme söz konusudur. O dönemde, Türkiye'nin gerçeklikleriyle darlaştırılmış metinlerle bütünüyle siyaset eksenli bir yorum yapılmıştır. Bu durum nitekim Sezai Karakoç'un siyaset bağımlısı olmayan düşüncesiyle uyum sağlamamıştır. Soyutlanma eğilimine, belki de felsefe doktorası yapmış olması dolayısıyla Nurettin Topçu'nun metinlerinde rastlamak kâbilidir. Bu soyutlanmaya karşın daha belirgin somut durumlarla bağlantıda kendini göstermektedir. Burada Nurettin Topçu açısından verilebilecek en belirgin iki somut örnek Türk Milliyetçiler Derneği üyeliği ve 1960'lı yılların başlarındaki AP Konya senatör adaylığıdır. Bir biçimde ifade etmek gerekirse Sezai Karakoç'un düşüncelerinin verilebilecek başka örneklerle de kıyaslanarak belirgin anlamda farklı olduğu görülebilecektir. Bunun anlaşılmasının yolu 1950'li yıllar üzerinde ağırlıklı olarak durmaktan geçer.

1960 yılı genellikle bir milat olarak görülür. Aslında milat olarak görülmesi, dönüp geçmişe bakılmamasının gerekçesini oluşturmaktadır. Sezai Karakoç, o dönemlerdeki gelişmeye Mülkiye eksenli de baktığı için daha gerçekçi bir şekilde değerlendirmektedir. **Yön** dergisinin çıktığı ortamı değerlendirmesi meselenin anlaşılmasına yardımcı olabilecek mahiyettedir: "... 27 Mayıs İhtilâline arka çıkan solcular, bu kez, maskelerini sıyrıp bir sosyalist devrim yapılması gerektiğini ileri sürmeye başladılar. 'Memleketi ancak sosyalizm kurtarabilir' avazesi gökleri kaplamaya başlamıştı. Yön Dergisi'nde toplanan solcu aydınlar, tepeden inme bir ihtilâlle sosyalizme geçmemizi öneriyorlardı. Toplum hazır olmadığı için Yön'ün çıkışı ve bildirisi, adeta bir şok etkisi yapmıştı toplumda. Daha önce sosyalizme bir öcü gibi bakan Halk Partili aydınlar, arada ne olup bitmişse, ben Karaköse'de iken birdenbire silme sosyalist kesilmişlerdi... Ne garip bir olaydı. İki yıl önce bu kişilere sosyalizmden bahsetseniz, kendilerine küfredilmiş gibi bir tavır takınacaklardı. Bugünse, birdenbire sosyalist oluvermişlerdi."<sup>1</sup> Aynı yazıda buna karşı tepki oluşsa da, daha doğrusu değişik düşünsel odaktaki aydınlar sosyalizme yönelik kendi düşüncelerini içeren dergiler yayımlasalar da sol mahiyetteki yayınların aleni bir şekilde kullandığını ifade etmektedir. Bunun da öne çıkardığı husus; kısa zaman içinde insanların aleni olarak fikir değiştirdikleri, Batılılığın, Batıcılığın yerini sosyalistlerin, sosyalizmin aldığıdır. Ancak düşünce hayatında bu durumun oluşması, bir süreci gerektirecek gelişimin görülmesi biraz daha zaman alacaktır. O inkılâpçılığın inkılâbı meselesini somut hayat gündeme sokacaktır.

Belki de benzeşmeleri ve farklılaşmaları gündeme getirmenin yolu o dönemi yaşamış olmaktan ya da o dönemde gerçekleştirenlere duyarlı olmaktan geçer. Bu

---

1 Sezai Karakoç, "Hâtıralar", Diriliş, No: 92-93, (20-27 Nisan 1990), s.8.



noktada Sezai Karakoç'un yazdığı yerler konusundaki titizliği bazı düşüncelerini anlamayı kolaylaştırır. Kendisinin de ifade ettiği gibi Aydınlar Ocağı'nın kurucu üyesidir. Buna mukabil zaman içinde Hisar dergisinde olduğu gibi Tercüman gazetesinde de yazmayı istememiştir. Buna mukabil Son Havadis gazetesinde sınırlı bir şekilde, çok az yazmıştır. Sürecin gelişim seyri bakımından önemli olan husus Son Havadis gazetesi, onun ilk biçimi ile Yeni İstanbul gazetesinin diğerlerinden farkının altını çizmesidir. Bu Gökhan Evliyaoğlu'na izafe ettiği önem kadar, Yeni İstanbul gazetesinin mahiyet farkını görmesinden kaynaklanır. Yeni İstanbul'da uzun süre yazmış olması da nitekim gazetenin özü itibariyle farklı olduğu konusundaki kanaatindedir. Zaten yazdıklarının bir yerinde 1960 öncesi Zafer gazetesine bir önem atfetmenin yanlış olduğunu belirtmektedir. Yazdıklarının genel eksenini bu çerçevede mütalaa etmek anlamlı görünmektedir. Bu hususu anlamayı daha kolaylaştıracak şey "Karizma" başlıklı yazısında belirttikleridir. Orada demokrasiye geçiş döneminden itibaren Türkiye'ye bir tek karizmatik liderin geldiğini, onun da Adnan Menderes olduğunu söylemektedir. Burada ifade edilen husus Sezai Karakoç'un 1950'li yılları önemsemesi ve 1960'lı yılları biraz daha ayrıntılara dikkat ederek tahlil etme endişesini sürekli olarak taşımasıdır. Belki de Türkiye'de hemen hiç kimse'nin yazdıklarında; dönem, bu ölçüde ayrıntılara dikkat edilerek tahlil edilmemiştir. Çünkü belki de 1960'lar milat olarak alındığı için, her bir şeyin sonraki biçimlenişi önemsenip 1960'lı yılların başı ve 1950'li yılların kılınıp gölgede bırakılmış ya da hepten atlanmıştı.

Bu noktada bir farklılığa dikkat etmek anlamlı olabilir. O da siyasal konulara değinirken bir ölçüde heyecanlı konuşurken, düşünsel hususlar üzerinde dururken neredeyse her noktada soğukkanlı olmasıdır. 1950'li yılları, özellikle de Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki öğrencilik dönemini anlatırken dönemin kuruma yansımış düşünce ortamını gerçekçi bir biçimde hikâye etmiştir. Aslında dönemin düşünce ortamına yönelik, sol mahiyetteki tahliller; dönemin dinamiklerini, dönemin önemini azaltacak şekilde gündeme getirilmiştir. Dönem bir biçimde karanlık bir dönem olarak nitelendiği için düşünsel olarak ciddiye alınabilecek hiçbir gelişim olmadığı şeklinde değerlendirilmiştir. Nitekim batılılaşma esas olduğu için de milliyetçi muhafazakâr kesim de eleştirel olarak nitelenebilecek yorumlarda bulunmuştur. Bir örnek vermek gerekirse, bir sosyolog o dönemde sadece yabancı sosyologların serbestçe çalışma yapabildikleri şeklinde bir tahlil gerçekleştirmiştir. Konu tabii bütünsel bir çerçevede değerlendirilirse; 1950'li yılların geniş kapsamlı tahlili aynı zamanda Türk düşünce hayatının doğru yorumu olarak anlaşılmalıdır. Daha doğrusu makro anlamda doğru yorum dönemin gerçeklerinin de gerçekçi bir şekilde kavranmasını gerektirir.

Tabii bu arada Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki düşünsel ortamın da gerçekçi, daha doğrusu detaylı bir şekilde değerlendirilmesi gerekir. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin Türk düşünce hayatında çok daha etkili olduğu 1960'lı yıllardaki öneminin de daha doğru dürüst altı çizilmemiştir. Daha önce de belirtildiği gibi 1950'li yıllara neredeyse hiç önem verilmemiştir. Sezai Karakoç'un metinlerinde, hatıralarında geniş sayılabilecek bir Siyasal Bilgiler Fakültesi düşünce hayatı resmi vardır. 1950'li yıllarda Sadun Aren'den Aydın Yalçın'a kadar giden düşünsel ortamın kişiliklerini de tahlil etmeye çalışan bir yorumu vardır. Dikkat edilirse detaylara da giren bir tarzda örneğin Mülkiye dergisinin, kendisinin de zaman zaman şiirlerinin yayınlandığı, Forum dergisinin öncüsü olduğunu söylemiştir. Yazılarında ifade edilen düşünceler Aydın Yalçın'ın bürokratik geleneğe yatkın olmasına karşın Türk toplumunun gerçeklerinden belirgin bir şekilde uzak olması halidir: "Aydın Yalçın'sa, ekonomi biliminde, yeniliğe daha açıktır. Avrupa'daki ve Amerika'daki cereyanlar çerçevesinde ekonomiye bakış modelini getirmeye çalışmış, yazarlığı da dikkat çeken bir bilim-politika adamı olarak faal olmasını bilmiştir. Dünyadaki ekonomik-politik yayınları izlerdi. Kültürü ve üslubu, olayları ekonomik yönden biraz daha geniş bir çerçevede ele almasına elverişli olmuştur. Amerika'dan yeni döndüğünde bazı Türkçe kelimeleri çıkaramıyordu. İngilizcesini söylüyordu, biz Türkçe'sini buluyorduk. Bir keresinde de derste bir formülü eksik yazmıştı. Tahtaya kalkarak uzun tartışmadan sonra doğrusunu kabul ettirdim. Tartışmayı kabul eden bir mizaçtaydı. En büyük bilgi eksikliği, Türkiye, halkımız ve geçmiş kültürümüz konusundaydı. İslâm deyince hacı hoca diye anlatılardan öteye gidemiyordu."<sup>1</sup> Bu aşamada tahlil yaparken Aydın Yalçın'ı Sadun Aren ve Turan Feyzioğlu'yla kıyaslamıştır. Kıyaslama yaparken de Sadun Aren'in "bir konuyu hep aynı şema çerçevesinde" incelediğini söyler. "Öyle ki, sonunda, kapitalizmin, özel teşebbüsün o konudaki tutumunun kötülüğü yanlışlığı, yozluğu ortaya çıkarılmış olur! Aren, mantık önermelerini o türlü sıralar ki, devletçiliğin zaruri olduğu sonucu kendiliğinden ortaya çıkmış olur! Ekonomideki yeni gelişmelere kapalıdır Aren. O, kesinliğine ve mutlaklığına inandığı ideolojinin gözüyle bakar ekonomik olaya hep. Ustaca gizlenmiş bir propagandadır amaç, ders kitaplarında bile."<sup>2</sup> Bir de Feyzioğlu'nun olayları şekillendirme Aydın Yalçın'dan başarılı olduğunu belirtmiş ve 1961 Anayasasına Turan Feyzioğlu'nun damgasını vurduğunu ifade etmiştir. Bir de belki de Aydın Yalçın hakkında kanatının olumlu olmasının nedenlerinden biri, on yıllık DP iktidarını "ekonominin altın devri" olarak nitelendirmesinden de kaynaklanmaktadır. Bu önemli bir husus olarak değerlendirilmelidir.

Dönem tahlil edilirken belki de başka metinler üzerinde durmadan Feyzioğlu,

1 Sezai Karakoç, "Hâtıralar", Diriliş, No: 57, (18 Ağustos 1989), s.

2 a.g.m

Aren ve Aydın Yalçın arasındaki karşılaştırma bağlamında bir tahlil yapması, dönemin fotoğrafının daha gerçekçi bir şekilde anlaşılmasının yolunu açmıştır. Daha başka özelliklerinden bahsederken biraz daha geriye doğru gitmekte, siyasetle bağlantısı üzerinde durmadan, belki bunun farkına varmadan, ona gönderme yapmadan, Sadun Aren'in sosyalist olmasının Behice Boran ve Niyazi Berkes'in etkisinden dolayı gerçekleştiğini söylemektedir. Anılardan, Sadun Aren'in Muzaffer Şerif okurken farklı noktalara doğru gittiğinin anlaşılması mümkündür. Sadun Aren'in sosyoloji dersine girdiğini söylemekte, o sıralarda SBF Kütüphanesi'nde Muzaffer Şerif Başoğlu'nun vaziyet alışlar (attitude) üzerine ince bir kitabını bulduğunu, onu okuduğunu belirtmektedir. Kitap hakkında fikrini sorduğunda da Sadun Aren'in kendisinin dersini o metinden anlattığını söylediğini yazmaktadır. Dolayısıyla ideolojik, düşünsel dayanak aleni bir şekilde ortadadır. Sezai Karakoç, Türkiye'deki düşünsel gelişim doğrultusunun istisnai doğru okuyucusundan biridir. Bu doğru okuyuş 1960'lı, 1970'li Siyasal Bilgiler Fakültesi hocalarının okuyuşundan daha da gelişkindir.

Aslında yukarıda belirtildiği veçhile Aydın Yalçın hakkında ekonomik alanı aşan bir kültür birikimi olduğunu, sorunları ekonomiyi aşan geniş bir çerçevede ele aldığını söylemesi önemlidir. Ancak altını çizdiği Türkiye, halkımız ve geçmiş kültürümüz hakkındaki bilgi sınırlılığından söz etmesi de önemlidir. Aslında bu konuda en temel belirleyici 1960'lı yıllarda Türkiye üzerine yazılanlardan kalkarak yapılacak değerlendirmelerdir. Sezai Karakoç'un Aydın Yalçın hakkındaki bu farklılaştırılmış yorumunu çok daha sonra Hasan Hüseyin Akkaş'ın Forum dergisi, Fahri Yetim'in de Zafer ve Ulus gazeteleri üzerine 2000'li yıllarda gerçekleştirdikleri tezlerinin bulgularında da görmek mümkündür.

1950'li yılları değerlendirdiğini, Sezai Karakoç'un düşünce adamı olarak önemine dair genellemelerle bütünleştirmek gerekmektedir. Sezai Karakoç'un düşünce adamı olarak önemine işaret eden metinlerin sınırlı sayıda yazılmış olmasının kritik önemi vardır. Nitekim Said Halim Paşa'nın düşünsel önemine, düşünce olarak başka bir odaktan gönderme yapılmıştır. Örneğin Said Halim Paşa'nın Sultan Hamid'in bir anlamda yaşadığı dönemin ürünü olduğuna, Tarık Zafer Tunaya'dan alıntı yaparak İdris Küçükömer işaret etmiştir. Bu tarz tespitin sosyolojik ve tarihsel önemi daha sonra başkaları tarafından da teyit edilip yaygın sayılabilecek bir kabul görmüştür. Hatta bu durum düşünsel anlamda muhafazakâr çevrelerde de rağbet bulmuş ve Hareket dergisinde yayınlanan bir yazıyla da son dönemin en önemli düşünürü olarak Nurettin Topçu'dan bahsedilirken Meşrutiyet dönemine damgasını vuran düşünür olarak Said Halim Paşa gösterilmiştir. Bunun yanında Said Halim Paşa, düşüncenin coğrafyanın etkisinde şekillendiğini, daha doğrusu

düşüncenin oluştuğu sosyal ve kültürel ortam içinde şekillendiğini söylemiştir. Bu nedenle Said Halim Paşa, İslâm anlayışının değişik coğrafyalarda farklı şekillendiği, farklı şekilleneceği yaklaşımıyla paralel sayılabilecek bir tarzda düşünmektedir. Dolayısıyla Sezai Karakoç'un 1940'lı yıllardan 2000'li yıllara kadar Türkiye'nin geçirdiği değişikliklerle düşüncesi arasında kopmaz bir bağlantı bulunmaktadır. Diğer metinlerinde de süreç alttan alta, 1950'li yıllar da dahil olmak üzere incelenmiştir.

Bunları somutlaştırmak için bir şeyler söylenebilir. Siyasal endeksli olmadığı için Sezai Karakoç metinleri, örneğin Necip Fazıl metinleri gibi genç yaşta insanı çarpmaz. Edebiyat ve düşünce 1980'li yıllardan sonra dışa açılmasa Sezai Karakoç Türkiye'de daha etkili olurdu. Sezai Karakoç'un etkili olmamasının nedenlerinden biri de özellikle solun açtığı tartışmalar konusunda söz söyleme gibi bir duyarlılığın olmamasıdır. Tabir caizse bir dönem fazla siyasal olmadığı, bir dönemde de Türkiye'de somut siyasal ve kültürel yapıdan kopmadığı için etkili olamamış, olmamıştır. Aslında Türkiye'nin son dönem tarihinin çerçevesi içinde, mantalitesi içinde mütalaa edilmiştir. Bir başka yönü itibariyle de meselenin siyasal ve ekonomik boyutunu aşan bir şekilde tahlil yaptığı için bilinmesi çok daha sınırlı olmuştur.

“Bir toplumda sağduyu kaybı, ilk bakışta garip görünebilir ama, aydın tabakada başlıyor. Halk, mantık ve sağduyu açısından daha sağlıklı kalıyor. Bozulmuş, çöküş, çoğu kez dışardan etki yoluyla geldiği için önce aydınlar çelişkili, ikilemli bir hayat içine düşüyorlar. Sonra da büsbütün yoz olana, yanlış olana kayıyor aydının gönlü.”

<sup>1</sup> Bu tarz genel aydın tanımından sonra askeri müdahale hakkında söyledikleri Türkiye hakkında daha genel bir fotoğrafın ortaya çıkmasını kolaylaştırmıştır. Aslında aydını da yekvücut bir şekilde farklılığına dikkat ederek tanımlamaya çalışmak daha gerçekçi görünüyor. Bir değerlendirmesi neredeyse toptan, bütünüyle kendini anlatıyor: “Şahıslara ve genel olarak insanlara değer vereceğimiz, onların hakkını teslim edeceğimiz yerde, eserlerini beylik malmış, anonim verimmiş gibi kullandık. İdeale bakılacak yerde de, öne çıkmış şahıslara dikkatimizi yöneltip onları putlaştırdık.”<sup>2</sup>

Aslında aydın hakkında söyledikleri sadece aydını anlayış şeklini ortaya koymakta, ondan öte kendi kişilik özelliklerini de ele vermektedir. Hatta bazı arkadaşları hakkındaki hâtıralarında belirginleşen kanaatleri de kendi kişiliğini anlamaya yardımcı olmaktadır.

Yazdıklarında meselenin sosyolojik boyutu, kültür boyutu belirgin olarak öne çıkmaktadır. Doğu Avrupa'daki altüst oluşu sadece teknoloji ve devletçilik libera-

1 Sezai Karakoç, “Millet Kaderi ve Aydın”, Diriliş, No: 73, (8 Aralık 1989), s. 1.

2 Sezai Karakoç, “Bozulmuş”, Diriliş, No: 78, (12 Ocak 1990), s.16.

lizm karşıtlığı bağlamında tartışmanın yanlışlığı üzerinde durduğu gibi anarşi ve terörü de bütünüyle sosyo-ekonomik nedenlerle değerlendirmenin yanlış olduğunu söylemektedir: “Yeni düşünce üretmek ve yerli düşünceyi geliştirmek yerine, her konuda Batı’dan basitçe bir uyarılama yeterli görüldü... Bu hayal kırıklıkları çoğaldıkça şuuraltımıza depo ettik. Şuuraltımızdaki birikim, zaman zaman patlamalar yapacak şişkinliğe erdi. Anarşi ve terör devirlerini yaşadık. Bu devirlerin basitçe sosyo-ekonomik faktörlerle açıklanmasından öte bir tahlil gözükmedi düşünce dünyamızda. Oysa psiko-sosyolojik unsurlar, ekonomik unsurlardan daha ağır basıyordu o dönemin ortaya çıkışında.”<sup>1</sup>

Olayın bir biçimde coğrafya ve kültürle ilgili olduğunu da açıkça ifade etmektedir: “Günümüzde, İslam’a dayalı düzenleri olduklarını ileri süren ülkelerin modelleri de kendi sınırlarını aşacak güçte görünmüyor. Suudi Arabistan modeli, İran modeli gibi modeller, ancak kendi coğrafya ve geleneklerinin çizgileriyle sınırlı kalmaya mahkumdurlar.”<sup>2</sup> Bu noktayı aşmanın yollarından biri olarak da eski dönemde olduğu biçimde Osmanlı’nın veya Osmanlı gibi bir medeniyetin çözüm olabileceğine işaret etmektedir.

Aslında her şey Türkiye’de düşünce sosyolojik ve kültürel boyutlar kazanarak zenginleşip özgünleştikçe Sezai Karakoç’un düşüncelerinin tüm görkemiyle düşünce hayatımıza damga vuracağını, onu önemli şekilde etkileyeceğini göstermektedir. Ancak öylesi bir dönemde Türkiye’de düşünce hayatı aktarmacı olmaktan çıkıp doğru mecrasına girecektir.

NOT : Bu yazı yazıldıktan hemen sonra çıkan bir anı kitabında Sadun Aren Siyasal Bilgiler Fakültesinde sosyoloji dersi anlatırken İngiliz Kültür Derneği kütüphanesinde bulunduğu Sosyal Kuralların Psikolojisi kitabından yararlandığını belirtmektedir. Tabii o sıralarda bu kitabın Türkçesi bulunmamaktadır Bunun yanında da Behice Boran’ın bir konferansını dinlediğini ve düşüncelerinin şekillenmesinde Yurt ve Dünya ve Adımlar dergilerinin etkilerinin olduğunu ifade etmektedir Sadun Aren’in aktardığı bu hususlar Sezai Karakoç’un konuya ilişkin tespitlerinin gerçekçi olduğunu göstermektedir. Konu ile ilgili olarak bkz. : Sadun Aren, Puslu Camların Arkasından, İmge Kitabevi Yay., Ankara, 2006, s. 55 ve 57

---

1 Sezai Karakoç, “Düşüş”, Diriliş, No: 25, (9 Ocak 1989), s. 1.

2 Diriliş, “Model”, Diriliş, No: 119-120,(31 Ekim 1990- 180cak 1991), s.3.

## SEZAI KARAKOÇ'UN HATIRALARINDA KAHRAMANMARAŞ

*Duran BOZ*

Hatıralar; insan hayatının dip akıntılarıdır! Acıları, sevinçleriyle yer tutarlar bellekte.

Sezai Karakoç; hatıralarını yazmasının gereğini temellendirmek için; hayatın lirik ve trajik yönlerine işaret eder. Kendi bakış açısını ortaya öncelikle ortaya koyarak *Diriliş Dergisi*'nde hatıralarını yayımlamaya başlar. Bitirmeden de durdurur, hatıralarının yayımını sürdürmeyi.

Elbette kolay değildir; geçmişini yeniden hatırlamak. Onca olanlar içersinden bir seçmece yapabilmek! Döneminin tanığı olmak adına belleğinin derinliklerinde biriktirdiklerini yeniden hatırlamaya çalışır. Kendisine acı verse de, deneyimlerinden başkalarının da yararlanması önemser. Hatıraları; hem çağın anlatılışı, hem de kendi özel biyografisidir her bakımdan. Sezai Karakoç hatıralarının başlangıcında;

“Biyografiler, tarihin atomları gibidir, bu bakımdan gereklidir Ancak, her hayat, sonsuzcasına zengindir; onu tümüyle vermek mümkün değildir. Belki, belli bir amaçla, olaylar ya da yaşantı parçaları arasında bir ayıklama, bir seçim yapmak gerektir.”

‘İnsanın kendini anlatması, şehirleri anlatmak, toplumu anlatmak çağı anlatmak demek Nice geçmiş zaman insanların hatıralarını ya da hayatlarını yansıtan kitapta belki de çalاکalem geçilen birkaç satırın, o günün toplumunu anlatmak açısından ne denli önem taşıdığına hep şahit olmuşuzdur. Bugün için önem verilmeden rastgele kaydedilen bir not, yarın belki de büyük bir önem kazanır. O bakımdan şüphesiz otobiyografiler, her vakit değer kazanabilecek belgelerdir.”

“Geriye dönmek belki kimileri için çok zevkli bir uğraştır. Ama benim için hiç de öyle değil. Baştan beri bir daha yaşamak demek olan hatıraları gözden geçirmek, ateşten bir azab demek benim için. Ama öyle de olsa tecrübelerimizden yararlanacak olan bir kaç kişi çıkacaksa, bu azaba katlanmağa değer.

Geçmiş çok azizdir bende. Fakat, onu yeniden yaşamak, ıstırap kaynağı. Hele onu anlatmak, daha da beteri.

Her şeyi anlatmak imkânsız. Anlatılsa da inanılması imkânsız. Bu bakımdan ne kadar çıplak anlatılırsa anlatılsın hayat, hatıratta kelimelerden örülü bir giysi içinde verilecektir. Hayat, en ılımlı, hayat vahşi ve yırtıcıdır. Ama en yırtıcı hatırat bile yansıttığı hayatın yanında ılımlı ve ehli kalır

Hayat hikâyemi çok genel ve kuşbakışı çizgilerle, ana şemasıyla öz bir şekilde yazmak istiyorum.”

“Hayat, liriktir evet. Trajik olduğu kadar mutluluk dokusu da taşır. Bazan kopuk kopuk, kesik kesiktir. Bazan bir ırmak gibi ve akıcıdır. Son, belki bir gölde, bir denizde kaybolmaktır nasibi ırmağın. Ya da bir bataklıkta ve çölde. Ne olursa olsun, değil mi ki, o ırmak, dağlardan doğdu, kuşlar gibi şakıyarak kayalardan kayalara düştü, taşların üstünden sıçraya sıçraya ovaya indi. Ovada sakin sakin aktı. Meyve ağaçlarını selâmladı ve kucakladı. Yazı ve güneşi, bir rüya gibi yaşadı. Suyunu içtiler ırmağın, insanlar ve hayvanlar, kuşlar, kanatlı kanatsız böcekler. Ve balıklar yaşadı içinde hür olarak tutuluncaya kadar insanlarca.

Ve ırmak da ölümlüdür. Bir gün, onun da hayatı ya kendinin büyüğünde ya ırmaklar ırmağında, ya daha büyük olanda, denizde, ya da zıddında, onu içende ve yutanda son bulacaktır. İnsan ömürlerinin toplum içinde, ya da tarih periyotlarında eriyip kayboluşu gibi.”

“Öyle, diğer birçok yazar, şair gibi İstanbul’larda, tanınmış yazar, bilgin şair ya da devlet adamı (paşa vb.) bir aileden gelme olarak doğmadım. Anadolu’luyum; Güney Doğu Anadolu’danım. Ailemiz, halkımızın içinde diğer aileler gibi bir aile. Ama, yine bir çok ailede olduğu gibi bu sadelik, bir görünüşten ibaret.

1933 yılı baharında Diyarbakır’ın Ergani ilçesinde dünyaya geldim. Annemin deyişiyle “gülân ayında bir gün”de. Gülân, mayısın eski adı. Mayıs, bizim çocukluğumuzda halk diline yeni yeni giriyordu; eskiler gülân derlerdi, yani ‘güller’. Gülün açıldığı ay anlamına.”

“Evet, yıkılmış ve yeniden doğmaya çalışan bir toplumun, bir kültürün, yıkılmış, yeniden yapılan bir şehrin (Ergani’nin), ve savaşın, siyasî, sosyal, ekonomik yıkıntıların içinde doğrulmaya çalışan bir ailenin bir ferdi olarak, Zülküfül Dağı



eteğimdeki o küçük kasabada, mayıs ayı başlarında bir gün dünyaya geldim. Üç yıkılmışlık içinde bir dünyaya gelişi yani.”

“Evet, dört yıkılmışlık içinden geliyorum. Biri, Çağın yıkılışı.”

“İkinci yıkım, ülkemizin, devletimizin, milletimizin, toplumumuzun yıkılışıydı. Çağın yıkılışı bu toplum yıkılışını da doğurmuştu.”

“Üçüncü yıkım, doğduğum şehrin, Ergani'nin yıkımıydı.”

“Dördüncü yıkılmışlıkla da, biraz bu üç yıkılmışlığın, çağ yıkılmışlığının, ülke yıkılmışlığının ve şehir yıkılmışlığın sonucu olarak, birçok aile gibi, ailemizin geçirdiği krizlerle çalkanışını anlatmak istiyorum.”

“Eski Ergani, bugünkü gibi, Dağın eteğinde değil, sırtında idi denebilir. Daha eskisi de kale içinde ve dağın tepesinde. Kale içi, daha sonra sırta ve yamaçlara inen Ergani'nin bir parçası olmuş.

Dağ dağ diyorsam, yüksek ve büyük bir dağ olarak düşünülmemeli; ama biz Erganililer için o güzel, muhteşem ve alımlı bir dağdır.

Mistik bir bağ vardır dağla aramızda. Arafat Dağı'nın, Tûr-ı Sina'nın bir örneği gibidir kasabamızda, “der.

Sorumluluk sahibi olabilmek; insanın kendisine karşı, milletine karşı dürüst olmasıyla mümkündür. Acı çekmeden, çileye gönüllü olmadan bir şey üretilemiyor sonuçta. Cefa çekmeden; sefası sürülecek bir ömre talip olmak, her yönüyle ucuzculuğun daniskasıdır.

Çileyi ömrünün bileyeni yapan Sezai Karakoç; çocukluk hafızasını yoran meşakkatli günleri dinledikleri kadarıyla hatıralarında anlatır. Yokluk yıllarının, yoksunluk yıllarının dinleyicisi bir tanık olarak; acıların, hasretlerin, gurbetlerin içe işleyen travmasını yaşar. İlkokul yıllarından beri yüzleştiği mahrumiyetler kişiliğinin ayrılmazı olur git gide.

Sezai Karakoç'un Ergani'de başlayan okulluluk hali; sınavlar içinde sınavlardan geçirilmesiyle Maraş'ta sürer. Oadaki Anadolu düşüncesinin ateşleyeni de Maraş olur. Babasından dinlediği esaret günlerinin acısını, özgürce bağlandığı inanç ilkelilerinin apaçıklığıyla dindirir.

İlkokulu Ergani'de bitiren Sezai Karakoç; şartlar gereği parasız yatılılık sınavlarına girer. Sınav sonuçları açıklandığında Maraş'a gitmesi gerektiği anlaşılır. Annesinin, babasının dualarıyla uğurlanır bir gece vakti. Trenle başlayan yolculuk, bir kamyonun sırtında Maraş'ta sona erer. Günlerden çarşambadır. Alelacele bavulunu Maraş Ortaokulu'nun yatakhaneğine bırakarak derse başlatılır. Biraz şaşırmıştır, bu



aceleyle derse girdirilişine. Yeni bir mekânda, yeni insanlarla karşılaşmanın heyecanı vardır üzerinde. Ama çabucak ısınır sınıfa, sınıf ortamına. İlk dersten itibaren zekâsıyla dikkatleri üzerine çeker. Aldırmaz şehre yeni gelmişliğine, yabancılığına.

Diriliş Dergisi'nde yayımlanan hatıralarında;

“Muamelelerimizi tamamlayıp Maraş'a hareket ettik. Bizi Maraş'a vermişlerdi. Gece vakti elinde fener babamla annem gözleri yaşlı beni uğurladılar. Yün yüklü bir at arabasındaki çuvalların üstüne çıkarak istasyona gittim. İstasyonda son kez Ergani'nin sönük ışıklarına (elektrik yoktu) bir göz atıp trenin üçüncü mevkiinde yola çıktım. Gölcüğe kadar tünelden tünele geçerek gittik. Gölcük, gördüğüm ilk büyük su. Yolçatı, Malatya, Gölbaşı, nihayet Maraş'ın Eloğlu (bugünkü adı Türkoğlu) istasyonuna indik. Bu kez arkası kapalı bir kamyonun sırtında saatlerce gidip Maraş'a vardım. Yirmidokuz kilometre olan bu yol o zamanlar çok uzun sürerdi. Artık bundan sonra bu yolda yıllarca gidip gelecek, bu tren yolculuğunu yapacaktım.”

“Maraş'ta kamyon sırtından inip ortaokul binasına girdiğimde bavulumu alıp yatakhaneye bıraktılar. Sonra idareye götürüldüm. Bir müdür muavini beni hemen derse soktu. Bir çarşamba günüydü. Üçüncü dersti. Ders matematik dersiydi. Bir sıraya oturdum ve dersi izlemeye başladım. “ diyerek Maraş günlerinin başlayışını anlatır.

Gazavatnameler, Battal Gazi Destanı, Eba Müslim-i Horasani'nin savaşları, Hz. Ali Cenkleriyle beslenen çocukluk belleği; Maraş'ın Fransızlardan kurtarılışı ve Sütçü İmam anlatılarıyla zenginleşir. Maraş'ın işgalden kurtarılışına ilişkin anlatımlar; ondaki dikkat bilincinin uyarılmasına katkıda bulunur: Uyarılan bağımsızlık ruhu kamçılanır git gide.

'Süt ve Tabanca' başlıklı yazısında; Fransızlara karşı verilen savaşın aslında mistiksizliğe, metafiziksizliğe karşı verildiğini vurgulayarak; bu savaşın temelini Süleymaniye kadar sağlam olduğunu belirtir. Evveleminde Anadolu bütününün Maraş'ta özetlendiğini vurgulayarak;

“Maraş'ın kurtuluşu sadece bir reaksiyon değildir Sütçü İmam'ın süt maşrapasını bırakıp tabancasını doğrulttuğu yön, sadece Fransız değil onun arka plânındaki mistiksizliktir, fonundaki metafiziksizliktir

Süt ve tabanca... İşte Maraş budur, Anadolu budur.

Maraşlı, Bayrak, Kaleden indirilince Cuma namazının kılınamayacağını bilir. Bayrakla Cuma namazı arasındaki kopmaz alâkayı bilir. Bu savaşın temeli çok sağlamdır, Süleymaniye'nin temeli gibi...“ tespitini yapar.

Böylesine ağır, özel amaçlar yüklediği Maraş'ta çingilaşır; okumak, yazmak filizleyeni. Doğudan batıya evrilen okumalarıyla çelişkilerin yeraltı manzarasını didikler. Onun için Maraş; bir diriliş ve direniş çekirdeği olma durumuyla hafıza-sındaki yerini alır.

Kendi deyişle çocuk ruhunun ateş aldığı yer, Maraş olur. Rüyalar içinde cıvıldaşan çocukluğunun uyararı şehre; bu şehrin destanlaşan mekânlarına, derinliğe aday dünyasının parlamasının sebeplerine atıfla;

“Maraş, çocuk yüreğimin ateş aldığı yer. Belki ondan önce rüya âlemi gibi bir iç dünyanın sahibiydim. Derinliğe aday bir dünya. Bu, Maraş'ta alev aldı denebilir. Uzunoluk Hamamı ve yanındaki acemice anıttan Sütçü İmamın, çarşafli kadınlarımızı sarkıntılık etmek isteyen Fransız askerlerine ateş etmesinin bir kaç çizgiyle canlandırılışı, Kalede sallanan bayrağın hikâyesi, Maraş'ın kurtuluş hikâyesi, adete, her an canlı bir hatıra olarak, hüznü dolu gönlümüze bir avuç umut ve hareket tohumu saçan bir ilâhî lütuf rüzgârı oluyordu. “ açıklamasını yapar.

Okulu, okulda karşılaştıkları güçlükleri de hatırlamadan duramaz. Maraş Ortaokulu'nun zamanın bütün zorluklarını yansıttığını hafızasına nakşeder. Taştan yapılmış binanın; kaloriferli olmasına karşın ısınma sorununun sobayla çözülmeye çalışıldığını, sobanın iyi çekmemesinden dolayı sınıflarının duman içinde kaldığını görerek;

“Maraş Ortaokulu yabancıların kolej olarak yapıp Cumhuriyetten sonra terk ettikleri bir binaydı. Büyük bir taş bina. Kaloriferliydi. Her halde Maraş'ta tek kaloriferli bina o idi. İlkokuldayken kaloriferi duymuştuk, ama bir efsane gibi bir şeydi bizim için. İlk gördüğüm kaloriferli bina, Maraş Ortaokuludur. Ancak bu kalorifer yanmıyordu. Üç yıl içinde bir kez bile yanmadı. Dediklerine göre borularda suyu dondurmuşlar, o da radyatörleri çatlatmış. Bu yüzden yanmıyormuş. Sınıflarda soba yakılıyordu. O da, çoğu kez iyi tütmediği için, sınıf duman içinde kalırdı. “ der.

Maraş'ın fiziksel olarak kuruluşuyla ilgili gözlemlerini de aktarır hatıralarında. O günkü haliyle Maraş'ın geçit resmi zihnindeki canlılığını yitirmez hiç. Ahır Dağlarında çeşitlenen tipisiyle, poyrazıyla, fırtınasıyla Maraş; hatıralarının bitip tükenmeyen hazinesi bilinir. O günlerin Maraş'ını;

“Maraş, bir yamaca kuruluydu. Önünde büyük bir ova uzanıyordu. En aşağıda gümüş bir çizgi halinde Aksu görülüyordu. Maraş'ın arkasında ise, bir duvar gibi, Ahır Dağı yükseliyordu. Kışın, fırtına olduğu zaman, Ahır Dağı'nın tepesinde tipi kopardı. Karlar o kadar yükselirdi ki, başlı başına görülmeye değer bir manzara olurdu bu. Fırtına eserse, şehrin üstünde olan Okul'a, Maraşlı öğrencilerin gelmesi bayağı bir problem olurdu. Yirmi öğrenci elele tutuşup ancak gelebilirdi. Okulun

yanında da Vali Konağı vardı. İkisinin arasında dar yoldan öyle günlerde çocukların çıkması gerçekten güç bir işti. Bizse, yanmayan sobalar sebebiyle, doğrusu, oldukça üşürdük. “ gerçekçiliğiyle gözler önüne serer.

“Maraş'ta lise yoktu, sadece bir ortaokul vardı. Okulda hem gündüzlü, hem de yatılı öğrenci vardı. Yatılılar da paralı, parasız diye ikiye ayrılıyordu (Eski deyişle, gündüzlülere nehari, parasız yatılılara leyli meccani deniyordu). İki bina, tahta bir geçişle bitiştirilerek, okul oluşturulmuştu. Okulun büyük bir bahçesi vardı. Bahçe- de çınar ve zeytin ağaçları bulunuyordu. İlk defa zeytin ağacını da orada gördüm. Memleketimde zeytin ağacı yoktu. Zeytin ağacı, yemiş verdiği zaman bir iki tane ağzımıza attık. Acı zehir gibi bir şeymiş. Meğer, yenecek hale gelmesi için nice iş- lemden geçiyormuş zeytin. O zaman söylediler, öğrendik.

Türkiye'nin her tarafından parasız yatılı öğrenci gelmişti Maraş'a. O zaman, Türkiye'de parasız yatılı pansiyonu olan okul az sayıdaydı.” diyerek anlatır.

Yaklaşıldıkça mahremiyetini ele veren şehirde; Ahır Dağlarının heybetli duru- şunu ve Maraş'ın ortasından akan Kanlı Dere'ye ilişkin anlatılanları özümser. İçten bir yaklaşımla; gündelik olanla, tarihsel olanı anlarında kaynaştırır. Maraş'ın bir dağ kasabasını çağrıştıran yerleşkesiyle Kanlı Dere hikâyelerinin yeraltı çağılığını tutan yazar;

“Maraş, o günler, Ahır Dağı'nın yamacına yaslanmış büyükçe bir dağ kasabası görünümündeydi. Tam ortasından akan, derin yataklı bir dere, ismi gibi birçok kanlı olaylara sahne olmuştu geçmişte. Kanlı Dere'nin iki yakasında bir vakitler bayağı sa- vaşlar olduğu rivayet ediliyordu. Dereye kanlar içinde başlar yuvarlandığı için onun bu ismi aldığı eklenirdi söylenenlere. Beyler, ya da derebeyleri arasındaki kavgaların kızıla boyanan şahidi imiş Kanlı Dere. “ diyerek şehrin geçmiş zamanını kavrama arayışını sürdürür.

Şehirlere istikamet kazandıran, şehrin mayasını yoğuran yapılar vardır Anadolu'da. Zamanın sarsan dayatmalarına karşı dimdik dururlar. Âdeta gökte ya- pılıp yere indirilmişlerdir. Karda, kışta, boranda kaybetmezler kendiliklerini. Şehir- lerde yön bulmamıza yarayan Ulu Camiler, Kapalı Çarşılar, usta ellerce sevimlileşen bezzazlık, bakırcılık, ağaç işçiliği gibi zanaatları öğrenen, öğreten ustaların mekân tuttıkları çarşılar; Anadolu ruhunun içten dışa yankılanan çavlanlarıdır. Kalesiyle, Ulu Camisiyle, bakırcılar çarşısıyla Maraş da derinlikli yapıların, ince maharetlerin yatağıdır. Görene göz, dinleyene güç katan bu yapılarla da hatıralarının harmanını önümüze seren Ulu Şair;

“Kalesi, Ulu Cami, Bakırcılar Çarşısı, bize Maraş'ın eskiliğini hatırlatıyordu. Türkiye'nin en iyi bakır işlenen yerlerinden biriydi Bakırcılar Çarşısı.” diyerek ilham

perilerini koşturacak şehrin yapıtaşlarına hayranlıkla bakar.

Her mevsim bir başka güzellikle iner şehre. Güneşin ve gökyüzünün toprakla kucaklaşan bin bir letafetini kondururlar evlere. Baharda şırıl şırıl akan sularıyla, sonbaharda kehribar taneli üzümün saltanatı başlar evlerde, çarşılarda. Her mevsimi bambaşka güzelliklerin armağanına doyurulan bu şehirde şair olunmaz, yazar olunmaz da ne olunur acaba? Sezai Karakoç bu güzelliklerin gökkuşağını;

“Baharda, Maraş'ın her yanından sular akmaya başladılar. O zaman, genellikle toprak yokuşlar olan yollarda, ufak ufak su kaynakları, berrak bir çizgi halinde aşağı doğru akarlardı. Ahır Dağlarının eriyen karı böylece Maraş 'ta bin bir kaynağa dönüştürdü. “

“Sonbaharda, bu kez üzümün zaferi kaplardı çarşısı. Kehribar taneli üzümün saltanatı vardı. Yaylalardan gelen buz gibi üzümler.” diyerek yazıya döker.

Kendi dünyasında yaşar Maraşlı. Dışardan bir bakışla anlaşılabilir hayat karşısındaki tutum alışları. Hüznün okunan bir şeydir Maraşlının yüzünde. Yaklaşılmadıkça kendiliğini ele vermez. Çocukla çocuklaşan yiğitliğinin, delikanlılığının görünüşünü kem gözlere karşı korur. İvecendir yapıp ettiklerinde. Hesap kitap işi olmayan dünyaların adamıdır her bakımdan. Dikkatli bir bakışla okunabilir ancak Maraşlıdaki iç derinlik. Söz konusu özellikler Sezai Karakoç'un hatıralarında;

“Maraşlı; şakacı, güler yüzlü, çocukla çocuklaşan, daha doğrusu çocuklaşmak için adeta bahane arayan, yiğit, gönlü temiz bir halk insanıdır. Fazla hesap kitaba yanaşmaz. Sık sık “abov!” larıyla hayretini tatlı bir şekilde belli etmeyi sever. “ denilerek vuzuha kavuşturulur.

Her Anadolu şehrinin gözcüsü, gözetleyeni vardır. Aymazlıklara, haytalıklara karşı şehri ve şehrin sakinlerini uyanık tutma görevini yerine getirirler. Mekânın şehirleşmesindeki öncelikli katkı da onlara aittir. Seller, tufanlar olsa da sorumluluklarının gereğini yerine getirirler. Onlar ki ruh kahramanlarıdır Anadolu şehirlerinin. Bu anlamda Ukkâşe bin Mihsan ile Malik bin Eşter de Maraş'ın ruh mimarlarıdır. Ondandır, Ökkeş ve Ejder isimlerinin Maraş'taki yaygınlığı! Başka nedenler aramak safdillikten öteye geçmez. Sezai Karakoç şairane anlatımıyla Maraş'la ilgili anlatısını;

“Aşağıda, ovada, Malik Ejder'in türbesi, bir tepenin ucunda, manevi bir işaret kulesi gibi, bütün görüntüyü anlamlandırıyor. Maraş 'ta üç isim en yaygın isimlerdir. Memmed, Ökkeş ve Ejder. Biri Peygamber Efendimizin adı olduğu için, diğerleri de iki sahabe adı olduklarından yaygındılar. Ükkâşe ve Malik bin Eşter adlı sahabilere bu iki sahabe.” hatırlatmasıyla bitirir.

Ruhun evvel baharına yaklaşılmadan; kardan, kıştan, kıyametten uzaklaşabilir mi insan?

Anadolu ruhunun ateş aldığı yer burasıdır işte. Gözcülerin seslenişine dikkat kesilme noktasıdır. Ufuk açıcı ruh mimarlarının mihmandarlığına yönelmektir du-yargaları! Paslanmaktan, kirlenmekten azade kalma kapısına çevirmektir kalpleri. İnsan olma, insan kalma fiyakasının burçlarına tırmanmaktadır asıl olan gerçek. Yorgunlaşmamak, canlara can katmak pahasına üstlenilmesi gereken sorumluluğun gereği de budur sonuçta.

Ortaokul birinci sınıftan itibaren anılarında belirttiği üzere okuma etkinliğini de sürdüren Sezai Karakoç; arapçayı ve farsçayı öğrenmenin yollarını araştırır. Kendi kendine çalışır arapça ve farsçaya. Evden getirdiği kitaplarla gizliden gizliye yürütür çalışmalarını. Bir kısım yazarlardan seçmeleri de ortaokulun ilk yılında okur. Bunları hatıralarında şöyle anlatır:

“Evden götürdüğüm bir kaç kitapla da, yine gizli gizli kendi kendime arapça ve farsça çalışıyordum. Osmanlı devrinde her halde ortaokul kitabı olarak hazırlanmıştı bu kitaplar. Çünkü: o zaman, arapça ve farsça dersleri mecburi derslerdi. Ben de evde bulup da yanıma aldığım o kitaplardan “emsile”yi ezberlemiş, farsçamı da oldukça ilerletmiştim. Bir yandan da daha çok Tanzimat ve meşrutiyet dönemi yazarlarının yer aldığı bir iki eski seçmeler kitabından M.Akif’in, Namık Kemal’in, Abdühak Hamid’in, Süleyman Nazif’in, Tevfik Fikret’in, Ziya Gökalp’in ve diğerlerinin şiirlerini, yazılarını okuyordum. Okul kitaplarıyla vetinmiyordum, Okuduklarımla da güçlenen, din, millet ve vatan sevgisi, yüreğimi dolduran yüce duygulardı o yıllarda.”

Tatil olmadan daha sınıfı geçtiği belli olunca yaz tatili için Ergani'ye döner. Savaş bitmiş, atom bombası kullanılmıştır bu arada. Gazetelerin ilk sayfalarında, savaşın bittiğine dair haberler yer alır. Herkeste büyük bir heyecan vardır. ATOM yazısı gazete sayfalarının yarısını kaplayan bir artık.

“Karikatür dergilerinde önceleri bol miktarda yahudi fıkraları varken, zaman içinde bunlar yavaşça Hitler fıkralarına dönüşür.”

Okullar başlayınca tekrar Maraş'a döner. Üç yıl boyunca yazları Ergani'de, okul dönemlerini de Maraş'ta geçirir.

Maraş'ın Fransız işgalinden kurtuluşu törenlerini de izler bu arada. Kutlamalarda şehrin Fransız işgalinden kurtarılışının adeta yeniden canlandırıldığını görür. Ahmet Hamdi Tanpınar, Hasan Reşit Tankut, Kazım Karabekir gibi milletvekilleri de katılırlar 12 Şubat kurtuluş törenlerine.

Bu yıllarda;

“Geceleri, ders ve ders dışı çalışmalarım sürüyordu. İslâm klasikleri de öbür klasikler arasında yayımlanmaya başlamıştı. Harçlığım çok sınırlı olmakla birlikte kitap alıyordum. Attar'ın pendnamesini yemekhane nöbetinde okudum. Bir arkadaş, evlerinde çok eski kitaplar olduğunu söyledi. Evine gittik. İnsan boyuna yakın büyüklükte tefsirler vardı (herhalde elyazmasıydı). Bir Mesnevi şerhi, bir de farsça öğreten birkaç kitap aldım. Mesnevi Şerhinde hem metin, hem lugatlar, hem anlam, hem de açıklama vardı. Bu benim için yararlı oldu. Adeta Mesneviyi anlamaya başlamıştım. Ortaokulda ikinci sınıftaydım. Çok erken bir uyanmasıydı bu zihnimin. Ziya Gökalp'le ilgili kitaplar okuyordum. İsmail Habip Sevük'ün kitabını okuyordum. Sarıklı İhtilalcı Ali Süavi adlı kitabı bulmuştum o ara ve okumuştum. Arif Nihat Asya'nın “ Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor” adlı kitabı da yeni çıkmıştı o sıralar; onu okumuştum. Bir sınıf kütüphanesinde Carlyl'in “Kahramanlar”ını bulmuş ve okumuştum.” diyerek okuma çalışmalarını anlatır.

Hakka Doğru, Tanrı Kulu, İslâmiyet, Sebilürreşat dergilerinin yanısıra Orhondan Sesler, Altınışık, Kızılelma dergileri de yeni çıkmaya başlayan dergilerdir bu yıllarda.

Necmettin Halil Onan'ın divan şiiri antolojisinden bir çok divan şairinin şiirlerini yine bu yıllarda ezberler.

Bir üst sınıftaki bir öğrencinin defterinden ve kitaplarından da halk şiiriyle ve bir çok şiirlerle tanışma imkanına kavuşur.

Güz; ayrı bir şölen olarak başlar Maraş'ta. Güz mevsiminin rengarenk cümbüşünü hatıralarında anlatan Sezai Karakoç;

“Güz mevsiminde, Maraş, damlarına kırmızı biberler serilmiş, çınlayan gün ışığında parıl parıl yanarken, bir yandan İslâmla haşır neşir olma, bir yandan ders, bir yandan da dergiler ve şiirler, kitaplar, arapça, farsça, ve Fransızca çalışmaları içinde geçiyordu ortaokul yıllarım” kaydını düşer.

Ortaokul ikinci sınıfta Türkçe öğretmeni tarafından tespit edilir; geleceğin mütefekkeri, Ulu Şairi. Arif Nihat Asya'nın öğrencisidir bu bilge Türkçe öğretmeni. Sezai Karakoç; ilk şiirini de ortaokul yıllarında yazar.

Namık Kemal'e dair verdiği konferans ve Hürriyet Kasidesini ezberden okuması “Koca Filozof” namıyla anılmasını beraberinde getirir.

Bir cumartesi günü çarşıda gezerken “Bir nar-ı beyza” gibi çıkacağı müjdelenen “Büyük Doğu” afişiyle bilinci aydınlanır adeta.

“Serdengeçti’ler ve “Büyük Doğu”lar zihninin kurucusu olmaya namzettir.  
Bundan sonrası Gaziantep’te başlayan lise yıllarıdır artık.

## II.OTURUM:

**OTURUM BAŞKANI: Osman SARI**

Osman SARI

Diriliş'in Millet Görüşü ve Sezai Karakoĉ

Akif EMRE

Sezai Karakoĉ'ta Devlet ve Siyaset Tasarımı

Muhittin BİLGE

Diriliş Düşüncesinin Teklifleri ve Retleri

Köksal ALVER

Sancı ve Umut Arasında: Türkiyede Toplumsal DeĝiŐme ve Sezai Karakoĉ



## DİRİLİŞ'İN MİLLET GÖRÜŞÜ VE SEZAI KARAKOÇ

*Osman SARI*

Sezai Karakoç, “millet” kavramı üzerinde çok kafa yoran, kitaplarında ve Diriliş Dergisi'ndeki muhtelif yazılarında, hatta çeşitli tarihlerde yaptığı meydan konuşmalarında, millet kavramına yeni yorumlar ve düşünceler getiren bir yazarımızdır. Ona göre, dünya tarihinde, ilk defa, millet kavramını dile getiren ve tam anlamıyla bir milletin doğuşunu sağlayan İslam, dünya görüşüdür. Yine ona göre, bugün eldeki mevcut İndilerde Saint Paul'un arkadaşlarıyla tartışmasında geçen ve “milletler” diye tercüme edilmiş bulunan kavramın bugünkü millet kavramı ile bir ilgisi olmadığı gibi, sadece İsrail ırkının dışındaki toplulukları ifade eden bir kelimedir. Bu topluluklar da millet kavramının bir örneği olarak değil de İncil'de, dinin yayılmasına konu edilip edilmeme bakımından ele alınmışlardır. Bugün bile Batı literatüründe millet yerine kullanılan “nation” kelimesi daha çok kan ve dil birliği, coğrafya gerçeği gibi milletin maddi yapısını oluşturan tabii unsurlardan birinin veya birkaçının meydana getirdiği insan topluluğunu ifade etmektedir.<sup>1</sup> Sezai Karakoç'a göre, Batı Medeniyeti, İslam'ın getirdiği millet kavramını ve gerçeğini henüz anlamış bile değildir. Ona göre, Batı dünyasının bir medeniyet buhranı geçirmesinin asıl nedeni bu olabilir. Bizim bunalımımızın en önemli nedenlerinden biri ise, bu sapasağlam millet kavramını bir yana bırakıp Batının ırkçı ve sağlıksız millet kavramına yönelmemizdir. Bu nedenle millet kavramı üzerinde yeniden önemle durmak gerekir.

Millet kavramı, medeniyetimizin ve devletimizin “insan” unsurunu oluşturdu-

---

1 Sezai Karakoç İslamın Millet Görüşü, Diriliş Dergisi, Sayı 3, Mayıs-Haziran 1966, s 15 (Yazar burada Hasan Çınaryerli mahlasını kullanmıştır. Bu yazı ileride Dirilişin Çevresinde adındaki yazarın yayınlanmış kitabında aynı başlık altında yer almıştır.

ğundan, Her şeyden önce üzerinde durulması gereken bir kavramdır. Bu kavram, her çağda önemli olmakla birlikte, 21. yüzyıla ulaştığımız bu çağda, sosyal birliğimizin derinden sarsıldığı, düşmanların, toplum ve devlet yapımızı bölmek, parçalamak hatta tarih sahnesinden söküp atmak istediği bu çağda daha büyük önem taşımaktadır.

Sezai Karakoç da millet kavramına çok büyük değer vermiş, bir çok eserinde bu kavram üzerinde durduğu gibi, adeta bu kavramı açıklamak için meydanlara atılmış, ilk meydan konuşmasına millet kavramıyla başlamıştır. Bursa'nın Famora Meydanında yaptığı bu ilk meydan konuşmasında millet kavramının önemini şöyle vurgulamıştır. "Kardeşlerim, biz millet olarak, önce millet mefhumu üzerinde durmak düşünmek zorundayız. Millet nedir, nasıl bir millettik ve şu anda ne durumdayız ve geleceğe nasıl çıkacağız? İşte bütün meselelerin özü gelip buraya dayanmaktadır. Eğer bu meseleler düşünülerek siyasi yapı kurulsaydı ve eğer buna dayanılarak kanunlar düzenlenseydi, bugün karşılaştığımız ve adeta bize çıkmaz gibi görünen birçok problemlerle karşılaşmayacaktık... Bu konu aydınlanmalıdır. Her birimizin kafasında çok aydınlık bir şekilde millet ne demek anlaşılmalıdır. Bu noktayı bilmediğimiz takdirde ve hepimiz umumi bir ortak millet tarifine varmadığımız takdirde, varacağımız yer bir uçurumdur".<sup>1</sup>

Sezai Karakoç'a göre millet ne bir dile, dil birliğine, ne bir ırka, ne bir menfaate, çıkar birliğine dayanır. Bunların hiçbirisi millet kavramını ifade etmezler. Ona göre millet, bir şirket olmadığı gibi bir dernek de değildir. Ona göre milleti böyle küçük sosyal yapılarla izah etmek mümkün değildir. Ancak bir ideale, bir ideal etrafında inanç birliğine dayanan toplumlar bir millet olabilir. Ona göre; "Bir ideale dayanmayan toplumlar millet olamaz. Millet, baştan sona bir ruhun canlanmış şeklidir. Bu ruh olmadığı takdirde, bir kalabalık olabilir insanlar, ama millet olamazlar... Millet bir ruhtur dedik. Evet millet bir ruh etrafında toplanmış toplum fertlerinin, bir araya gelmesiyle meydana gelmiş, somut, canlı bir kitledir, bir varlıktır."<sup>2</sup>

Karakoç'a göre, millet kavramı çok boyutlu bir kavramdır. Bu kavramın her şeyden önce bir siyasal yönü vardır. Ayrıca millet kavramının ruhi, psikolojik bir yönü vardır. Millet'in bunlara ilave olarak bir ekonomi yönü vardır, bir sosyal yönü vardır. "Ama her şeyden önce millet ruhu dediğimiz öz, cevher, bir medeniyet temeline dayanır. Bir medeniyet temeline dayanmayan toplumlar, millet olamaz... Millet, bir medeniyet mefhumuna dayanır, medeniyet üzerine kurulur. Medeniyet bir kaide ise, millet onun üzerine oturtulan bir abidedir. Eğer bu millet'in altından siz medeniyet

1 Sezai Karakoç, Çıkış Yolu III, Kutlu Millet Gerçeği, s. 16,17 (Kutlu Millet Gerçeği)

2 Kutlu Millet Gerçeği, s. 17.

kaidesini çekerseniz, o millet yıkılır. İşte problemlerimizin temel noktası buradadır. <sup>1</sup>

Açıkça görüldüğü gibi Karakoç, millet kavramını bir ruh, bir ideal ve inanç birliği temelinde dayandırmakta, temelde metafizik bir varlık olarak ele almakta ancak onun aynı zamanda “somut, canlı bir kitle, bir varlık” olduğunu vurgulayarak, fiziki bir varlık, gerçeklik olduğunu da işaret etmektedir. Yazar ayrıca millet ile medeniyet kavramları arasındaki canlı ilişkiyi de önemle vurgulamaktadır. Karakoç’un gerek meydan konuşmalarında, gerek çeşitli eserlerinde ileri sürdüğü görüşlerinden, yola çıkarak onun millet kavramına dair ulaştığı görüşleri aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

*1. Millet bir ideal birliği, ruh birliğidir.*

Sezai Karakoç’a göre, milletin her ne kadar, maddi, somut bir varlığı varsa da, <sup>2</sup> temelde millet ruhi, manevi bir varlık, metafizik bir varlıktır. Ona göre “millet ruhtur, ruhun canlanmış şeklidir.” <sup>3</sup> Millet gelip geçici bir varlık değildir. Ezelden ebede doğru, ahiret yurduna doğru ilerlemektedir. Hayat, bu dünya ile sınırlı değildir, ahirete doğru öte dünyaya doğru bir yolculuktur. Ona göre, ayrı ayrı, tek tek milletimizin her ferdinin bir ruhu olduğu gibi, bütün bir varlık olarak milletimizin de bir ruhu vardır. Milletimizi oluşturan her bir ferдин ruhu, millet ruhunda gizlidir. O, milletimizin kurtuluşunu bu ruhta görmektedir. Açıkça “millet ruhundan” söz ederek, ancak bu millet ruhunun bizi kurtaracağını belirtmektedir. “Kıyamete kadar, biz ecdadımızın geri dönüp gelmesini mi bekleyeceğiz? Hayır! Onların ruhu senin ruhunda gizlidir. Millet ruhunda gizlidir. Sen o milletin çocuğusun.” <sup>4</sup>

Ona göre dinimiz, “ümanizm gerçeğine sahip olarak, inanmışların kardeşliği esasına dayanan millet idealini ruhlara aşlamıştır. Peygamber Efendimiz devrinden bu yana 20. yüzyıla kadar, müslümanlar kendilerini tek bir millet, İslam milleti olarak görüyorlar, biliyorlardı. Bir insan, ırkı, dili, kılık kıyafeti, kıtası ve iklimiyle, ülkesi ne olursa olsun, mümin olduktan sonra aynı milletin ferdi sayılıyordu. İnanç olarak bugün de böyledir.” <sup>5</sup> Halbuki Batı, bizim sahip olduğumuz bu millet anlayışına, bugün bile ulaşamamıştır. Hıristiyanlık bu konuda bir cemaat anlayışından ileri gidememiştir. Batı, kabile toplumundan, ırk kökenli topluma Hıristiyan inancının itışıyle değil, hatta biraz da ona aykırı bir şekilde tarihi-sosyolojik nedenlerle (derebeylikten krallığa, feodaliteden milli devlete) geçmiştir. Oysa, “İslam’da müslümanların tek millet oluşu, inançlarının bir buyruğuydu.” Karakoç, batılıların ırk

---

1 Kutlu Millet Gerçeği, s. 17,18

2 Kutlu Millet Gerçeği, s. 17

3 Kutlu Millet Gerçeği, s. 16

4 Kutlu Millet Gerçeği, s. 33

5 Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III(Doğum Işığı), 2. Baskı, s.17

toplumuna “millet” demelerini ağır bir şekilde eleştirmekte, bu durumu, çok geri ve ilkel bir anlayış olarak nitelediği gibi, aynı zamanda insanlık anlayışıyla bağdaştırılması mümkün olmayan bir düşünce olarak görmektedir.<sup>1</sup>

Karakoç'a göre Müslümanlar, kendi sağlıklı ve gerçek millet anlayışını bir yana bırakıp, Batı'nın bu sakat görüşüne saplanıp kalma hatasına düşmüşlerdir çağımızda. İşte bu nedenle ona göre, her kavramın yeniden dirilişi gerektiği gibi, millet kavramının da yeniden dirilmesi gerekiyor.” Bu kavramı düzeltip, milleti, en medeni ve insani olan, ırk üstü, manevi kardeşlik, ideal kardeşliği anlamına geri döndürmek, birçok acılar içinde kıvranan halklar için şifa denilecek tek çaredir.”<sup>2</sup>

Karakoç'a göre, bizim milletimizin başlangıcını 1923 tarihine dayandırmak hem tarihi, hem sosyolojik bir hatadan başka bir şey değildir. Yani tarihi ve sosyolojik gerçeklere tamamen aykırı bir değerlendirmedir. Bursa'nın Famera meydanında yaptığı konuşmada aynen şunları söylemiştir: “Siyasi parti liderliğine yükselmiş kişiler bile, zaman zaman, milletimizin 1923'ten başladığını söylerler. Biz bundan sonra millet olmaya başladık derler. Hayır arkadaşlar! Biz en az bin yıldan beri anlı şanlı ve canlı bir milletiz ve bu millet büyük bir medeniyet meydana getirmiştir. Zaten büyük bir medeniyet meydana getiremeyen milletler tarihin karanlıklarına gömülür giderler.”<sup>3</sup>

## *2-Devletin millete dayanması*

Sezai Karakoç'a göre ,devlet kavramının temeli millettir. Devlet, temelini, dayanağını millettendir. Ona göre, bir millet haline gelmiş toplumlar, ancak devlet olabilir. Devleti koruyabilmek için önce millet haline gelmek, millet olmak zorunludur.<sup>4</sup> “Bir devleti ayakta tutan millettir. Devlet mutlaka millet kaidesine dayanmalıdır”.<sup>5</sup> Bu görüşün doğal sonucu olarak da, millet devlete göre değil, devlet millete göre şekillenir. Yani devlet, temel yapısını, temel organlarını, hak ve özgürlük anlayışını, hukuk, ekonomi ve maliye düzenini, kısaca sosyal ve ekonomik düzenini millete, milletin tarih içinde oluşturduğu kültür ve medeniyet değerlerine dayamış olursa ve buna göre şekillenirse onun millete dayanmış olduğundan söz edebiliriz. Günümüzde devletimiz ile milletimiz arasındaki derin farkı, adeta bir kan uyuşmazlığı gibi ortaya çıkan bu derin farkı, amaç ve yön farkını, göz önünde bulundurmadan, yaşadığımız sosyal ve siyasal buhranın asıl nedenlerine ulaşmak mümkün değildir.

---

1 Doğum Işığ, s. 72

2 Doğum Işığ, s. 73

3 Kutlu Millet Gerçeği, s. 18

4 Kutlu Millet Gerçeği, s. 68

5 Kutlu Millet Gerçeği, s. 66

Karakoç'a göre "Devlet, her topluma nasip olmaz. Devlet kurmak, her topluma nasip olmaz. Ancak, bir medeniyet esasına dayanan ve millet haline gelmiş toplumlar devlet kurabilir. Yoksa, her toplum devlet kurabilseydi, o zaman devletin bugünkü önemi, değeri olmazdı. Devlet kurabilmek için millet olmak lazımdır. Biz geçmişte tarihin en büyük devletini kurduksa, bunun sebebi, tarihin en büyük milletini meydana getirdiğimiz içindir. Tarihin en büyük milletini oluşturmamızın sebebi, en büyük medeniyete sahip olmamız gerçeğidir".<sup>1</sup> Karakoç'a göre, en büyük medeniyete biz sahiptik, bu medeniyete dayanarak, tarih içinde büyük bir millet olduk, ona dayanarak da dünyanın en büyük devletlerinden birini biz kurduk. Ancak, ne var ki, I. Dünya Savaşı'nda, daha önceden hazırlanan ve büyük bir birlik oluşturan düşmanlarımız, büyük devletimizi yıkıp ülkemizi parçaladılar. Milletimizin ölüm kalım savaşı verdiği bu dönemde "ancak Anadolu'yu kurtaracak kadar bir imkan doğdu ve onu kurtardık. Yeni bir devlet kuruldu". İşte bu yeni devlet, alelacele kurulmuş, mevcut çerçeve ona dar gelmeye başlamıştır. Kurtuluş Harbi'nden sonra, "olayların zorlaması ve Batı korkusunun etkisiyle biraz da hemen kurulan devlet, prensipleri itibariyle bugün zorlanmaktadır". Bu zorlanmanın en yoğun olduğu alan, devletin ilkeleri ile milletin ilkelerinin ne kadar birbiriyle uyum içinde olduğuyla ilgilidir. Karakoç'a göre; "Bir devletin ilkeleri, temelleri, ne kadar yüksek medeniyet idealine dayanırsa, bir devletin temelleri, ahlaki ideali ne kadar yüce olursa, o devlet o kadar uzun ömürlü olur."<sup>2</sup>

### ***3-Milleti oluşturan ırkların bir birine kardeş olması***

Karakoç'a göre Türk ırkı ve Türk ırkının dışındaki ırklar, hepsi birbirine kardeşdir. O Türk ırkı dışındaki kavimleri ifade etmek için "kardeş kavim" deyimini kullanmaktadır. Ona göre milletimizi oluşturan ırklar, kavimler birbirine karşılıklı sevgi saygı içindeydi. Birbirine karşılıklı fedakarlık gösterirlerdi. İşte atalarımız diğer kavimlere bu fedakarlığı sürekli yapmışlardır. "Sen öne geç" demiştir. "Kendisinden daha geride olana, öbür ırklara. Mesela Araplara asil kavim, necip kavim demiştir. Devletin yöneticileri genellikle Türktür. Fakat Araplara asil kavim, necip kavim demiştir. Kardeş kavme necip kavim demiştir Türk halkı. Onu el üstünde tutmaya çalışmıştır. Öbür ırkları, bütün ırkları da".<sup>3</sup>

Kavim kardeşliği, milletimizi oluşturan çeşitli ırklar arasındaki kardeşliği ifade etmek için kullanılmıştır. Fakat Sezai Karakoç'un millet kavramına ilave ettiği bu kavim kardeşliği daha üst bir kavram olan millet kardeşliği ile zirve noktaya ulaşır. Ona göre bizim, medeniyetimizde ırkçılık yoktur. Irklar arasında kavim kardeşliği,

1 Kutlu Millet Gerçeği, s. 68,69

2 Kutlu Millet Gerçeği, s. 69

3 Kutlu Millet Gerçeği, s. 49

ırkların hepsinin üzerinde de bütün ırkları geniş şemsiyesi altında toplayan, bir araya getiren, onları kopmaz bağlara birbirine bağlayan millet kardeşliği vardır. Karakoç'a göre; "hangi ırktan olursa olsun, bizimle aynı medeniyeti, aynı inancı paylaşan kardeşlerimiz hangi ırktan olursa olsun, hangi dili konuşursa konuşsun millet kardeşimizdir, milletimizin bir parçasıdır. Onlarla beraber bütün cephelerde çarpışmışızdır. Onlar bu vatanın her parçası için şehit düşmüşlerdir. Biz de onların yaşadığı topraklarda şehitler vermişizdir. Her tarafta şehitlerimiz vardır".<sup>1</sup>

#### *4- Milletimizin büyük bir medeniyete sahip olması*

Sezai Karakoç'a göre millet ve medeniyet kavramları o kadar çok iç içe girmiştir ki bunların birbirinden kopması mümkün değildir. Ona göre, millet ve medeniyet kavramları birbirinden ayrı düşünülemez. Milleti, bir medeniyete sahip, bir medeniyeti olan bir varlık olarak düşünmek zorundayız. Karakoç'a göre "Kendi medeniyeti olmayan bir millet, millet olamaz".<sup>2</sup> Bu durumda kendi milletinin medeniyetini bir tarafa bırakıp ona sırtını dönmüş, gönlünü, kalbini başka medeniyetlere kaptırılmış nice aydınının kendi milleti ile de yollarını ayırmış olduğunu, artık başka bir milletin üyesi olduğunu kabul etmek zorundayız.

Kendi medeniyetini reddedip başka bir medeniyete dahil olmak isteyen bir toplum, sadece kendi medeniyetini yitirmez. Aynı zamanda kendi medeniyeti ile birlikte milletini de kaybeder.

İşte bu nedenle millet ve medeniyet kavramları birbirine sıkı sıkıya bağlı ve birbirinden kopmaz kavramlardır. Bir milletin kendi medeniyetini bir yana bırakıp başka bir medeniyet çevresine dahil olmaya kalkışması, intihara kalkışmak gibidir ve aynı acı sonuçları doğurur.

Karakoç'a göre aynı millet kavramında olduğu gibi, medeniyet kavramı da "dillerin, ırkların, renklerin, adetlerin kaynaştığı bir bütündür. Sadece ruh birliği vardır. İdeal birliği vardır, fakat şekil, ırk, coğrafya birliği olmayabilir. Bunlar ayrı olabilir, fakat aynı ideali paylaşan, aynı ihtiyaçları taşıyan, aynı medeniyeti meydana getirmek için duygularını, düşüncelerini, ruhunu, yürek ve bilgilerini harekete faaliyete geçiren insanlar, bir millet meydana getirirler. Medeniyet ve millet böylesine birbirinden ayrılmaz bir bütündür".<sup>3</sup>

#### *5- Milletimizin disiplinli bir millet olması*

Sezai Karakoç'a göre milletimizin diğer bir özelliği, onun disiplinli

---

1 Kutlu Millet Gerçeği, s.39-40

2 Kutlu Millet Gerçeği, s. 18

3 Kutlu Millet Gerçeği, s. 18-19

bir millet olmasıdır. Ona göre bizim milletimiz “Büyük, kutlu bir millettir. Nizam ve disiplin milletidir”.<sup>1</sup> “Milletimiz, hukuk veya kanun dışı, kan dökücü, yıkıcı hareketlere tenezzül etmez. Milletimiz, kanun veya hukuk çerçevesinde teşkilatlanmıştır. Başı boş, kontrolsüz, çapulcu, yakıp yıkan bir güruh değildir”.<sup>2</sup> “Bu millet, ordu-millet olarak her zaman disiplin çerçevesinde hareket etmiştir. Hiçbir zaman kendi başma hareket etmemiştir”.<sup>3</sup> Karakoç’a göre milletimiz kendi gerçek liderine, yabancı-laşmamış ve milletimizle aynı inanç ve değerlere bağlı lidere kavuştuğunda, yine tarihteki düzen ve disiplin ölçülerine çok hızlı bir şekilde yeniden kavuşacaktır. Günümüzdeki çözülüş ve yozlaşma, yeni bir yönetim ve organizasyonla hızla yerini disiplinli ve mükemmel bir düzene bırakacaktır.<sup>4</sup> Tarih içinde milletimiz, büyük bir disiplin ve düzen toplumu olduğunu defalarca ortaya koymuştur. Savaşta tam bir ordu-millet disiplini, barışta ise, ekonomik alanda bir üretim disiplini göstermiştir.

#### *6-Milletimizin ‘açık bir millet’ olması*

Sezai Karakoç’a göre, İslamın millet kavramı, “Açık millet’ telakkisine dayanır. Yani bizim milletimiz açık bir millettir. Ona göre’ İslamın millet görüşü açık millet görüşüdür. Yahudilikte olduğu gibi kapalı millet telakkisi bu görüşle bağdaşmaz. Bu millete katılmak her insan için mümkündür. Yeter ki o milletin üyelerini öbür insanlardan ayıran karakteristiği taşıyacak bir ruh değişim ve oluşumuna uyarak gelsin”.<sup>5</sup>

Aynı durum yani Yahudiliğin diğer insanlara kapalı oluşu, hıristiyanlık dini ve medeniyeti için de geçerlidir. Görünüşte hıristiyanlık herkese açıktır. Fakat gerçekte, asıl hıristiyan olarak kendilerini görürler. Hıristiyanlığa sonradan katılmış toplumları, tam olarak kendilerinden görüp bir türlü içlerine sindiremezler. Zencilerin sürekli ikinci sınıf telakki edilmeleri, sürekli dışlanmaları bunun tipik bir örneğidir.

#### *7.Milletimizin bir görevi (misyonu) vardır*

Karakoç’a göre milletimizin bir görevi vardır. Milletimizin tarihi, ilahi ve metafizik bir görevi vardır. Milletimizin bu misyonunu Pendik konuşmasında şöyle dile getirmiştir;<sup>6</sup> “Bizim görevimiz, milletimizin görevi ise, onun da üstünde, en üst görev; metafizik yanı olan bir görev.

Tanrı tarafından verilmiştir bize. Çünkü; her insan, her müslüman, yeryüzünde,

1 Kutlu Millet Gerçeği, s. 32

2 Kutlu Millet Gerçeği, s.32

3 Kutlu Millet Gerçeği, s.32-47

4 Kutlu Millet Gerçeği, s.47

5 Hasan Çınaryerli, Diriliş Dergisi, 1966, Sayı 3(Mayıs-Haziran), S18-19, (Not Karakoç, burada Hasan Çınaryerli mahlasını kullanmıştır.)

6 Çıkış Yolu III, Millet Toplantısı, s 103



Allah'ın halifesidir. Yeryüzünde onun hakimiyeti yakışır, yaraşır. Böyle olduğu halde, hakimiyeti başkalarına bırakmak, Allah düşmanlarına bırakmak, hakikat düşmanlarına bırakmak, bizzat varoluşa ihanettir. Kadere ihanettir. Kaderimiz, misyonumuzdur. Eğer sen alinyazısının dediğini yapmazsan, alinyazısı seni çarpar, yere vurur. Memleketimizin gerçeği ortada, bunu söylemeye gerek yok, teferruatıyla anlatmaya gerek yok. Siyasi durum, dış siyaset durumu, ekonomik durumumuz herkesçe malum. Bunun karşısında, ne yapacağız, çözümümüz nedir? Çözümümüz, Diriliştir. Dirilişi şöyle anlamak lazım; Sadece siyasi bir sistem değildir Diriliş; sadece ekonomik de değildir. Sadece sosyal da değildir. Her açıdan baktığımız zaman, gerek metafizik açıdan, gerek sosyal açıdan, gerek siyasal açıdan, gerek tarihi açıdan baktığımızda, bu sistem, bize bir cevap verir. Meselelerimiz için bir çözüm önerir.”

*8. Milletimizin bugünkü durumu: Bölünmüşlük, parçalanmışlık*

Ne yazık ve ne acıdır ki, milletimiz bugün bir bölünmüşlük, bir parçalanmışlık, bir darmadağınıklık içindedir. Karakoç'a göre, bu dağınıklıktan, bu bölünmüşlükten kurtulmaz, yeniden milletimizin büyük birliğini gerçekleştiremezsek tarihin derinliklerinde kaybolur gideriz, yok oluruz. Onun için yeniden bütünleşmek zorundayız.

Onlar (yani ülkemizin düşmanları) Türkiye'yi mi parçalamak istiyorlar, o zaman Karakoç'a göre bizim şöyle dememiz lazımdır: “sadece değil Türkiye, Suriye de bizimdir, Irak da bizimdir, Arabistan da bizimdir. Buralar da oradakilerindir aynı zamanda. Çünkü: eskiden olduğu gibi hükmeden bir hanedan bulunmadığı için, hanedanındır diyemiyoruz. Bütün topraklar bu topraklarda yaşayan milletindir. Bu milletin bir ismi vardır. Bu milletin ismi İslam milletidir. Irklardır gerisi. Türkler vardır, Araplar vardır, Kürt vardır veya Çerkez vardır, Çeçen vardır. Fakat, bunların hepsi, bir araya gelmiş, kaynaşmış, dinleri ve kanları bir olmuş bir tek millettir. Bu milletin adı İslam Milletidir. Bu milletin bir vatanı vardır; bu vatan, Türkiye,

Suriye, Irak, Arabistan, Mısır, Kuzey Afrika, ne kadar İslam ülkesi varsa, hepsidir. Hepsi birden ve tüm olarak bu milletin vatanıdır. Bağdat'ta, tren istasyonunun altında yatan şehitler, sadece Araplarmıdır? Bağdat Garı'nın toprağını biraz kazarsanız, altından, hep mehmetçiklerin kemikleri çıkacaktır. Neden? I.Cihan Harbi'nde Bağdat istasyonunda İngilizlerle çarpışıp şehit oldular ve oraya gömüldüler, o toprağa gömüldüler de ondan. Bu yüzdendir ki, ne Bağdat sadece Arabındır, ne Şam. Ne de İstanbul sadece bizimdir. Hepsinin hepsinde, göz nuru, emeği ve kanı vardır. O halde burada bir millet var. O millet yaşıyor. Ancak, şimdi, suni olarak, medya vasıtasıyla, yani basın vasıtasıyla, televizyon vasıtasıyla, Türk, Arap, Kürt diye birbirinden ayırıp hepsini birbirine düşürüp paramparça etmek istiyorlar. İşte, bu oyuna gelmemek için, “benim bir vatanım var. Bütün bu İslam ülkesidir o. Bir tek milletim var, o da İslam milletidir. Benim medeniyetim var, İslam medeniyetidir. Ve ben tak-



litçi değilim. Ne Avrupa'nın başıboşluğunu, ne de diktatörlüğünü benimserim. Onların, ne o haline, ne bu haline özenirim; benim kendi disiplinim, kendi özgürlüğüm var. Kendi ahlakım var” demeliyiz. İçkiden, kumardan, fuhuştan, zinadan, uyuşturucudan arınmış pırıl pırıl bir İslam ülkesi yapmak zorundasınız ülkenizi. İşte sizler bu ödevdesiniz. Sizler, bağımsız, hür, ekonomik bakımdan güçlü, silahlan dünyada en etkin, askeri gücü en ileri, devlet yönetimi en iyi, en adil bir devletin, Ortadoğu'da büyük süper bir devletin kurucusu olmak zorundasınız. Bir milletin yazgısı, aydınlarının yazgısına bağlıdır. Bir milletin aydınları, milleti peşlerine takarak, kendilerini uçurumdan aşağı atarlarsa, millet de o uçuruma yuvarlanır. Eğer aydınlar, milleti iyi bir yere götürürlerse, millet de iyiye gider, kurtuluşa erer.”<sup>1</sup>

---

1 Çıkış Yolu III, Millet Toplantısı, s 166,167

## SEZAI KARAKOÇ'TA DEVLET VE SİYASET TASARIMI

*Akif EMRE*

Sezai Karakoç'u, Cumhuriyet dönemi sanat ve düşünce adamı olarak tek başına ele almak, temsil ettiği düşünce geleneği açısından eksik kalacaktır. Türkiye'deki İslamcılık düşüncesi; siyasal ve entellektüel bir akım olarak ortaya çıktığı Osmanlı'nın son döneminde gelişen İslamcılık akımından belli konularda belirgin farklılıklar taşıyor olsa da bu gelenekle ilişkilendirilmeden anlaşılması, tanımlanması mümkün olmayacaktır. Osmanlı dönemi İslamcılık akımı ile Cumhuriyet dönemi İslamcılar arasında yapılacak bir karşılaştırma, sadece İslamcılık açısından değil Türkiye'deki düşünce hayatının dinamikleri, imkânları ve zaafalarını ortaya çıkarmak açısından da önemlidir.

Cumhuriyet dönemi İslamcı düşünürler arasında kendine özgü dil geliştirebilen, düşünce sistematığı kurmaya çalışan ender isimlerden biridir Sezai Karakoç. Bu anlamda kendinden önce gelen Osmanlı İslamcılarının devralınan mirası belli noktalarda sürdürürken pek çok konuda da kendi çizgisini geliştirerek özgün düşünce üretmeye çalışmıştır.

Her şeyden evvel siyasal konulara ilişkin yaklaşım ve teklif, hepsinden önemlisi sergilediği 'duruş' ile öne çıkan İslamcılık, Sezai Karakoç'ta evrensel ama yerli olandan beslenen, çağdaş sorunlarla hesaplaşırken modern dünyanın verili realitesini kollamayı ihmal etmeyen gelenekle irtibatını sürdüren bir düşünce yapısı örgütlenme çabasıyla ilk dönem İslamcılarından ayrılır. Gelenekle modernlik arasındaki çatışmayı gelenek lehine ama modernliğin imkânlarını da kullanarak "yeniden keşfetme"ye yönelik bir düşünce sistematığı olarak okuyabiliriz.

İlkin devraldığı düşünce mirası açısından ele alacak olursak; İslam birliği, İslam dünyasının özellikle Batı karşısında tekrar dirilmesi idealini yeniden canlandırmaya

çalışmasıyla İslamcılık akımının temel çizgisini devam ettirir. Temel bir çerçeve olarak İslam birliği ideali esas alınacak olursa siyasi akım olarak İslamcılık çizgisinin günümüzdeki temsilcilerinden sayılmalıdır. Bir dünya tasarımı ve siyaset tarzı olarak "Diriliş Düşüncesi" İslamcılık akımının kendine özgü bir yorumudur.

Uluslararası siyaset konusu olarak "İslam birliği ideali", O'nun düşünce yapısının temel taşlarından biridir. Diriliş düşüncesinin Osmanlı İslamcılığından devralarak sürdürdüğü ve coşkulu biçimde savunduğu ortak fikri, İslam birliği idealidir. Bu çerçevede Batı ile ilişkiler, sömürgecilik, emperyalizm karşıtlığı O'nun düşüncesinde merkezi yer işgal eder. Burada, İslam birliği idealini tamamlayan ana eksen; Batı ile hesaplaşmadır, entelektüel olduğu kadar siyasi anlamda da bir hesaplaşmayı içeren bir duruştur bu. Entellektüel anlamda Batı ile medeniyet düşüncesini merkeze alan bir hesaplaşmayı gündeme getiriyor olması, İslam Batı-Avrupa karşıtlığını daha kuşatıcı bir hesaplaşma meselesi içine oturtur.

Sezai Karakoç'un düşüncesinin temel referans çerçevesini medeniyet konusu oluşturur. Bu nedenle özelde Türkiye'nin daha geniş ölçekte İslam dünyası ile Batı arasındaki ilişkiyi iki farklı medeniyet düzleminde ele alır. Sömürgeci Batı karşısında direnebilmenin tek yolu, kendi medeniyet değerlerinden hareketle, tarihi birikimden istifade ederek İslam dünyasının birleşmesinden, zaman ve şartların gereklerine uygun Olan formda İslam dünyasının kültürel, siyasi birikiminin hayata geçirilmesinden geçmekte olduğunu vurgular. Hatta, Batı karşısında bu hesaplaşmayı göze almayan hiçbir fikri, siyasi, sosyal çabanın İslam dünyasının dirilişini gerçekleştirmesi mümkün değildir.

Yaşadığı çağı yorumlarken gerçekleştirmeye çalıştığı tüm kavramsallaştırmalar, oturtmaya çalıştığı çerçeve medeniyet ekseninde anlam kazanır. Hem değerler sistemi açısından hem de sömürgeciliğin, kuşatılmışlığın İslam dünyasına dayattığı tecrübeye karşı direnişi, İslam dünyasının dirilişinden bağımsız düşünmez. Kaçınılmaz olarak önümüze gelen tarihi hesaplaşmayı gerçekleştirmenin yolu bir bakıma tarihi birikimi yeniden yorumlamaktan geçmektedir. Bu anlamda Kapitalist, Sosyalist dünya ile hesaplaşmaya girerken aynı zamanda İslam dünyasına sarkan yabancı güçlere karşı bu medeniyet bilincini sürekli diri tutmaya çalışır. Özellikle Avrupa ilişkilerinde önemli bir tespit olarak, "Avrupa kendi içinde birlik oluşturmadan İslam dünyası birleşmeyi gerçekleştiremediği takdirde" telafisi mümkün olmayacak zararlarla karşılaşabilir... Avrupanın İslam dünyası ile var olan tarihi hesabını sürekli öne çıkarır ve Müslümanları Avrupa merkezli projelere karşı uyarır.

Yine ilk dönem İslamcılıyla karşılaştırıldığında Batı kaynaklı siyasi model ve fikri-ideolojik akımlar karşısında çöküş dönemi aydınlarının sergilediği fikri apolojistik tavırlardan uzak kaldığı görülür. Sosyalist ve kapitalist siyasi modellere

bölünen dünyada İslam medeniyetinin farklı, alternatif bir medeniyet dolayısıyla siyaset tasavvurlarının varlığını gündeme getirir. Bunun yeniden mümkün olması entelektüel ve maddi imkânlarını dile getiren bir söylem geliştirmeye çalıştı tüm eserlerinde.

İslamcılarda belirgin olarak kendini gösteren “modernist” tavır Karakoç'ta gelenekten beslenen modern yorumlara/çıkarsamalara dönüşür. Geliştirdiği modern üslup ve dile karşın geleneğe yaptığı vurgu modernist akımlardan onu ayırır. Medeniyet merkezli olarak Batı dünyası ile hesaplaşırken farklı bir medeniyetin temsilcisi olarak, onun birikimlerini hayata geçirme iddiasını taşır. Bu anlamda İslam dünyasındaki pek çok İslamcı ideologun aksine batılı sistem ve kavramlarla İslam arasında eklettik bir ilişki, sentez arayışında değildir. Örneğin şura ilkesinden zoraki bir demokrasiyi esas alan bir siyasal model çıkartmaz. Çağdaş siyasal düzen, kavram ve ideolojilerle hesaplaşırken Batıyı medeniyet ekseninde ele alır, pratik modellerin tarihi ve felsefi temellerine inmeye çalışır. Ona göre, her medeniyet kendi kavramlarıyla tanımlanır ve o kavramların tarihi ve felsefi arka planına yaslanarak yeni bir dünya inşa eder. İslam medeniyeti Batıdan ödünç alınan kavramlarla açıklanamaz. Örneğin İslam'da demokrasinin olup olmadığı sorusu anlamsızdır. Çünkü bu kavram doğup geliştiği kendi medeniyeti içinde anlamlıdır, İslam medeniyetine ödünç alınarak eklemelenebilir. İslam toplumu kendi dinamikleriyle daha farklı tarihi ve felsefi gelenekten beslenen bir tasavvura sahiptir. İslam dünyasında çağdaşı pek çok İslamcı aydınının, düşünürün İslam dünya görüşü ile çağdaş sistem ve ideolojiler arasında sentez kurma çabaları göz önüne alındığında Sezai Karakoç'un düşünce sistematigi çok daha otantiktir. Büyük bir medeniyete besliklik yapmış kültür coğrafyasından yükselen sesin kendine olan özgüvenini yansıtır. İslam dünyasındaki aydınları derinden etkileyen Batı kaynaklı düşünce ve ideolojik akımlarla İslam'ın siyaset ve ekonomik modelleri arasında sentez yapmanın neden mümkün olamayacağı, bu iki farklı medeniyetin temellerine inerek çözümleyecektir. Bu çerçevede; kapitalizm, sosyalizm, faşizm, ulusçuluk gibi Batı kaynaklı sistem ve ideolojilerle İslam arasında uzlaşma aramak yerine köklü bir hesaplaşmaya girişerek İslam dünya görüşünü savunur. Mülkiyeti kabul ettiği için “İslam kapitalizmi” olamayacağı gibi emekten yana olduğu için de bir “İslam sosyalizmi” çıkarma eklettizminden uzak durur. Çünkü İslam kendi başına bir sistemdir; farklı medeniyetin kavramlarıyla açıklanması mümkün değildir.

## DEVLET DÜŞÜNCESİ

Sezai Karakoç'ta **devlet fikri merkezi bir yer tutar**. İslam medeniyetinin diriltilmesi, Müslümanların tekrar güçlü devletlerine kavuşmalarıyla mümkündür. Tarihsel süreç içinde de İslam medeniyetinin yükselişi ile büyük devletlerin varlığı bir-

birini besleyen zorunluluklardır. Emevilerden Osmanlılara devam eden çizgi bunu gösterir. Sezai Karakoç'taki bu güçlü devlet vurgusu, her ne kadar kaba bir devletçi ideolojik yaklaşımı çağırıştırıyor gibi görünse de bu tür devletçiliği peşinen reddeder. Ne tapınırcasına devletin mutlaklaştırılmasından ne de devletin bir şirket gibi ele alınmasından yanadır. "Devlet, bir zorunluluktur ama putlaştıran batılı sistemlerin hatasına düşmeden... Devlet, insanlık idealiyle bütünleşmedikçe, o korkunç kuvvetiyle yıkan, önlenemez bir afet halini alır. Devlet ideali insanlık idealine, o da medeniyet ruhuna bağlanmadıkça, zulüm mekanizmaları, giderek daha da korkunç hale gelecektir..."

Siyaset düşüncesinin merkezi ekseninde din ve devlet ilişkisi önemli yer tutar. İslam medeniyetinin devlete yüklediği anlam ve misyonla dinin hedeflediği toplum ve insan tipini birbiriyle ilişkilendirir... Batılı devletlerin, temelde dini kökene sahip olmalarına rağmen üçüncü dünya ve İslam ülkelerine din dışılığı adeta dayatmalarını, Batının hâkimiyet ideolojisiyle açıklayacaktır.

Din ve medeniyet, din ve devlet, medeniyet ve devlet ilişkisi yeniden gözden geçirilmelidir. Medeniyet idealini devletten; dini, ideal ve medeniyetten soyutlamaya ve dışlamaya çalışan günümüz ideoloji ve politika ecinlileri, insanlığı mutlak bir felakete doğru sürüklemektedirler. Devletin; Dinin uhrevi âlem için öngördüğü ceza ve mükâfatı ya da benzerlerini dünyada ister onun adına ister kendi adına uygulayan kurum olarak, dine yabancı duramayacağını, kendi, teoriğinden dışlayamayacağını savunur...

"En ferdiyetçi toplumlarda bile, devlet, bir takım değerlerin hâkimiyetinde olan bir ortamın titiz koruyucusu durumundadır. Kişi özgürlüğünün en göze çarpar bir değer olarak görüldüğü Amerika'da bile devletin temeli olarak gözüken demokrasinin hayat tarzı halinde benimsendiğini, onun da arka planı olan kapitalizmin Protestanlık ve reform ruhundan doğduğunu söyleyebiliriz. Amerika laik bir devlet değildir. Amerika'da devlet, dini temel olarak kabul eder. **İslâmı sadece bir inanç sistemi gibi görmek ve göstermek, tarihe de sosyolojiye de uymayan, realiteyi inkâr eden, hayali hakikat sanan, temenniye gerçek gibi gösteren bir yanlıgıdan başka bir şey değildir.** "Bir medeniyet olarak İslam'ın tarihi sosyolojik, sosyokültürel yapısı, toplumun ruhuna işlemiştir. Bu yüzden Tanzimattan bu yana yapılan, Ortadoğu'da Batı etkisi ile gerçekleştirilen değişiklikler, büyük sancılar doğurmuştur. Kendisi dinci bir yapıya sahip olan Batının, laiklik ya da dine karşıtlık adı altında, din kökenli bir hayat tarzına sahip toplumlara empoze edilmek istenmesi, ruhları yırtıcı, parçalayıcı, bölücü etki yaptı. İslam dünyasının kurtuluşunu siyasal modellemeden ve sistem arayışından çok büyük devlet fikrinde görür. Bu nedenle, İslam ülkelerinin bu ağır şoku sarmaları, bir araya gelmeleri ve yeni şartlarda büyük

devletlerini kurmaları ile mümkün olur.

Ortadoğu'da hep büyük devlet realitesi olmuştur. Eski Mısır, Pers, Bizans, Osmanlı, hep büyük devletlerdir. Medeniyetlerin beşiği saydığı Ortadoğu'nun tarihi boyunca hep büyük devletlerin kurulduğunu ve bununla dünyaya etki yaptığını savunur. Ortadoğu da yükselen en son evrensel medeniyet olarak İslam medeniyeti de etkisini ve varlığını ancak büyük devletler kurarak sürdürebilmiş, Batılı sömürgecilere karşı bu devletler sayesinde karşı koyabilmiştir. Burada da tarihi bağlama yaptığı vurgu, O'nu pek çok İslamcı düşünürden farklılaştırmaktadır. Mesela Osmanlı konusundaki yaklaşımı, tarihi birikimi ne anlamda sistematığı içinde devreye soktuğu konusunda iyi bir örnek olabilir. **“Bugün, Osmanlı devleti taklidi ya da aynen diriltilmesi söz konusu değildir. Ancak, Osmanlı devleti, gelecekte oluşacak İslam devletleri için sonsuzca faydalanılacak bir kaynaktır.”**

Devlet vurgusu o kadar merkezi bir yer işgal eder ki, Müslümanların geleceğini devletlerinin gücüyle orantılı olarak görür. Müslümanlar, ya medeniyetlerinin ve devletlerinin dirilişini gerçekleştirecekler, ya da yüzlerce yıl bir daha özgürlüğün ve bağımsızlığın adını bile duyamayacaklardır. Güçlü devlet arayışına yapılan bu vurgu, devletin siyasal sistemi konusunda daha esnektir. Temel ilkeler çizilir, bu ilkeleri gerçekleştiren siyasal model zaman ve şartlara göre değişebilir. Bu anlamda klasik Hilafet düşüncesinden ziyade modern devlet vurgusunu öne çıkarmasıyla çağdaş İslamcı düşünürlerle buluşurken, önerdiği sistem açısından klasik İslam hukukunun kaynaklarını referans almasıyla geleneğe yakın durur. Maverdi'nin siyaset teorisinden mülhem olarak, devletin yönetim şeklinin değil, adalet ve huzuru sağlayıp sağlamamasıyla ilgilenir.

“İslam, geniş bir medeniyet çerçevesi olduğu için, devleti çok dar şekillerle, hükümet biçimleriyle ve rejimlerle bağlamamış ve tarihi-sosyolojik şartlara ve insanların, çağlarındaki anlayışlarına göre İslam prensipleri dahilinde olmak şartıyla, şekilce kendi buluşlarının da katıldığı bir devlet biçimini oluşturabilmelerine imkân tanımıştır. İslam, devlet yönetiminde, zamanla gelip gidecek biçimleri ayrıntılı olarak tespit etmemiş, kişinin, toplumun ve devletin hangi ilkelere ve kurallara uyması gerektiğini düzenlemiştir.”

## DEVLETİN İLKELERİ

Devletin temel ilkelerini belirlerken önce neleri reddettiğinden hareket ederek geniş tarihi birikimden faydalanmayı önerir. İslam, mutlak hükümdarlığı kabul etmez. Devletin başında olan ister seçimle ister babadan oğula geçmek suretiyle yani irsiyetle orada olsun, hareketleri İslam düzeninin kurallarıyla bağlıdır. İslam'ın idare ve siyaset hukukunda **huruç alelsultan** denilen bir hak vardır.

**“Modern ulus devlet modelini ideal İslam devlet modeline aykırı bulur.”**

Bunun temel nedenlerinden biri de İslam ümmetini parçalayan, batılıların sömürgeleştirmesine açık hale getiren modern milliyetçilik akımlarının yıkıcı etkileridir. İslam devleti ırk, belli bir dil, belli bir mezhep esasına dayanamaz, yalnız bunlarla sınırlanmaz. İslam'da, devlet başkanında bir takım özellikler aranır, bunlar bulunmadığı takdirde devletin başı olamaz.

“İslam'ı kişi olarak yaşamamız bile ancak, kendi devletimizin kanatları altında mümkündür. Yoksa Batı ve komünist Doğu bize ne toplum olarak, ne de kişi olarak Müslümanlık hakkı tanır.” Son derece siyasi bir duruş sergileyerek, devlet düşüncesi etrafında siyaset teorisi geliştirmeye çalışır: İslam devletini zaruri görür. **İyinin yerine getirilmesi, kötünün önlenmesi** ve engellenmesi, Müslümanların üzerine bir borçtur. Bu da zorlayıcı bir güçle mümkün olur. Devlet, bu sebeple zaruridir.

**Batı ideasının, Batı medeniyetinin ve batı devlet anlayışının temelinde başarı ilkesi yatar.** İslam'ın temel ilkesi, **hakikat ve erdemdir.**

İslam'ın devlet fikri de bu ilkelere dayanır. İslam'ın devlet anlayışında görevlerin birer emanet olduğu düşüncesi vardır. **Emanetleri ehline teslim ediniz** buyruğu, tek başına bile en büyük devlet yasama ilkesidir. İslam yönetim ilkelerinden biri meşveret **“danışma”** ilkesidir (şura prensibi). Bir diğer ilke, **adaletin yerine getirilmesi** ilkesidir. Zulmetmek, adaleti yerine getirmemek en büyük kötülüktür. Müslümanları **barış, sulh ve sükun** içinde yaşatmak bir başka ilkedir.

## EKONOMİK İLKELER

Ekonominin her şeyi belirlediği düşüncesinin etkin ve popüler olduğu bir ortamda kaleme aldığı “İslam Toplumunun Ekonomik Strüktürü” isimli küçük kitap, Karakoç'un ekonomi-politik görüşlerini anlama bakımından başlı başına önem arz etmektedir. Zira Sosyalist düşüncelerin İslam dünyasında hayli etkin olduğu, hatta neredeyse Kapitalist sisteme karşı alternatif ve muhalif tek görüş olarak algılandığı bir ortamda kaleme alınan bu kitap, ilk bakışta belli bir zaafın eseri gibi algılanabilir. Ekonomik konularda Diriliş Düşüncesinin de söyleyecek bir sözünün olduğu gibi bir zaafi açık ettiği akla gelse de bu kitabın yazılmasını gerektiren tavır tamamen farklıdır. Özellikle, İslam düşüncesi adına öne çıkan kimi isimler arasında “İslam Sosyalizmi” gibi bir kavramsallaştırmanın yaygın olduğu dönemde, İslam ekonomisi kavramını öne çıkarması anlamlıdır. İslam'ın bir ekonomik sistem olarak Kapitalizmden de sosyalizmden de bağımsız, alternatif bir sistem olduğu vurgusu kitaba hâkimdir. Burada her iki sisteme reddiyeden çok, İslam iktisadının temel prensiplerini çizmeye çalışmıştır.

Öne çıkardığı iki temel ilke Kapitalist ve Sosyalist iktisat ve toplum teorilerine

birer cevap niteliğinde bilinçli çabalarıdır...

1- Kazanç oranı ve şekli sınırsız olamaz. Helal kazanç temel prensiptir.

2- İmkânların zenginler arasında dönüp durmaması ilkesi Ekonomik bir seyyaliyet, **sınıflar arası servet dolaşımını** teklif ediyor. Kur'an, gerekirse zekatla yetinmeden zengin sınıflardan fakirlere servet transferini öngörüyor, mecburi kılıyor. Zenginliğin belli kesimlerde dolaşmasını önlemek devletin görevleri arasındadır. Ki bu Osmanlı sisteminin son döneme kadar kapitalist dünya sistemi karşısında gerçekleştirmeye çalıştığı, sermayenin tekelleşmeden gelişmenin gerçekleştirilmesi denemesinin yeni bir dille öne çıkarılmasıdır.

Bu ilkelerin formüle edilişi, açık biçimde hem Sosyalizm hem Kapitalizm eleştirisi içerdiği gibi İslam'ın özgün yaklaşımını genel prensipler çerçevesinde entellektüel bir anlamda gündeme getirme çabasının kendine özgü dile kavuşmasıdır.

Gerek dili gerekse kuşatıcı yaklaşımı Sezai Karakoç'u günlük polemiklerden çok düşünce sistemleriyle hesaplaşan bir düşünür konumuna yerleştirmiştir. Siyaset ve iktisat gibi son derece tartışmalı konularda bile kendi dilini kurmaya çalışmış, komplekse girmeden gelenekten beslenerek çağdaş bir üslup geliştirebilmiştir.



## DİRİLİŞ DÜŞÜNCESİNİN TEKLİFLERİ VE RETLERİ

*Mubittin BİLGE*

Toplumları, kültürleri ve medeniyetleri konuşurken değinmeden geçemeyeceğimiz şahsiyetler vardır. Bu insanlar, kimi zaman düşünür, kimi zaman sanatçı, kimi zaman da bilge kişilikleriyle mensup oldukları değerlerin örnek taşıyıcıları olmuşlardır. Kuşkusuz, bu tür seçkin insanları içine doğup beslendikleri toplum, kültür ve medeniyetlerin başat özelliklerinden ayrı düşünemeyiz. Burada da karşımıza, kültür ve medeniyetler arası farkla koşut insan görüntüleri çıkar. Ve biz bu fotoğraflara baktığımızda, onların beslendikleri değerler ve medeniyetleri ile kurdukları bağın ne kadar önemli olduğunu bir kere daha görürüz.

İşte adına Müslüman denen sanatçı, bilim adamı, yazar vs. tüm insanları, diğer insanlardan ayıran en büyük fark, varoluşlarını hem ontolojik, hem de epistemolojik açıdan sahih bir şekilde anlama ve anlamlandırmalarında yatar. Sezai Karakoç da böyle sahih bir algılamının getirdiği büyük bir şuurla yola çıkarken, daha baştan nasıl, niçin ve nedenini şu ifadelerle ortaya koymuş, medeniyetimizin köşetaşı insanlarından birisidir.

Kaybola kaybola son silueti de sönükleşmeye yüz tutmuş öte dünya aşılı bir dünya inşa etmek için, inanışta, düşüncede ve ruhta bir canlanış boy versin diye kalem eritiyoruz. Belki bütün söylediklerimiz birkaç kelimeyle özetlenebilir, ama o birkaç kelimeyi ve o kelimeleri insana yaklaştıran bütün kelimeleri bir ömür söylemek zorundayız. Ta o birkaç kelime buz tutmuş kalpte kendisine bir yer yapınca kadar. Bizim de yazarlık ödevimiz bu.

Topluma karşı ödevimiz bu. İnanıklarımızı, doğru bulduğumuz şeyleri söylemek.

Büyük nehirlerin kıyısından, büyük şehirlerin ortasına bir tayf gibi inmişsek

işte bunun için. (Sütun, s. 98)

O, şiir, düşünce ve eylemde birbirinden ayrılmaz bir ödevin yakıcı sınavını yaşayan ve o ödevin sorumluluğunu bir ömür boyu taşımaktan yılmayan bir ideal adamdır.

Sanattan siyasete, felsefeden dine, tarihten sosyolojiye kadar çok geniş bir yelpazede kaleme aldığı yazılarını “diriliş” adıyla sistematize eden Karakoç’a göre diriliş; kış ortasında bahar hazırlığına, mükemmel ve ebedi olana bir çağrıdır. Bunu gerçekleştirecek olan diriliş insanı ise bir fantezi, bir lüks ya da hayal değil, insanlığı rotasından çıktığı yörüngeye oturtacak bir hakikat eridir.

Sezai Karakoç’un diriliş düşüncesinin temel referans kaynağı din yani İslam’dır. O, insanın yaratılış sırrını kavrayabilmesi ve bastığı zeminde sağlam durabilmesinin ancak İslam’la mümkün olabileceğine inanır. Dini dar anlamda, sadece inanç sistemi olarak değil, insan ve toplumun bütün hayat fenomenlerini, insana verilmiş özgürlük sınırlarını da zedeledikten düzenleyen ve yöneten bir ilahi düzen olarak gören Karakoç, İslam dininin başlıca özelliklerinin, ezeli ve ebedi tek bir yaratıcıya, yaratıcının insan için tertip ettiği “mutlak bir düzen”e, bütün hesapların görüldüğü ebedi bir gelecek ve öte dünyaya inanma ve bu inançlara göre yaşama olduğunu söyler. Temel kalkış noktasına “din”i koyan ve İslam dini ile diğer dinleri çok yetkin bir karşılaşmaya tâbi tutarak, gerçek dinin İslam olduğunu dile getiren Karakoç, bu dinin mensubunun, yani Müslümanın nasıl olması gerektiği üzerine de çok çarpıcı şeyler söyler. Ona göre Müslüman: vücudunda bir kıyamet taşıyan, ötenin sarsıntısını duymamış kişilere bir kıyameti aşıl原因 ve onları en şiddetli bir kıyametle sarsan bir kıyamet adamıdır. (Kıyamet Aşısı, s. 8)

O, Kur’an’ın kıyameti sık sık anmasının Müslümanda, diğer dinlerdeki kıyamet anlayışından daha farklı bir şuur oluşturduğunu ve diğer dinlerde kıyametin kainatın sonuna dair bir bilgi olmaktan öteye gitmezken, İslam’da kıyamet inancı ve duygusunun hayatın içine girdiğini söyler. Bu şuurla donanmış Müslüman, her saat yaratıcısının karşısına çıkacakmışçasına bir hazırlık içindedir der. Karakoç, İslam insanının bir çağrı, İslam tarihinin de bir çağrının tarihi olduğunu söyleyerek, yüzlerce yıldır bu kavrayıştan uzak ve tarihten çıkma tehlikesiyle karşı karşıya kalan müslümanı şu sözleriyle yeniden çağırır.

Müslüman, tekrar ayağını Arz’a bas, tekrar Arz’a bas. Çünkü Arz, her zamandan daha çok bugün sana muhtaçtır. Sen ayağını bu yaşlı dünyanın bağrından çektiğinden beri o, titreyişler, sarsıntılar, korku ve heyheylet içinde, tekrar ayağını bas ki, dünyanın kalbi, bu düzensiz çarpıntısını durdursun. Sen Arz’ın kalbisin. Sen gidersen Arz, durmuş bir saate ve kalbe dönecektir. (Fizikötesi Açısından Ufuklar

ve Daha Ötesi I, s. 72)

Toynbee; “Tarihe devletten değil de medeniyetten bakmalı; çünkü devletler medeniyetlerin bağrında yetişip ölen geçici siyasal fenomenlerdir,” der. Hızla globalleşen, adeta büyük bir köy haline dönmeye başlayan yer küremizde bu söz, tam da bu sırada daha da önem kazanmaktadır. Bu anlamda, Sezai Karakoç’un “diriliş düşüncesi”nin ana eksenini oluşturan medeniyet tezi bu açılımı büyük bir yetkinlikle yapmaktadır. O, toplumsal olgu ve olayları anlama ve açıklamada temel çerçeve olarak gördüğü ve hem kavramsal hem de tarihi-sosyolojik cepheleriyle çok geniş ve özgün bir şekilde ele aldığı “medeniyet” teziyle önümüze büyük bir ufuk ve çıkış yolu koymaktadır. Medeniyeti; ruhumuzla, aklımızla ve kalbimizle ilgili bir evrensel gerçekleşmiş, bir tarihi oluş ve değişim olarak gören Karakoç, İslam medeniyeti olgusunun bazı yazarlar tarafından, iman ve İslamla birebir alakası olmayan olgularmış gibi ele alınarak yadsınmasının yanlışlığına şu şekilde parmak basar:

Temel tez, “medeniyet tezi “dir. Kimse medeniyet tezinin karşısına başka tez çıkarmasın. Çünkü söylediğimiz medeniyet, zaten İslam ve iman medeniyetidir İman ve İslam bu medeniyetin merkezi, çekirdeği tohumudur İslam medeniyeti, iman çekirdeğinin, gökleri kaplayacak dallanma ve budaklanmaya varmış ağacıdır Kim bu ağacın karşısına tohumu çıkarırsa gülünç olur Çünkü bu ağaç o tohumun serpilip gelişmiş halidir. Tohum ağacı doğurdu, ama ağaç da tohumun hayat garantisidir. Binlerce tohum serpecek ve onun geleceğini sağlayacaktır. Tohum gelişmesin ağaç olmasın demek, o tohumu ölüme mahkum etmek demektir. (Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I, s. 72)

Medeniyeti bütün insanlığa hitap eden bir tarih olgusu olarak gören Karakoç, onun tek kişiye ya da insanlığa dönük cephesiyle, insanın sadece fiziki ihtiyaçlarına cevap veren bir sistem olmadığını, aynı zamanda manevi, ahlaki, metafizik ve kültürel isterlerini de karşılama amacını taşıdığını söyler. Yukarıda da vurguladığımız üzere küreselleşmenin adeta bir yazgı gibi sunulduğu günümüzde, Karakoç’un medeniyet tezine her zamankinden daha fazla dikkat kesilmemiz gerekmektedir. Çünkü globalleşme dediğimiz olgu, medeniyetlerin, özellikle de hakikat medeniyeti olan İslam medeniyetinin, üzerinde yükseldiği ne kadar ilke varsa, o ilkeleri kendi değerleri adına dışlayıcı, en iyimser tabirle bizim medeniyetimizin değerlerini, diğer pagan değerlerle aynı platformda ele alan post-modern bir algılaşmanın ürünü olarak tezahür etmektedir. Böyle bir algılama ve tanımlama zaviyesinden bakıldığında İslam, diğer dinlerden bir din, İslami değerler ise, diğer dinsel ya da seküler değerlerden hiçbir farkı olmayan, post-modern feylesoflarımızın büyük! Lütuflarıyla da, kendisine diğer değerlerin yanında özgürlük alanları açılabilir/ açılması gereken sıradan değerlerdir. Hâl böyle olunca da İslam medeniyeti ve o medeniyeti oluşturu-

ran kalbi ve fikrî arka plan görmezden gelinmekte, hattâ kasti olarak perdelenmeye çalışılmaktadır. Artık çağdaş seküler insanın önüne, aydınlanma-modernlik- post-modernlik çizgisine uygun, her inanış ve davranışın kendinden menkul bir kutsallık içerdiğine dair “ne kadar aykırılık o kadar özgürlük” formülasyonunu içeren bir paradigma dayatılmakta ve insanın, ontolojik ve epistemolojik temeline ilişkin sorunsallar bu basit paradigma düzeyine indirgenmektedir.

Kişinin kendini arzın merkezi gördüğü, kendi dışında olanlara asla dikkat kesilemediği, kişisel problemlerinden tutun toplumsal ve uluslararası sorunlara bile, önceden kendisine dayatılan bir zihni çerçeve içinden bakmaya zorunlu kılındığı bir hengamede, Karakoç'un, müslümanı hayata, ona tanık olmaya ve müdahale etmeye çağırın sesi yukarıda da belirttiğimiz gibi daha da önem kazanmaktadır. İslam medeniyeti ile ilgili çok geniş ve özgün düşünceler ortaya koyan Karakoç, diğer medeniyetler özellikle de bugün tüm insanlığa son büyük medeniyet olarak dikte edilen Batı medeniyetini çok yetkin bir şekilde tahlil ederek, önemli tespitlerde bulunur. Ona göre, Rönesanstan bu yana tek önemli gelişmeyi teknolojik alanda gerçekleştiren Batı, bu teknoloji ile tüm dünyayı etkisi altına aldığı halde insanlığı mutlu edememiş, aksine insanlığın her geçen gün daha fazla mutsuz olmasına yol açan sömürülerin ve katliamların baş aktörü olmuştur. Avrupa medeniyetinin bir “vahşet medeniyeti” olduğunu söyleyen Karakoç, motorize kuvvetler halinde, nükleer güçle donanarak dünyayı tehdit eden bu vahşet karşısında, önümüzdeki yüzyıl insanının en büyük meselesinin bu vahşeti önlemeye çalışmak olduğunu söylemektedir ki, bugün İslam dünyasında yaşananlar maalesef onun Batı medeniyetine ilişkin öngörüsünü doğrulamakta ve bize sorumluluklarımızı bir kez daha hatırlatmaktadır.

Sezai Karakoç, medeniyetleri ele alırken İslâm medeniyeti ve onun son büyük açılımı olarak gördüğü Osmanlı Devleti üzerinde önemle durmuş, İslâm medeniyetinin içinde bulunduğu durumu bütün yönleriyle gözler önüne sermeye çalışmıştır. Onun bunu yaparken objektif bir düşünce adamı tavrı sergilediği ve kabahati tümüyle başkalarında arama kolaycılığı yerine, çok cepheli tahlillerle konuya yaklaştığı görülür.

Sezai Karakoç, “Nasıl yıkıldık? Nasıl çöktük? Ya da bozuldu mu yolumuz, medeniyetimiz? Nasıl bozuldu bu medeniyet?” demenin bir açıdan doğru olsa bile, başka bir açıdan da yanlış olduğunu belirterek şöyle devam eder:

Bozuluş kelimesini kullanma ise, terminolojik bir tehlikeyi de beraberinde getirmektedir. Çünkü: İşaret edilmek istenen olgu, çok daha genel ve objektif bir isimlendirmeyi gerektirmektedir. Bir değişim söz konusu ise, o değişime sadece psikolojik değişimi deyimlendirecek bir ad vermek, onu sınırlandırmak olur; tek renge irca olur çok renkli bir oluşu. Kimi zaman tarihi-sosyolojik değişimler o kadar birikir

birikir, çoğalır çoğalır ki, sonunda bir çağ değişimi oldu mu, bu değişimi, unsurlarla, noktalarla ve çizgilerle anlatmaktan çok, bütüncül bir değişim olarak ele almak gerekir. Âdeta çağın postulları, aksiyomları değişmiştir. Âdeta temel yeni veriler gelmiştir. (Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi,I, s.59)

Bir devletin yıkılışıyla bir medeniyetin çöküşünü özdeşleştirmenin doğru olmadığını vurgulayan Karakoç, devletlerin batıp çıktığını, ama medeniyetlerin devam ettiğini söyler. Bazen batan adeta bir dünya devleti olmuş bir devletse (Osmanlı Devleti gibi), bir an için insan onun çöküşünü medeniyetin çöküşüyle özdeşleştirebilir. İnsanlarda büyük bir moral yıkımına yol açan bu durum, zamanla, medeniyetle devletin çöküşünün özdeşleştirilmesinin doğru olmadığı fikrinin yerleşmesiyle, yerini bir umuda bırakıverir.

Ona göre, "Avrupa ilerledi, biz geriledik; o yüzden medeniyetimiz çöktü," şeklinde genel kanaat yanlıştır. Osmanlı Devleti gerilememiş, yavaş yavaş ilerlemiştir; ama Avrupa, özellikle teknik alanlarda dev adımlar attığı için Osmanlı, görece bir gerileme içinde gibi görülmüştür.

Dolayısıyla, Osmanlı yavaş da olsa hep belli bir tempoyla ilerlediği için, organizmacı medeniyet tezi burada geçerli olmamıştır. Osmanlı geriledi, Batı ilerledi yerine, ikisi de ilerledi; ama biri belli bir alanda daha çok ilerledi demek, daha doğrudur; zira geriledi denilen dönemde gerek maddi, gerek manevi, coğrafyadan din ilimlerine, şiiirden musikiye kadar, Osmanlı, kayda değer gelişmeler göstermiş, ürünler ortaya koymuştur.

Karakoç, Batı'nın maddi planda, teknoloji alanında yaptığı atımlarla, ötedenberi kendisine düşman gördüğü Osmanlılarla arasındaki farkı açtığını, sonunda da, bu gelişimini, onun çöküşünü hazırlamada kullanarak, onu istila ettiğini belirtir.

Karakoç, Osmanlı'nın yaşadığı büyük krizin tek bir nedene indirgenmesine karşıdır. O bu krizin ekonomik, psikolojik, coğrafi, metafizik gibi nedenlere indirgenemeyeceğini argümanlarıyla ortaya koyduktan sonra, bunların hepsinin etkisini kavrayan ve her birini, sebepten çok, sonuçmuş gibi gören bütüncül bir bakış açısıyla medeniyet krizine eğilmenin, çözüm için gerekli bir metot olacağını düşünür.

Ona göre tüm bu etkenlerin oluşturduğu kriz, artık, ne salt siyasî, ne de dünsel, ekonomik politikalarla atlatılabilecek bir krizdir. Kelimenin tam anlamıyla metafizik bir ruh bunalımı olan bu kriz, hem kitleleri, hem de aydınları etkisi altına almıştır. Karakoç, değişik marazları bünyesinde barındıran bu krizden kurtulmanın, ancak çok cepheli bir hamle ile gerçekleşebileceğini şu şekilde dile getirmektedir:

Hem kitlelerin, hem aydınların yakalandığı köklü bir krizdir bu. Bunu sadece

dinî öğretim ve vaazla ya da sadece bilim faaliyetiyle yenmek mümkün değildir. Yalnızca siyasî çıkışlarla da varılacak bir yer yoktur. Nasıl kriz çok başlı bir canavar gibi, çok cepheli bir medeniyet ve ruh krizi ise, aynı şekilde, çözüm de, metafizikten, bilimden sanat ve edebiyattan siyasi çözüme kadar tümünü kucaklayan bir diriliş hareketinin çıkıp gelişmesindedir. Merkez noktada inanç ve metafizik çözüm, sonra halka halka bilim, zihin faaliyeti, sanat ve edebiyat, politika hareketleriyle gelişen önlenmez kurtuluş hareketi, Allah'ın izniyle tarihin büyük, önlenemez hareketi bu olacaktır. (Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I, s.115)

Sonuç olarak, insanlığı din dışı, seküler bir yaşama mahkum eden ve tarihe onu bilgisizlik ve akıldışılıktan kurtarmayı vaat ederek giren modernliğin sicili söz verdiklerinin aksine; iki dünya savaşı, vahşet, sömürü ve soykırımlarla doludur ve bu vahşet bugün de özellikle Müslüman toplumlar üzerinde artarak devam etmektedir. İnsanlığı hem kültürel ve psikolojik hem de siyasal ve ekonomik anlamda kendi değerlerinden başka ikamet edilecek bir yer olmadığına inandıran Batı medeniyetinin karşısında durarak, onun zulmünden kurtaracak olan biricik yol ise kuşkusuz İslam'dır. İşte Sezai Karakoç İslamın kutlu ilkeleri ve diriltici soluşunu büyük bir yetkinlikle terennüm ederek, insanlığa, İslam medeniyetinin getireceği çıkış yolunu muştulamaktadır. Bize düşen ise bu sese kulak vermektir; onun: "Bu dünyadaki olup bitenlerin bitmemiş olması için ne yapıyorsun?" diyen derviş ve savaşçı sesine.

## SANCI VE UMUT ARASINDA: TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL DEĞİŞME VE SEZAI KARAKOÇ

*Köksal ALVER*

### **Türkiye'nin Değişimi ve Sezai Karakoç**

Sezai Karakoç, modern Türk edebiyatının önde gelen kişilerinden biri olarak şiir, öykü ve deneme alanlarındaki ürünleriyle kendine özgü bir yer edinmiş ve 'ulu şairler' silsilesine dâhil olmuştur. Ancak 'sorumlu aydın' kimliği ile edebi eserlerini yüksek kalite esasına göre kaleme alan ve edebi eser ölçütlerinden ödün vermeyen Karakoç, aynı zamanda edebiyatın ve sanatın sorumlu alanlar olduğunu da vurgulamaktan geri durmamıştır. İnsani ve toplumsal meseleler üzerinde düşünmüş, toplumun geçirdiği dönüşümleri bir şair duyarlılığı ve titizliğiyle izlemiştir. İnsanın ve toplumun meselelerini analiz etmiş, nedenler ve sonuçlar üzerinde durmuştur. Fildişi kuleye çekilmemiş, yaşam pratiği ile de insan ve toplum sorunlarıyla hemhal olmuştur. Dolayısıyla Türkiye'nin, İslam dünyasının ve bu coğrafyanın insanının hikâyesi onu ilgilendirmiştir. O bu hikâyenin nasıl oluştuğunu, nasıl geliştiğini ve neleri anlattığını ifade etmeye çalışmıştır.

Toplumsal değişmeyi kısaca, hayatın değişmesi olarak tanımlayabiliriz. Buna göre insanın, kültürün, değerlerin zaman içinde değişmesidir toplumsal değişme. Bir başkalaşmadır; bozulmadır, yenilenmedir, terk etme ve buluşmaya adım atmadır. Toplumun tüm katmanlarında gözlenen bir olgu olarak değişme, başta siyaset olmak üzere ekonomi, kültür, eğitim, din, aile gibi temel toplumsal kurumlarda izlenebildiği gibi, zihniyet ve gönül dünyasında da karşılık bulur. Toplumsal değişmenin tüm boyutlarıyla ilgilenen Sezai Karakoç, kendi bakış açısına göre söz konusu değişimleri yorumlamış ve Türkiye'nin önündeki sorunları izah etmeye çalışmıştır.

Türkiye'de toplumsal değişmeyi Sezai Karakoç, özellikle Tanzimat ve Cumhuriyet gibi radikal kırılma dönemleri paralelinde ele almaktadır. Gerek Tanzimat gerekse Cumhuriyet, Türk toplum yapısını derinlemesine etkileyen, dönüştüren, değiştiren iki önemli girişim olmuştur. Geleneksel toplum modelinden modern (batılı anlamda) toplum modeline geçişi sembolize eden söz konusu girişimler, sonuçları itibariyle de üzerinde düşünmeyi ve değerlendirme yapılmayı hak etmektedir. Sezai Karakoç Türk toplumunda meydana gelen değişmelerden söz ederken, aslında Tanzimat ve Cumhuriyet tecrübelerinin neden ve sonuçlarını değerlendirmekte ve meseleyi tarihsel ve sosyolojik bakışla analiz etmektedir.

### **Değişmeyi Adlandırmak ve Yöntem**

Türkiye'nin özellikle son iki yüz yılda yaşamış olduğu pratik, Sezai Karakoç'un en fazla üzerinde durduğu değişim sahnesidir. Bu sahne hem Türkiye'nin hem Türk insanının daha geniş boyutta ise bütün bir İslam toplumunun son dönemdeki hikayesini kapsamaktadır. Değişmeden söz ederken çoğunlukla aynı sahnede yer alan kimi kavramlara öncelik veren Karakoç, değiştirme, etki, taklit, modernleşme/modernleştirme, Batılılaşma, yabancılaşma, bozuluş gibi kavramları da değerlendirir.

Değişme konusunda öncelikle bir yöntem belirleyen Karakoç, temel sorularla analize başlamaktadır: Değişecek olan nedir? Nasıl değiştirilmelidir? Değişme kaçınılmaz mıdır? Değişim karşısındaki tutum ne olmalıdır? Akıp duran sürece karşın değişmeyecek şeyler var mıdır? Değişim yönteminde ilk temel şu şekilde atılır: 'değişmemesi gerekeni değiştirmemek, değişmesi gerekeni değiştirmek'. Böylesi bir yaklaşım, değişmeyi mutlaklaştırmadığı gibi onu tamamen de yok saymamaktadır. Bu belirleme aynı zamanda değişme karşısındaki tavır ve tepkileri de değerlendirme çabasıdır. Hem koşulsuz ve tam bir teslimiyetle değişim tarafında yer alma hem de değişimin mutlak bozuluş, çözülüş ve yok oluş iddiasının toplumun bütünsel yapısını korumada yeterli olmayacağına ilaveten her iki tavrın ortak bir zeminde buluşturulması istenmektedir. Toplumun koruyucu gücünün kuvvetini, direncini, karşı duruşunu hiç değişmeme ve sürekli ayak direme yönünde değil, zamana bağlı olup da zamanla gelenin zamanla gitmesini içeren bir yumuşama prensibi yönünde kullanması; nasıl olsa yıkılacak olanın korunması için sarf edilecek enerjinin, değişmemesi, yitirilmemesi gereken yanın korunması, tazelenmesi ve yenilenmesi, öleyazan ruhun dirilişi için sarf edilmesi gerektiği anlayışı öne çıkmaktadır.

Değişme sürecini başlatan temel itki, toplumun kendi öz yönelimleri ve kabuk değiştirmesi olduğu gibi, başka toplum ve medeniyetlerle karşılaşma, bu karşılaşma sonucunda oluşan etkilenme de olabilir. Her iki durumun da normal ve doğal olduğunu kabul etmek gerekir. Hiçbir toplum süreç içerisinde kendini değiştirmeden,



yenilemeden aynı şekilde kalamaz. Gene hiçbir toplum tamamen kendine kapana-  
rak bir atılımı gerçekleştiremez. Bu gerçeği Sezai Karakoç, 'Sınırların Sırrı' başlıklı  
denemesinde dikkatlere sunar. Ona göre "Her kültür ve medeniyetin dışıyla tema-  
sında bir takım sınırlar vardır. Bu sınırlar çerçevesinde, kültürel alışverişi normaldir,  
hatta zaruridir. Kapalılık ve kendi kendine yeterlik, ekonomide olduğu gibi, kültür-  
de de her zaman büyük bir riski, aşırı duyarlık riskini, bağışıklıktan yoksunluk riski-  
ni taşımaktadır." Ancak bu asgari temas, hiçbir zaman başkalaşmayı, kimlik kaybını,  
kendini inkarı doğurmamalıdır. Kimlik ve temel nitelikler aynı kalmak şartıyla bir  
değişim toplum için gerekli ve sağlıklı olabilir ancak.

Değişme konusundaki görüşleri, tavır alışı ve belirlediği yöntemle genelde bü-  
tün bir insanlık sürecini tahlil eden Sezai Karakoç, özelde Türkiye'nin ve İslam dün-  
yasının değişim sürecini, sürecin neden ve sonuçlarını, temel ilkeler tayin ederek bir  
kanaatin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Oluşan kanaatin temelinde ne taklit,  
ne etkilenme, ne içerilme, ne kuşatılma vardır; kendi kalma halinin somutlaştırdığı  
bir duruş vardır.

Ona göre Türk toplumundaki değişme bir ilerleme değil bir yozlaşma ve baş-  
kalaşmadır. Hatta söz konusu değişim bir yozlaşmadan da öte çarpıtma ve yamuk-  
laştırmadır. Yozlaşma, giderek derinleşen bir yara ve hatta tüm toplumun bünyesini  
kaplayan bir hastalık haline gelmiştir. Çünkü, değişme, asıl olan, Türk toplumunun  
solmaz 'ruh kumaşı' olan İslam'dan kopuşa işaret etmektedir. Hakim siyaset ve ay-  
dınlar tarafından bir moda ve tutku haline getirilen değişme, olumlu bir yönelim  
olarak görülmesine karşın, birçok olumsuzluğa neden olmuştur. Değişme ile birlikte  
Türkiye "zihni, fikri, ruhi, tarihi-sosyolojik, siyasi bir çıkmaza saplanıp kalmış"tır.  
Bir kimlik kaybı ve kimlik bunalımı ile yüz yüzedir: artık ne doğuludur, ne batılı;  
ne Asyalıdır, ne Avrupalı. Türkiye'yi sağlıksız bir değişme sürecine sokan Batılı-  
laşma iddiası, "tamamıyla yanlış bir yöneliştir. Hem mümkün olmayan bir hayal,  
hem mümkün olsa da bizi biz olmaktan çıkaran bir yanıştır." Bu yanlış inat ve ısrar  
yüzünden, toplum, benliğini ve manevi yapısını yitirmiş, bir kimlik kaybı sorunuyla  
yüz yüze kalmıştır. Batılılaşma: "ruhumuzun, medeniyetimizin, kültürümüzün en  
büyük yıkıma, adeta kırıma uğradığı, manevi bir katliam olmuştur."

### **Değişmenin Sonuçları**

Türkiye, son iki yüz yıldır Batılılaşma adı verilen bir süreç içerisinde değişim  
tufanına yakalanmıştır. Bu süreçte Türkiye ve Türk insanı yeni birçok unsurla kar-  
şılaşmış, yüzleşmiş ve bunun sonucunda bir etki sorunu ortaya çıkmıştır. Değişim  
süreci pek çok önemli sonuç doğurmuştur. Değişimin sonuçları genelde Türkiye'nin  
yeni bir yön ve kimlik ile tanımlanması ve önceki niteliklerinden uzaklaşması para-  
lelinde ortaya çıkmıştır.

Değişim süreci bir başkalaşımdır. Bu süreçte toplum gerçek ideallerini kaybetmiştir. Esas idealler unutulmuş ve yerine yeni idealler ikame edilmiştir. Meydanlarda, okullarda ve aydın muhitlerinde esas ideallerin tam zıddı yönelimler hakim olmuştur. Toplumda büyük bir uçurum gerçekleşmiştir.

Değişim süreci bir kimlik yitimidir. Önce aydın muhitlerinde daha sonra da halk tabakasında görülen kimlik yitiminin nedeni değişim sürecinin öz niteliklerin değiştirmesi ve yerine yabancı normları ikame etmesidir. Asıl olan İslam ve gelecekte uzaklaştırılan aydın ve halk, benliklerini yitirmiştir. “Önce manevi alemle ilgi koparıldı. Daha sonra musikisine, şiir ve edebiyatına yabancılaştı aydın. Giderek kendi dünyasından manen başka bir dünyaya göç etmiş oldu.”

Değişim süreci bir tür taklittir. Temel etki Batı olmuştur. Batı taklidi tek çıkış yolu olarak gösterilmiştir. Taklit, önce yöneticilerde ve aydınlarda başlamış ve sonunda halkı sardı. “Taklit, bizzat taklit edileni anlama yolunu da kapar ve tıkar, İnsan, yine kendi kendisi olarak kendi kendisi kalarak başkasını anlayabilir. Kendi kendisinden uzaklaşan insan başkasını anlama şansını da böylece yine kendi eliyle yitirmiş olur.”

Değişim süreci yabancılaşmadır, İdealler, tanımlar, tavırlar ve dili değişmesine işaret eden süreç, toplumun ve insanımızın kendine yabancılaşmasını doğurmuştur. Bozulmuş ve yozlaşma.

### **Öneri**

İnsan ve toplumun değişim sürecini bir sanatçı titizliği ve duyarlılığı ile izleyen, gözlemleyen ve analiz eden Sezai Karakoç, söz konusu sürecin olumsuzluklarının aşılması noktasında öneriler de getirmiştir. İnsan ve toplumun iyileştirilmesi, sağlıklı bir yöne kavuşturulması gerektiğine inanan Karakoç, bunun için İslam ve geleneksel kültürden beslenen öneriler sunmaktadır.

Değişimi kaçınılmaz bir gerçek olarak kavrayan Karakoç, bunun karşısında durmak yerine onu doğru anlamak, doğru yerlere kanalize etmek gerektiğine inanmaktadır. Bunun için gerekli olan öncü kadrodur. Kendi toplumunun ideallerine, ilkelerine, hamuruna yabancılaşmamış, bu ortam içinde kendini yetiştirmiş bir aydın kadro, değişime doğru bir yön vermede elzemdir. Aydın kadro, topluma rehber olacak ve sağlıklı bir gelişim göstermesi hususunda büyük ödevini yerine getirecektir. Topyekün toplumun bilinçlenmesini sağlayacak olan aydın kadro, değişim rüzgârının akışını kontrol edecektir.

Değişim kaçınılmazdır dolayısıyla ona hazırlanmak gerekir. Bu hazırlık kendi benliğine sahip çıkma, kendi kimliğini sahil esaslara oturarak

Değişim sürecinin tahlilinde iki önemli mekanizmayı dikkatlere sunan Karakoç, olumsuz değişimler karşısında Direnişi, topyekün bilinçlenme, kendini bulma ve bu şekilde idealleri yaşatma noktasında da Dirilişi teklif etmektedir. Karakoç, bir öneri sunarken dikkatleri gene kendi toplum ve medeniyetimizin özüne çekmektedir: “Çözüm... kendi medeniyet ve değerlerimizi ön planda tutmaya, kökten ve derinden kendi medeniyetimiz ve ideallerimiz çerçevesinde yenilenmeye, bir nevi, kendi Rönans'ımızı başlatmaya, kendi gelişme ve değişme kurallarımızı saptamaya, kendi ruhumuzla dünyayı yeni baştan görmeye, kısacası Diriliş'i gerçekleştirmeye girişmemizde bulunuyor.”



**NECİP FAZIL KISAKÜREK KÜLTÜR MERKEZİ**

**02.05.2006**

**I.OTURUM:**

**OTURUM BAŞKANI: Osman SARI**

Ramazan KAPLAN  
Sezai Karakoç Őiri

İbrahim DEMİRCİ  
Sezai Karakoç Dil Anlayışı

## SEZAI KARAKOÇ ŞİİRİ

*Ramazan KAPLAN*

Son zamanlarda, kültür ve sanatın en az ekonomik ve iktisadî yatırımlar kadar toplumların geleceğindeki önemini kavramış olan yerel yönetimler ve yöneticilerimiz ciddi kültür hamleleri başlattılar. Bugün burada bunun çok canlı bir örneği ile karşı karşıyayız. Kahramanmaraş Belediyesi çalışanları, çok değerli başkanlarının öncülüğünde yeni bir kültür ortamında bizleri buluşturdular. “Sezai Karakoç’la Kırk Saat” başlıklı bu bilgi şöleninde, ülkemizin tanınmış düşünce ve sanat adamlarınca Sezai Karakoç’un düşünce ve sanatına ilişkin birçok husus üzerinde durulacaktır. Bilgi şöleninin başarılı geçeceğine olan inancımı ifade etmek istiyorum.

Şiir, hikâye, tiyatro gibi edebî türlerdeki eserlerinin yanında günlük gazete, edebî deneme, düşünce ve inceleme yazıları yazmış, şiir çevirileri yapmış Sezai Karakoç; çok yönlü, zengin, derin düşünce dokusuna sahip eserleriyle Türk düşüncesi ve edebiyatının en önemli simalarından biridir. Sanatkâr duyarlılığı ve bilinci ile Rasim Özdenören, “Sezai Karakoç, birkaç yüzyılda bir yetişen ender düşünce adamlarından biridir” demekle dünkü oturumdaki konuşmalarında Karakoç hakkında söylenebilecek en güzel sözü söylediler.

Benim bu oturumdaki konuşmam, Sezai Karakoç’un şiirinin karakteristik yönleri üzerine olacaktır. Ancak hemen ifade edilmelidir ki, Karakoç’un değişik formlardaki eserlerinin her biri üzerine yapılacak her bir konuşma inceleme ve değerlendirme sonunda ulaşılabilecek bulguların mahiyeti değişmez. Bu demektir ki, onun şiirleri, nesir yazılarında yer alan görüşlerin şiir biçiminde ifadelendirilmesi; nesirleri de şiirlerindeki renkli ve zengin şiirsel dünya ve söylemin açılımlarıdır.

Sezai Karakoç’un şiiri, daha doğuş aşamasında kendini farklı kılan bir anlayışın ürünü olarak ortaya çıktı. İlk şiirleri “Rüzgâr” ve “Yağmur Duası”nın 1951 yılına

ait olduğu, hemen ardından gelen “Monna Rosa”nın 1952’de yazıldığı hatırlanırsa; Karakoç’un şiirinin 1950 sonrasında edebî ortamında var olmaya başladığı görülür. 1950 yılı, Türk şiir tarihinde köklü bir dönüşümü gerçekleştiren Garip hareketinin gücünü ve etkisini yitirmeye başladığı bir tarihtir de. Bu tarihten itibaren, Garip hareketinin birinci yeni kabul edilmesiyle İkinci Yeni adını alacak olan yeni bir şiir hareketinin oluşum evresi başlar. 1954’te ilk örneklerin verilmeye başlanmasıyla da İkinci Yeni hareketi doğar.

İkinci Yeni, hiçbir tereddüde yer olmaksızın, Garip hareketiyle kendini gösteren şiir anlayışı ve uygulamalarına bir tepki hareketidir. Karakoç’un adı da bazı farklı dikkatlere rağmen, kimileri tarafından İkinci Yeni şairleri ile birlikte anıla gelmiştir. İkinci Yeni hareketiyle gelişen şiirin mahiyet ve niteliğini en iyi bilenlerden birinin Karakoç olduğu şüphesizdir. Karakoç’un, bu şiir hareketinin özellikle ilk yıllarında İkinci Yeni anlayışı doğrultusunda şiirler yazdığı da bir gerçektir. Bütün bunlara rağmen Karakoç’un İkinci Yeni şairi sayılmamasının, Karakoç’un sanat anlayışı ve düşünce dünyası bakımından çok daha köklü gerekçeleri vardır. Karakoç, daha şiir ve sanatının başlangıcında, çağdaşlarının düşünce ve estetik dünyalarından farklı bir kimlik oluşturmuştur. O, hem artık gücünü tüketerek edebiyat dünyasındaki yerini terk eden Garip hareketi bağlamında meydana getirilen hem de Garip şiirine tepki si yanında, esasen maddeci ve hedonist bir şiir oluşuyla - şiir tekniği dışında- Garip hareketinin bir devamı sayılması gereken İkinci Yeni hareketi çevresinde gelişen şiirden de ayrı bir yol tutmuştur. Nitekim bu konuda kendisi de “ benim şiirim, aşk, hürriyet, yaşayış ve ölüm gibi var olmanın dinamitlendiği noktalardaki trajik espriyi, irrasyonelle ve absürde bulanmış ‘mutlak’ı zaptetmektir. (...) Ses ve biçim, motifler ve imajlarda, başlangıçta çok yakın olduğumuz şair arkadaşlardan gittikçe, o biçimi dolduran ve o sesi fırlatan varoluşu idrak farkı yüzünden ayrılıyorum. Kişilik farkından. Ya da baştan beri olan bu farklılık, gittikçe daha çok beliriyor” demektedir (“Sanat Görüşü, Şiirimiz-Akımlar, Toplum ve Şair Hakkında”, Edebiyat Yazıları II, 1986, s.36).

Orhan Veli ile arkadaşları Oktay Rifat ve Melih Cevdet; Garip bildirgesinde yer alan görüşleri bağlamında “yeni bir zevke ancak yeni yollarla ve yeni vasıtalarla” varılabileceğini düşünüyor, “dinin ve feodal zümrenin köleliğini yapmaktan başka bir işe yaramayan” önceki şiirin “müreffeh sınıfların zevkine hitap etmiş olmak” biçiminde gerçekleştiğini kabul ediyorlardı. Böyle olunca “yapıyı temelden değiştirmek (...) senelerden beri zevkimize ve irademize hükmetmiş, onları tayin etmiş, onlara şekil vermiş edebiyatların sıkıcı ve bunaltıcı tesirinden kurtulabilmek için, o edebiyatların bize öğretmiş olduğu her şeyi atmak mecburiyetinde” olduğumuzu ileri sürüyorlardı.



İkinci Yeni ise, şiirde, Garip hareketinin estetik çerçevede dışladığı öğelere sahip çıkıp yeni bir şiir dili oluşturma hususunda yeni bir atılım ve açılım gerçekleştirmekle birlikte; şiirin muhtevasını daraltan, giderek toplumsal yapı ve duyarlılıkla bağları koparma noktasına varan tutumuyla, Türk şiir geleneğinin çok da sağlıklı bir halkasını oluşturamadı. Karakoç'un şiiri, bu evredeki ilk örneklerinden başlayarak farklı bir algılama biçimini temsil edişleriyle dikkati çektiler. Kendisinden önce düşünce dünyaları bakımından Mehmet Akif ya da Necip Fazıl'ın şiiriyle yakınlıklarından söz edilse bile, Karakoç'un şiiri kendi tarzında öncü, yenilikçi ve yenileştirici bir şiirdir. Karakoç, şiir geleneğinin verimlerini asla reddetmeden fakat bunları kendi şiir anlayışı içerisinde yeniden üreterek kendi yolunu kendi açmış, genişletmiş ve geliştirmiştir.

Kendisinden sonraki etkileri ve takipçileri dikkate alındığında. Karakoç'un bu yönü daha iyi anlaşılır. Bu gün için onun hem fikir dünyasına yakın olan hem de bu dünyanın uzağında bulunanlar üzerinde Sezai Karakoç'un şiir anlayışı ve tarzının etkilerinden söz etmek mümkündür. Türk şiirinin tarihsel süreç içindeki kazanımlarını kökten reddederek bir müddet şiirin bu çerçevede yazılan örneklerdeki gibi anlaşılmasının yolunu açan Garip hareketiyle dışlanan şiire özgü duyarlılığın, yenden şiire dönüş yapmasında Karakoç'un çok ciddi katkıları söz konusudur. Henüz şiire yeni başladığı yıllarda yazdığı ve şiir tarihimizin en olgun örneklerinden biri olan "Monna Rosa" ile çok yeni bir sesin habercisi olduğunu kanıtlayan Karakoç'un ondan önceki ilk iki şiiri "Rüzgâr" ile "Yağmur Duası"nı bile 18 yaşındaki bir delikanlının şiir tecrübesinin hemen başlangıcında usta işi saymamak için hiç bir sebep yoktur.

Karakoç, bu yıllarda Türk şiirini farklı bir kanaldan zenginleştirip besleyen şiirleri yanında: şiirin kuramsal sorunları hakkındaki görüşleriyle de öncü durumundadır. İkinci Yeni ile birlikte hareketlenen şiir ortamında ve özellikle Pazar Postası çevresinde yürütülen tartışmalarda Karakoç'un donanım ve birikiminin, köklü ve sağlam esaslara dayandığı görülmektedir. Onun bu yıllarda olduğu kadar, sanatının sonraki evrelerinin mahiyet ve niteliğini anlamak bakımından da özellikle "Pergünt Üçgeni" (1957), "Pergünt Piramidi" (1957), "Şiirde İnsan" (1957), "Şiir ve Mantık" (1958) ve "Dişimizin Zarı" (1958) yazıları çok önemlidir. Karakoç bu yazılarında; şair, şiir, şiir ve cemiyet, şiir mantığı, şiirde insan ve form odaklı olmak üzere bunların ayrıntılarına ilişkin konulardaki görüşlerinde kuramcı kişiliği ile dikkati çeker. Yalnızca fikir vermesi bakımından şair hakkında söylediklerinden küçük bir alıntı yapmak yeterli olacaktır. Ona göre şair, "kendi kendisi olmalı (...) kendine yetmeli (...) kendinden memnun olmalı"dır. (...) Şair, bir toplum için başlı başına bir inkılâptır. (...) Şair mi?... Büyük şair elbet... Yoksa onların kırıntılarıyla bir ömür

boyu geçinenler değil. (...) Mutlakın, Mutlak hakikatin, Hayber kapısı gibi muhkem geçidine yüklenen şair... Sesleriyle, âhenleriyle, hayallerindeki tabiat ve (reel) üstü biçimleriyle o mermer kapıyı omuzlayan şair..."

Karakoç'un şiiri geçmişten süzülerek, şimdiki zamanın gerçeğini kucaklayıp gelecek zamana açılan bir penceredir. Onda sönmüş bir devrin, medeniyetin değerlerini körü körüne övme görülmez. Ona göre medeniyetler insanlar gibi doğar, büyür ve eserlerini verirler. Medeniyetlerin ölümü, insanlığa verecek özlerinin kalmasıyla itibaren başlar. Mehmet Akif, Yahya Kemal, Necip Fazıl ve Ahmet Hamdi Tanpınar gibi, Karakoç'un şiiri de yerli düşünceye yaslanan ruhçu bir şiidir. Onun şiirini en genel çizgileriyle bile takip etmiş olanlar bilirler ki. Karakoç'un şiiri, çağdaş şiirin bütün özellikleri ile donatılmıştır. Bu şiirler hiçbir zaman gelenekle bağını koparmamış aksine diri tutmuştur. Halk, divan ve tekke şiiri bağlamındaki duyarlık ve estetik, yeni ve modern bir yorumla Karakoç'un şiirinde hayat bulmuştur. Doğu ve Batı medeniyetleri hakkında köklü ve sağlam bir kanaat sahibi olan Karakoç'ta; hayat, zaman, ölüm, tarih, hakikat, insan, kültür, kadın gibi kavramlar yeni bir ruh ve yorum kazanmıştır. Diriliş dergisinin 1989'daki 59. sayısında yer alan hatıralarında şiir yazışını bile, "şiir yazma bende bir kader hadisesidir. Adeta, ben ondan hep kaçmışımdır, ama o da hep gelip beni yakalamasını bilmiştir. Ben Sefiller'in kahramanı Jean Ve Ijan gibi hep kaçmışsam, şiir o kader mahkûmunun yakasını bırakmayan müfettiş gibi peşimden gelmiştir" diyecek kadar metafizik bir zorunluluk olarak gören Sezai Karakoç'ta metafizik duyarlık ve algılama; onun öteki eserleriyle birlikte şiirindeki kavramlar üzerinde de belirleyici bir role sahiptir ve Karakoç'un şiiri metafizik bir şiidir. Bu yönüyle bir "diriliş" şiidir, "diriltici" bir şiidir. Kendi ifadesiyle, "içe doğru bir derinleşiş. Zamana dalış ve çıkış ve her dalışta zamanı 'ben', 'ben'i zaman hâline getirerek, tarih incisini yakalayıp çıkarıştır" ("Küf ve Saat", Çağ ve İlham, 1977, s.89). "Bir hakikat akımı olarak da elbette yeni bir edebiyat atılımının da kaynağıdır. O. edebiyatı, yeni bir edebiyat ve sanat rönesansını içerir ama, herhangi bir edebiyat yeniliği, onu içeremez". ("Diriliş Ruhu Önünde Edebiyat ve Sanat", Gündönümü, 1978.S.61).

Teklik birinci şahıs zamiri "ben" bağlamındaki en bireyci duyuş ve algılayışın örnekleri gibi görülebilecek şiirlerinde bile Karakoç; insanlık, tarih ve medeniyetle bağlantılar kuran, hem geçmişini hem içinde yaşanılan çağı sorgulayan, gelecek adına yorumlarda bulunan bir tutumla karşımıza çıkar. Onun şiiri, kendi dünya görüşünün dinamiklerini harekete geçirmeye çalışan bir "diriliş mimarı"nın çabasını ifade eder ve tezli bir şiidir.

Ben o kanlı kızgın

Gözyaşlarıym çeşmenin

(Sultanahmet Çeşmesi, Sahdamar)

derken, veya;

İncir düşmüş loş yollardan  
Bir haber gibiyim Musadan  
(Köpük, Sesler)

Bana yalnız ölen gelir  
Ben ölümden sonrasına bakan bir doktorum  
(Sesler, Sesler)

yada.

Bütün insanlara  
Gül aydınlığı  
Okunan bir kitap  
Bir muştuyum ben  
(Gül Muştusu VII, Gül Muştusu)

Zamanın zehri bana gelir beni ağular  
Bende patlar ama yine bende şifaya çevrilir  
Ben, bir zehir rüzgârını  
Ruhun çekiciyle döğe döğe  
Bir gelecek zaman şehrine döndüren  
Görülmedik sevinçlerin devrimi  
(Esir Kent'ten Özüлке'ye VII, Zamana Adanmış Sözler)

derken de tarih, medeniyet ve insanlık bağlamında “ben”e yüklenen işlev aynıdır.

Tarihin, zamanın, çağın ve bunlara bağlı olarak pek çok durum, olgu ve kavramın Karakoç'un şiirinde yeni bir yorumla ele alınışının en somut örneklerinden biri de sanatın ve şiirin öteden beri asıl temalarından biri olagelmiş aşk ve kadında görülür. Karakoç'un çağdaşı pek çok İkinci Yeni şairinin şiirinde kadın, genellikle cinsel bir obje iken; Karakoç'un şiirinde kadın, anne ve sevgili olarak yüceltilir. Kadın onun şiirinde “acıma anıtı bir anne”, “zarif lâtif kadınlardır ve “incedir billurdandır yoktur gölgesi Türkiye’de”.

Ah yüzü kurumuş bir bağın çalı çırpısına dönmüş

Yaşlı kadınlar korosu

Sessiz bir yası yüzleriyle okuyanlar

Bir cihan savaşını

Matem tülbentinde damıtanlar

Benim kadınlarım

Konuşmamaları bile bir tarih olan

(Gül Muştusu II, Gül Muştusu)

Ancak Karakoç'ta kadın ve aşkı yücelten yaklaşım, çağın bu konudaki hoyratlığı karşısında yalnızca bu konuyla da sınırlı kalmayan eleştirel bir tutum olarak kendini gösterir.

Kadınlar çamaşırları açma saltanatında

Hiç kullanılmamış suların kenarında

(...)

Tren kan tarla ve sen o kadınsın

Horoz seslerinin portresini çizdiği

Sünger içlerine gizlenmiş

Şairlere bitmeyen menekşe

En derin denizde yosun halinde

Büyük kalabalık bir caddede kaybedilen

(Sesler 2, Sesler)

Onun şiiri, metafizik bakış açısından çağ, zaman, tarih ve insanlığa tutulan bir ayna görevi gördü. Ancak Karakoç, aynaya yansıyan görüntüler karşısında hiçbir zaman seyirci konumunda olmadı. İnsanlığı inciten, yaralayan bütün olumsuzluklar; medenilik adına işlenen her türlü cinayet; insanlığı ruhundan uzaklaştırıp onu madenin kıskacında bunaltan hayat tarzı en yoğun ve estetik eleştirisini Karakoç'un şiirinde buldu. Kendi ruhundan soyutlanmış, tarih bilinci zayıflamış toplumu yeniden kendine getirerek kurma işlevine odaklanmış olmaları bakımından Mehmet Akif'le Karakoç'un aynı amaçta birleştiklerini söylemek mümkündür. Karakoç'un şiirindeki toplumsal yaşayış ve yapı ile ilgili her öge ve olgu üzerinde bu yaklaşımın etkileri vardır ve toplumsal yapı bütün varlığı ve dinamikleriyle bu duyarlılığın süzgecinden geçirilmiş olarak yorumlanır. Karakoç da en az Mehmet Akif kadar bu yorumlarında toplum ve bireyi sarsıcı, değiştirici ve yenileyicidir. Denilebilir ki, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde Türk toplumunu, tarih ve medeniyet odaklı pek çok sorunu, geçmiş ve geleceğe ilişkin tasarımları ile Sezai Karakoç ölçüsünde şiire konu edinen ikinci bir şair yoktur. Bu nedenle Karakoç'un şiiri, şiirin estetik dokusunu asla göz ardı etmeden, ait olduğu coğrafyanın çok ilerisine uzanarak insanlığı kucaklayan bir kültür şiiridir.

İkinci Yeni şiiri ile birlikte, divan şiiri tarzında denemeler de yoğunluk kazanmaya başladı. Bu yıllar, şiirin dışında romanda da Osmanlı tarihine yönelen eğilimlerin ortaya çıktığı yıllardı. Bunlara paralel olarak, divan şiiri tartışmaları gündeme geldi. Roman konumuzun dışındadır. Fakat şiirde, divan şiiri ile temasa geçme ve bu çerçevede yürütülen tartışmalar, divan şiirini var eden kültürü anlama ve içselleştirmenin genellikle uzağında kaldı. Sezai Karakoç, bu konudaki tutumuyla da, divan şiirinin estetik dünyasına ne kadar vakıf olduğunu gösterdi. Elbette Karakoç, divan şiiri tarzında yazmak gibi bir amaç peşinde değildi. Esasen çağın getirilen ve Türk şiirinin geldiği nokta bakımından buna ihtiyaç da yoktu. Ancak, köklü bir geçmiş ve üstün estetik değerleriyle divan şiiri, modern şair için de hâlâ güçlü bir kaynak olabilirdi. Divan şiiri ile Karakoç'un yakınlığı bu noktada gerçekleşti. Karakoç, divan şiiri estetiğinin modern şiir ve şaire güçlü bir kaynak olarak nasıl onu besleyebileceği ve çağdaş şiir ve şaire nasıl bir ivme kazandıracağına olgun örneklerini verdi. Onun bu yoldaki şiirleri, aynı zamanda divan şiiri ile sağlıklı iletişim kurmanın kanallarını göstermiş oldu. Böylece, divan şiiri ile modern çağın şiiri, "şiirsellik" noktasında buluşuyor; Garip hareketiyle geleneğe ait reddedilen şiir mirası, kısa süreli bir aradan sonra tekrar şiirdeki yerini alıyordu. Adlarını ayrı ayrı anmaya gerek

yok. Karakoç'un şiirleri arasında divan şiirinin duyarlılığı, ses ve ahenk özelliklerini modern bir söylemle şiire taşıyan pek çok örnek vardır. Ama bunlar dışında başlı başına ve müstakil bir çalışma oluşuyla Leylâ ile Mecnun, az önce dile getirmeye çalıştığımız hususlar bakımından çok ayrı bir öneme sahiptir. Burada ayrıca üzerinde durmaya gerek görmediğimiz bu konu, Hece dergisinin "Diriliş" özel sayısında yer alan "Çağdaş Bir Leylâ ve Mecnun Hikâyesi: Sezai Karakoç'un Leylâ ile Mecnun'u" adlı yazımızda ayrıntılı olarak işlenmiştir.

Son sözler olarak şunları söylemek istiyorum. Karakoç'un şiiri, üstün bir idrak ve kavrayışın ürünüdür. Kültür derinliği kadar, kültür coğrafyasının genişliği ile de zengin ve kuşatıcı bir şiirdir.

Türk yenilik şiirinde Abdülhak Hamit ve Necip Fazıl'da görülen metafizik ilgi, yeni bir derinlik ve zenginlik kazanmış olarak Karakoç'un çabasıyla tekrar şiirde canlanmıştır.

Karakoç'un şiirinde birey, toplum ve hayat eksenindeki pek çok olgu; geçmişten günümüze uzanan bir süreçte tarih, kültür ve medeniyet merkezli olarak ayrıntılı biçimde işlenmiş böylece Türk şiiri tematik açıdan zenginleşmiştir.

Şiirin edebî değer kazanmasında en az içeriği kadar hatta ondan daha fazla önemli olan dili başarıyla kullanma ve yeni bir şiir dili kurmada Karakoç, son derece usta bir şairdir. Karakoç'un şiiri, kelime ve kavram kadrosunun zenginliği bakımından Türk şiirinde ilk sıralarda yer alacak bir yetkinliğe sahiptir. Onun şiirine yaklaştığımızda, düşünce ve estetik gücü ile sizi kuşatan bir şiirin kelime ormanına girmiş gibi olursunuz. Buna ek olarak bu dil; imaja dayalı, semboller ve edebî sanatlarla örülü, ses ahengi ve musiki değeri yüksek bir dildir. Bu nitelikteki bir şiir dilinin, anlamı belli ölçülerde gölgelediği, şiiri anlamayı güçleştirdiği ve şiirin dünyasına aşına bir okuyucu tipine ihtiyaç duyduğu şüphesizdir. Ancak, kimi örnekleri dışında Karakoç; soyutluğu ve kapalılığı İkinci Yeni'nin öteki bazı şairlerinde olduğu gibi. Anlamsızlığı önceleyen bir boyuta taşımamıştır. Şu birkaç örnek, başlı başına bir inceleme konusu olan Karakoç'un şiir dilindeki ustalık, zenginlik ve renkliliği dar bir çerçevede de olsa göstermeye tanıklık edebilir.

Kerpiçle bir değişme var

Ölü tozunda bir doğrulma

Tüyleneiyor mezartaşları

Sızıyor saçaklardan kiremit kanı

Oluklardan akıyor

Dökülmüş çiçek tozlarıyla bulanmış su  
(Gül Muştusu III, Gül Muştusu)

Siz kalbe hançer gibi giren  
Siz kalbten ağaç gibi çıkan  
Siz bize şahdamarımızdan yakın  
Siz yüzükler içindeki kan  
Siz inançların sedef kabuğunu

Ebabil kuşlarının gagalarıyla kıran  
(Şahdamar, Şahdamar)

Gelin gülle başlayalım şiire atalara uyarak  
Baharı kollayarak girelim kelimeler ülkesine  
Dünya bir istiridyeye  
Dönüşelim bir inci tanesine  
Dünya bir ağaç  
Bir özlem duvarı  
Bülbül sesine  
Şair  
Gündüzü bir gül gibi  
Akşamı bülbül gibi  
Sarıp sarmalayan öfkesine  
Anılar demirden alçısı zamanın  
Şair kollarını çarmıha geren  
Ve mısralar boyu kireçleşen  
Gençlik hayalleri  
(Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine I, Zamana Adanmış

Sözler)

Türk şiiri, köklü tarihsel geçmişi, zengin duyuş, düşünüş ve estetik kimliği ile dünya şiiriyle boy ölçüşebilecek bir birikime sahiptir. Edebiyat dışı nedenlerle dünya edebiyatı içinde hak ettiği ilgi ve değeri görememiş olması bu hakikati değıştirmez. Bırakınız bir milletin dünya edebiyatındaki konumunu, bir şair veya yazarın kendi toplumunda bile hak ettiği ilgiden mahrum olması söz konusudur. Sezai Karakoç için de bir süre tablo bundan farklı olmamıştır. Ancak Şiir Tahlilleri'nde Karakoç hakkında “onun propaganda dolayısıyla adları çok duyulan ve haksız bir şöhrete ulaştırılan şairlerden daha üstün bir değere sahip olduğu muhakkak. İlerde, zaman şiir ağaçlarını silkeleyince, dikkatli araştırmacıların Sezai Karakoç üzerinde duracaklarını sanıyorum” demiş olan Mehmet Kaplan haklı çıkmıştır. Bugün hakkında en çok yazı yazılan, şiiri, düşüncesi ve sanatı üzerinde en çok konuşulup araştırma yapılan yazar ve şairlerin başında Sezai Karakoç gelmektedir.



## SEZAI KARAKOÇ'UN DİL ANLAYIŞI

*İbrahim DEMİRCİ*

Dilin ötesine çağıran dil

Sezai Karakoç, Cumhuriyetin onuncu yılında Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde Levendoğlu ailesinin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Bir yıl sonra, soyadı yasası çıktığında ailenin lâkabı olan "Levendoğlu" nun soyadı olarak alınması, "... oğlu, "... zade" gibi ifadelerin "yasak" olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.<sup>1</sup> Yeni rejimin hayatın hemen her alanında yürürlüğe koymaya çalıştığı buyrukların ve yasakların dil alanında da geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Ancak dil, devlet zoruyla düzenlenmesi en zor, belki de imkânsız bir kurumdur. Bu zorluğun ve imkânsızlığın Türkiye özelinde başka sebepleri de vardır. Dili zapt u rapt altına almak isteyen siyâsî veya ilmî irade, bu hususta net, kesin, tutarlı, kabul edilebilir ve daha da önemlisi istikrarlı bir dil anlayışı ortaya koyabilmiş değildir. Ziya Gökalp'ın daha sonraları "Yaşayan Türkçe" diye adlandırılan "Türkçeleşmiş Türkçedir" anlayışına karşılık, "Tümü Türkçe köklerden Türkçe eklerle türetilmiş, saf, arı, yüzde yüz Türkçe, yeni bir dil oluşturma" anlayışını benimseyen girişimler olmuştur. Bu girişimlere, "özleşmecilik", "çağdaş Türkçe", "dil devrimi" gibi olumsuz adlar da verilmiştir, "dil ırkçılığa gibi suçlayıcı isimler de. Dil devriminin yazı devrimi kadar kolay ve başarılı olmadığı, olamayacağı anlaşılınca, dünyanın bütün dillerinin Türkçeden türemiş olduğunu savunan Güneş Dil Teorisi ortaya atılmış, bu teoriyi kanıtlamak için bilimin ve mantığın sınırlarını zorlayan yorumlar yapılmıştır. Sümerlerin, Etilerin bile Türk olduğunu öne süren bir tarih anlayışıyla da desteklenen bu dil teorisi, günümüzden bakıldığında ilginç olduğu kadar, belki daha ziyade "gülünç" görünmektedir.

---

1 Karataş, Turan; Doğunun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç, s. 19, Kaknüs Y, İstanbul, 1998

Harf inkılâbı olsun, öteki devrimler olsun, toplumumuzu Osmanlı İslâm geçmişinden koparmayı ve “ileri” olduğuna inanılan başka bir hayat anlayışına bağlamayı amaçlıyordu: “On yılda on beş milyon genç yarattık her yaştan” cümlesinde ifadesini bulan anlayış; tarihin akışıyla da sosyolojik realitelerle de bağdaşmayan ve esasen bağdaşması imkânsız olan çocuksu bir anlayıştı. Yakın tarihimizde “Millî mücadele” adını gerçekten hak eden bir savaştan sonra yeni rejimin ve yöneticilerinin yöneldikleri doğrultuya çeşitli adlar verilmiştir: Asrîleşme, Karataş, Turan; doğunun muasırlaşma, çağdaşlaşma, Batılılaşma, modernleşme, milletleşme, uluslaşma... Adı ne olursa olsun, bu doğrultunun millet çoğunluğunun inanç, gelenek ve beklentilerine göre değil; iktidarda bulunan yönetici, seçkin bürokrasi, siyaset ve aydın sınıfının eğilim ve arzularına göre belirlendiğini söyleyebiliriz. Ancak, bu sınıfların veya grupların yeni dönemin muhtemel toplum yapısı ve bu yapıyı oluşturacak projeler konusunda görüş ve anlayış birliği içinde olduklarını söyleyemeyiz. Belki de görüş birliği içinde oldukları en önemli husus, milletimizin temel inancı olan İslâm dinini ya kurtulunması, ya aşılması, ya değiştirilmesi, ya olabildiğince etkisizleştirilmesi veya kendi tasavvurlarına âlet edilmesi gereken bir kurum olarak gördükleri hususudur. Dilimize, Türkçeye ilişkin tavırlar ve tasarılar da ister istemez İslâm diniyle şöyle veya böyle ilgili addedilmiş, böylece meselâ 1932'den 1950'ye kadar ülkemizde ezan Türkçe okutulmuş, “Allahu Ekber” yerine “Tanrı uludur” denmiştir. Türkçe ezanda “Hayye alessalâh” yerine “Haydin namaza!” denirken “Hayye alelfelâh” ibaresindeki “felâh”ın Türkçeleştirilmeyip “Haydin felaha!” şeklinde bırakılması ilginçtir. “Haydin kurtuluşa!” demekten çekinen psikoloji, nasıl bir psikolojidir?

Resmî dilin öğretilmesinde ve geliştirilmesinde en etkili organlar eğitim ve iletişim kurumlarıdır. Bu kurumları ellerinde tutanların hâkim vasıfları, halk diline geleneğin yerleştirmiş olduğu “Selâmün aleyküm”ün yerine “günaydın”ı, “Allah’a ısmarladık”ın yerine “hoşça kalın”ı ikame etmekten ve bunda ısrar etmekten öte, bir tutarlılık çizgisi taşımaz. Bu durumda birçok Müslüman mesela “günaydın”a istihfafla, hattâ infialle bakmıştır. Bu tepkinin kalıntılarını bugün bile yer yer görebiliriz. Sezai Karakoç, böyle bir tarihsel ve toplumsal zeminde “günaydın” demekten çekinmemiştir. Hızırla Kırk Saat'in 33. Saatinden bir bölüm:

“Ey kutlu anne günaydın

Ey doğan çocuk günaydın

Kabaran deniz

Günaydın

Koşan muştı kölesi günaydın

Günaydın bütün insanlar

Günaydın yeryüzünün yüzakı müslümanlar

Günaydın

Kur'an Cebrail

Günaydın

Sûr İsrâfil" (s. 269)

İlk meclisin başkanı, millî mücadelenin, başkomutanı, yeni devletin cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın (1934'ten sonra Atatürk) konuşmalarına bakıldığında "nutuk"tan "söylev"e, "meclis"ten "kamutay"a, "vatandaş"tan "yurttaş"a, "beynelmilel"den "arsıulusal"a... doğru bir değişme gözlenir ama bu değişme, sürekli, kesin ve kararlı bir seyir izlemez. Dil konusundaki yönlendirme ve zorlamaların başarılı olmayacağını, olamayacağını sezmiş gibidir. "Çankaya" müellifi Falih Rıfkı Atay'ın anlattıkları, bu konuda hayli öğretici bilgiler içermektedir. Bütün bu arayışlar ve çalkantılar sonunda ortaya çıkan dil manzarası, sonradan Peyami Safa'nın bir kitabına ad olarak verilen "Osmanlıca Türkçe, Uydurmaca" ayrılmasına veya yarılmasına yol açmıştır. Aslında bu ayrılmanın veya yarılmanın sağlam bir dayanağı yoktur. Çünkü, Osmanlıca diye ayrı bir dil yoktur, olan sadece Osmanlı döneminin Türkçesidir. Elbette, o dönemde ulemanın, medresenin yazı diliyle halkın konuşma dili arasında, hattâ âlimlerin ve şairlerin yazı dilleriyle konuşma dilleri arasında farklılaşmalar oluşmuştur ve bu, hemen her toplumda, hemen her zaman görülmüş, hattâ bugün de görebileceğimiz bir farklılaşmadır.

Hâl böyleyken ve dil denen karmaşık organizma, dînî, siyâsî iktisadî, coğrafi bir yığın etkenin bazen tespiti ve ayrıştırılması çok güç etkileriyle değişip gelişen bir kurum olmasına rağmen, Fransız ihtilâli sonrasında Avrupa'da gelişen milliyetçi dalga, zihinler ve fikirler üzerinde öylesine bir nüfuz icra etmiştir ki, Ahmed Cevdet Paşa gibi aynı zamanda şair de olan büyük bir âlim bile, Türk şairlerinin yüzyıllardır kullanmakta oldukları - kendisinin de benimseyip kullandığı- aruz veznini "yabancı" sayabilmiş, Türk şiirinin asıl ölçüsünün "hece vezni" olduğunu yazabilmiştir. Hazin bir durum! Millî Edebiyat denen hareket, sadece kendisinden önceki Servet-i Fünun Edebiyatını değil, bütün Divan Edebiyatını gayr-i millî saymayı tazammun etmektedir. Oysa sadece bir toplumun tarihi değil, bütün insanlık tarihi, duraksamalara, kesintilere, yön değiştirmelere ve hattâ kanlı devrimlere rağmen bir süreklilik ve bütünlük arz etmektedir. Sezai Karakoç, sadece bu evrensel ve tarihsel süreklilik ve bütünlüğün değil, madde-mânâ, beden-ruh, hayat-ölüm, dünya-âhiret, inanç-eylem, geçmiş-gelecek... gibi, aslında kavrama kolaylığına hizmet emek için

ihdas edilmiş kavram ve olguları bile birleştirmekten, bütünleştirmekten yanadır. O vahdetin, tevhidin, ittihadın, itidalin adamıdır. Mücadelesi, tefrikaya, infirada, ifrata ve tefrite karşıdır. Bu çok genel ve ilkesel değerlendirmeden dil özeline indiğimizde, Sezai Karakoç'un ülkede cârî dilin bir kamplaşmayı, hattâ düşmanlığı andıran yanlısının dışında kalan, bu yarıkları birleştirmeye, onarmaya çalışan bir tutum taşıdığını görürüz. Onun eserini ve hedefini özetleyen kelime şüphesiz ki "diriliş" kelimesidir; fakat o eserinde gerektiğinde "basübadelmevt" de demiştir.

Sevdiği ve sıkça kullandığı "bengi su", onu yeri geldiğinde "ab-ı hayat" demekten alıkoymaz. "Peygamber, rasûl, elçi, haberci" kelimelerini kullanan ve neredeyse bütün peygamberleri yeniden gündemimize etiren, özellikle Yitik Cennet'te insanlık maceramızın nirengi noktalarını oluşturan elçilerin deneyimlerini çeşitli yönleriyle yorumlayan Sezai Karakoç'un şiirinde meselâ "yalvaç" kelimesiyle karşılaşmak, bizi şaşırtmaz, şaşırtmamalıdır.

"Ses ve çizgi mucizeleri göklerin avizelerinden İner yere yalvaçların uygarlığı halinde" (s.502) Bugün arkaik diyebileceğimiz bu eski Türkçe sözcük, bize Allah'a seslenirken "Hak Çalabım, hak Çalabım / Sencileyin yok Çalabım" diyen Yunus Emre'yi hatırlatır. O "yalvaç" veya "bengisu" derken, öztürkçecilik veya Türkçülük peşinde olmadığı gibi "rönesans", "strüktür", "konkre", "abstre", "enstantane", "paradoks", "akustik", "logaritma", "ütopya" ve benzeri sözcükleri kullanırken de Batıcılık, artistlik veya entelektüel ukalâlık peşinde değildir. Bu kelimeler ve benzerleri, onun yetişme sürecinde edinmiş olduğu bilgi ve kültür birikiminin; hepimizin karşılaşmak, tanımak ve hesaplaşmak zorunda olduğumuz bir uygarlığın kavramlarıdır. Doğrusu Sezai Karakoç, uygarlık tarihinin önemli şahsiyet ve eserlerini tanımakta, onlar karşısında reddiyeci veya hayran olmak yerine onları anlamaya çalışan, değerlendirci bir tutumu tercih etmektedir.

Köpük adlı şiirinde "güneş"ten söz ederken roman, felsefe ve resim ustalarının geçit resmiyle karşılaşırız.

"Kafka'yı kemiren Camus'yü tedirgin eden

Sartre'a zaman zaman yıldı veren

Heidegger'i düşündüren

Kierkegaard'ı bunaltıp

Heidegger'i düşündüren

Shopenhauer 'daki öfke

Nietzsche'deki savaşçılık

Faulkner'i sarhoş eden

Van Gogh'u Van Gogh eden

Chagall'ı Chagall eden" (s. 136)

Sezai Karakoç'u onları tanıdığı ve onlardan söz ettiği için kınamak bilgisizlikle övünmekten başka ne anlama gelir? O, meselâ Leylâ ile Mecnun'da Firdevsî'nin, Nizâmî'nin ve Fuzûlî'nin yanında "Dante Virjil Beatris / Romeo ve Jülyet" (s. 568) isimlerini de anar. Çünkü "Abıhayat yolculuğuna çıkan" ve "Hızır'a arkadaş" olan "Şair" in "Dilinde kırık dökük heceler" vardır ve bu heceler arasında Dante'nin ve Şekspir'inkiler de bulunmaktadır. Üçüncü Âyinde tabiatın tanrısal zenginliğinden söz ederken "Dağların fısıltısı" nı ve "Bahçelerdeki cennet saatlerinin tik takı" nı anar ve "-Ah ne yük gramer-" (s.498) diyerek âdeta dilden, dilin sınırlarından ve sınırlayıcılığından yakınır. (Burada bir parantez açmak ve bazı kelimelerin imlâsında Sezai Karakoç'un ilk bakışta çelişkili görünen bir uygulamasını hatırlatmak isterim. Bu şiirde "cennet saatleri" yazmış olan şair, başka yerlerde "saatlar" yazabilmiştir. Bunda kitabı ve kuralcı katılık yerine ses uyumlarını kollayan bir esnekliği tercih ettiği anlaşılıyor.) Fakat mademki insanız, dile mahkûm değilseniz de mecburuz. Ve dilin anlatım gücünü en çok geliştirmiş olanlar şairlerdir. "-Ah ne yük gramer-" yakınmasının hemen ardından şu dizeler gelir:

"Çevremi dolduran şairler

Homeros Lebid Firdevsi Şeyh Galip

Mevlâna Goethe İkbâl" (s. 498)

Evet, Sezai Karakoç'un çevresinde Homeros'a ve Goethe'ye de yer vardır. Kelime seçiminde geçmişten bugüne, doğudan batıya çok geniş bir alandan, çok zengin bir birikimden rahatlıkla istifade eden Sezai Karakoç, kelimelerin anlam yükünü sabitleştirme ve mutlaklaştırma gibi bir tutum içinde değildir. Çünkü, kelimeler; anlamlarını sadece sözlüklerden değil, kullanıldıkları yerden, bağlamdan, niyetten ve amaçtan almaktadırlar.

Hızırla Kırk Saat'te:

"Evrim günlük sularla

Devrim irinle kanla

Bizse dirilişi gözlüyoruz

Bengisu bengisu

Kayna ve çağla" (s. 189)

mısralarını okuyan bir okuyucu, “devrim”in “irinle kanla” anıldığını görüp bu kelimeye ve anlamına karşı bir antipati geliştirebilir. Fakat bu anlamı sabit, mutlak ve o kelimedenden ayrılamaz bir anlam gibi düşünmeye başlarsa, meselâ şu dize karşısında şaşırabilir:

“Ölümün tekdüzeliğine dalma yaşamın devrimciliğiyle gönen” (s.499) Bu sözü söyleyenin bir “dirilişçi” değil, bir “devrimci” olması, söylemeye çalıştığım esnek ve anlayışlı bakışı geçersizleştirmez, tam tersine pekiştirir. Devrimcilik iddiasıyla “Ömrünü hayatla doldur boğulma ölüm ırmağında” diye ders vermeye kalkışan kimseye Dirilişçi şair, öfkeye kapılmadan, güçlü, güvenli, inanmış ve inandırıcı bir sesle şu karşılığı verecektir:

İyi ama dostum konudan uzaklaşıyorsun  
Bunlar yabancı bana beni gerçeğimden ayırıyorsun  
Güneş varsa ay da var gölge de var  
Hiçbir ışık yerini tutamaz gereğinde bir mumun  
Fırtınalı denizde gemin parçalanırken sen başka mısın  
Aç kalmaktan öte yok mu hafakanın  
Karşılıksız çarpmayı bilmez mi senin kalbin  
Karşılıksız çalkalanmaz mı senin kanın  
Sen iyiden iyiye gelmişsin oyununa şeytanın  
Son eri de kalsam ölüm kalım savaşında uygarlığımın  
Yılmam geri dönmem bekçiliğini yeğlerim mezarlığımın  
Hayat ve ölüm tabiat ve tarih iç ve dış âlem  
İç içe birbirinden kopmaz tanrısal bir gerçeklik her dem  
Üç merdivenli bir minaredir arştan boşanan şeyler  
  
Bir hilâle çıkar sonunda bütün yaşanan şeyler  
Ne kadar dalsamda göklerin ve suların derinliğine  
Gözlerim kaçırmaz yeryüzünde karıncaların en hurda kımıldanımların bile  
Eşyaya ve insana yeni bir maya katan  
Kıyamet merceğiyle uyarlı diriliş aşısından

Bu son ayinin fisiltısından  
Yeni bir soluk gelip ufkumuzu sarınca  
Yeni Düzen 'de buluşacak ağaç ve insan  
Toprak ve su taş ve karınca  
Artık mutluluktur ve mutluluğun ötesidir bu  
Tann'nın gözüyle bakış penceresidir bu. "(s. 500-501)

Mevlâna, Mesnevi'nin ikinci cildinde bir öykü anlatır.<sup>1</sup> Adamın biri dört kişiye bir miktar para vermiş, alın bununla bir şeyler alıp karnınızı doyurun, demiş. Acem "engûr isterim engûr!", Arap "illâ ineb, illâ ineb!" Türk "üzüm alacağım, üzüm!", Rum "istafil istafil!" diye tutturunca anlaşmazlık kavgaya varmış. Dördünün dilini de bilen biri, kavga eden bu adamları manava götürünce, kavganın gereksizliği ortaya çıkıvermiş. Her birinin parmağı aynı üzümü gösteriyormuş çünkü. Sezai Karakoç, bu öyküdeki dört dili bilen adam gibidir. Sezai Karakoç, yüzyıllar önce Yunus Emre'nin erik dalma çıkararak yediği üzümü, çağımız koşullarında sayısı elliye aşan eserleriyle kitap kitap, sayfa sayfa, sütun sütun sundu bize. Yiyebilir, tadına varabilir, sindirip özümseyebilirsek ne mutlu bize!

---

1 Mesnevi, c.2, 3681-3691

**II.OTURUM:**

**OTURUM BAŞKANI: Osman SARI**

Durmuş GÜNAY  
Diriliş Düşünce Sistemi

Mahmut ÖZBAY  
Diriliş Düşüncesinde Medeniyet Anlayışı



## DİRİLİŞ DÜŞÜNCE SİSTEMİ

*Durmuş GÜNAY*

### 1.GİRİŞ

Kahramanmaraş, yüreklerin ateşlendiği, halis yürekleri ateşleyen kent. Üstad Sezai Karakoç, doğum yeri olan Ergani'de o zamanlar ortaokul olmadığından, ortaokulu Kahramanmaraş'ta okur (1944-1947). "Hatıralar" da, kendi dünyasında Maraş'ın yerini şöyle anlatır: "Maraş, çocuk yüreğimin ateş aldığı yer. Belki ondan önce, rüya alemi gibi bir iç dünyanın sahibiydim. Derinliğe aday bir Dünya. Bu Maraş'ta alev aldı denilebilir" (Karakoç, Hatıralar).

Kahramanmaraş, hepimizin bildiği üzere, İstiklal harbinin fitilinin de ateşlendiği yer. Kahramanmaraş'ın böyle bir tarihi misyonu var. Bir farkediş, öncülük etme misyonu. Kahramanmaraş Belediyesi böyle bir toplantı ile bu misyonun farkındalığını ortaya koymuş bulunuyor. Başta, değerli Belediye Başkanı Mustafa Poyraz olmak üzere, bu toplantıya fikren ve fiilen vücut verenleri yürekten kutlamak isterim.

Kahramanmaraş Belediyesinin düzenlediği bu toplantının Medeniyetimizin dirilişinin gerçekleşmesi için fitilin ateşlendiği, tarihte olduğu gibi, bir başlangıç toplantısı olması en büyük dileğimdir.

Kahramanmaraş; arı, duru, berrak yüreklerin, yiğit insanların kenti Kahraman kent. Yazarların, sanatçıların, şairlerin, düşünürlerin yetiştiği kent. Çok önemli gördüğüm bu toplantıya katılmaktan, Kahramanmaraş'ın güzel insanlarına konuşmaktan onur duyuyorum. Hepinizi, Maraş'ın güzel insanlarını hürmetle ve muhabbetle selamlarım.

## 2. DIRİLİŞ DÜŞÜNESİNİN GENEL KARAKTERİSTİĞİ

Diriliş; Sezai Karakoç tarafından ortaya konulmuş, fikirler sistemi ve hareketin adıdır. Sezai Karakoç; toplumumuzun tarihsel ve sosyolojik durumunu, ülkenin problemlerini, ortaya koyduğu diriliş düşünce sistemi perspektifinden, tahlil ve senteze tâbi tutmuş ve çıkış yolları ortaya koymuştur. O, sürdürücüsü olduğu, düşünce çizgisi üzerinde, doğum tarihi Cumhuriyetten sonra olan (1933) ilk İslam düşünürüdür. Bu çizgi, 1900'lerin başından beri; Mehmet Akif, Necip Fazıl ve Sezai Karakoç'un temsil ettiği düşünce ve sanat akımları şeklinde süregelmektedir. "1960'dan sonra İslami düşünce ve sanat alanında Sezai Karakoç merkezi bir konum kazanır." (Tema Larousse, Kirenci, s.30)

Düşünür olması Sezai Karakoç'un kimliğinin yalnızca bir cephesidir. Aynı zamanda, yeni bir şiir akımı doğurmuş öncü bir şair ve düşüncelerini uygulama alanına sokmak amacıyla, eylem ortaya koymuş, bir gençlik yetişmesi için çalışmış, siyasi parti kurmuş bir eylem adamı, fedakârlık ve feragatle süren bir hayat yaşamış bir dava adamı.

Sezai Karakoç, Diriliş düşünce sistemini, kendine özgü yepyeni kavramlar ibda ederek, inşa etmiştir. "Diriliş ekolü" veya "Diriliş akımı" meydana getirmiştir. Dirilişin düşünce mimarisi, adeta, tâ başlangıçta tasarlanmış ve zaman içinde ortaya koyduğu eserleri, tasarlanan mimari yapının "Yapı Taşları" "Sütunları" olmuştur. Böylece, mimari yapı tasarlanan bütünlüğü ile gerçekliğe kavuşmuş, tamamlanmıştır. Burada, bu yapıyı oluşturan başlıca kavramları ele alacağız.

Sistem nitelendirmesinin sebebi, bütünü meydana getiren

Parçaların belli bir amaca yönelik olarak, birbirleriyle fonksiyonel bir ilişki içinde olmasındandır. Diriliş; bir düşünce sistemi ile hareketin bileşkesinin adıdır. Yalnız teorik veya felsefi bir düşünce sistemi değildir. Hem düşünce hem eylem vardır. Düşünce ile düşünceden beslenen eylem (ilim-amel) birlikteliği söz konusudur.

Karakoç, çocukluk çağlarından itibaren metafizik duyarlılık ile daldığı derin tefekkür sonucunda, kendi ruh dünyasında, zihin dünyasında; toplumumuzun sorunlarının niteliği ve hal çareleri üzerinde fikirler geliştirmiştir. Toplumumuzun sorunu gündelik ve sathi değildir. Sorun köklüdür. O yüzden, "acil çözüm, köklü çözümdür", şeklinde bakmaktadır. Kalbinden rahatsız bir hastanın tedavisinde doktor, dikkatini, hastanın kollarındaki ağrıya değil, kalbinin tedavisi üzerinde toplar. "Ülkemiz iki yüz yıldır, "yol" arıyor. Bir çıkış yolu" arıyor. Karakoç, sorunu ve çözümünü Diriliş perspektifinden ortaya koymuştur. Sorun medeniyet sorunudur, medeniyetimizin krizidir. Çözüm: "Diriliş"tir. Medeniyetimizin dirilişi. İslam medeniyetinin, "Hakikat Medeniyeti"nin dirilişi.

Onun bütün hayatı, davası, yazarlığı, fikir adamlığı, sanatçılığı, politika atılımı, verdiği konferanslar İslam medeniyetinin dirilişi davası içindir. İslam'ın dirilişi, yani İslam toplumunun dirilişi, insanın dirilişi, insanlığın dirilişi davasıdır. Şartlar zordur, zaman dardır ve sorun derindir. O bir dava adamıdır. Savaş adamıdır. Böyle zamanlarla cephedeki adam ile düşünürler arasında mesafe kalmaz. Mehmet Akif, biten bir dönemin bitmemesi için, o başlaması gereken bir atılımın diriliş atılımının başlaması için savaşılmaktadır. Eğer, kendinden önce gelenlerin, Mehmet Akif'in ve ondan sonrakilerin, Necip Fazıl'ın yaptıkları çalışmalar olmasaydı, belki bu gün bu atılımları yapabilme imkânı da kalmamış olabilirdi (Karakoç, TYA). Şartlar: "Ya ölüm, ya diriliş" raddesindedir.

Sezai Karakoç, 1964 yılında yaptığı bir röportajda, "sanat tutumum, genel dünya görüşümün bir bölümünden başka bir şey değildir. Onu bir sesin, yeni bir sesin sırtına yüklemekten ibarettir. Benim şiirim aşk, hürriyet yaşayış ve ölüm gibi var olmanın dinamitlendiği noktalardaki trajik espriyi irrasyonele ve absürde bulanmış mutlak'ı zaptetmektir" der. (Karakoç, Ey s.36)

Kurduğu Diriliş düşünce sistemi, öylesine etkileyici, büyüleyici bir dil ve kavram sistemine sahiptir ki, buna diriliş söylemi de denilebilir metafizik olanı, soyut olanı adeta bir nesneye dokunurcasına, somutaştırır önünüze koyar. "Sur,u " üfler, "Kıyamet Aşısı'yapar. "Hızır'la Kırk Saat" konuşur: "Bir kaç eski ölünün kemiklerini fosforlar, ışıklarını artırır bin yıl sonraki çocuklar için ". Sağlam surlu şehirden geçer, bu şehirde, her evde kutsal kitaplar asılıdır, okuyanı görmemiştir, okusa da anlayanı görmemiştir. Ölümsüz çamaşırlar giyinir. Aradığı o ülkede de yoktur. Çünkü "taşlar, hatıra yazılamayacak kadar fazla kararmıştır". Bu, hükümdarın hükümdarlığı için halka yalvardığı, ama yine de eşsiz zulümler işlediği bir zamandır (Karakoç, Hızır'la Kırk Saat). Burada, taşın ne olduğuna dair, bir ipucunu da, bir şairimizin şu; mısra-sında buluruz: "taş taş. değil, bağrındır taş senin" (Sarı, O. s.22).

1960'lı yıllar ve sonrası düşünüldüğünde, Cumhuriyet döneminin başından beri, hatta daha öncesinden tanzimattan beri, eğitim sistemini şekillendiren pozitivist felsefe, düşünme alanını yalnız duyulur dünya veya empirik dünya ile sınırlandırmaktadır. Pozitivizm ve Marksizm, empirik temele dayanır. Arka planında pozitivist felsefenin kılavuzluk ettiği eğitim sistemi, görünür dünyanın dışındaki alanlardan uzak kalmayı öngörmekteydi. Bu felsefi tutumun sonucunda, metafizik alan ile Platoncu anlamda kavranabilir dünya (Intelligible World) alanı; düşünceyle, sezgiyle, içedöğuşle kavranabilir olan dünya alanı dışlanıyordu. Böyle bir eğitim sisteminden, duyulur dünya dışındaki alanları kavrama yeteneği körleşen bir insan tipi doğuyordu.

Bu eğitim ortamından geçen gençliğin zihinsel dünyası ile döneme özgü dış et-

kilerin birleşmesinin doğal bir sonucu olarak, üniversite gençliği arasında Marksizm hızla yayılıyordu. Pozitivizm, Batının sahici felsefe çevrelerinde, ta başlangıçtan beri eleştirilmiş ve itibar görmemiştir. Derinlikli bir tefekkür vaat etmeyen pozitivizm, batıda 20. yüzyılın başında bütünüyle terk edildiği halde, toplumu, değerlerinden ve dinden uzaklaştırıcı etkisi dolayısıyla, Jöntürkler ve İttihat Terakki vasıtası ile Osmanlı ülkesine ve daha sonra Durkheim'in izleyicisi, Ziya Gökalp ve Cumhuriyetin aydınları eliyle Türkiye'ye ihraç edilmiştir. Pozitivizm, insan zihnini görünür dünya ile sınırlayarak, insanın varoluş alanını daraltmış, insanın aklını, zihnini, gönlünü iptal ederek yani insanı beş duyusuyla yaşamaya mahkum etmiştir.

Paul Rabinow ve William Sullivan'a göre, "20. yüzyılın belki en önemli gelişmesi, 19. yüzyılın armağan ettiği, muzafferane ilerlemeci tarih görüşünün tuzla buz oluşuydu. Comte'un insanın kaçınılmaz başarısı olarak gördüğü pozitif akıl, Weber'e bir demir kafes gibi görünmeye başlamıştı" (Kirenci,s.17)

İşte tam bu noktada, Diriliş, derinlikli bir tefekkür ve yüksek bir sanat yeteneği ile yepyeni bir söylem ortaya koyuyordu. Bu söylem, metafizik olanı, soyut olanı adeta görünür kılar, böylece, görünür dünya ile sınırlanmış zihinsel kalıpları parçalamak ister gibidir.

Karakoç, tefekkür alanının, şiir alanının ortasına bir şimşek gibi çakar. Diriliş hakkında, bir süre suskunluk, Dünya görüşü farklılıklarına dayalı, kasıtlı duyuruma niyetinin yanısıra gözleri kamaştıran etkisi dolayısıyladır da. Türk entelektüel dünyası, bütünüyle farkındalık üzere, O'nu izlemekle birlikte, şiirinin ve tefekkürünün şaşırtıcı gücü karşısında gizlenmeye çalışan bir hayranlık ile şaşakalmış gibidir.

1952-53 yıllarında, 19 yaşında bir üniversite öğrencisi iken dört bölüm şeklinde yazdığı ve Mülkiye dergisinde yayınladığı "Monna Rosa" şiiri, şiir alanında Öyle bir etki yapar ki, neredeyse elli yıl, bir daha yayınlanmadığı halde, şiir elden ele, dilden dile dolaşır, şairi hakkında efsaneler üretilir.

Benzer etki, düşünce alanında da yaşanır. 1955 yılında Fakülte 4. sınıfta iken "Şiir Sanatı" isimli bir dergi çıkarır. Dergi ancak iki sayı devam eder. Birinci sayıdan sonra, Nurullah Ataç hücumu geçer. Karakoç ikinci sayıda Ataç'a cevap verir. Tartışma derginin kapanmasıyla birlikte sona erer Ancak derginin yankısı büyük olur (Kirenci, 10).

Diriliş'in referansı, kaynağı, dayanağı, başta Kutlu kitabımız olmak üzere, İslam'ın temel kaynaklarıdır. Bu yargıya varmak için, Diriliş'in kullandığı terminolojiye bakmak bile yeterlidir.

Diriliş'te; en başta diriliş terimi, "Basübadelmevt" karşılığıdır. Taha, Hızır

Kırk Saat, Sur, Kıyamet Aşısı, Yitik Cennet, Gül Muştusu Şahdamar, Ruhun Dirilişi, İslam'ın Dirilişi, İnsanlığın Dirilişi. Bütün bu terminoloji Dirilişin referansını ortaya koymaktadır.

Sezai Karakoç; İslam medeniyetinin yaşadığı krizden çıkması için insanlığın içine düştüğü, inkarcılık, Tanrı tanımazlık, putatapıcılık kapitalizm, materyalizm, komünizm ve sosyalizm vb. her türlü açmazdan çıkması için, çağı kaplayan karanlığı parçalamak üzere, olağanüstü bir tefekkür kudreti, yüksek bir sanat gücü, tam bir adanmışlık ile çağrı yapar. “Diriliş” İnsana, Müslüman’a çağrı, Yahudi’ye, Hıristiyan’a, Doğululara ve Afrikalılara, Din ve Tanrıtanımazlara çağrı yapmaktadır. Çünkü; Karakoç, “Çağırmasını bilirsen gelecektir, doğuyu bilen, batıyı bilen gelecektir” der. O’nda edebi bir duyarlılık ile derin bir tefekkür, hakikati en son haliyle keşfetmek üzere el ele vererek aynı yerde, derinlerde buluşuyordu.

Diriliş düşünce sisteminin niteliğini ve yapısını ortaya koymak üzere, Diriliş terminolojisini kavramsal analize tabi tutmak gerekmektedir. Bu kavramlardan bazıları şunlardır. Diriliş, Medeniyet, Kültür, Millet, Diriliş İnsanı, Diriliş Eri, Diriliş Ereni, Diriliş Piri gibi.

### 3. DİRİLİŞ

Diriliş kavramının önce metafizik anlamını ele alalım. İslam ve bütün vahdaniyet dinlerinde diriliş kavramı vardır. Diriliş, ölümden sonraki hayata doğmak demektir. Metafizik anlamda diriliş, “basübadelmevt”, ölümden sonra kalkış demektir (ÇYI, s. 17).

“İnsanoğlu, “sonraki bir hayat”a inanmayı tümüyle yitirdiği anda, bir daha geri dönülmesi mümkün olmayan dipsiz ve sonsuz uçurumların karanlığına yuvarlanacaktır (Karakoç, FOA.I, s.23)

Dirilişin ikinci bir anlamı, insanoğlu’nun kendi gerçek benini bulmasıdır. Yunus Emre’nin şiirinde “bir ben vardır bende, benden içeri”. Burada en az iki benden söz edilmiş olmaktadır. İç ben ve dış ben. Karakoç, beni en az üç basamaklı olduğunu dile getirir. Dış ben (fizyolojik ben) vücut beni. Psikolojik ben bu da insanın duygularıyla düşüncelerinin kaynaştığı duyarlık yapısının özelliği ile alâkalı bir yüze sahiptir. Bir de ruh. Tamamen manevi olan esas ben. İnsanoğlu’nun Allah’a dönük tarafı, metafizik cephesi. Ruhun dirilişi, ruhun saf olarak kendini bulması demektir. İnsanoğlu’nun o beni bulması, Allah’a dönmesi, O’na inanması ile mümkün.

Karakoç, insanın metafizik olanla irtibatını koparması, Allah’tan kaçması sonucunu ihmal ettiğini, hatta 19. yy filozoflarının “Ruhun ölümünü şakıdıkları” nı söyler. Oysa ruh ölmez. O’na göre; “Ruhun ölümünden kask ettiğimiz, onun

kökten yok oluşu değil, varoluş hikmetinden habersiz oluşu, uzak kalışıdır. Onun gönül aynasından çekilmesidir. Dirilişini tazelemesi için Diri olandan kopmamak gerektiğini unuttusudur” (Karakoç, RD) der.

“Diriliş insanı, bir fantezi, bir lüks, ya da bir hayal değil, insanlığın çıktığı yö-rüngeye oturması için beklenen hakikatçi insan prototipidir”.(Karakoç, Gün Saati, s.92).

“Ne mutlu, islam’ın dirilişinden yüce dava bilmeyenlere, ne yazık Müslüman-ken ondan uzaklaşmış olanlara.” (Karakoç,FÖA III, s.81)

Sezai Karakoç, “islam’ın Dirilişi, deyimiyle, şüphe yok ki İslam halklarının diri-lişini söylemek istiyoruz, yoksa İslam prensiplerinin değil Çünkü; İslam prensipleri hiçbir zaman ölmemiştir ve ölmez, her zaman için dipdiridir, ezeli ve ebedidir.” der. (Karakoç, İsl..D.s. 11).

Medeniyetin Dirilişi, krize girmiş, ölüm sularına yaklaşmış bir medeniyetin; önce uyanış, yeniden doğuş ve çok büyük bir atılım ile yeniden kendine gelmesidir. Bir toplumun bazı kurumlarının düzelmesiyle toplum kendine gelemez. Bozulmuş, yıkılış ve toparlanma ve kendine gelme doğrultularındaki, ister negatif yönde olsun, ister pozitif yönde olsun, bütün değişimler bütüncül bir karakter gösterir. Nasıl, kıştan sonra bahar ile topyekûn tabiat canlanıyor, topyekûn dinliyorsa, öyle yazan bir medeniyette öyle dirilir.

Uyanış, yeniden doğuş ve diriliş. “Uyanış, dirilişin bir muştusudur.” “Yeniden doğuş, bir medeniyetin, başka bir etki, başka medeniyetlerin eritici etkisi araya gir-meden kendi kendine sönme durumunda, yeniden bir hamle gösterme ve kendini yenileme işidir”. Dirilişteyse, “tam ölüme doğru giderken, birden varolmanın en bü-yük cehdiyle ayağa kalkış ve insanı yeni bir oluşa çağırarak bir güce eriştir.” “Diriliş, bir uyanış ve bir rönesansı da içinde bulundurmaktadır.”. İnsanın dirilişi anlamında; “Diriliş, insanın İslam’da dirilmesi ve İslam’la kurtulmasıdır.” (Karakoç; Sütun,2; s.423-428).

Sezai Karakoç, hatıralarında, Diriliş fikrinin ve dergisinin doğuşunu anlatır. 1960 yılında, memuriyeti sebebiyle Ankara’dadır. Siyasi hava gergindir. İnönü’nün önderliğindeki, muhalefet ve gençlik, Demokrat partiye karşı harekete geçmiştir.

“Bir düşünce ve edebiyat dergisiyle yeni bir hareketin başlatılması gerektiği fikrine vardım. Yeni bir nesil gelmişti. Ortam otuz yıl öncesine göre çok değişmişti. Düşüncede bir tazelenme ve yenilenmeye ihtiyaç vardı. Yeni bir dil ve üslup gerek-liydi. Bir süredir daldığım metafizik düşünceler kendini ifade için beni zorluyordu. Bu fevkalade şartlar içinde doğdu Diriliş. İlk anda ismi yadırgandı. Hortlama gibi

dehşet duyanlar oluyordu ismi duyunca. Ya da sanki yalnız amentüde bir unsur olarak düşünülebilir gibi geliyordu onlara. Mecazi anlamda, tarihi anlamda dirilişi düşünemiyorlardı. “Basübadelmevt” in karşılığı olarak “diriliş”i bulmuştum, ölümden sonra dirilme anlamına. Tabii ki sadece metafizik anlamda değil, tarihi-sosyolojik anlamda da kullanıyordum” (Kirenci,s.12).

Karakoç, yaranın derinde olduğunun farkındadır. Şöyle der: “Ülkenin yarası derindedir” 1900’lerin başlarından beri, Mehmet Akif, Necip Fazıl ve Sezai Karakoç ile süre gelen düşünce çizgisinde, her birinin, aynı amaca yönelmiş olmaları gibi temel benzerliklerine rağmen, kendilerine özgü söylemler geliştirmişlerdir. Esasen her dönemin, kendine özgü karakteristikleri; toplumsal şartları, dili ve psikolojisi vardır. Ancak kimi benzerliklerde vardır. Bir benzerlik olarak, Mehmet Akif in gençliği temsil eden, “Asım”ı, Necip Fazıl’ın “Mehmet’i, Sezai Karakoç’un “Taha” sı vardır. Necip Fazıl’da arayış, bunalım, çile ve nihayet Hakikat’i bulma vardır. Sezai Karakoç, Necip Fazıl’ın vardığı yerden başlamıştır. “Necip Fazıl’ın sorduğu sorular, Sezai Karakoç’ta cevabını bulmuştur.” (Bülendoğlu,s.141)

#### 4. MEDENİYET

Sezai Karakoç, 1992’de Bursa’da verdiği “Ülkemizin Geleceği” başlıklı konferansın bir bölümünde, Diriliş metodunu anlatır. Özetle şunları söyler: Diriliş’in metoduna, tarihi-sosyolojik metod adını verir. Yani metodun esası yaşadığımız olaylara tarih ve sosyoloji perspektifinden bakmaktır.

Namık Kemal “rüya” görür. Rüyasında, ‘Hürriyet’i kız şeklinde görür. O’nun arzusu hürriyete kavuşmaktır. Ziya Gökalp de hülyasından bahseder. Kızına yazdığı mektupta -kızının adı “Hürriyet’tir- yakında insanlıkta devrim olacağını, hürriyet güneşinin doğacağını söyler.

Daha sonra Yahya Kemal’de rüyasından bahseder, İstanbul’u Babiâli Caddesini baştanbaşa, muhteşem binalar, yüksek yapılar ve iktisadi teşekküllerle donanmış görür.

Daha sonra Peyami Safa, tam bir düşünce sistemi ortaya koymamış olmakla birlikte, Türk İnkılabına Bakış” isimli eserinde, 1923 inkılabına temel arar. O’na göre, bizde olmayan Matematikleşme (riyazileşme) dir. 0 yüzden eksik kaldığımızı söyler.

Meşrutiyetten itibaren, bir takım akımlar; batıcılık, Türkçülük İslamcılık, gibi akımlar, ve düşünürler, toplumumuzun içine düştüğü bunalımdan kurtulması için çeşitli düşünceler ileri sürmüşlerdir. Bunlardan biri de Mehmet Akif tir. Akif, şiirlerinde memleketin durumunu tasvir etmiş, ahlak düşüklüğünü, ekonomik zayıflığı,



din zayıflığını eleştirmiş, destansı bir dille dile getirmiştir. Ancak bütün bu görüşler ve diğerleri tarihi-sosyolojik metottan mahrumdur. Bu metodun esası medeniyet açısından bakmaktır.

Diriliş düşüncesinde, tarihi-sosyolojik perspektif medeniyet perspektifidir. Tarihi-sosyolojik perspektifi oluşturan unsurlardan sosyolojik perspektif, medeniyetin yatay düzlemini; tarih ise düşey boyutunu yani derinliğini oluşturmaktadır.

İnsanoğlu, eski devirlerden beri çeşitli medeniyet merhaleleri içinde yaşaya gelmiştir. Mesela, Mezopotamya medeniyeti, Mısır medeniyeti, Yunan medeniyeti, Roma medeniyeti, İslam medeniyeti, ve varyasyonları olan Osmanlı medeniyeti, Maveraünnehir medeniyeti, Endülüs medeniyeti, Roma ve Yunan medeniyetinin devamı olan Batı medeniyeti, Çin medeniyeti, Hint medeniyeti gibi medeniyetler görüyoruz. (ÇYI, s.34) Medeniyet kavramının çok çeşitli tanımları yapılmıştır. Sezai Karakoç'un ortaya koyduğu Diriliş düşünce sistemi içinde Medeniyet kavramına yüklediği anlamı, Aristoteles'in ve Platon'un, cevher (töz) kavramı arasında kuracağımız metafor ile açıklamaya çalışacağız.

Platon'un ve Aristoteles'in, töz(ousiâ) ve form (idea) üzerine yaptıkları anlamlarından hareketle şöyle bir formül çıkarabiliriz (Günay):

Ousia = Eidos + Hyle (Grekçe)

Substance = Esence + Material (İngilizce)

Cevher (Töz) = Öz+ Özdek (Madde) (Türkçe)

Burada, eidos (öz) için Platon "idea" terimini, (Eidos = İdea); Aristoteles ise "form" terimini kullanıyor, (Eidos = Form). Ancak burada Platon ile Aristoteles arasındaki bir farka işaret etmemiz gerekir. Platon'a göre bir varolanın ideası, idealar dünyası adını verdiği bir dünyada bulunmaktadır. İdea yerine form terimini tercih eden Aristoteles'e göre ise, form her bir varolanda içkin olarak bulunur. Örneğin bir bardak düşünelim, bardak töz ise, bardağın özü, onun formu veya ideasıdır. Cam ise bardağın maddesidir/malzemesidir. Yani cam malzemeyi bardak yapan yada vazo yapan onun formudur. Aristoteles'e göre, bardağın formu bardaktır, o bardakta içkin olarak bulunur; ayrı bir dünyada, idealar dünyasında değildir. Form ile maddeyi birbirinden ayıramazsınız. "Form" veya "idea" bir şeyi kendisi yapandır, özüdür.

Bu açıklamalardan sonra, Karakoç'un Medeniyet kavramına yüklediği anlama gelebiliriz: Kültür medeniyeti değil, medeniyet kültürü içerir. Bize göre, kültür medeniyetin fizyolojisi gibidir. Medeniyetse, sadece anatomi değildir. Canlı organizma gibi, anatomik cephesiyle, fizyolojik cephesiyle bir bütündür." Bilindiği gibi, fizyoloji, vücudun çeşitli sistemlerinin çalışmasına ilişkin bilgidir. Burada fizyoloji ile



kültür temsil edilmektedir. Kültür bilgi alanına aittir. Felsefe diliyle söylersek, “dilde varolandır”. Yani kültür, Aristotelesçi anlamdaki form’a tekabül etmektedir.” Yukarıdaki alıntının devamında, “Medeniyetse, sadece anatomi değildir. Canlı organizma gibi, anatomik cephesiyle, fizyolojik cephesiyle bir bütündür” denilmektedir. Bu açıklamada, medeniyet hem fizyolojiyi hem anatomiye kapsayan yani vücut olarak temsil edilmek suretiyle, medeniyet ile kastedilen anlamın töz’e tekabül ettiği açıkça görülmektedir. Felsefede varolan üçtür: “Düşünmede (düşüncede değil) varolan”, “dilde varolan” ve “dışdünyada varolan”. Töz, yani medeniyet, “dışdünyada varolan” dır Kültür, tüm bilgi alanını kapsar. Dilde varolandır. Kültürün görünüşe çıkması, bir davranış olarak ya da fiziksel bir nesne olarak varoluşu medeniyet olmaktadır. Bir binanın projesi kültür ise, inşa edilmiş bina medeniyettir. Bina mevcut ise, projesini çıkartabiliriz. Medeniyetten, kültür görülebilir, kültürden de medeniyet kurulabilir.

Yukarıdaki alıntının devamında, Karakoç şöyle söyler: “Bu noktada, Ziya Gökalp’in medeniyet ve kültür tanımlarından ayrılıyoruz. O kültürü, milli, medeniyeti milletlerarası kabul ediyor. Medeniyet ona göre bir grup ulusun, ortaya koyduğu ortak eserlerdir. Oysa bizim görüşümüze göre, her medeniyete bir de onun kültürü tekabül eder. İslam medeniyeti diyorsak bir de İslam kültürü dememiz gerekir. İslam kültürü, İslam medeniyetinin bir unsurudur. Irkların gerek kültüre, gerek medeniyete katkısı, mizaç katkısıdır. Yoksa tüm kültürü ırklara atfedip, medeniyeti ırklar arası ortak eserlere indirgemeye imkân yoktur. Bu medeniyet kavramını daraltma, aşırı nesneleştirme dolayısıyla, materyalize etmek olur. Medeniyeti, insanlığın fizikötesi amacına varması için kurduğu yaşam tarzı ve gerçekleştirdiği tüm çevre olarak da tanımlayabiliriz. Psiko-somatik bir gerçekliği vardır medeniyet olgusunun. Yoksa olgunun psikolojik cephesine kültür, fizik cephesine de medeniyet demeye imkân yoktur. Belki daha doğru bir tanım, medeniyetin işler haline kültür denmesi olur. Oluşumu bitmiş ve tamamlanmış eserler de, henüz oluşma halinde olanlar da medeniyete dâhildir. Medeniyetle kültür o kadar iç içedir ki, çoğu kez eş anlamlı kullanılmaktadır.

“... biz medeniyetin en gerçek anlamını ve kaynağını, vahiyde buluyoruz. Öbür medeniyet türlerinden ayırmak için buna vahiy medeniyeti, hakikat medeniyeti diyoruz; öbür medeniyetler buna yaklaştığı “ölçüde, medeniyetin asıl amacına yaklaşmış, bundan uzaklaştığı ölçüde de uzaklaşmış olurlar.”

“İslam Medeniyetini bir takım ırk kültürlerinin ortak eserleri tablosu görmek yanlışır. Irklar bu medeniyete katılmışlar, mizaçlarıyla da onun henüz potansiyel olarak duran güçlerini harekete geçirmişlerdir. Yani onun yeni açılımlarında bazı belli cephelerini işletme ve çalıştırmada mizaçların etkisi olmuştur. Arap’ın mizacı, bilim ve düşünceye yatkın olduğundan İslam medeniyetinin bilim ve düşünce yö-

nünü geliştirmiştir. Acem mizacı daha çok İslamın sanat ve edebiyat yönünü, Türk mizacı da yönetim ve örgütleniş cephesini, sosyal yapı cephesini açmaya yaramıştır. Yoksa bu ırkların eski kültür ve medeniyetleri, İslamla karşılaşmada ve hesaplaşmada, İslam'la bağdaşacak yanları bütüne katılarak eriyip özüyle kaynaşarak ortadan kaybolmuşlardır. "(Karakoç, Düşünceleri, Kavramlar)

"Mezopotamya Medeniyetleri Mısır Medeniyetine, Mısır Medeniyeti Yunan ve Kartaca Medeniyetine, Yunan ve Kartaca Medeniyetleri Roma Medeniyetine öğreticilik yapmıştır ".(Karakoç, Gün Saati, s.56)

Mısır medeniyetinin, Babil medeniyetinin, Grek medeniyetinin kökte ve asılda vahdaniyet medeniyetlerinden geldiğini, öyle yürüdüğünü, daha sonra bozulup çok tanrıcılık, ya da insanın tanrılaştırılması şekline büründürüldüklerini, bizim şu anki bilgilerimiz ise daha çok bu medeniyetlerin, bozuluş, çöküş ve yıkılış dönemlerine ait olduğunu, belki de yeni bir tarih görüşü olarak kabul edilmesi gerekli bir tez gibi düşünüyoruz. (Karakoç, FÖA, I, s.60)

## 5. KÜLTÜR

Kültür alanı, bilgi dünyasıdır. Gündelik bilgi, sanat bilgisi, teknolojik bilgi, okült bilgi, bilimsel bilgi, felsefi bilgi, zımni (örtük) bilgi (tacit knowledge) kültür alanını oluşturur. Kültür, dilde varolandır. Kültürün görünüşe çıkması, medeniyettir. Bir kültür varlığı fiziksel bir nesne olarak görünüşe çıkabileceği gibi, bir davranış olarak da ortaya çıkabilir. Bir binanın projesi kültür ise, inşa edilmiş fiziksel yapı medeniyetti Bu fiziksel yapının içinde proje içkin olarak bulunur. Eğer elimizde binanın projesi mevcut değilse, mevcut binadan hareketle projesini çıkarabiliriz Projesi (formu=ideası) binada mündemiçtir. Aristotelesçi anlamda proje form (öz) ise, medeniyet tözdür (cevherdir). Kültürlü adam denildiğinde bilgiye işaret edilir, medeni adam denildiğinde ise davranışa işaret edilir.

## 6.MİLLET

"İslam'ın Millet kavramında, ırk dil unsurları etkin değildir. Millet İslam anlayışında, aynı inancı paylaşan insanların şuurlu topluluğudur Yani, İslam'da (millet) kavramı, Durkheim'in (dolayısıyla Ziya Gökalp'ın) çok dışında bir kaynağa, medeniyet kaynağına bağlı bir kavramdır. Millet İslam anlayışında, bir medeniyetin halkına verilen addır." 20. yüzyılda İslam ülkelerinde de Batı tipi (millet) üretilmek istendi. O yüzden suni devletler ve devletçikler doğdu. Bugün İslam dünyasını kıvrandıran buhranın temelinde, kendi büyük millet ve medeniyetimize bağlı millet anlayışını kaybedip yerine bu irili ufaklı suni ve taklit işi Millet denemelerinin konmasında yatar.

Aydınlar, gerçek millet kavramı bilincine varmadıkça bir çıkış yolu da bulunamayacaktır İslam ülkeleri için.” (Karakoç, GS, 171)

“Bizim anlayışımızda, bir ırk topluluğuna değil, bir medeniyet toplumuna millet denir. Bir medeniyet ülküsünün etrafında toplanan her ırktan, dilden, farklı mezheplerden kişilerin meydana getirdikleri toplumun adı Millettir. Ortadoğu'da bir medeniyet ve bir millet vardır.(Diriliş Bildirisi, 1994)

## 7.SONUÇ

1. İnsan bilgiye göre hareket eder. Doğru eylem, doğru bilgiye dayanır. Bilgi varolan hakkında yargıda bulunmaktır. Bir varolan hakkındaki yargı, o varolan ile başka bir varolanlar) arasında ilişki(ler) vurmaktır. Varolan, kavramlar ile temsil edilir. O halde, yargı varolanları temsil eden kavramlar arasındaki ilişkidir. Eğer kavramlar, temsil ettikleri varolanları doğru yansıtmıyorlarsa, kavramlar arası ilişki doğru da olsa, sonuç yanlış olacaktır.

2.Buradan şu sonuç çıkarılabilir: Doğru bilgi için, öncelikle, kavramlar doğru kurulmalı ve sonra kavramlar arası ilişkiler doğru olmalıdır.

3.Diriliş; diriliş düşünce sistemi ile diriliş hareketinin bileşkesidir.

4.Dirilişin bir bileşeni olan düşünce sistemi, birbiriyle bir sistem bütünlüğünü oluşturacak, kavramlarla örülmüş bir teorik yapıdır. Bu sistemin içinden bir kavramı, bütüne müracaat etmeden bütünün ışığını ona yansıtmadan anlayamaz, ya da onun bütünsel ruhuna yabancı bir kavramı ilave edemezsiniz.

5.”Diriliş”, teorik yapıyı gerçekliğe kavuşturacak, kuvveden file çıkaracak, adeta enerjidir, ruhtur, güçtür.

6. Sezai Karakoç, ortaya koymak istediği anlam dünyasını vermek için, mevcut terminolojiyi farklı bir anlamda ve bağlamda kullanarak, özgün bir söylem geliştirmiştir.

7. Diriliş Düşünce Sisteminin merkezi kavramı “Diriliş”, eksenini “Medeniyet’tir. Bir anlamda, pergelin ucunu “diriliş” (basübadelmevt) merkezine yerleştirerek, o merkezden geçen eksen etrafında (medeniyet) pergeli döndürerek, sistemi oluşturmuştur. Metafizik anlamıyla, Tanrı inancını da içeren öte dünya ya ilişkin “diriliş” kavramı, inancın en hayati ve en kritik kavramı olarak sistemde merkezi bir konuma yerleştirilmiştir.

8. Sezai Karakoç, Hakikat medeniyetinin doğruluk, güzellik ve iyilik idealarını en belîğ bir şekilde, hiçbir komplekse kapılmadan, ne savunmacı, ne de eklektik olmayan özgün bir söylem ile ortaya koymuştur. Onda, batının ahlakını değil, bilim

ve teknolojisini alalım, ya da Batı medeniyetini alalım kültürünü almayalım, gibi parçalı ve esasta kendi uygarlığına özgüvenini yitirmişliğe dayalı tutumlara rastlanamaz.

9. Düşünürlerin eserlerine dikkatle bakmak gerekir. Onların kendilerine özgü sezgi gücü ile ortaya koydukları eserlerinden bilgi alanına ilişkin metodoloji ve yapılar çıkarılabilir. Sezai Karakoç'un eserlerinden bilgi teorisine (epistemolojiye) ait ipuçları çıkarılabileceğini düşünüyorum Ontolojik temeli; evren, insan ve Tanrı birlikteliği ile oluşan âlem tasavvuruna dayalı özgün bir epistemolojik yapının çıkarılabileceğini sanıyorum. Özellikle, tarih-toplum bilimleri alanını yorumlamaya dair metodolojik unsurlar bulunabilir. Bu açılardan da Diriliş külliyatı akademik araştırmalara konu yapılmalıdır. Bu bağlamda, özellikle, "Hazreti Yusuf'un Düşü", "Devriliş" yazılarında ve "Yunus Emre" kitabındaki yorumlamalar metinlerin anlaşılmasına, yorumlanmasına ilişkin birkaç örnek olarak görülebilir.

10. Sezai Karakoç, okuyucusuna bir derinlik katar. Kavrayış derinliği, iç derinlik kazandırır. Okuyucuyu çoğaltır. Yazılar boyunca, okuyucu düşünme yeteneği kazanır. Yazarın niyeti, okura örtük(zımnî) bilgi olarak adeta gizlice sızar, okur feyz alır, derinleşir ve ufku genişler. Yazılar, okuyucunun, duyarlık, tahayyül, tasavvur ve tefekkür (düşünme), yetilerini, uyarır, uyandırır, harekete geçirir ve adeta diriltir.

11. Osmanlı Devletinin kurulduğu (1299) yüzyıl içinde ve izleyen yüzyılda Mevlana (1207-1273) ve Yunus Emre (1238-1320) gibi medeniyetimizin manevi mimarları yaşadılar. Onların hazırlayıp geliştirdikleri, kültür, ahlak ve gönül ikliminde yol alan Osmanlı Devleti, altı yüzyıldan daha uzun bir süre, İslam Milletinin ve mensuplarının, onurlu bir hayat sürmesini sağladı.

#### Kaynaklar

Karakoç, Sezai, "Hatıralar" Diriliş Dergisi, Sayı: 1-135, 25 Temmuz 1988- 5 Şubat 1992, İstanbul,

Karakoç, Sezai; "Düşünceler I, Kavramlar", Diriliş Yayınları, 3. Baskı, 2005, İstanbul (DI,K)

Karakoç, Sezai; "Şiirler I, hızır ile kırk saat", Diriliş Yayınları, 8. Baskı, 1998, İstanbul. (HKS)

Karakoç, Sezai; "İslam'ın Dirilişi", Diriliş Yayınları, 8. Baskı, 1999, İstanbul. (İD)

Karakoç, Sezai; "Tarihin Yol Ağzında", Diriliş Yayınları, 1996, İstanbul. (TYA)

Karakoç, Sezai; "Edebiyat Yazıları II", 2. Baskı, Diriliş Yayınları, 1996, İstan-

bul.(EY)

Sarı, Osman; "Bir Savaşçıdır Kalbim", s. 22, Edebiyat Dergisi Yayınları, 1975, Ankara

Karakoç, Sezai; "Ruhun Dirilişi", Diriliş Yayınları, 5. Baskı,1995, İstanbul. (RD)

Karakoç, Sezai;"fizikötesi açısından ufuklar ve daha ötesi, III", Diriliş Yayınları, 1995, İstanbul. (FÖAIII)

Karakoç, Sezai; "günlük yazılar IV gün saati", Diriliş yayınları, 1986, İstanbul. (GS)

Karakoç, Sezai; "Gün doğmadan", Şiirler, 3. Baskı, Diriliş yayınları, 2003, İstanbul.(GD)

Karakoç, Sezai; "Sütun 2", Fatih Yayınevi, 1969, İstanbul.

Karakoç, Sezai; "Diriliş Bildirisi", 20 Ekim 1994, Ankara.

Karakoç, Sezai; "Çıkış Yolu I, Ülkemizin Geleceği", iki konferans, Diriliş Yayınları, 2002, İstanbul. (ÇYI)

Karakoç, Sezai; "Çıkış Yolu II, Medeniyetimizin Dirilişi", dört konferans, Diriliş Yayınları, 2002, İstanbul.(ÇYII)

Karakoç, Sezai; "Çıkış Yolu III, Kutlu Millet Gerçeği", dört meydan konuşması, Diriliş Yayınları, 2. Baskı. 2005, İstanbul. (ÇYIII).

Kirenci, Mustafa; "Diriliş Akımının Ekseni: Medeniyet Perspektifi", Y Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, SBE, Sosyoloji ABD, 1997, Sakarya.

Bülendoğlu, A.Arif, 'Necip Fazıl ve Sezai Karakoç' Rasim Özdenören, "Necip Fazıl Kısakürek, Şiiri, Sanatı, Aksiyonu", s. 141, Bindir Yayınları, 1968, İstanbul.

Günay, Durmuş, Teknolojinin Ontolojik Temeli", Elektrik Elektronik Dergisi, s. 54, Sayı 1, Ekim 1998, İstanbul.

## DİRİLİŞ DÜŞÜNCESİNDE MEDENİYET ANLAYIŞI

*Mahmut ÖZBAY*

Değerli Katılımcılar,

Önce Kahramanmaraş Belediye Başkanı'na ve şahsında tüm çalışma ekibine, göstermiş oldukları kadirbilirlik ve bu aksiyonu gerçekleştirdikleri için kendilerine teşekkürlerimi sunuyorum ve sizleri saygı ile selamlıyorum.

Sempozyumun son oturumunun son konuşmacısı olarak söz almış bulunuyorum, zaman yeterince ilerlediğinden fazla vaktinizi almamaya çalışacağım.

Bilge İnsan, Düşünür Üstad Sezai KARAKOÇ'un DİRİLİŞ DÜŞÜNCE-SİNDE MEDENİYET ANLAYIŞI konusunda, temel kavramlar üzerinde konuşmaya çalışacağım. Benden önceki konuşmacı arkadaşım Sayın Prof.Dr. Durmuş GÜNAY temel yaklaşımları, Diriliş Düşünce Sistemi içerisinde detaylıca anlattı. Bu nedenle ben de biraz toparlamaya gayret edeceğim.

Düşünür Üstad Sezai KARAKOÇ'un Diriliş Düşüncesini işleyişinde iki temel çalışma alanının, veya bir başka deyişle, iki asal ek yönelişinin olduğunu görüyoruz. Bu katmanlardan birincisi; insan-iman-inanç, Din ve İslam İkincisi ise; İnsan-Kültür-Medeniyet-Millet ve Devlet Bu kavramları ve katmanları Üstad Sezai KARAKOÇ tüm eserlerinde nakış nakış dokuyor. Diriliş Düşüncesi, hareket noktası olarak ezeli ve ebedi Allah inancını alıyor. Böylece metafiziği adeta fiziğin içine yerleştiriyor, veya metafizik ışıkla fiziğin filmini çekiyor ve ona bir aydınlık, gerçek anlamda görünürlük kazandırıyor.

Yukarıdaki katmanlardan birincisinde, Üstad Sezai KARAKOÇ bireyi ele alıyor. Kişinin kendine karşı sorumluluklarını ve ödevlerini, ezeli ve ebedi Allah inancı bağlamında çok iyi kuruyor. İkincisinde ise, Cihan Şumül olan İslâm dinine

inanmış bulunan müslümanın evrensel sorumluluğu ve ödevlerini işliyor. Burada, adeta matematikteki sonsuz kavramını sifıra yaklaştırarak fizik ötesine veya metafizik aleme açılım yapıyor. İnsan, kültür, medeniyet, millet ve devlet kavramlarını bir bütünsellik içerisinde işlerken, sürekli fiziki olan ile metafizik arasında gidip geliyor. Üstad'ın kendi deyişle bilim, metafiziğin görünen yüzü olarak okuyucunun önüne sunuluyor.

Sezai KARAKOÇ, bir düşünür olarak hafızasında çok büyük bir laboratuvar kurmuş. İslama ve batıya özgü kültürel, tarihi ve sosyolojik kavramları, ilk insan ve ilk peygamber Hz.Adem Aleyhüsselam'dan alarak, bu güne kadarki yorumlarını, bu kendi laboratuvarında deneye deneye, süze süze, eleye eleye, Hakikat Medeniyetine ait olanları ortaya çıkarıp bunların çağdaş açılımlarını birer tez olarak insanlığa sunuyor, diriliş düşüncesinde ve tüm eserlerinde. Düşünür Üstad Sezai KARAKOÇ'un bütün eserleri baştan sona özetin özeti olan İslâm, kültür ve medeniyetine özgü, fiziki ve metafizik bağlamındaki tezlerden oluşmaktadır. İnsan, Üstad Sezai KARAKOÇ'un eserlerini okurken, hiçbir yazısında bir satırını bile elimine edemediğinin farkına varıyor. Çünkü her yazısı kendi başına bir tez özelliği taşıyor.

Üstad Sezai Karakoç'un, Diriliş düşüncesinde Medeniyet Anlayışına geçmeden önce, Üstadın çalışmasının temellerini oluşturan ve yukarıda tanımladığımız bu iki katmanda bulunan kavramları, bir özetleyelim.

Diriliş kavramı çok geniş bir kavramdır. En metafizik bir temelden başlayarak, tek kişinin hayatının en ayrıntılı noktalarına kadar uzayan toplumu bütünüyle kucaklayan, tarihi didik didik eden, tarihin yönünü çizen, yine tarihi, icabında dönemeçler ve kıvrımlarla bambaşka istikametlere doğru götüren, her türlü kişisel, toplumsal tarihi ve metafizik olayların, oluşların bütününe "DİRİLİŞ" diyebiliriz<sup>1</sup> Dirilişin metafizik anlamı, insanın ölümden sonra dirilişidir. Çünkü insanın bu dünyada varoluşunun anlamı, ölümden ötesini anlamak, kavramak ve ona göre yaşamakla bağlantılıdır. Bir başka deyişle ölüm, hayata koşut olarak ve yan yana durarak insanın kendi tarihini oluşturmaktadır. Bunun sonucu olarak, bu dünya ile öbür dünya bir birinin devamıdır. Hangi taraftan bakılırsa bakılsın bu gerçek değişmiyor. Diriliş kavramı sadece Amentü'deki anlamıyla sınırlı değildir. Diriliş, kişinin hayatında önemli yer tuttuğu gibi, toplum hayatında, milletin hayatında ve medeniyetin varoluşunda çok önemli bir yer tutmaktadır. Diriliş, insanoğlunun kendi gerçek benliğini bulması demektir<sup>2</sup>. Düşünür Sezai Karakoç'a göre insan üç ben'den oluşuyor. Bunlardan birisi fiziki ben, yani bedensel ben, tamamen gözle görülen ben. İkinci ben ise psikolojik ben. Bu da, insanın duygularıyla düşüncelerinin kaynaştığı

1 .Sezai KÂRAKOÇ, "Çıkış Yolu II", 2.Baskı, Sayfa: 12, Diriliş Yayınları, 2003.

2 2.Baskı, Sayfa: 24, Diriliş Yayınları, 2003.



duyarlılık yapısının özelliklerini taşıyan ben, Üçüncü ben, ruh. Tamamen manevi olan esas ben. Yani insanoğlunun metafizik boyutu. Bir insanın dirilişi bu üç benin dirilişiyle mümkündür.

Bilge İnsan Üstad Sezai Karakoç'a göre Diriliş eylemi, kişiliğin dışa vuruşu, kimliğin belirlenişi ve varoluş ısrarı demektir. Bu bağlamda tek tek çoğalmak. Durmadan bilinçlenmek. Bilinç kılıcını durmadan bilemek;

Diriliş eyleminin çıkış noktası budur <sup>1</sup> diyerek, eylemin amacını sürekliliğin önemini özellikle vurguluyor. Üstad, Dirilişin bir yaşama tarzı davası olduğunu belirtir. Somutluk davasıdır bu yaşam tarzı ve davası diye söylüyor kendisi. Diriliş yaşam tarzının soyutla başlayacağını, ama orada durup kalamayacağı belirtilir. Soyut ve somutun bileşimi olan bir yazgıya ereceğini açıklar. Bunun için de Diriliş'in çoğulcu olduğunu ortaya koyar Diriliş, teoriğinde tam teorik ve pratiğinde de tam pratiktir diye tanımlıdır Diriliş Akımının ana kaynağı olan İslam Uygarlığı ise, metafiziğinin bütünlüğü ve teorisyle pratiğinin geniş kanatlı açılımları göz önünde tutulursa, tek sağlam inanış ve yaşayış bildirimini olarak kalmaktadır. Yani tam çoğulculuk ve tam birlik. Metafiziği, teoriği olan tek hakikat uygarlığı<sup>2</sup>.

Diriliş, bir ayrılışın, İslam'dan ayrılışın sona erişi, bir kavuşmanın ona yeniden kavuşmanın başlayışıdır. Diriliş, sadece bir duygu, bir düşünce ya da bir eylem tazelenmesi davası değildir. Lafzın ötesine ve arka planına inerek, oradan ruhu, gönlü ve davranışı hakikatin yüksek fırınında yeniden özbenliklerine kavuşturması çilesi olarak onu benimsemek gerekir<sup>3</sup> diyor, Üstad Sezai Karakoç. Üstad Karakoç'a göre, dünyanın gebe olduğu yenilik Diriliş Yeniliğidir. Bu hem bireylerin felahı, hem de toplumların kurtuluşu olacaktır, yani tüm insanlığın yeniden dirilişi. Diriliş, bir özgürlük kültürü ve uygarlığıdır. Doğu ve batı kültürlerine karşı özgürdür. Diriliş kültürü. Hakikat uygarlığı olan İslam'ın yeniden açan özgürlük çiçeğidir diriliş kültürü<sup>4</sup>. Diriliş, özgür bir sestir. Diğer bir deyişle, bir özgürlük sesidir diriliş. Ya da doğrudan doğruya özgürlüğün sesi. Bunun için dirilişçiler, putları, köleleştirme simgesi olan putları kıran özgürlükçülerdir, insan tapıcılığını, ırk tapıcılığını, sınıf tapıcılığını, mal tapıcılığını kıran özgür insandır, diriliş insanı. Düşünür Sezai Karakoç'a göre insan, yeniden kendini kendisi yapan temel kavramlarını düşünmenin önüne gelip durdu. İşte bu duruş, bu yığıtçe duruş, diriliş duruşudur, diriliş özgürlüğü durusudur. Dirilişin temeli inançtır. Ama bu inanç, lafızdan ibaret bir inanç görünümünde olmamalı. Dirilişin hedef koyduğu inanç, soyut bir inanç değildir. O, insan

1 Sezai KARAKOÇ, "Diriliş Muştusu", 4.Baskı, Sayfa: 75, Diriliş Yayınları, 2003.

2 Sezai KARAKOÇ, "Diriliş Muştusu", 4.Baskı, Sayfa: 22, Diriliş Yayınları, 2003.

3 Sezai KARAKOÇ, "Diriliş Muştusu", 4.Baskı, Sayfa: 22, Diriliş Yayınları, 2003.

4 Sezai KARAKOÇ, "Diriliş Muştusu", 4.Baskı, Sayfa: 25, Diriliş Yayınları, 2003.



için somut bir kurtuluş, toplumlar için reel bir muştudur<sup>1</sup>.

Düşünür Üstad Sezai Karakoç'a göre insan, en yüce görev yaratığı, bilinçli, en yetenekli misyon yükümlüsüdür. İlerdeki büyük sevinç için, bugünün de çileyi omuzlayandır insan.

Tabiatın uyumu ve uyumsuzluk şifrelerini çözen ve ona göre bir program hazırlayan<sup>2</sup>. Gökten öte bir gök, güneşten öte bir güneş, dünyadan öte bir dünya arayan ve onu bulan insandır.

İman, ebedi yalnızlıktan kurtuluştur. Korkmak gereğiyle Allah'tan korkmak, inanmak, güvenmek gereğiyle Allah'a inanmak ve güvenmek, sevmek gereğiyle Allah'ı sevmek. İmanın özü budur ve ruhu burada gizlidir<sup>3</sup>.

İslam, ilahların değil, tek ilahın, Allah'ın varolduğunu ilan ediş, kabul ediş, ve ona göre yaşayış demektir<sup>4</sup>. İnanç ve inanca göre yaşayış demek. İman ruhsa, İslam o ruhu yapısında öz gibi, cevher gibi, ilke gibi taşıyan vücuttur. İslam, din olarak gören gözlerce, asıl bu çağda bütün parlaklığıyla ortaya çıkıyor. Avrupa'da din ve medeniyetleri incelemiş nice aydın kişi, İslam'ın gerçek metafiziğe sahip olduğunu sezip Müslüman oluyorlar. Kitleler ise bundan henüz mahrumdur. Çünkü; onlar sürekli bir İslam aleyhtarı propoganda bombardımanının etkisi altındadır, insanlık, tanrısız ve dinsiz olamayacağına göre, zafer sonunda İslam'ın olacaktır. Allah'tan başka tanımayan insanları, eşyayı, maddeyi, tabiatı, insan nefsinin tanrılaşmaması için şiddetle reddeden, tanrısızlık ve dinsizliği de insanoğlunun amansız düşmanı bilen ve bulan İslamın olacaktır, zafer.

Din yenilenmeye muhtaç değildir ama insanların din kavrayış ve hazmedişleri zaman zaman bayatlama tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır, işte her çağda gelen samimi din düşünürleri ve erenleri bu bayatlamış yapıyı değiştirerek dinin özünden alınan ilham ve hızlarla insanoğlunun din yaşantılarını tazelemeğe çalışırlar ki, bu çalışmalar dinde değişiklik yapma anlamına gelmez. Daha çok dinin ruhunu insana yeniden sindirmek, umutsuzluğa düşerek evren karanlığına gömülmek tehlikesiyle karşı karşıya bulunan insanlığı yeniden dinin aydınlığına kavuşturmak çabasıdır bu<sup>5</sup>.

1 Sezai KARAKOÇ, "Diriliş Muştusu", 4.Baskı, Sayfa: 30, Diriliş Yayınları, 2003.

2 Sezai KARAKOÇ, "Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi II Diriliş Şoku", 2.Baskı, Sayfa: 35, Diriliş Yayınları, 1998.

3 Sezai KARAKOÇ, "Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi II Diriliş Şoku", 2.Baskı, Sayfa: 37, Diriliş Yayınları, 1998.

4 Sezai KARAKOÇ, "Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi II Diriliş Şoku", 2.Baskı, Sayfa: 43, Diriliş Yayınları, 1998.

5 Sezai KARAKOÇ, "Çağ ve İlham I Metafizik Gerilim Şartı", 6.Baskı, Sayfa: 71,

Üstad Sezai Karakoç, İslam adlı eserine, DİN başlıklı yazısıyla başlıyor ve şöyle ifade ediyor; “Allah’ın indinde din islam’dır” mutlak ölçüsünün tuttuğu ışık içinden bakılınca, tarihçilerin ve sosyologların tespit ettiği dinlerin biri (yani İslam) müstesna, “DİN” olmadıkları olamayacakları, ya da din olmaktan çıktıkları fark edilir<sup>1</sup>. Bilge insan Sezai Karakoç’a göre ilk insandan günümüze değin tek bir din vardır, o da hakikat dini olan İSLAM dinidir. Yeryüzünde yaşatılmaya çalışılan ve din olarak insana veya topluma sunulan tüm düşünceler, fikirler, ideolojiler din olmaktan uzaktırlar. Üstadın belirttiği gibi İslam’da varlık Allah’la başlıyor. Var olmayı ancak; onunla açıklayabiliyoruz. Çünkü; tek başına olabilecek bir O vardır. Varolmamayı da var eden O’dur. Ama var olmamak O’na uzanmak gücünde değildir. İnsan ve eşya ise, hem yokluğa, hem varlığa şartlı, ayarlıdır. Tarif gereği böyle. Allah, tarif gereği (en çok) var olan, var olması en önce gerektir, tarif gereği,

Medeniyet, insanoğlunun, asıl amacını gerçekleştirme çalışmalarından, O’na varma arayışlarından, O’nu bulmuşsa kaybetmeme çabasından, onu süsleyip püslemesinden, o yöndeki duygularını ve düşüncelerini ifade etme isteğinden doğan, kaynaklanan ve beslenen niyet ve faaliyetlerinin, teori ve pratiğinin, tasarım ve eserlerinin, reel ve potansiyel güçlerinin tümü demektir<sup>2</sup>. Bu medeniyet tanımı Üstad Sezai KARAKOÇ’undur. Üstad’ın ifadelerine göre kültür, medeniyet değil, medeniyet kültürü kendi içerisine almaktadır. Yani kültür medeniyetin fizyolojisidir. Medeniyet ise, yalnızca anatomi olmayıp, bir canlı organizma gibidir. Bir başka ifadeyle medeniyet anatomik cephesiyle, fizyolojik cephesiyle bir bütündür. Medeniyet, bir ideali olan insanların büyük fedakarlıklarla gerçekleştirdikleri bir harekettir. İdeal ve fedakârlık, özveri ise maddi faktörlere aykırı ve karşıt kavramlardır. Fayda faktörü medeniyette bir amaç değil, bir araçtır, insanların iyi yaşama istekleri düşünülürse, bu bir amaç değil, asıl amaçlarını gerçekleştirmede bir araçtır<sup>3</sup>. Ama, amaca bitişik bir araç olduğundan, bir yanıltışla, kimi insanlarca amaç gibi gözükebilir.

İnsanın iyi bir evde oturmak istemesi, yemesi, içmesi ve benzerleri, bir amaç değil bir araçtır. İnsan, yaşamanın anlamı ve amacı oluşuna varmak için fiziksel varlığını sürdürmek zorundadır. Bu yüzden de bu araçlara sahip olmak ister<sup>4</sup>. Fa-

---

Diriliş Yayınları, 1999.

1 Sezai KARAKOÇ “İslâm”, Sayfa: 7, Diriliş Yayınları, 2005.

2 Sezai KARAKOÇ, “Düşünceler I. Kavramlar”, 3. Baskı, Sayfa: 9, Diriliş Yayınları, 2005.

3 Sezai KARAKOÇ, “Düşünceler I Kavramlar”, 3. Baskı, Sayfa: 8, Diriliş Yayınları, 2005. 15. Sezai KARAKOÇ, “Düşünceler I. Kavramlar”, 3. Baskı, Sayfa: 9, Diriliş Yayınları, 2005.

4 .Sezai KARAKOÇ, “Düşünceler I. Kavramlar”, 3. Baskı, Sayfa: 9, Diriliş

kat, bunlara sahip olmak isterken buna o kadar dalar ki, araç olduklarını unuttur, bir bakıma onlar amaçlaşır onun gözünde. Paylaşmanın adaletsiz olduğu ve değişik kesimlerin bu araçlara sahiplikleri bakımından aralarında uçurumların ortaya çıktığı toplumlarda bu amaç yitirilmesi daha bir şiddetini artırmaktadır. Maddi etmenlerin hangi sebeple olursa olsun ağır basması veya öne çıkması durumunda, bir an için asıl amaç unuttura-biliniyor veya geciktirilebiliniyor.

Her medeniyete onun kendi kültürü tekabül eder. Eğer İslâm medeniyeti diyorsak, bir de İslâm kültürü dememiz gerekir. İslâm kültürü, İslâm medeniyetinin bir unsurudur. Belki öbür birçok unsurun da kaynağı olan bir unsurdur. Irkların, gerek kültüre, gerek medeniyete katkısı, mizaç katkısıdır. Yoksa, tüm kültürü ırklara atfedip, medeniyeti ırklararası ortak eserlere indirgemeye imkan yoktur<sup>1</sup>. Bu, medeniyet kavramını daraltma aşırı nesneleştirme, dolayısı ile materyalize etmek olur. Medeniyeti, insanlığın fizikötesi amacına varması için kurduğu yaşam tarzı ve gerçekleştirdiği tüm çevre olarak da tanımlayabiliriz diyor Üstad Sezai KARAKOÇ. İnsan ancak Tanrı'yla vardır. Bu bakımdan insanın ideali ve amacı, ilahi kaynaklıdır. Bu amaç, "Tanrı'nın istediği yaratık" olmaktır. Medeniyet de insanın bu amacını, en üstün planda gerçekleştirmesi, onu sürekli kılması faaliyetleri ve bunun anıtlaşması, kuramlaşması, kalıcı kılınmasıdır. Bunun içindir ki bizler, medeniyetin en gerçek anlamını ve kaynağını vahiyde buluyoruz. Hakikat Medeniyetinin gelişim basamağında son ve en üstün aşama olan İslâm Medeniyeti, hem manevi ve kültürel, hem de maddi-fiziki açıdan, bütün boyutlarıyla gerçekleştirmiş en derin, en yüksek, en geniş kapsamlı medeniyet olmuştur.

Roma Medeniyetini bir ırka, bir şehre atfetmeğe imkân yoktur. Romalılar, hegemonya tutkunu olarak, Roma Devleti'nin temel taşlarıdır. Ama, Roma Medeniyeti, bu devletin özelliğinden doğma bir derleyiş, toparlayış sonunda meydana geldi. Her şeye hakim olmayı isteyen ve zamanla bunun yolunu yordamını da bulan Romalılar, ulaşabildikleri her yerde gördükleri ihtişam, güzellik ve zenginliklerin sahibi olmak çabasına girerler. Yıkıtları Kartaca'dan ve Mısır'dan neler getirdiler, neler öğrendiler, henüz kesinlikle ortaya konabilmiş değildir. Ama Grekler'den düşüncüyü, felsefeyi, bilim ve şiiri aldılar. Kendilerinin ilkel şiiri, tiyatrosu, Eski Yunanla temastan sonra gelişti. Hukukta da örf hukukuna değer verdi Romalılar, insanlığın bilinen en eski merkezi medeniyeti, bugün Ortadoğu dediğimiz dünya parçasında meydana geldi. Mezapotamya Medeniyeti'dir bu uygarlığın adı. Babil Medeniyeti diyeceğimiz bu uygarlık, Mısır Medeniyeti'nin, o da Yunan Medeniyeti'nin hoca-

---

Yayınları, 2005.

1 Sezai KARAKOÇ, "Düşünceleri. Kavramlar", 3. Baskı, Sayfa: 10, Diriliş Yayınları, 2005.

sı oldu. Yunan Medeniyeti ise Roma Medeniyetine hocalık görevi yaptı. Bu medeniyetlerin ölmeyen tarafları bir miras gibi birbirlerine kalarak en sonda Roma Medeniyeti'nde toplanmıştır.

İslâm Uygarlığı ise, insanlık Uygarlığının yeniden dirilişi olarak orrtaya çıktı-ğundan, birike birike gelen bu mirası kendi orijinal yapısına almışsa, bunu medeniyetler tarihinde ilk olan bir vak'a gibi abartanlara asmamak mümkün mü? İslâm, zaten ilk insandan itibaren gelen bir inanç ve medeniyet olduğunu ilân etmemiş midir? İslâm, hakikat Medeniyetidir. Hakikatınse, ilk insandan başlayarak özüyle insanlığa vahyedildiği esasını getirmiştir. Bu bakımdan eski parlak uygarlık olan Babil Medeniyeti'nin varisi de o olmak gerekir<sup>1</sup>. Gök ilminin ve yer ilminin temeli Babil Medeniyeti'nde bulunmaktadır. Ne yazık ki bir gün olmuş, bu medeniyet bozulmuş, dejenere olmuş ve ortadan kalkmıştır. Pozitif yönüyle kendisinden sonra gelen medeniyetler içinde yaşadığı elbette.

“Arzın varisi müslümanlardır” kuralınca, İslâm Uygarlığı, gerek daha öncekilerden kalanı, gerekse Babil'de bulunan ve hakikate ters düşmeyen, getirilmiş iyi ve güzel olanları almasını bildi. Böylece yeniden, insanlık, Büyük ve Gerçek Medeniyeti'ne kavuşmuş oldu. Peygamber efendimize atfedilen “hakikat, müminin kaybolmuşmalıdır, nerede bulursa alır” sözü de bu düşünceyle açıklanabilir. Medeniyetlerin kaynağı tek bir medeniyettir; o da Hakikat Medeniyeti'dir. Hakikat Medeniyeti ilahi kaynaklıdır, vahiy kaynaklıdır. Esas kurucuları ise peygamberlerdir<sup>2</sup>. Hz. İbrahim, ilahi kaynağına ihanetine başladığı için yıkılıp çökmeğe başlayan Babil Uygarlığı'nı öze dönmeğe, gerçeğine dönmeğe, yani onu düzelmeye çağırın peygamber olmuştur. Fakat, bilindiği üzere Babil peygamberleri kabul etmedi ve yıkıldı.

Bir inanç, bir düşünce, bir dünya görüşü, kitlelerin malı olduğu zaman, yaşayabilmek için, ya bir medeniyet olmak, bir medeniyet oluşturmak, ya da en azından, bir uygarlıkla kaynaşmak zorundadır.<sup>3</sup> Diriliş tezi, bir çok açılardan ele alınan İslami, tarih ve medeniyet perspektifinden açıklıkla ortaya koyma çalışmasıdır. İslam Uygarlığı'nın yeniden doğuş yolunu arama denemesidir bu tez. Bir çağrıdır aramaya, bulmaya ve araştırmaya. Dağılıştan, bölünmüşlükten ve ayrılıştan kurtulmak ve düzelişe ermek için gönderilen peygamber Hz. İsa'nın yolu ise, kendisine ister istemez bir medeniyet fonu arayınca, bundan o zamanın medeniyeti olan Yunan

1 SezaiKARAKOÇ, “Düşünceleri. Kavramlar”, 3. Baskı, Sayfa: 16, Diriliş Yayınları, 2005.

2 Sezai KARAKOÇ, “Düşünceleri. Kavramlar”, 3. Baskı, Sayfa: 16, Diriliş Yayınları, 2005.

3 Sezai KARAKOÇ, “Düşünceleri. Kavramlar”, 3. Baskı, Sayfa: 19, Diriliş Yayınları, 2005.

medeniyeti yararlandı. Uzun mücadelelerden sonra da, Roma medeniyeti de onunla birleşti. Ama, bu birleşme, Hakikat Yolu'nun lehine olmadı. Bambaşka bir Hz. İsa portresi çıkardı ortaya. Yarı ilah, yarı insan bir varlık çıkardılar ortaya. Hıristiyanlık kendi başına bir medeniyet olamadı hiçbir zaman. Değişikliğe uğrayarak Greko-romen medeniyetinin bir bileşeni olarak kaldı. Ancak, Rönesans'tan sonra, İslam Medeniyetinden de ders almış olan batı, antik medeniyetlerini diriltme denemesine girişti. Yeni bir durum doğdu. Bir yandan İslam Medeniyeti, kendi iç bunalımını yaşarken, öte yandan, yeni Batı Uygarlığı'nın baskısı altında kaldı.

Bugün, İslam dünyasında yaşanan kriz, iç ve dış bunalımın birleşmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum, köklü bir bunalımdır. Birkaç yüz yıldır içine girdiğimiz bunalım, medeniyetimizi yitirme biçiminde süreklileşmektedir, İslam dünyası, medeniyet açısından ölüm sularında yüzyüyor. Yeni bir uygarlık atılımı gerekli. Bu, ruhun dirilişiyle olacaktır. Bilim aşkıyla, yani baştan klasikleri aşkla, sevgiyle gündeme getirmekle olacaktır. Yeni bir aydın tipi belirlenmelidir, yeni bir düşünce ve idealist hayat tarzı benimsenmelidir. Bütün sorunlar bir bir ele alınmalıdır. Geniş bir kültür planı ve programı gereklidir<sup>1</sup>. Diriliş tezi, bu yolu açmanın ifadesidir. Yeniden bir bütünleşme, ancak, medeniyetimizin dirilişiyle olacaktır. O zaman düşünceler birleşecek ve yaşamak için bir ortam ve dayanak bulacaktır. Yoksa, medeniyet olmaksızın, inançlar ve düşünceler askıda kalır, havada erir, kaybolur. Onları yaşatacak olan bilim, düşünce ve sanat eserleri, ideal hayat ve tümüyle medeniyettir.

Üstad Sezai Karakoç'a göre medeniyetimizden uzaklaşma tüm problemlerimizin başlangıcıdır. Medeniyetten uzaklaşma ile bedeni saran yaranın kalbe doğru yaklaşması arasında doğru orantı vardır. Günümüzde yara kalbe iyice yaklaşmıştır ve kalbi sıkıştırmaya başlamıştır. Daha fazla sıkıştırırsa, kalp durma noktasına gelebilir.

Medeniyet; hayatımızın her safhasında duygularımız, düşüncelerimiz ve davranışlarımızla karşılaştığımız bütüncül bir olaydır. Medeniyet; düşüncelerimizi, duygularımızı, eserlerimizi, hayatımızı, hayat tarzımızı ve ahlakımızı muhtevasına almaktadır Üstad Karakoç'a göre.<sup>2</sup> Görüldüğü üzere, buradaki medeniyet tanımının altı bileşeni var. En anlaşılır biçimiyle ve en yalın tanımıyla medeniyeti ruhumuzda, düşüncemizde, kalbimizde ve kafamızda canlandırabilmekteyiz. Böylece yeni bir ilke edinmemiz zorunluluğu ortaya konuyor. Bu ilke, inancı medeniyetten, medeniyeti inançtan ayırmama ilkesidir. Bizim medeniyetimizin temeli imandır. Yani İslam inancı ve İslam inancına göre birey olarak yaşamaktır. Düşünür Sezai Karakoç, medeniyetin diğer bir dalı olarak ahlâkı öne sürüyor ve ahlâkı ise şöyle tanımlıyor.

1 Sezai KARAKOÇ, "Düşünceleri. Kavramlar", 3. Baskı, Sayfa: 21, Diriliş Yayınları, 2005.

2 Sezai KARAKOÇ, "Çıkış Yolu II", 2.Baskı, Sayfa: 134, Diriliş Yayınları, 2003.

Ahlâk; fedakarlık, feragatkarlık, bencilliğin yok olması, egoizmden uzak olmak.<sup>1</sup>

Batı medeniyeti evrensel olamamıştır. Batı uygarlığı, ruhu itibariyle, tahakküm etme arzusu ve egoizm sebebiyle evrensel olamıyor bir türlü. Batı bir yere gidiyorsa, oraya medeniyet götürmüyor, oraya tahakküm etmeye gidiyor, orayı sömürmeye gidiyor. Bilge insan Sezai Karakoç, medeniyetin çıkış noktasını ilahi din ve bu dine özgü inanç ve kültürü olarak, evrensel medeniyetin kendi medeniyetimiz olduğunu savunuyor. Dünyada bir tek medeniyet evrensel olacaksa, ona layık olan İslam Medeniyetidir. Eğer dünyanın bir tek medeniyeti olacaksa, o medeniyet neden İslam uygarlığı olmasın. İslam, esasında tek medeniyet kabul eder: Hakikat Medeniyeti.<sup>2</sup> Üstad Sezai Karakoç'a göre, İslam medeniyeti evrensel boyutlarına ulaştığı gün, diğer uygarlıklara mensup insanlar da kurtulacaklardır. Bunun için, eğer dünya tek medeniyet yoluna gitmek istiyorsa o medeniyet İslam Medeniyeti olmalıdır, batının da doğunun da felahı bundadır.

Üstad Karakoç, ezeli ve ebedi Allah inancından yola çıkarak, sonlu dünyadan, sonsuz aleme, öte dünyadan bu aleme o kadar güzel geçişler yapıyor ki, insan ruhunu fizik ile metafizik arasına bir köprü olarak koruyor Veya insan ruhunu bir yay gibi geriyor. Diriliş düşüncesinde, fiziki alem adeta sonsuzlaşarak metafizik alem içerisinde eriyip kayboluyor. Üstad Sezai Karakoç, bir başka açıdan metafizik alemin o kadar güzel açılımlarla ortaya koyuyor ki, o alem somutun somutu olarak içinde yaşadığımız alem halini alıyor ve hayatımız onun içinde eriyip billurlaşıyor. Düşünür Üstad Sezai KARAKOÇ bilimdeki mutlak ve bağıl kavramlarını, tüm yazılarında yerli yerinde kullanmaktadır. Bu kavramları tarihi tarihi-sosyolojik bağlamda, medeniyet, millet, etnik köken, din, birey ve topluluklar arası ilişkileri kurarken o kadar güzel açıklıyor ki, relativiteye özgü bir problemini çözer gibi açıklıyor olayları. Düşünürümüze göre Vahiy, mutlakın kendisini anlatmasıdır. Ve devam ediyor, Bir mutlak hakikat var, bir de bizim dünyamız gibi nisbi hakikatlar dünyası<sup>3</sup>. Üstad'a göre, mutlak hakikinin, kendisini insanlara bildirmesi mantık yapımıza daha uygun düşüyor. Her şeyin gerçeği aslında tek olduğu gibi Din de tektir ve İslâm'dır.

Üstad Sezai KARAKOÇ, iyi bir araştırmacı ve 20.yüzyılda yetişen büyük bir düşünürdür. Üstadın, eserlerini ve yazılarını okuduğumuz zaman, Diriliş adını verdiği İslâm Kültürü, İslâm Medeniyeti ve Diriliş İnsanı konularında veya alanlarında, çok sayıda tezleri olduğunu görüyoruz. Her bir tez kendi alanında çağdaş bir yeniliktir. Üstadın farkına vardığı ve özdeğerlerimize özgü bu düşünce tezlerini, aynı alanda çalışma yapan çağdaşlarında bulamıyoruz. Üstad KARAKOÇ'un her yazısı

1 KARAKOÇ, "Çıkış Yolu II", 2.Baskı, Sayfa: 140, Diriliş Yayınları, 2003.

2 Sezai KARAKOÇ, "Çıkış Yolu II", 2.Baskı, Sayfa: 159, Diriliş Yayınları, 2003.

3 Sezai KARAKOÇ, "İslâm", Sayfa: 33, Diriliş Yayınları, 2005.



kendi başına bir açılım olarak önümüze seriliyor. Okuyucu, bu yazıları okurken, kendisini, diriliş tezlerinin dinamizmi ve metafiziği içinde buluyor. Zaten Diriliş'in kendisi bir yüzüyle fizik âlemi diğer yüzüyle metafiziği kapsayan bir kavram ve sonlu ile ebedi olanı tanımlayan tümleşik bir tezdur.

Üstad KARAKOÇ, fizik bilimlerdeki buluşlara sahip bilim adamlarının, fiziki yapı içinde farkına varıp ortaya koydukları yasalara veya icadlara karşılık, insanlık tarihine özgü kültürel-sosyolojik bağlamda yeni yeni önermelerle karşımıza çıkıyor. Örneğin, insanlar ellerini soğuk suya daldırdıklarında, ellerinin üşüdüğünü hep hissetmişlerdir. Ancak Rudolf Clausius, el üşümesinin ısı akışından ileri geldiğini söylemekle kalmayıp, evrenin entropisindeki artışın farkına varıyor, bunun sonucu olarak Entropinin Korunmaması Yasasını ortaya koyuyor. Rudolf Clausius'a göre Evren'in tamamında sadece iki tür süreç bulunmaktadır. Tersine çevrilebilir süreçler ve tersine çevrilemez süreçler<sup>1</sup>. Halbuki 1700'lü yılların sonlarına doğru doğu felsefeleri, Evren'in tümüyle tersine çevrilebilir olmadığını farkına varmanın dehşetini yaşamışlardı. İnsan vücudu nasıl kendi içinde oluşan ıstıyı bir güç olarak ortaya koyuyorsa, jeofizik kuvvetler de gücünü, dünyanın erimiş halde bulunan ve iç kısımdan gelen ıstıdan almaktadır. Entropinin Korunmaması Yasası hayatın ileriyeye doğru, yani doğumdan ölüme doğru yaşanmasını gerektiriyordu. Bunun tersini düşünmek, Evren'in entropisi'nin zamanla azalmasını arzulamak olur ki, böyle bir şey imkansız<sup>2</sup>. Üstad KARAKOÇ, milletlerin varlığının korunması ve sürekliliğinin ancak medeniyetle varolabileceğini ortaya koyuyor. Diriliş düşüncesinde, medeniyet bir çatışmalar sistemi olmayıp, insanın ve toplumların hayatlarını sürdürebilme kaynağıdır.

Peygamberler Medeniyeti, ne doğunun yüce âlemi gibi gösterilen Budizme, ne de Batı Medeniyeti'nin bugünkü görüntü devrimine benzer ve uyar. Fizik duygusunu da, yokluk duygusunu da en yoğun bir kompozisyonla yeniden sürükleyen bir diriliş, ruhun dirilişi medeniyetidir

Peygamberler Medeniyeti. En olgun ve en son şekliyle islâm adını alan bu ilahi medeniyet, duygularımızı iptal etmez, fizik dünya idrakimizi olsun yokluk idrakimizi olsun Allah'a ulaşma yolunda kullanır. Yani; insan kası insan kafası, insan ruhu, bütün fiziği ve onun tam zıddı olan yokluğu da beraber sürükleyici gözle görür, elle tutulur bir icaz, bir belagat kazanmıştır İnsanlığın memnunluğu içinde de, tarjığı içinde de, mucize havasını güvenini, doğurganlığını gerçekleştirmektir. Duygu da,

1 Michael GUILLEN, "Dünyayı Değıştiren Beş Denklem", TÜBİTAK, 9. Basım, Sayfa: 175,2004.

2 Michael GUILLEN, "Dünyayı Değıştiren Beş Denklem", TÜBİTAK, 9. Basım, Sayfa: 222, 2004.

eşya da, akıl ve insan ruhu da, bu medeniyet içinde adeta, öbür dünyadan bu dünyaya vurmuş bir mucize ışığının etkisiyle ansızın anlam ve perspektif değiştiriyor. Eşya ve insan, her yönden Allah'a bakıyor, bu medeniyette. Allah'tan gelen rahmet ışığı insanın içini ve eşya dünyasını ilahi bir siteye çeviriyor. Vahiy, insan ruhunu Allah'ın kenti haline getiren esrarlı bir diriliş ışığıdır, Üstad KARAKOÇ'a göre.

İslam Medeniyeti, Kur'andan sızan bir ilahi diriliş ışığıyla her zaman canlı ve sağ. Bütün görüntü cambazlığıyla Batı Medeniyeti ise O'nun Önünde yapma ve ölü<sup>1</sup>. Batı Medeniyeti, özülle bir duygu medeniyetidir. Göz medeniyeti, iştme medeniyeti, dokunma medeniyeti. Duygu yönündeki bu gelişme, giderek, uzakları yakına çağırmaya, okyanuslar ötesindeki bir görüntüyü berisine taşımaya, sesleri zaptetmeğe ve iletmeğe kadar vardı. Yani, Batı Medeniyeti bir araç ağı ve yığını oldu. İlk insanın yaradılışından beri insanlık tarihi medeniyetler tarihine hem koşuttur, hem de bu ikisi örtüşmektedir. İnsanlığın gelişimini ve toplumsal yapılarıdaki değişimleri uygarlık kavramının dışında kalan terimlerle açıklamak ve anlatmak mümkün değildir.

Tarih içerisinde insanlar, toplumlar ve milletler uygarlıklarına göre kimliklerini kazanmışlardır. Düşünür Sezai KARAKOÇ, medeniyetlerin yapısı, kimliği, dinamikleri ile ilgili temel yaklaşımları, tezleri ve açılımları ortaya koyduktan sonra, evrensel yapıya ve boyuta sahip olan DİRİLİŞ MEDENİYETİ'nin, bir başka ifadeyle İSLÂM MEDENİYETİ'nin özellikleri üzerinde durmakta, bu medeniyetin çağdaş açılımını yapmakta, bir bakıma yeni, bir açıdan da yenilenmiş düşüncelerle ve önermelerle İslâm Uygarlığı'nın evrensel strüktürünü yeniden kurmakta ve dokusunu örmektedir. Üstad KARAKOÇ'a göre medeniyet kültürsüz olmaz. Kültürün yaşaması da uygarlıkla mümkündür.

Aslında ve esasında medeniyet, insanlığın adalet ve erdem üzere yaşamasını sağlayan bir alandır. Uygarlığın evrenselliği bu alanın etkinliği ile orantılıdır. Diriliş Medeniyeti, İslâm Medeniyeti'nin çağdaş bir versiyonudur. İslâm Uygarlığı, islâm Kültürü'ne dayanmaktadır. İslâm Kültürü'nün temeli ve kaynakları ise Cihan Şümul İslâm Dini'dir. Bilindiği gibi, İslâm İnancı ebedi ve ezelidir. Böyle bir yapı üzerine oturmuş bulunan İslâm Medeniyeti, son durumda kainatı kapsayan bir ölçekte ortaya çıkmaktadır.

Halkın kültürel özellikleriyle medeniyetlere ayrılmaları, fiziksel özellikleriyle ırklara ayrılmaları arasında önemli bir bağlantı vardır. Ama medeniyet ile etnik köken birbirleriyle ilgili olmayıp, tamamen ayrı ayrıdır. Örneğin; aynı ırka mensup

---

1 Sezai KARAKOÇ, "Günlük Yazılar III SÜR", 4. Baskı, Sayfa: 43, Diriliş Yayınları, 1996.



insanlar veya aynı etnik kökene sahip halklar, medeniyetleri bakımından birbirlerinden ayrılabilir. Farklı etnik kökenli halklar veya insanlar ise aynı medeniyet sayesinde birlik olurlar<sup>1</sup>. Melko'nun da belirttiği gibi uygarlıklar, insanları bir araya getiren ve kaynaştıran bir özelliğe sahiptir. Medeniyet, halkları diğer toplumların halklarıyla ve bir millet anlayışı bütünselliğine götüren ilişkiler kümesidir. Aynı medeniyet içerisinde yaşayan devletler kendi aralarında daha yoğun, daha etkin ve daha sağlıklı ilişkiler içinde olmaktadır, bu medeniyet dışında kalan devletlere göre. Çünkü; medeniyet haritasına yayılmış olan estetik, sanat, kültür, felsefe ve inanç hepsinin ortak paydasında yer almaktadır. Medeniyet dil, tarih, din, gelenekler ve kurumlar gibi ortak nesnel öğelerle, hem de halkın özel olarak kendisini tanımlamasıyla belirlenmektedir. Bundan dolayıdır ki, bir uygarlık en geniş kültürel bir olgudur. Medeniyet evrensel olduğu için belirgin sınırları olmadığı gibi, bir medeniyetin başlangıç ve sona erişleri de tam açık olarak tarihlendirilemez. Ama, şurası bir gerçektir, üçüncü bin yılda yaşayan medeniyetlerden birisi de İSLÂM MEDENİYETİ'dir. Melko da, yaşayan beş medeniyetten birisi İslâm Medeniyeti olduğunu yazmaktadır<sup>2</sup> Christopher Dawson'a göre<sup>3</sup>, din, medeniyetlerin temel tanımlayıcı özelliğidir. Büyük dinler, büyük medeniyetlerin dayandığı temellerdir Üstad Sezai KARAKOÇ'a göre, İslâm Medeniyeti, İslâm Dini ve tek Tanrı inancına dayanmaktadır ve onunla yaşattır. Tek Tanrı inancı, yani ilahi (semavi) din, Hz. Adem Peygamber ile başlamış olup, Hz. Muhammed (s.a.v.) Peygamber ile son şekline ulaşmıştır.

Medeniyet, kendini toplumuna, milletine ve tarihine karşı sorumlu gören, bu bilinçle edimlerini sürdüren insanların davranışlarından oluşan evrensel boyutlu eserin adıdır.

İslâm; sevgi, barış, kurtuluş, ebedilik ve denge anlamlarını içerir. Sezai KARAKOÇ, kainattaki büyük dengeyi ele alarak, bir denge kurması gerekir öyleyse insanın<sup>4</sup>der. "Ortak" olanla "şahsi" olan, "geçmiş" olanla «gelecek» olan, "şart" la "realite", fizik ve metafizik arasında. Bu çoğulcu yapı ve perspektifte bir denge kurma, insanın sürekli oluşumuna, hakikata varma umuduna temel olacaktır. Bir başka anlatımla, gaibe inanmak, hazırı inkâr etmek olmamalıdır. Tersine de doğru. Fiziki kaybedecek kadar metafiziğe dalmak, sonuçta insana, metafiziği de kaybettirir. Metafiziği yadsıyacak, yitirecek kadar fiziğe dalmak, hatta daha ileri giderek, fiziği metafizik gibi

---

1 Samuel P. HUNTINGTON, "Medeniyetler Çatışması", 4. Baskı, Sayfa: 49, Okyanus Yayınları, 2005.

2 Melko, "Nature of Civilizations", Sayı: 133.

3 Christopher DAVVSON, "Dynamics of VWorldHistory", Sayfa: 128.

4 Sezai KARAKOÇ, "İnsanlığın Dirilişi", 6. baskı, Sayfa: 144, Diriliş yayınları, 2005.

olarak yüceltmek, sonuçta fiziği de kaybettirecektir insana. Kaldıraç prensibi hayatımızda ve ruh hayatımızda da geçerlidir. Fiziğe dayanarak metafiziğe, metafiziğe dayanarak fiziği omuzlayabiliriz.

Evet Diriliş Düşüncesi, diğer bir ifadeyle İslâm, kainata özgü en soyuttan en somuta bir dengedir. Hassasın hassası olan kuyumcu terazisinin bir kefesi olan fizik, diğer kefesi metafizik olup dengesini koruyor ve sürdürüyor.